

Карпатський національний університет імені Василя Стефаника
Міністерство освіти і науки України
Карпатський національний університет імені Василя Стефаника
Міністерство освіти і науки України

Кваліфікаційна наукова праця
на правах рукопису

ОКЛІЄВИЧ НАЗАР ОРЕСТОВИЧ

УДК 378.011.3-051:796]:796.5:373.3.016:796.332(043.5)

ДИСЕРТАЦІЯ

**ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДО
ОРГАНІЗАЦІЇ СПОРТИВНО-ОЗДОРОВЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ З
ЕЛЕМЕНТАМИ ФУТБОЛУ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ**

Галузь знань 01 Освіта / Педагогіка

Спеціальність 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями)

Подається на здобуття ступеня доктора філософії

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей,
результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

Н. О. Оклієвич.

Науковий керівник: Яців Ярослав Миколайович, кандидат педагогічних наук,
професор.

Івано-Франківськ – 2026

АНОТАЦІЯ

Оклієвич Н. О. Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до організації спортивно-оздоровчої діяльності з елементами футболу в початковій школі. Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями). Карпатський національний університет імені Василя Стефаника, Міністерство освіти і науки України, Івано-Франківськ, 2026.

Актуальність проблеми підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації спортивно-оздоровчої діяльності з елементами футболу в початковій школі обумовлена необхідністю подолання суперечностей між: суспільними запитами щодо підготовленості вчителів фізичної культури у руслі здоров'язбереження та недостатнім теоретичним обґрунтуванням цього процесу у педагогічній науці; стратегією впровадження нових моделей професійної підготовки та збереженням традиційних методів і змісту фізичного виховання; реаліями воєнного стану щодо створення безпечного освітнього середовища в початковій школі та неготовністю учителів фізичної культури до належного виконання цих завдань, зокрема застосування ефективних методик щодо забезпечення індивідуальної освітньої траєкторії розвитку дітей (у т. ч. з інвалідністю) для задоволення потреби у фізичній активності, подолання травми війни; потребою у підготовці майбутніх педагогів до спортивно-оздоровчої роботи з елементами футболу та відсутністю відповідного інноваційного методичного забезпечення в закладі освіти.

В умовах сучасних реалій в Україні організація такої діяльності пов'язана з багатьма викликами. По-перше, це стосується матеріально-технічного забезпечення, оскільки у багатьох закладах освіти, на жаль, все ще відсутні спеціалізовані майданчики, безпечне обладнання та якісні м'ячі, що обмежує можливості для проведення занять. По-друге, частина вчителів недостатньо володіють методиками навчання елементів футболу, адаптованими до вікових

особливостей дітей молодшого шкільного віку, у руслі міжпредметності. По-третє, це безпекові виклики у початковій школі, адже організація командних ігор потребує ретельного дотримання правил техніки безпеки, аби уникнути травматизму. Водночас виклики воєнного стану в країні зумовлюють те, що іноді заняття потрібно переривати і переміщуватися в укриття через повітряні тривоги, а діти цього віку є надто вразливими до психоемоційних переживань і тому потребують додаткового педагогічного супроводу. Отож, тема якісної підготовки вчителів фізичної культури до організації спортивно-оздоровчої діяльності з елементами футболу, відпочинку та релаксації для учнів є на часі і потребує спеціального дослідження.

Метою дослідження є теоретичне обґрунтування, розробка й експериментальна апробація моделі підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації спортивно-оздоровчої діяльності з елементами футболу в початковій школі.

Завдання дослідження полягали в тому, щоб: вивчити стан окресленої проблеми у педагогічній науці, обґрунтувати / уточнити сутність основних понять дослідження; проаналізувати вітчизняний і зарубіжний досвід організації спортивно-оздоровчої діяльності з елементами футболу в початковій школі та професійної підготовки вчителя фізичної культури; охарактеризувати критеріально-рівневу структуру готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації спортивно-оздоровчої діяльності з елементами футболу в початковій школі; запропонувати методичний інструментарій для підготовки майбутніх педагогів до реалізації завдань здоров'язбереження у початкових класах засобами спортивно-оздоровчої діяльності з елементами футболу; розробити та експериментально перевірити модель підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації спортивно-оздоровчої діяльності з елементами футболу в початковій школі.

Об'єкт дослідження – професійна підготовка майбутніх учителів фізичної культури у закладах фахової передвищої та вищої освіти України, а його **предмет** – зміст, форми і методи підготовки майбутніх учителів фізичної культури до

організації спортивно-оздоровчої діяльності з елементами футболу в початковій школі.

Для вирішення поставлених завдань використано такі **методи дослідження**: *теоретичні методи* (аналіз, узагальнення, систематизація наукових джерел та нормативно-правових документів) були використані для: уточнення змісту ключових понять дослідження, вивчення стану проблеми у вітчизняній та зарубіжній науці, виокремлення критеріїв, показників та рівнів готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації спортивно-оздоровчої діяльності з елементами футболу в сучасній початковій школі України; *емпіричні методи* (діагностичні опитування майбутніх учителів фізичної культури, індивідуально-групові бесіди зі здобувачами вищої освіти, спостереження) дозволили вивчити реальний стан досліджуваної проблеми в освітній практиці підготовки юних футболістів, а також майбутніх педагогів до вирішення окреслених завдань в початкових класах; *експериментальні методи* (діагностичний, констатувальний і формувальний етапи експерименту) застосовувалися для апробації розробленого методичного інструментарію та оцінки ефективності запропонованої моделі підготовки майбутніх учителів до організації спортивно-оздоровчої діяльності з елементами футболу в початковій школі; для забезпечення достовірності результатів, а також кількісного та якісного аналізу отриманих даних застосовано *методи математичної статистики*.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що:

вперше цілісно *обґрунтовано* теоретичні і практичні аспекти підготовки майбутнього вчителя фізичної культури до організації спортивно-оздоровчої діяльності з елементами футболу в початковій школі у контексті НУШ та з урахуванням викликів воєнного стану; *висвітлено* структуру готовності майбутніх учителів фізичної культури до окресленого виду діяльності (мотиваційно-цільовий, когнітивно-змістовий, комунікативно-організаційний і практико-діяльнісний компоненти); *визначено* критерії (комунікативний, мотиваційний, когнітивний і рефлексивно-процесуальний) та *схарактеризовано* рівні готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації спортивно-оздоровчої діяльності з

елементами футболу в сучасній початковій школі (високий, достатній, середній і низький); *розроблено* авторську модель підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації спортивно-оздоровчої діяльності з елементами футболу в початковій школі, що містить три основні блоки (цільовий, змістово-процесуальний, контроль-оцінювальний) і *виокремлено* педагогічні умови її практичного впровадження в освітній процес ЗВО (змістово-методична, організаційно-технологічна й мотиваційно-рефлексивна); *окреслено* методологічні підходи (аксіологічний, особистісно орієнтований, компетентнісний, рефлексивний, системний та акмеологічний);

уточнено зміст базових понять з теми дослідження («спортивно-оздоровча діяльність з елементами футболу», «підготовка майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-оздоровчої діяльності з елементами футболу», «готовність майбутнього вчителя фізичної культури спортивно-оздоровчої діяльності з елементами футболу», «здоров'язбережувальна компетентність майбутнього педагога», «спортивно-оздоровче освітнє середовище початкової школи», «педагогіка партнерства в спортивно-оздоровчій діяльності» та інші); *конкретизовано* принципи професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури: загальнопедагогічні (принцип педагогіки партнерства, доступності, взаємозв'язку теорії і практики, педагогічної креативності, варіативності, педагогічного оптимізму, індивідуалізації, антропологічної спрямованості) та спеціальні (безбар'єрності, здоров'язбережувальної спрямованості, систематичності й поступового підвищення вимог у СОД з елементами футболу);

удосконалено зміст, методи та форми організації підготовки майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-оздоровчої діяльності з елементами футболу, а також напрями спортивно-оздоровчої діяльності (з елементами футболу) вчителя фізичної культури (дидактично-розвивальний, виховувальний, діагностичний, гігієнічний та інклюзивно-безбар'єрний);

набули подальшого розвитку наукові положення щодо вдосконалення теорії та методики підготовки майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-оздоровчої діяльності з елементами футболу, їх використання у системі

післядипломної педагогічної освіти.

Практичне значення дослідження полягає у реалізації моделі підготовки майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-оздоровчої діяльності з елементами футболу, впровадженні в освітній процес ЗВО змісту, методів і форм організації підготовки майбутніх педагогів до окресленого виду діяльності, а також дослідницько-експериментальній перевірці результатів дослідження. Застосовано методичний посібник «Дитячий футбол у початковій школі: інноваційні методики спортивно-оздоровчої діяльності (для вчителя фізичної культури)» (Івано-Франківськ, 2025) для роботи зі студентами спеціальності 014.11 Середня освіта (Фізична культура).

Результати дослідження можуть бути використані викладачами ЗВО під час підготовки майбутніх учителів фізичної культури до роботи з молодшими школярами, вчителями початкових класів і вихователів та у системі післядипломної педагогічної освіти.

Ключові слова: професійна підготовка, спортивно-оздоровча діяльність з елементами футболу, майбутні учителі фізичної культури, здоров'язбережувальна компетентність, здоров'язбережувальні технології, дитячий футбол, професійна готовність, фізичне виховання, молодші школярі, спортивно-оздоровче освітнє середовище, початкова школа, педагогічне партнерство, культура здорового способу життя, здоров'я, інноваційні методи і форми фізичного виховання.

ABSTRACT

Okliievych N. O. Training Pre-Service Physical Education Teachers for Organizing Sports and Wellness Activities with Elements of Football in Primary School. Manuscript.

Dissertation for the Doctor of Philosophy degree: speciality 015 Vocational education (by subject specialization). Vasyl Stefanyk Carpathian National University, Ministry of Education and Science of Ukraine, Ivano-Frankivsk, 2026.

The relevance of the problem of training future physical education teachers to organise sports and health activities with elements of football in primary school is due to

the need to overcome contradictions between: public demands for the preparedness of physical education teachers in the context of health preservation and insufficient theoretical justification of this process in pedagogical science; the strategy of introducing new models of professional training and preserving traditional methods and content of physical education; the realities of martial law regarding the creation of a safe educational environment in primary schools and the unpreparedness of physical education teachers to properly perform these tasks, in particular the application of effective methods to ensure the individual educational development of children (including those with disabilities) to meet their need for physical activity and overcome the trauma of war; the need to train future teachers in sports and health work with elements of football and the lack of appropriate innovative methodological support in educational institutions.

In the current situation in Ukraine, organising such activities poses many challenges. Firstly, this concerns material and technical support, as many educational institutions unfortunately still lack specialised grounds, safe equipment and high-quality balls, which limits the possibilities for conducting classes. Secondly, some teachers are not sufficiently proficient in teaching football skills adapted to the age characteristics of primary school children in an interdisciplinary context. Thirdly, there are safety challenges in primary schools, as the organisation of team games requires strict adherence to safety rules in order to avoid injuries. At the same time, the challenges of martial law in the country mean that sometimes classes have to be interrupted and moved to shelters due to air raid alerts, and children of this age are too vulnerable to psycho-emotional experiences and therefore need additional pedagogical support. Therefore, the topic of high-quality training of physical education teachers in organising sports and health activities with elements of football, recreation and relaxation for pupils is timely and requires special research.

The aim of the research is to theoretically substantiate, develop and experimentally test a model for training future physical education teachers to organise sports and health activities with elements of football in primary school.

The objectives of the research were to: study the state of the outlined problem in pedagogical science, substantiate/clarify the essence of the main concepts of the research;

analyse domestic and foreign experience in organising sports and health activities with elements of football in primary school and professional training of physical education teachers; characterise the criterion-level structure of the readiness of future physical education teachers to organise sports and health activities with elements of football in primary school; to propose methodological tools for training future teachers to implement health-saving tasks in primary school through sports and health activities with elements of football; to develop and experimentally test a model for training future physical education teachers to organise sports and health activities with elements of football in primary school.

The object of the study is the professional training of future physical education teachers in institutions of professional pre-higher and higher education in Ukraine. **The subject of the research** encompasses the content, forms, and methods of preparing future physical education teachers to organise sports and health-oriented activities incorporating football elements in primary schools.

To achieve the research objectives, the following **research methods** were employed: **theoretical methods** (analysis, generalisation, and systematisation of scientific sources and regulatory documents) were used to: clarify the content of the study's key concepts; examine the current state of the issue in domestic and international scholarship; and identify the criteria, indicators, and levels of readiness among future physical education teachers for organising sports and health-oriented activities with football elements in contemporary Ukrainian primary schools; **empirical methods** (diagnostic surveys of future physical education teachers, individual and group interviews with higher education students, and observations) allowed for an investigation into the practical reality of the issue within the educational context of training young football players, as well as the readiness of future educators to address these tasks in primary classrooms; **experimental methods** (diagnostic, summative, and formative stages of the experiment) were applied to test the developed methodological toolkit and evaluate the effectiveness of the proposed model for training future teachers to organise sports and health-oriented activities with football elements in primary schools; **methods of mathematical statistics** were applied to ensure the reliability of the results and to

facilitate the quantitative and qualitative analysis of the obtained data.

The scientific novelty of the obtained results lies in the fact that:

for the first time, the theoretical and practical aspects of preparing future physical education teachers to organise sports and health-oriented activities with football elements in primary schools have been holistically substantiated in the context of the New Ukrainian School (NUS) and taking into account the challenges of martial law; the structure of future physical education teachers' readiness for the specified type of activity has been highlighted (motivational-target, cognitive-content, communicative-organisational, and practical-activity components); criteria (communicative, motivational, cognitive, and reflexive-procedural) have been determined and the levels of readiness of future physical education teachers to organise sports and health-oriented activities with football elements in the contemporary primary school have been characterised (high, sufficient, average, and low); the author's model of training future physical education teachers to organise sports and health-oriented activities with football elements in primary schools has been developed, which contains three main blocks (target, content-procedural, and control-evaluative) and pedagogical conditions for its practical implementation in the educational process of higher education institutions (HEIs) have been identified (content-methodological, organisational-technological, and motivational-reflexive); methodological approaches have been outlined (axiological, person-oriented, competence-based, reflexive, systemic, and acmeological);

the content of basic concepts related to the research topic has been clarified ('sports and health-oriented activity with football elements', 'preparation of future physical education teachers for sports and health-oriented activity with football elements', 'readiness of the future physical education teacher for sports and health-oriented activity with football elements', 'health-preserving competence of the future educator', 'sports and health-oriented educational environment of the primary school', 'pedagogy of partnership in sports and health-oriented activity', etc.); the principles of professional training of future physical education teachers have been specified: general pedagogical (the principle of pedagogy of partnership, accessibility, the interconnection of theory and practice, pedagogical creativity, variability, pedagogical optimism, individualisation, anthropological orientation) and special (barrier-freeness, health-preserving orientation,

systematicity, and gradual increase of requirements in sports and health-oriented activities with football elements);

the content, methods, and forms of organising the preparation of future physical education teachers for sports and health-oriented activities with football elements, as well as the directions of sports and health-oriented activities (with football elements) of a physical education teacher (didactic-developmental, educational, diagnostic, hygienic, and inclusive-barrier-free) have been improved;

scientific provisions regarding the improvement of the theory and methodology of training future physical education teachers for sports and health-oriented activities with football elements and their use in the system of postgraduate pedagogical education have been further developed;

The practical significance of the research lies in the implementation of the model for training future physical education teachers for sports and health-oriented activities with football elements, the introduction of the content, methods, and forms of organising the preparation of future educators for the specified type of activity into the educational process of higher education institutions (HEIs), as well as the research and experimental verification of the study results. The study-aid manual “Children’s Football in Primary School: Innovative Methods of Sports and Health-Oriented Activities (for Physical Education Teachers)” (Ivano-Frankivsk, 2025) was applied in working with students of the 014.11 Secondary Education (Physical Education) speciality.

The results of the study can be utilised by HEI lecturers during the preparation of future physical education teachers for working with primary school pupils, by primary school teachers and educators, and within the system of postgraduate pedagogical education.

Keywords: professional training, sports and health-oriented activity with football elements, future physical education teachers, health-preserving competence, health-preserving technologies, children’s football, professional readiness, physical education, primary school pupils, sports and health-oriented educational environment, primary school, pedagogical partnership, culture of a healthy lifestyle, health, innovative methods and forms of physical education.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, опубліковані у періодичних виданнях, проіндексованих у базах даних Scopus / Web of Science Core Collection (категорія А)

1. Okliievych N., Yatsiv Ya. Coach-Parent Relationship in Children's Football Preparation: Analysis of the Best International Pedagogical Practices. *Journal of Vasyl Stefanyk Precarpathian National University*. 2024. Vol. 11, No 1. P. 147-154.

DOI: <https://doi.org/10.15330/jpnu.11.1.147-154>

URL: <https://journals.pnu.edu.ua/index.php/jpnu/article/view/7846/8060>

2. Budnyk O., Okliievych N., Smoliuk S., Yemchuk O., & Fomin K. Mental health during wartime. The Ukrainian case in the 21st century: on the increase of anxiety among students and teachers. *Health Prob Civil.*, 2025. Vol. 19, No 4. P. 395-406.

DOI: <https://doi.org/10.5114/hpc.2024.144677>

URL: <https://surl.li/zljqim> ,

https://www.termedia.pl/Journal/Health_Problems_of_Civilization-99/Numer-4-2025

Наукові праці, опубліковані у наукових фахових виданнях України (категорія Б)

3. Оклієвич Н. Професійна підготовка майбутніх учителів до спортивно-оздоровчої роботи з елементами футболу в початковій школі: теоретичний аспект. *Освітні обрії*, 2025. № 1 (60). С. 212-227.

DOI: <https://doi.org/10.15330/obrii.60.1.121-127>

URL: <https://journals.pnu.edu.ua/index.php/obrii/article/view/9623>

4. Оклієвич Н. Система принципів підготовки майбутнього вчителя фізичної культури до організації спортивно-оздоровчої діяльності з елементами футболу в початковій школі. *Наука і техніка сьогодні*, 2025. №11(52). С.1234-1246.

DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6025-2025-11\(52\)-1234-1246](https://doi.org/10.52058/2786-6025-2025-11(52)-1234-1246)

URL: <https://perspectives.pp.ua/index.php/nts/article/view/32451/32403>

5. Оклієвич Н., Пітин М., Яців Я., Гнатчук Я. Вплив програми занять зі спрямованим використанням групових взаємодій на показники фізичної

підготовленості футболістів віком 6-7 років. *Physical culture and sport: scientific perspective*, 2025. № 2. С. 201-208.

DOI: <https://doi.org/10.31891/pcs.2025.2.26>

URL: <https://pcs.khmnu.edu.ua/index.php/pcs/article/view/474/457>

6. Оклієвич Н., Гнатчук Я. Фізична і технічна підготовленість футболістів першого року навчання на етапі початкової підготовки. *Physical culture and sport: scientific perspective*, 2025. Том 2, № 1. С. 29-35.

DOI: [https://doi.org/10.31891/pcs.2025.1\(1\).66](https://doi.org/10.31891/pcs.2025.1(1).66)

URL: <https://pcs.khmnu.edu.ua/index.php/pcs/article/view/312/368>

Наукові праці, які додатково відображають результати дослідження

7. Оклієвич Н. О., Пітин М. П., Човган Р. Я., Третяк Д. Я. Закордонний досвід та практичні підходи до підготовки юних футболістів першого року навчання. *Науковий часопис Українського державного університету імені Михайла Драгоманова*. Фізична культура і спорт. Серія 15. 2025. № 4(190). С. 120-125.

DOI: [https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series15.2025.04\(190\).24](https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series15.2025.04(190).24)

URL: <https://spppc.com.ua/index.php/journal/issue/view/92/4-2025-pdf> ,
<https://spppc.com.ua/index.php/journal/article/view/2550>

8. Оклієвич Н., Пітин М., Синиця А., Маланюк Л., Васильків М. Протиріччя програмно-нормативного забезпечення підготовки футболістів віком 6–7 років. *Фізична активність, здоров'я і спорт*, 2025. № 1. С. 125-132.

DOI: <https://doi.org/10.32782/2221-1217-2025-1-18>

URL: <https://journals.ldufk.lviv.ua/index.php/pahs/article/view/98/79>

9. Оклієвич Н. О., Яців Я. М., Пітин М. П., Дедишин І. М. Наукове обґрунтування компонентів системи підготовки кваліфікованих футболістів різних вікових груп: теоретичний аналіз. *OLYMPICUS*, 2024. № 3. С. 101-111.

DOI: <https://doi.org/10.24195/olympicus/2024-3.14>

URL: <http://dspace.pdpu.edu.ua/bitstream/123456789/21462/1/16.pdf>

10. Оклієвич Н. О., Пітин М. П. Ефективність програми занять футболістів віком 6–7 років на основі групових взаємодій за показниками технічної

підготовленості. *Олімпійський та паралімпійський спорт*. 2025. № 2. С. 87-93.

DOI: <https://doi.org/10.32782/olimpspu/2025.2.15>

URL: <https://journals.spu.sumy.ua/index.php/sport/article/view/735/689>

Наукові праці, що засвідчують апробацію матеріалів дисертації

11. Оклієвич Н. Проблема мотивації до фізичної активності сучасного молодого покоління цифрової епохи. *Сучасне дошкілля у контексті інтеграції до європейського освітнього простору*: збірник матеріалів V Всеукраїнської науковопрактичної конференції з міжнародною участю (5 жовтня 2022 р.) / упорядники: І. О. Ніколаєску, К. М. Гнезділова, Ю. О. Соловей, А. С. Омеляненко. Черкаси: ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2022. 124 с.; С. 77-78.

URL: <https://surl.li/wygtrh>

12. Оклієвич Н. Значення фізичного виховання і спорту у соціалізації дітей і молоді. *Освітня інноватика*: українсько-польський збірник студентських наукових праць / за заг. ред. проф. Будник О.Б.; Центр інноваційних освітніх технологій “PNU EcoSystem”. Вип. 4. Івано-Франківськ: Видавець Кушнір Г. М., 2022. 187 с.; С.147-151.

URL: <https://1ll.ink/B5CTa>

13. Оклієвич Н.О. Нові підходи до фізичного виховання учнів в умовах війни. *Збірник тез III Міжнародної науково-практичної конференції «Особистість у кризових умовах сучасності: психологічні виклики»* (03 березня 2023 р., м. Івано-Франківськ) / за наук. ред. проф. Л. С. Пілецької, проф. І. М. Гояна, проф. Н.Є.Завацької, доц. О. М. Чуйко. м. Івано-Франківськ, 2023. С. 256-259.

URL: <https://ksp.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/68/2023/06/zbirnyk-tez-konferentsii-2023.docx.pdf>

14. Оклієвич Н. Інноваційні підходи до фізичного виховання дітей і молоді: реалії воєнного стану в Україні. *Дитинство. Література. Культура. Освіта*. Книга абстрактів I Міжнародної мультидисциплінарної наукової конференції (5 – 7 жовтня 2023 р.). Ред.: Т. Качак, О. Будник. Івано-Франківськ: Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2023. 144 с.; С. 41-42.

URL: https://ciot.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/144/2023/10/2_book-of-abstracts-pnu-ukraine_05-07.10.2023.pdf

15. Оклієвич Н. Співпраця тренера і батьків у підготовці дитини до футболу в умовах війни в Україні. *Сучасні проблеми української освіти: збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції, присвяченої пам'яті професора Василя Хруща*. Івано-Франківськ, 23 жовтня 2024 р. 233 с.; С. 143-146.

URL: <https://surl.li/vrxkgs>

16. Оклієвич Н. Залучення дітей дошкільного віку до початкових занять футболом. *Сучасне дошкілля у контексті інтеграції до європейського освітнього простору: збірник тез доповідей Міжнародної науково-практичної конференції, 7 травня 2025 р., Черкаси / ред. кол.: І.О.Ніколаєску (гол.ред.) та ін.* Черкаси: вид. ФОП Гордієнко Є.І., 2025. 136 с.; С. 85-88.

URL: <https://surli.cc/xdemtd>

17. Оклієвич Н. Професійна підготовка майбутніх учителів початкової школи до спортивно-оздоровчої діяльності з елементами футболу в умовах реалізації оновленого державного стандарту НУШ. *Освіта в часи кризи: інновації, стійкість та український досвід: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (3 жовтня 2025 року): збірник тез / ред.кол. : В. П. Андрущенко (голова) [та ін.]*. Київ: Вид-во УДУ імені Михайла Драгоманова. 2025. 544 с. С. 331-334.

URL: <https://surl.lt/joyozz>

Методичне видання

18 Оклієвич Н. О. *Дитячий футбол у початковій школі: інноваційні методики спортивно-оздоровчої діяльності (для вчителя фізичної культури)*. Методичний посібник. Івано-Франківськ: Видавець Кушнір Г. М., 2025. 60 с. ISBN 978-617-7926-83-1. URL: <https://surl.li/xbqlhg>

ЗМІСТ

Перелік умовних позначень.....	17
ВСТУП.....	18
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ СПОРТИВНО- ОЗДОРОВЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ З ЕЛЕМЕНТАМИ ФУТБОЛУ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ.....	29
1.1 Професійна підготовка майбутніх педагогів фізичної культури до організації спортивно-оздоровчої діяльності з елементами футболу як педагогічна проблема	29
1.2. Характеристика основних понять дослідження	37
1.3. Сучасні тенденції розвитку системи підготовки юних футболістів в Україні	47
1.4. Зарубіжний досвід професійної підготовки вчителя фізичної культури та створення спортивно-оздоровчого освітнього середовища в закладі освіти	56
РОЗДІЛ 2. ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДО РЕАЛІЗАЦІЇ СПОРТИВНО-ОЗДОРОВЧИХ ЗАХОДІВ З ЕЛЕМЕНТАМИ ФУТБОЛУ В УМОВАХ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ: КОНЦЕПЦІЯ І МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ.....	72
2.1. Стан підготовки юних футболістів молодшого шкільного віку в сучасній практиці.....	72
2.2. Модель професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації спортивно-оздоровчої діяльності з елементами футболу в початковій школі	80
2.3. Організаційно-методичні засади підготовки здобувачів вищої освіти спеціальності А4.11 Середня освіта (Фізична культура) до спортивно-оздоровчої діяльності з елементами футболу в початковій школі	106

РОЗДІЛ 3. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ЕФЕКТИВНОСТІ ЗАПРОПОНОВАНОЇ МОДЕЛІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ СПОРТИВНО- ОЗДОРОВЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ З ЕЛЕМЕНТАМИ ФУТБОЛУ.....	120
3.1. Методика проведення дослідно-експериментальної роботи.....	120
3.2. Аналіз результатів дослідно-експериментальної роботи в ЗВО....	125
3.2.1. Вивчення рівня сформованості в майбутніх учителів фізичної культури мотиваційно-цільового компонента готовності до організації СОД з елементами футболу.....	125
3.2.2. Дослідження готовності здобувачів вищої освіти до реалізації СОД у педагогічній практиці з використанням елементів футболу (когнітивно-змістовий компонент).....	140
3.2.3. Виявлення готовності майбутніх педагогів до окресленого виду діяльності у початковій школі: комунікативно-організаційний компонент.....	155
3.2.4. Оцінювання рівня сформованості в майбутніх учителів фізичної культури практико-діяльнісного компонента готовності до організації СОД з елементами футболу.....	173
3.2.5 Результати дослідження готовності студентів спеціальності 014.11 Середня освіта (Фізична культура) до організації СОД з елементами футболу у цілому.....	196
ВИСНОВКИ.....	200
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	205
ДОДАТКИ.....	247

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

ЗВО – заклад вищої освіти

ЗЗСО – заклад загальної середньої освіти

НУШ – Нова українська школа

ПШ – початкова школа

ДЮСШ – дитячо-юнацька спортивна школа

СОД – спортивно-оздоровча діяльність

ООП – особливі освітні потреби

КГ – контрольна група

ЕГ – експериментальна група

ОПП – освітньо-професійна програма

ВСТУП

Актуальність проблеми. У Національній стратегії з оздоровчої рухової активності в Україні на період до 2025 року «Рухова активність – здоровий спосіб життя – здорова нація» (2016) [142] та «Стратегії розвитку фізичної культури і спорту на період до 2028 року» (2020) [214] обґрунтовано необхідність модернізації системи фізичного виховання в закладах освіти задля формування в молодого покоління навичок здорового способу життя [142]. Упровадження концептуальних основ Нової української школи (НУШ) орієнтує педагогів на створення інноваційного освітнього середовища передусім для роботи з учнями початкових класів, де фізична культура є невід’ємним складником формування всебічно розвиненої особистості [154]. В оновленому Державному стандарті початкової освіти (2025) наголошено на необхідності формування *здоров’язбережувальної компетентності*, а також окреслено завдання для галузі «Фізична культура» в початковій школі [174]: йдеться про «визнання прав дитини на навчання через діяльність, зокрема гру», «важливість рухової активності й творчості дитини», створення безпечного освітнього простору, збереження здоров’я, «особистий і соціальний добробут», «формування культури здорового й сталого способу життя» та ін. [Там само]. Спортивно-оздоровча робота має значний потенціал для розвитку фізичних і соціальних компетентностей молодших школярів [245].

Ефективним засобом часткового вирішення цієї проблеми в початковій школі вважаємо залучення дітей до спортивних ігор і забав, зокрема футболу. Адже такі заняття сприяють: а) зміцненню фізичного здоров’я; б) розвитку soft skills (взаємодія в команді, вирішення конфліктів, розвиток емпатії та вміння співпрацювати з іншими); в) збереженню ментального здоров’я (зменшення рівня стресу, покращення настрою); д) формуванню навичок (координація рухів, зосередження, стратегічне мислення та реакція на зміни); е) вихованню цінностей (дисциплінованість, відповідальність, чесність, взаємовідповідальність, рівність) тощо [302].

В умовах повномасштабної війни в Україні фізичне і ментальне здоров’я

дітей погіршується: психологічна травматизація, зниження рухової активності, психосоматичні проблеми та інші, що потребує відповідних превентивних і відновлювальних заходів, зокрема в умовах школи [305]. Це, окрім іншого, актуалізує потребу у професійній підготовці майбутніх педагогів до вирішення окреслених завдань, передусім у сфері фізичного виховання й здоров'язбереження. [268], що закріплено в низці нормативних документів: Законах України «Про фізичну культуру і спорт» (1994, зі змінами), «Про освіту» (2017), «Про повну загальну середню освіту» (2020), «Про фахову передвищу освіту» (2019), «Про вищу освіту» (2014), «Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення якості вищої освіти» (2023), «Про внесення змін до деяких законів України щодо розвитку індивідуальних освітніх траєкторій та вдосконалення освітнього процесу» (2024) [88; 187; 192; 193; 187-189] та ін.

Аналіз праць провідних українських і зарубіжних науковців засвідчує, що розв'язання окресленої проблеми має міцну теоретико-методологічну основу. Наше дослідження ґрунтується на вивченні праць із професійної підготовки педагогів (О. Антонова, О. Будник, Г. Васянович, І. Зязюн, О. Дубасенюк, Л. Кириленко, О. Кондур [4; 33; 36; 72; 111]), зокрема майбутніх учителів початкової школи (Л. Комар, Л. Хомич, Л.Хоружа, О. Цюняк, В. Чайка [110; 232; 233; 234; 238]) та ін. У руслі підготовки фахівців до реалізації завдань фізичного виховання в школі працювали такі дослідники, як: Е. Вільчковський, О. Безкопильний, Я. Бельський, О. Дубогай, Т. Осадченко, М. Пітин, Л. Сущенко, О. Тимошенко, Б. Шиян, А. Цьось, Я. Яців [44; 15; 24; 74; 175; 184; 218; 222; 246; 237; 170]. Необхідність цілеспрямованого фізичного розвитку за допомогою різних форм і засобів фізичного виховання довели О. Аксьонова, М. Божик, В. Романюк, І. Ткачівська, О. Шукатка [3; 25; 204; 224; 247]; а також зарубіжні вчені М. Bowler, L. Cale, A. Deakin, T. Fletcher, J. Harris, V. MacLaughlin, M. Karahan, A. Saklani, P. Sammon, W. Walters, J. Zhu та ін. [262; 269; 278; 283; 297; 292; 317; 332; 338].

Однак питання підготовки майбутніх учителів до організації спортивно-оздоровчої діяльності з елементами футболу в початковій школі з урахуванням нових суспільних викликів (наприклад, війни), створення безпечного освітнього

середовища для реалізації завдань НУШ щодо здоров'язбереження учнів, забезпечення індивідуальної освітньої траєкторії розвитку дітей (у т.ч. з інвалідністю) для задоволення потреби у фізичній активності тощо ще не знайшли належного висвітлення у науково-педагогічних дослідженнях і практиці роботи закладів вищої освіти (ЗВО).

В умовах сучасних реалій в Україні організація такої діяльності пов'язана з багатьма викликами. По-перше, це стосується матеріально-технічного забезпечення, оскільки у багатьох закладах освіти, на жаль, все ще відсутні спеціалізовані майданчики, безпечне обладнання та якісні м'ячі, що обмежує можливості для проведення занять. По-друге, частина вчителів недостатньо володіють методиками навчання елементів футболу, адаптованими до вікових особливостей дітей молодшого шкільного віку, у руслі міжпредметності. По-третє, це безпекові виклики у початковій школі, адже організація командних ігор потребує ретельного дотримання правил техніки безпеки, аби уникнути травматизму. Водночас виклики воєнного стану в країні зумовлюють те, що іноді заняття потрібно переривати і переміщуватися в укриття через повітряні тривоги, а діти цього віку є надто вразливими до психоемоційних переживань і тому потребують додаткового педагогічного супроводу. Отож, тема якісної підготовки вчителів фізичної культури до організації спортивно-оздоровчої діяльності з елементами футболу, відпочинку та релаксації для учнів є на часі і потребує спеціального дослідження.

Науковці виокремлюють низку суперечностей у вирішенні даного питання, а саме: «між вимогами суспільства до підготовки майбутніх учителів фізичної культури як координаторів здоров'язбережувальної освіти й недостатнім осмисленням і узагальненням цього процесу в педагогічній науці»; між традиційними підходами до професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури та «індивідуально-творчим характером їх професійної діяльності»; між спрямуванням вищої освіти на нові моделі підготовки і все ще «традиційним змістом, формами і методами» цієї роботи [98, с. 65]. Водночас цей перелік варто доповнити й іншими суперечностями між: сучасними викликами воєнного стану в

Україні щодо створення безпечного спортивно-оздоровчого середовища в початковій школі й неспроможністю педагогів вирішувати ці завдання; необхідністю підготовки сучасного вчителя фізичної культури до спортивно-оздоровчої діяльності з елементами футболу та відсутністю інноваційного методичного забезпечення у ЗВО.

Тому актуальність досліджуваної проблеми, недостатня розробленість у педагогічній науці і практиці відповідно до потреб сучасної освіти у сфері фізичного виховання, здоров'язбереження і професійної підготовки зумовили вибір теми дисертації: *«Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до організації спортивно-оздоровчої діяльності з елементами футболу в початковій школі»*.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження є складовою частиною планової науково-дослідної роботи, що здійснюється кафедрою початкової освіти та освітніх інновацій Педагогічного факультету Карпатського національного університету імені Василя Стефаника: «Професійна підготовка вчителя: соціально-педагогічний контекст» (державний реєстраційний номер: 0117U003281). Затвердження теми дисертації відбулося на Вченій раді Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (протокол № 9 від 01 листопада 2022 р.), після чого вона була уточнена Вченою радою Карпатського національного університету імені Василя Стефаника (протокол № 11 від 28 жовтня 2025 р.).

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати, розробити й експериментально апробувати модель підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації спортивно-оздоровчої діяльності з елементами футболу в початковій школі.

Завдання дослідження:

1. Вивчити стан окресленої проблеми у педагогічній науці, обґрунтувати / уточнити сутність основних понять дослідження.

2. Проаналізувати вітчизняний і зарубіжний досвід організації спортивно-оздоровчої діяльності з елементами футболу в початковій школі та професійної підготовки вчителя фізичної культури.

3. Охарактеризувати критеріально-рівневу структуру готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації спортивно-оздоровчої діяльності з елементами футболу в початковій школі.

4. Запропонувати методичний інструментарій для підготовки майбутніх педагогів до реалізації завдань здоров'язбереження у початкових класах засобами спортивно-оздоровчої діяльності з елементами футболу

5. Розробити та експериментально перевірити модель підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації спортивно-оздоровчої діяльності з елементами футболу в початковій школі.

Об'єкт дослідження – професійна підготовка майбутніх учителів фізичної культури у закладах фахової передвищої та вищої освіти України.

Предмет дослідження – зміст, форми і методи підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації спортивно-оздоровчої діяльності з елементами футболу в початковій школі.

Для вирішення поставлених завдань використано такі **методи дослідження**: *теоретичні методи* (аналіз, узагальнення, систематизація наукових джерел та нормативно-правових документів) були використані для: уточнення змісту ключових понять дослідження, вивчення стану проблеми у вітчизняній та зарубіжній науці, виокремлення критеріїв, показників та рівнів готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації спортивно-оздоровчої діяльності з елементами футболу в сучасній початковій школі України; *емпіричні методи* (діагностичні опитування майбутніх учителів фізичної культури, індивідуально-групові бесіди зі здобувачами вищої освіти, спостереження) дозволили вивчити реальний стан досліджуваної проблеми в освітній практиці підготовки юних футболістів, а також майбутніх педагогів до вирішення окреслених завдань в початкових класах; *експериментальні методи* (діагностичний, констатувальний і формувальний етапи експерименту)

застосовувалися для апробації розробленого методичного інструментарію та оцінки ефективності запропонованої моделі підготовки майбутніх учителів до організації спортивно-оздоровчої діяльності з елементами футболу в початковій школі; для забезпечення достовірності результатів, а також кількісного та якісного аналізу отриманих даних застосовано *методи математичної статистики*.

Експериментальна база дослідження. Дослідно-експериментальна робота проводилася на базі таких закладів освіти: Карпатський національний університет імені Василя Стефаника (факультет фізичного виховання та спорту), Відокремлений структурний підрозділ «Івано-Франківський фаховий коледж фізичного виховання Національного університету фізичного виховання і спорту України», Волинський національний університет імені Лесі Українки (факультет фізичної культури, спорту та здоров'я).

На різних етапах дослідження до експерименту було залучено 520 здобувачів вищої освіти (КГ = 262, ЕГ = 258) та 12 викладачів закладів фахової передвищої та вищої освіти на спеціальності 014.11 Середня освіта (Фізична культура).

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що:

вперше цілісно обґрунтовано теоретичні і практичні аспекти підготовки майбутнього вчителя фізичної культури до організації спортивно-оздоровчої діяльності з елементами футболу в початковій школі у контексті НУШ та з урахуванням викликів воєнного стану; *висвітлено* структуру готовності майбутніх учителів фізичної культури до окресленого виду діяльності (мотиваційно-цільовий, когнітивно-змістовий, комунікативно-організаційний і практико-діяльнісний компоненти); *визначено* критерії (комунікативний, мотиваційний, когнітивний і рефлексивно-процесуальний) та *схарактеризовано* рівні готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації спортивно-оздоровчої діяльності з елементами футболу в сучасній початковій школі (високий, достатній, середній і низький); *розроблено* авторську модель підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації спортивно-оздоровчої діяльності з елементами футболу в початковій школі, що містить три основні блоки (цільовий, змістово-процесуальний, контрольню-оцінювальний) і *виокремлено* педагогічні умови її

практичного впровадження в освітній процес ЗВО (змістово-методична, організаційно-технологічна й мотиваційно-рефлексивна); *окреслено* методологічні підходи (аксіологічний, особистісно орієнтований, компетентнісний, рефлексивний, системний та акмеологічний);

уточнено зміст базових понять з теми дослідження («спортивно-оздоровча діяльність з елементами футболу», «підготовка майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-оздоровчої діяльності з елементами футболу», «готовність майбутнього вчителя фізичної культури спортивно-оздоровчої діяльності з елементами футболу», «здоров'язбережувальна компетентність майбутнього педагога», «спортивно-оздоровче освітнє середовище початкової школи», «педагогіка партнерства в спортивно-оздоровчій діяльності» та інші); *конкретизовано* принципи професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури: загальнопедагогічні (принцип педагогіки партнерства, доступності, взаємозв'язку теорії і практики, педагогічної креативності, варіативності, педагогічного оптимізму, індивідуалізації, антропологічної спрямованості) та спеціальні (безбар'єрності, здоров'язбережувальної спрямованості, систематичності й поступового підвищення вимог у СОД з елементами футболу);

удосконалено зміст, методи та форми організації підготовки майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-оздоровчої діяльності з елементами футболу, а також напрями спортивно-оздоровчої діяльності (з елементами футболу) вчителя фізичної культури (дидактично-розвивальний, виховувальний, діагностичний, гігієнічний та інклюзивно-безбар'єрний);

набули подальшого розвитку наукові положення щодо вдосконалення теорії та методики підготовки майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-оздоровчої діяльності з елементами футболу, їх використання у системі післядипломної педагогічної освіти.

Практичне значення дослідження полягає у реалізації моделі підготовки майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-оздоровчої діяльності з елементами футболу, впровадженні в освітній процес ЗВО змісту, методів і форм організації підготовки майбутніх педагогів до окресленого виду діяльності, а також

дослідницько-експериментальній перевірці результатів дослідження. Застосовано методичний посібник «Дитячий футбол у початковій школі: інноваційні методики спортивно-оздоровчої діяльності (для вчителя фізичної культури)» (Івано-Франківськ, 2025) для роботи зі студентами спеціальності 014.11 Середня освіта (Фізична культура).

Результати дослідження можуть бути використані викладачами ЗВО під час підготовки майбутніх учителів фізичної культури до роботи з молодшими школярами, вчителями початкових класів і вихователів та у системі післядипломної педагогічної освіти.

Результати дослідження упроваджено в освітній процес Карпатського національного університету імені Василя Стефаника (довідка № 03.04-29/23 від 04.12.2025 р.), Волинського національного університету імені Лесі Українки (довідка № 03-24/01/3710 від 28.11.2025 р.), Тернопільського національного університету імені Володимира Гнатюка (довідка №29/19.02-33 від 08.01.2026 р.), ВСП «Івано-Франківський фаховий коледж фізичного виховання Національного університету фізичного виховання і спорту України» (довідка № 510/01-13/08 від 09.12.2025 р.), Ліцею № 3 Івано-Франківської міської ради (довідка № 727 від 18.12.2025 р.) (Додаток М).

Апробація результатів дослідження. Основні положення дисертаційної роботи обговорювалися на науково-практичних конференціях різних рівнів:

міжнародних – «Особистість у кризових умовах сучасності: психологічні виклики» (Івано-Франківськ, 2023), «Дитинство. Література. Культура. Освіта» (Івано-Франківськ, 2023), «Виклики наукової спільноти попри війну в Україні / Wyzwania środowiska naukowego wobec wojny w Ukrainie» (Польща, Варшава, 2024), «Інноваційні процеси освітньої сфери України та країн центральної Європи: стан, проблеми і перспективи» (Тернопіль, 2024; 2025), «Сучасне дошкілля у контексті інтеграції до європейського освітнього простору» (Черкаси, 2025), «Освіта в часи кризи: інновації, стійкість та український досвід» (Київ, 2025);

всеукраїнських – «Сучасне дошкілля у контексті інтеграції до європейського освітнього простору» (Черкаси, 2022), «Українське дошкілля в умовах війни:

виклики і завдання» (Луцьк, 2024), «Сучасні проблеми української освіти», присвячена пам'яті професора Василя Хруща (Івано-Франківськ, 2024), «Молода спортивна наука України» (Львів, 2025), «Актуальні питання початкової освіти: досвід, реалії, перспективи» (Кам'янець-Подільський, 2025), «Інклюзивна освіта як індивідуальна траєкторія особистісного зростання дитини з особливими освітніми потребами» (Вінниця, 2025), а також щорічних звітних наукових конференцій (При)Карпатського національного університету імені Василя Стефаника (Додаток Л).

Публікації. Основний зміст і результати дослідження відображено у 18 публікаціях (із них 10 – одноосібні), зокрема: 2 – у періодичних наукових виданнях, проіндексованих у базах даних Scopus / Web of Science Core Collection (категорія А); 4 – у наукових фахових виданнях України (категорія Б); 4 – у наукових вітчизняних фахових виданнях, які додатково відображають результати дослідження; 7 – тез у збірниках матеріалів наукових конференцій, 1 – методичний посібник (Додаток А).

Особистий внесок здобувача. Сформульовані та винесені на захист результати є особистим науковим доробком дисертанта. У статті «*Coach-Parent Relationship in Children's Football Preparation: Analysis of the Best International Pedagogical Practices*» [302] здобувачем визначено теоретичні і методичні засади дослідження, зокрема описано значення тренувань з футболу для дітей молодшого шкільного віку, здійснено аналіз зарубіжного педагогічного досвіду з фізичного виховання з елементами дитячого футболу, ключові аспекти педагогічної співпраці з батьками. У статті «*Mental health during wartime. The Ukrainian case in the 21st century: on the increase of anxiety among students and teachers*» [268] вивчено стан проблеми збереження психічного здоров'я учасників освітнього процесу під час війни у науковій літературі, здійснено збір даних для дослідницько-експериментальної роботи та їх інтерпретацію.

У статті «*Вплив програми занять зі спрямованим використанням групових взаємодій на показники фізичної підготовленості футболістів віком 6-7 років*» [170] описано зміст навчально-тренувального процесу дітей 6-7-річного віку, що

пов'язаний із застосуванням групових взаємодій зі спрямованістю на паралельний вплив на фізичну та технічну підготовленість, здійснено порівняння результатів педагогічного тестування (контрольних вправ) для виявлення ефективності акцентованого впливу на рівень підготовленості юних спортсменів. У науковій праці *«Фізична і технічна підготовленість футболістів першого року навчання на етапі початкової підготовки»* [168] дисертантом підібрано комплекс контрольних вправ для педагогічного тестування фізичної підготовленості дітей молодшого шкільного віку, зокрема готовності до занять футболом, науково обґрунтовано результати експериментальної роботи та висновки. У статті *«Закордонний досвід та практичні підходи до підготовки юних футболістів першого року навчання»* [171] узагальнено теоретичні аспекти щодо підготовки дітей молодшого шкільного віку до занять з футболу.

У статті *«Протиріччя програмно-нормативного забезпечення підготовки футболістів віком 6–7 років»* [172] вивчено та схарактеризовано навчальну програму з футболу для ДЮСШ, окреслено головні завдання і принципи побудови навчально-тренувального процесу в групах початкової підготовки, особливості індивідуального підходу у спортивно-оздоровчій діяльності, специфіку планування занять у річному циклі підготовки дітей до гри у футбол, комплектування навчальних груп та мотивації до фізичної активності. У праці *«Наукове обґрунтування компонентів системи підготовки кваліфікованих футболістів різних вікових груп: теоретичний аналіз»* [173] підібрано та проаналізовано наукові праці з підготовки юних футболістів, значення фізичної активності у дитячому віці, заохочення й відбору талановитих учнів до гри у футбол, застосування ігрових засобів для змагальної діяльності молодших школярів, а також активізації когнітивних функцій гравців. У статті *«Ефективність програми занять футболістів віком 6-7 років на основі групових взаємодій за показниками технічної підготовленості»* [169] представлено авторський підхід, який пов'язаний із застосування групових взаємодій зі спрямованістю на паралельний вплив на фізичну та технічну підготовленість дітей молодшого шкільного віку під час занять з футболу, а також проаналізовано ефективність різних методичної підходів до

змісту тренувальних занять. Ідеї та думки співавторів у дисертації не використано.

Структура та обсяг дисертації: вступ, три розділи, висновки до розділів, загальні висновки, список використаних джерел (338 найменувань, з яких 84 – іноземними мовами) і 10 додатків. Загальний обсяг дисертації – 300 сторінок, з яких 187 сторінок основного тексту. Робота містить 20 таблиць і 31 рисунок.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ СПОРТИВНО- ОЗДОРОВЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ З ЕЛЕМЕНТАМИ ФУТБОЛУ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

1.1. Професійна підготовка майбутніх педагогів фізичної культури до організації спортивно-оздоровчої діяльності з елементами футболу в НУШ як психолого-педагогічна проблема

Професійна підготовка майбутніх учителів фізичної культури є важливим напрямом діяльності сучасних закладів вищої освіти, оскільки мають метою передусім збереження здоров'я молодого покоління [7]. Адже сьогодні в умовах цифровізації суспільства і розвитку технологій діти багато часу проводять у віртуальному світі, користуються гаджетами і значно менше уваги приділяють соціальним контактам з однолітками. Їхня фізична активність з кожним роком знижується, що призводить до різного роду захворювань, гіподинамії, зайвої ваги, ослаблення м'язів, серцево-судинних захворювань тощо [302]. До прикладу, як засвідчують результати деяких досліджень [267], з-поміж опитуваних українських школярів лише 62,6% займаються фізичними вправами вдома, 33,6% це роблять дуже рідко і 3,7% – взагалі не займаються вдома (за даними їхньої самооцінки, яка може мати суб'єктивний характер). Для більшості дітей у шкільному віці основною формою рухової активності слугують уроки фізичної культури (67,3%). Окрім того, не займаються додатковими фізичними заняттями в школі 17,9%, ніколи не займалися спортом – 13% респондентів. Польські учні, які брали участь в опитуванні, вказали, що готові виконувати фізичні вправи вдома (54,3%), бути активними на уроках фізкультури (88,3%), займатися спортом після уроків (58,7%) [Там само]. Подібна ситуація характерна для більшості країн, в тому числі достатньо розвинених. Якщо в дошкільному віці діти надають перевагу активності у різних рухових режимах, то уже в школі - лише незначна частка бажаючих відвідувати уроки фізичної культури чи відповідні гуртки. [302].

Отож перед освітянами постають питання щодо вибору оптимальних педагогічних засобів, впровадження інновацій в освітній процес задля ефективного вирішення завдань спортивно-оздоровчої діяльності в ЗЗСО (О. Безкопильний), зокрема в початковій школі. В активізації фізичної активності учнів важливу роль відіграє вчитель фізичної культури в школі, який у співпраці з іншими фахівцями (вчителем початкових класів, вихователем, психологом) здійснює системну роботу з оптимізації спортивно-ігрової та фізично-оздоровчої діяльності [16].

Аналіз наукової літератури [7; 23; 41; 45; 86; 91-94; 98; 223; 224; 246; 248] засвідчує, що питання підготовки майбутніх учителів фізичної культури до такої діяльності (фізкультурно-оздоровчої, спортивно-оздоровчої чи спортивно-ігрової роботи з учнями в ЗЗСО) набула актуальності і є предметом дослідження багатьох вітчизняних і зарубіжних учених.

Питання готовності до професійної діяльності у різних аспектах досліджені у педагогічній науці, зокрема «підготовленість вчителів-предметників з професійно-прикладної фізичної підготовки» (М. Божик) [25]; «готовності майбутніх учителів до здоров'яформувальної діяльності у початковій школі» (В. Білик) [22], готовності педагогів «до формування здорового способу життя учнів» (Л. Ващенко, Л. Височан, С. Замрозевич-Шадріна) [37; 43; 90], формування медико-валеологічної компетентності майбутніх педагогів початкової освіти (Г. Воскобойнікова) [49], готовності майбутніх фахівців фізичного виховання до використання здоров'язберезувальних технологій (С. Гаркуша) [51], до рекреаційно-оздоровчої діяльності (М. Данилевич) [65], до професійної діяльності (М. Данилко) [66], до професійного самовдосконалення (І. Шаповалова) [240], а також розвиток здоров'язберезувальної компетентності майбутніх учителів засобами інтерактивних технологій (В. Муромець) [139]; підготовка вчителя до формування «здоров'язберезувального середовища початкової школи» (Т. Осадченко) [175], освітньо-розвивального середовища (О. Писарчук) [182], а також професійна підготовка фахівців у системі післядипломної педагогічної освіти до розвитку здоров'язберезувальної компетентності учнів в ЗЗСО (Н. Поліщук) [186], готовності майбутніх учителів до інноваційної професійної діяльності (І. Гавриш,

О. Цюняк) [50; 235]; до соціально-педагогічної діяльності у початкових класах (О. Будник) [33], до саморегуляції педагогічної діяльності (В. Чайка) [238], до управління в системі забезпечення якості освіти у ЗВО (О. Кондур) [111], удосконалення змісту професійної підготовки майбутніх фахівців із туризмознавства, його практична орієнтованість (А. Віндюк) [46] та інші.

Ключові теоретичні і методичні засади фізичної підготовки учнів в ЗЗСО відображено в дослідженнях таких учених, як: О. Безкопильний, Е. Вільчковський, О. Дубогай, О. Остапенко, В. Шарко, Б. Шиян та ін. [16; 45; 74; 177; 246; 241]. Питання системного й цілеспрямованого фізичного розвитку учнів, застосування різноманітних форм і засобів фізичного виховання окреслено в наукових публікаціях О. Бойко, І. Бріжатої, С. Романенко, М. Пітина, Я. Яціва та ін. [27; 31; 203; 170].

Науковці одностайні щодо інтенсифікації та впровадження інновацій у сучасний процес задля підвищення фізичної активності молодого покоління, залучення їх до занять фізичною культурою, мотивація до ігрових видів спорту (наприклад, футбол) тощо. Для цього потрібно підготувати компетентного вчителя фізичної культури [27]. Невипадково низка досліджень присвячена цій проблемі, приміром, Н. Белікова визначає тенденції професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичного виховання та спорту [23]; О. Бойко – сучасні вимоги до цієї підготовки [27]; М. Верховська – готовність «вчителя фізичної культури до використання фізкультурно-оздоровчих технологій» у школі [41].

Заслужують на увагу дисертаційні дослідження з професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури: Є. Захаріна щодо підготовки майбутніх фахівців до позакласної та позашкільної оздоровчо-виховної роботи [92]; Я. Бельського з підвищення ефективності праці вчителів фізичного виховання [24]; Л. Іванової про діяльність вчителя фізичної культури з «учнями з відхиленнями у стані здоров'я» [97], О. Кузнецової, котра запропонувала методичну систему щодо застосування оздоровчих технологій у процесі фізичного виховання студентів [122], Л. Сущенко та Б. Шиян – концептуальні засади професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичного виховання та спорту в ЗВО [219; 246], О.

Тимошенко – щодо оптимізації цієї підготовки [223] та ін.

Науковий аналіз літератури засвідчує, що зміст професійної підготовки майбутніх учителів до реалізації завдань фізичного виховання у початковій школі передбачає формування у них готовності до роботи з учнями задля вирішення завдань здоров'язбережуваної освіти й формування відповідних компетентностей. Теоретичний аналіз наукової літератури з теми дослідження [4; 7; 25; 109; 135; 247; 249] дає підстави для узагальнення, що проблема підготовки майбутніх учителів до фізкультурно-оздоровчої роботи в школі, зокрема із застосуванням елементів футболу (для хлопчиків і дівчаток), досліджена недостатньо.

Поняття *готовності майбутнього вчителя фізичної культури* до фізкультурно-оздоровчої роботи з учнями розглядається як результат професійної підготовки студента закладу вищої освіти, який виражений у здатності до формування особистої фізичної культури учнів і здійснення ролі координатора «здоров'язберігальної освіти» в ЗЗСО [97, с. 19]. Науковці виокремлюють низку суперечностей у вирішенні даного питання, а саме: «між вимогами суспільства до підготовки майбутніх учителів фізичної культури як координаторів здоров'язбережувальної освіти й недостатнім осмисленням і узагальненням цього процесу в педагогічній науці»; між традиційними підходами до професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури та «індивідуально-творчим характером їх професійної діяльності»; між спрямуванням вищої освіти на нові моделі підготовки і все ще «традиційним змістом, формами і методами» цієї роботи [98, с. 65].

Новизною нашого дослідження вважаємо використання елементів футболу у спортивно-оздоровчій діяльності початкової школи і підготовки до відповідної діяльності майбутнього вчителя фізичної культури. Адже з кожним роком зростає зацікавлення цим видом спорту серед хлопчиків і дівчаток, відтак розглядаємо дитячий футбол як дієвий педагогічний засіб стимулювання фізичної активності, мотивації до занять фізичною культурою та ігрових видів спорту в добу цифровізації та їх залежності від гаджетів [160]. Невипадково автори С. Кузьменко та І. Скрипка [121], провівши ґрунтовне вивчення цього питання зауважують, що

за статистичними даними стосовно діяльності закладів фізичної культури та спорту у структурі ДЮСШ різних типів кількість залучених до занять футболом осіб збільшується від 2003 до 2023 рр.; у підготовці юних футболістів у межах ДЮСШ постійно відбуваються певні зміни, залучають нові методики та програми підготовки, розробляються та доповнюються з досвіду закордонних країн комплекси вправ та з'являється сучасний тренувальний інвентар. За іншими даними в ДЮСШ, СДЮШОР, УФК, УОР, спеціалізованих футбольних класах відбувається значне «відсіювання» юних футболістів. Наводяться дані, що близько 70% припиняють заняття футболом під впливом різноманітних чинників, серед яких основним називається невідповідність програмних вимог системі відбору та розвитку майстерності кваліфікованих спортсменів у системі багаторічної удосконалення футболістів [78]. Можна констатувати, що нині доступно значно більше сучасних інноваційних технологій. Це дає змогу досягти вищих показників у тренувальному процесі спрямованому на вдосконалення фізичної, функціональної та інших видів підготовленості спортсменів, і до цього мають бути готові майбутні педагоги у сфері фізичного виховання.

Визначаючи наявний стан у національному дитячо-юнацькому футболі В. Ніколаєнко [148], вказує на низку закономірностей та наявних проблем, серед яких наступні:

- рівень футболу в країні знижується за умов надання визначального значення спортивному результату та протиставлення формуванню виразного стилю гри, природного прояву творчості і майстерності у юних футболістів.

- якість підготовки юних футболістів знижується за умов збільшення регулярної змагальної діяльності з раннього віку та зниження мотивації тренерів до творчого підходу до навчально-тренувального процесу, а на противагу стимулюють до досягнення високого турнірного становища команди;

- наявна система багаторічного удосконалення юних футболістів спричиняє значні втрати на кожному з етапів підготовки та відбору.

Зазначене ставить у невизначений стан статус ДЮСШ, за умов відсутності інтегрального якісного критерію для оцінювання ефективності роботи тренерів,

визначення досягнення спортивних команд та індивідуального розвитку спортсмена від початківця до кваліфікованого футболіста. Окрім того, можна спостерігати неузгодженості на різних вікових відтинках між «ситуативно» обдарованими та перспективними гравцями, умовами виявлення їхніх здібностей і перспективами подальшого розвитку спортивної майстерності. Схожу думку висловив О. Байрачний [10], котрий передбачає необхідність раціоналізації системи підготовки спортивного резерву у футболі, яка повинна передбачати індивідуального максимуму у проявах рухового і психічного потенціалу спортсмена на оптимальних вікових відрізках.

Вважаємо доцільним урахування діяльності цих закладів стосовно орієнтації довгострокової мети роботи спортивних шкіл на досягнення та повноцінне розкриття індивідуальних можливостей футболістів уже на перших етапах багаторічної підготовки [8; 79]. Це слугує запорукою підготовки кваліфікованих і конкурентоспроможних гравців футбольних команд різного рівня. Більшість фахівців на сьогодні серед ключових негативних ознак системи дитячо-юнацького футболу в Україні називають надмірне прагнення до здобуття високого турнірного становища та трофеїв. Здебільшого така спрямованість тренувального процесу має негативний взаємозв'язок із рівнем підготовленості юних футболістів у довгостроковій перспективі.

В. Костюкевич [115] вказує, що під час техніко-тактичної підготовки юних футболістів необхідно дотримуватися низки методичних положень, що важливо враховувати у професійній підготовці майбутніх учителів фізичної культури:

- добирати методи і засоби з урахуванням підвищеної лабільності (пластичності) нервової системи дитячого організму;
- вирішувати основні завдання техніко-тактичної підготовки юних футболістів за допомогою різноманітних ігор та ігрових вправ із домінуванням техніко-тактичної спрямованості;
- уникати бажання якнайшвидше навчити юних спортсменів грати в «дорослий» футбол;

- не надавати переваги виключно одному з видів підготовки та підтримувати раціональне співвідношення між різними сторонами підготовки;
- не рекомендується не намагатися вирішувати відразу декілька завдань (не більше ніж два нові техніко-тактичні прийоми) під час одного навчально-тренувального заняття.

Фахівці В. Ніколаєнко та Б. Балан [150] вбачають недоліки у системі підготовки юних українських футболістів у надмірній гонитві за результатом та акцентах на фізичній підготовці спортсменів. За приклад вони наводять Нідерланди, Німеччину, Іспанії де перевагу на рівні юнацького футболу надають роботою над технікою гри. Це дає можливість у подальшому уникнути прогалин в індивідуальній технічній підготовленості при переході з юнацького до дорослого футболу, різкого падіння індивідуальної результативності та ефективності гри тощо. У цьому руслі вважаємо акцентувати у професійній підготовці майбутніх учителів фізичної культури до відповідної діяльності з учнями в умовах НУШ. У молодшому шкільному віці діти надають перевагу іграмта естафетам з елементами футболу, бо тут формується почуття змагальності і вболівання за загальний результат групи (класу). Деякі вчені [76] звертають увагу на теоретичні та практичні аспекти тактичної підготовки на основі моделювання змагальної діяльності юних футболістів, зокрема доведено основні вимоги щодо підбору тренувальних засобів тактичної підготовки та виявлено ефективний вплив на якісні показники техніко-тактичних прийомів та реалізацію індивідуальних, групових і командних тактичних дій. Проте, на наш погляд, моделювання змагальної діяльності у цьому віці зводить навчально-тренувальний процес до «підтягування» підготовленості юних спортсменів до рівня старших учнів, і це певним чином ускладнює набуття індивідуального спортивного досвіду.

Своєю чергою О. Соколова й Д. Сердюк [212] вказують на потребу імплементації організаційно-методичних компонент підготовки юних футболістів провідних футбольних країн із виокремленням системоутворювальних чинників раціональної багаторічної системи підготовки футболістів, сучасних тенденцій гри та специфічних умов розвитку футболу в країні. Оптимізація професійної

підготовки майбутніх учителів фізичної культури в ЗВО потребує врахування ефективних методик зацікавлення дітей елементами футболу в ДЮСШ, водночас на думку Б. Балан [11], рівень техніко-тактичної та спеціальної фізичної підготовленості спортсменів після ДЮСШ не задовольняє вимоги модельних показників гравців професійних футбольних команд. Випускникам футбольних ДЮСШ потрібно від трьох до п'яти років для становлення спортивної майстерності, виведення функціональних можливостей на оптимальний рівень і ефективної їх реалізації в професійних командах. І хоча дослідження вченого стосується підготовки футболістів 17–21-річного віку в період переходу до дорослих команд, у ньому є цінні аспекти для нашого дослідження щодо: 1) врахування зв'язку цієї підготовки з якісними перетворенням й розвитком молодих футболістів; 2) зацікавлення студентів і мотивація їх до занять фізичною культурою і спортом [Там само].

Майбутній учитель фізичної культури, окрім функції здоров'язбереження у початковій школі, повинен виявляти здібних учнів і рекомендувати їм спеціальні секції чи спортивні школи з окремих видів спорту (наприклад, футболу). У цьому контексті А. Дулібський, А. Яценко та В. Ніколаєнко наголошують, що елементи «природного відбору» та інтуїтивної вибіркової селекції нині підміняють системний спортивний відбір та ускладнюють підготовку кваліфікованого резерву у футболі, тому в системі підготовки майбутніх футболістів вважають пріоритетною спеціалізовану освіту в поєднанні з навчанням, тренуванням, вихованням та розвитком молодого покоління. Ними проведено обґрунтування оновленого підходу до спортивного відбору на основі вивчення, систематизації та узагальнення вітчизняного та світового досвіду, а також показано його важливість у багаторічній спеціалізованій освіті футболіста [84].

Цілком підтримуємо твердження фахівців [82] щодо гармонійного поєднання фізичної та технічної підготовки у тренуванні молодих футболістів, акцентуючи увагу на вдосконаленні техніки провідних прийомів: ударів по воротах із різних положень, переміщень, жонглювання м'яча в русі тощо. Однак стосовно пріоритетності розвитку проявів фізичних якостей футболістів єдиної думки вони

не висловлюють. У продовження цієї тези О. Байрачний [8] вказує на відсутності об'єктивних даних про індивідуальний рівень фізичної підготовленості юних футболістів для підвищення ефективності практичної роботи тренерів, що суттєво стримує поліпшення спортивних результатів та формування належного рівня підготовленості. А от О. Мозговий [138] проводить узагальнення стосовно відсутності можливостей широкого використання спеціальних технологій у навчально-тренувальному процесі. Цінною є рекомендація стосовно розмежування роботи тренерів початкового рівня, навчально-тренувальних груп і груп спортивного вдосконалення. Для нашого дослідження важливо *врахування диференційованого підходу* у роботі з учнями початкових класів під час спортивно-оздоровчих занять з елементами футболу, особливо якщо виявлено здібних до цього виду спорту дітей, акцентувати на *індивідуальний підхід* у професійній підготовці вчителя фізичної культури.

1.2. Характеристика основних понять дослідження

На основі цих та інших досліджень спробуємо проаналізувати сутність основних понять нашого дослідження (рис. 1.2). Невипадково розпочнемо з аналізу змісту «фізкультурно-оздоровчої діяльності», бо це поняття вважаємо ширшим, ніж, приміром, «спортивно-оздоровча діяльність» чи «спортивно-ігрова діяльність». У Законі України «Про фізичну культуру і спорт» зазначено, що фізкультурно-оздоровча діяльність – це «заходи, що здійснюються суб'єктами сфери фізичної культури і спорту для розвитку фізичної культури» [88].

Вивчення наукової літератури (О. Бичук, В. Маринич, І. Когут та ін.) [19; 131] дає підстави стверджувати, що фізкультурно-оздоровча діяльність має метою здебільшого гармонійний розвиток організму та збереження здоров'я засобами фізичної культури (наприклад, ранкова гімнастика, рухливі паузи, вправи на поставу, загальнорозвивальні комплекси, оздоровчі ігри). Таким чином, у контексті підготовки майбутніх учителів фізичної культури це поняття передбачає формування культури рухової активності та зміцнення здоров'я без обов'язкового

«спортивного спрямування».

Отже, **фізкультурно-оздоровча діяльність у закладі освіти** – це система організованих педагогічних заходів, спрямованих на формування в молодших школярів основ фізичної культури, розвиток рухової активності, зміцнення здоров'я, формування навичок здорового способу життя та підвищення працездатності з урахуванням їхніх вікових та індивідуальних особливостей особистості. При цьому дане визначення вважаємо універсальним і для ЗЗСО, і для ЗВО, залежно інтегруємо відповідний змістовий контекст.

Л. Рибалко вважає, що фізкультурно-оздоровча діяльність здебільшого зводиться до «самостійного виконання людиною фізичних вправ для покращення здоров'я, підвищення працездатності, загартування й лікування, виховання фізичних і вольових якостей» [201, с. 346]. Тому це поняття, окрім іншого, включає діяльність з профілактики захворювань та формування позитивного світогляду з опертям на фізичну культуру.

Ключовим у нашому дослідженні є поняття «спортивно-оздоровча діяльність» (В. Базильчук, Н. Винник) [10; 42], яка передбачає поєднання елементів спорту (наприклад, футболу) на засадах здоров'язбереження в найширшому значенні цього слова. Адже спортивно-оздоровча діяльність в закладі освіти спрямована, передусім, на розвиток фізичних якостей, формування відповідних навичок через спортивні вправи чи ігри (наприклад, футбол чи баскетбол). У контексті початкової школи для вирішення цієї мети ми розглядаємо позаурочну виховну роботу в НУШ, а саме: спортивні секції та гуртки, спортивні свята, уроки з елементами змагальності, естафети на свіжому повітрі з використанням м'яча, спільні КВК з участю батьків тощо [245]. Тому сутність спортивно-оздоровчої діяльності трактуємо не через залучення майбутніх учителів фізичної культури чи учнів початкових класів до професійного спорту (це здійснюється у спеціалізованих спортивних школах, коледжах фізичної культури і т.п.), а передусім для формування навичок здорового (сталого) способу життя, ознайомлюючи більш детально з тими чи іншими спортивними видами діяльності.

Відтак у науковій літературі іноді має місце ототожнення спортивно-

оздоровчої діяльності (О. Брусак, Р. Павлов, Д. Сіпакова, С. Шинкарьов) [244] та фізкультурно-оздоровчої (О. Бичук, Н. Завидівська, В. Маринич, І. Когут) [19]. Як зауважує Л. Рибалко, упровадження фізкультурно-оздоровчих технологій у ЗВО включає систематичний моніторинг стану фізичного розвитку сучасних молодих людей; популяризацію здорового способу життя; зацікавлення й мотивування здобувачів вищої освіти до здорового способу життя; формування в них позитивного ставлення до спортивної діяльності; стимулювання інтересу до оздоровлення [200, с. 346]. Нам імponує визначення вчених [244, с. 5], котрі спортивно-оздоровчу діяльність тлумачать як «цілеспрямований процес організації та реалізації заходів із застосуванням засобів фізичної культури і спорту», і, що важливо, спрямований передусім «на збереження, зміцнення та відновлення здоров'я людини», тому в даному трактуванні йдеться про «гармонійний розвиток і забезпечення загального оздоровлення», що дає підстави стверджувати про величезний потенціал не лише спеціалізованих спортивних закладів, а передусім закладів загальної середньої та вищої освіти.

У сучасних умовах цей вид діяльності істотно оновився, і тому варто переосмислити через такі форми фізичної активності, як: фітнес, оздоровча гімнастика, спортивні ігри та ін. Однак, як зауважують згадані вище автори, такі форми роботи необхідно адаптувати до «вікових, фізичних, психофізіологічних можливостей і потреб» учнів. Та, що найважливіше, спортивно-оздоровча діяльність повинна бути доступною для людей різного віку, статі, особливостей здоров'я (коли ми маємо на увазі інклюзивний клас). Тому в наступному розділі дисертації ми більш детально представимо використання спортивно-оздоровчої діяльності в НУШ і підготовку майбутнього вчителя фізичної культури для реалізації завдань «соціальної інтеграції», «профілактики малорухливого способу життя» в добу гіподинамії та цифрової епохи, «формування мотивації» дітей до «ведення здорового способу життя» у початковій школі [Там само]. Адже, як зазначено в оновленому Державному стандарті початкової освіти, формування культури здоров'я, «сталого способу життя» є важливим завданням навчання, виховання та розвитку школяра [174], і це потребує ретельного врахування у

професійній підготовці педагога.

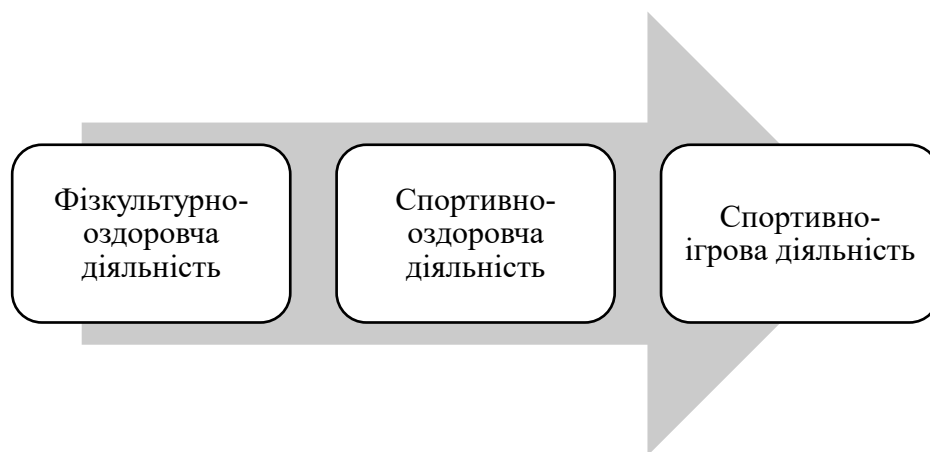

Рис. 1.1. Ієрархія основних понять дослідження.

Отже, у нашому дослідженні **спортивно-оздоровчу діяльність у початковій школі** розуміємо як *цілеспрямований процес використання засобів спорту для гармонійного розвитку фізичних якостей, укріплення здоров'я, профілактики захворювань і формування у молодших школярів інтересу до систематичних занять фізичними вправами та рухливими іграми*. Отже, не йдеться про залучення дітей до професійного спорту, а лише ознайомлення їх з елементами спортивних ігор у доступній формі через рухливі ігри та розваги, в тому числі за участі батьків.

С. Романенко зауважує, що спортивна діяльність здійснюється переважно суб'єктами сфери фізичної культури і спорту, і має метою розвиток спорту (дитячого, юнацького, професійного, олімпійського, параолімпійського тощо). Такими закладами є спортивні клуби, дитячо-юнацькі спортивні школи, центри студентського спорту ЗВО, фізкультурно-оздоровчі заклади та ін. [203, с. 262]. Вважаємо, що елементи спортивних ігор, які подобаються учням, мають вивчатися вже в початковій школі, передусім на уроках фізичної культури та у позанавчальній діяльності. Тому вживаємо поняття «спортивно-оздоровча», а не «спортивна» діяльність, в яку включаємо елементи дитячого футболу (для хлопчиків і дівчаток), тобто долаючи гендерні стереотипи у суспільстві, освітянській спільноті щодо розуміння футболу як виключно «чоловічої» гри [158].

Таблиця 1.1

Особливості застосування різних видів діяльності в початковій школі з метою здоров'язбереження

<i>Види діяльності</i>	<i>Основна мета</i>	<i>Адаптація до умов початкової школи</i>
Спортивно-оздоровча	Досягнення спортивних результатів, розвиток фізичних якостей.	Заняття в секціях (футбол, гімнастика), змагання, олімпіади. Часто акцент робиться на змагальному аспекті та системних тренуваннях для підвищення спортивної майстерності.
Спортивно-ігрова	Розвиток рухових навичок через ігри, навчання правилам і командній взаємодії.	Рухливі ігри на уроках фізкультури, ігрові заняття після уроків. Це менш формалізовано, ніж спортивні тренування, але все ще має конкретні правила та спрямоване на розвиток ігрових навичок.
Фізкультурно-оздоровча	Загальне зміцнення здоров'я, розвиток усіх основних рухових якостей (сила, спритність, гнучкість), профілактика захворювань, зменшення психоемоційного навантаження.	Включає фізкультхвилинки на уроках, гімнастику для очей, рухливі ігри на перервах, ранкову зарядку. Цей вид діяльності інтегрується в будь-який урок, щоб зняти втому та підвищити концентрацію.

Спортивно-оздоровча діяльність у початковій школі з елементами футболу – це організований освітній процес, що передбачає застосування вправ і завдань на основі елементів футболу (ведення, передача, удари по м'ячу, командні ігрові дії) задля розвитку рухових якостей, формування комунікативних навичок,

командного духу, виховання дисципліни, соціальних навичок й укріплення здоров'я учнів початкових класів.

У науковій літературі часто оперують терміном «спортивно-ігрова діяльність», яке також має чітке тлумачення і не варто його ототожнювати з поданими вищими поняттями, бо це фактично один із напрямів спортивно-оздоровчої чи фізкультурної роботи. Але в цьому випадку акцент здійснено на спортивній грі, ігровій формі проведення занять у закладі освіти, що включає уже конкретні елементи спорту (особливо коли йдеться про командні ігри, як футбол). При цьому ми фокусуємося суто на ігрових видах спорту, приміром: футбол у формі естафет, міні-ігри 3×3, рухливі ігри з м'ячем. Тут теж важлива мета полягає у розвитку рухових умінь через гру, формування інтересу до занять, роботи в команді, взаємодопомоги, соціальної та емоційної залученості.

Тому **спортивно-ігрову діяльність у початковій школі** визначаємо як *різновид спортивно-оздоровчої роботи, яка базується на використанні рухливих і спортивних ігор у спрощеній формі, спрямованих на розвиток фізичних здібностей, соціальної взаємодії, колективізму та позитивного емоційного стану дітей молодшого шкільного віку.* Це поняття дуже близьке до нашого дослідження, однак ми все ж таки розглядаємо ширший арсенал педагогічного інструментарію для підготовки майбутніх учителів до вирішення завдань збереження та зміцнення здоров'я молодших школярів, створення відповідного безпекового середовища, зокрема в умовах кризових ситуацій (як війна). Отож ми вживаємо спортивну гру (елементи футболу) у поєднанні з іншими педагогічними засобами для виховання в учнів початкових класів культури здоров'я та підготовки майбутніх учителів до вирішення цього вельми важливого завдання в НУШ [155].

У рамках концепції НУШ виникло поняття “*педагогіка партнерства*” , в основі якої – спілкування, взаємодія та співпраця між учителем, учнем і батьками [155]. *Принцип педагогіки партнерства* успішно реалізується у спортивно-оздоровчій діяльності, зокрема під час гри у футбол. Тому в підготовці майбутніх учителів фізичної культури акцентуємо на необхідності педагогічної співпраці учнів, батьків і вчителів у проведенні заходів з мотивації до фізичної активності,

занять фізичною культурою і спортом, об'єднані спільними освітніми цілями задля досягнення відповідного результату [116].

Близьким у цьому контексті є наступне поняття – *спортивно-оздоровче освітнє середовище (ЗЗСО чи ЗВО)*. Законодавство України у сфері загальної середньої та вищої освіти, а також фізичної культури [192; 193] передбачає створення умов для обов'язкової участі дітей (студентів) з інвалідністю та іншими особливими освітніми потребами у фізичному вихованні, участі у спортивно-оздоровчій діяльності незалежно від відмінностей. Це своєю чергою включає вимоги щодо забезпечення доступності освітнього середовища для всіх учнів, включаючи безбар'єрність для спортивно-оздоровчих занять; адаптацію навчальних програм, індивідуалізацію та диференціацію фізичних навантажень; застосування відповідних корекційно-оздоровчих методик відповідно до потреб здобувачів освіти тощо [194].

Таким чином, *спортивно-оздоровче освітнє середовище* – це цілеспрямовано організований комплекс умов і заходів, який створено у закладі освіти для забезпечення фізичного, психічного та соціального благополуччя молодших школярів, формування у них здоров'язбережувальної компетентності та стійкого інтересу до рухової активності. Іншими словами, система педагогічних заходів спортивно-оздоровчої діяльності, спрямованих на формування культури здоров'я та мотивацію до занять фізичною культурою і спортом (футболом) у дітей чи молоді.

У роботі з дітьми в умовах воєнного стану необхідно подбати про належну емоційно-моральну атмосферу [162], а значить і створення відповідного середовища, адже психологічна та емоційна підтримка учнів є необхідною складовою роботи вчителя фізичної культури. Для цього, наприклад, П. Джуринський пропонує вживати поняття “здоров'язбережувальне середовище” як систему чинників, що сприяють повноцінному розвитку особистості, формуванню потреби у здоровому способі життя шляхом організації простору навчального і вільного часу, приєднання до морально-екологічних цінностей, психологічного захисту фізичного, психічного, соціального та духовного здоров'я, профілактики

асоціальної поведінки, які в сукупності виробляють внутрішню потребу школяра до опанування педагогічними засобами і методами використання можливостей свого організму для підтримки, збереження та зміцнення власного здоров'я й оволодіння сучасними технологіями навчання, спрямованими на збереження і зміцнення здоров'я [67]. Таке середовище не повинно обтяжувати складними фізичними завданнями чи вправами учнів, не шкодити здоров'ю, а надавати можливості для набуття особистісного досвіду у фізичному вдосконаленні поетапно, з урахуванням індивідуальних особливостей. Окрім того, освітнє середовище забезпечує умови для фізичного, психологічного, соціального і духовного комфорту, що сприяє збереженню і зміцненню здоров'я суб'єктів педагогічного процесу.

Серед ключових понять нашого дослідження виокремлюємо «здоров'язбережувальну компетентність» (Д. Воронін, Л. Кузенко, Л. Сливка, Н. Поліщук та ін.) [48; 119; 120; 209; 186]. У науковій літературі знаходимо різні трактування цього поняття, в т.ч. на основі визначення сутності здоров'язбережувальної компетенції. Приміром, А. Проценко та Д. Гарбар останнє поняття розглядають як комплекс «знань, навичок, вмінь і особистісних якостей», які спрямовані на збереження та поліпшення стану здоров'я. Більше того, на думку авторів «здоров'язберігаюча компетенція» включає «аспекти технічної та професійної компетентності», а також «соціальні та особистісні аспекти», що є необхідними для успішної реалізації завдань у різноманітних сферах життєдіяльності. При цьому вони трактують «компетенцію» як більш широке поняття у контексті здоров'язбереження, ніж компетентність [196].

На основі інших досліджень [22; 32; 90; 186] приходимо до висновку, що *здоров'язбережувальна компетенція* – це більшою мірою об'єктивна характеристика, а *здоров'язбережувальна компетентність* є результатом формування відповідних компетенцій і її вважають суб'єктивною характеристикою, тобто опанування майбутнім фахівцем певним досвідом, цінностями, мотивами щодо збереження та зміцнення здоров'я, а також готовність застосовувати їх у вирішенні нестандартних професійних завдань у педагогічній

практиці. Адже, як зауважують О. Шукатка та Н. Олійник, у сучасній початковій школі потрібно комплексно підійти до формування здорового способу життя учнів, що включає: передачу знань про здоров'я; виховання свідомої потреби піклуватися про нього; безпосереднє оздоровлення та профілактику недуг; а також розвиток моральної культури, самопізнання і практичних умінь самовдосконалення з акцентом на застосуванні набутих знань у повсякденному житті [247].

О. Радіонова та Я. Логвінова вважають, що *готовність майбутнього вчителя фізичної культури до формування здоров'язбережувальної компетентності учнів* – це інтегральну якість, що визначається, по-перше, його пріоритетним ціннісним ставленням до здоров'я та сформованою системою мотивів до відповідної діяльності, а по-друге, – володінням необхідним комплексом знань, умінь і навичок [197; с. 336].

Таким чином, можна підсумувати, що *спортивно-оздоровча діяльність з елементами футболу в початковій школі* – це спільна діяльність усіх учасників освітнього процесу (учнів, педагогів, батьків, фахівців команди психолого-педагогічного супроводу інклюзивного процесу), яка спрямована на реалізацію завдань формування в учнів здоров'язбережувальної та соціальної компетентностей.

У цьому руслі на основі аналізу наукової літератури (п. 1.1) розглядаємо сутність професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до відповідної діяльності з учнями в умовах НУШ [155].

Професійна підготовка майбутнього вчителя фізичної культури до організації спортивно-оздоровчої діяльності з елементами футболу в НУШ – це процес формування системи знань, умінь і компетентностей, необхідних для ефективного планування, проведення й оцінювання спортивно-оздоровчої діяльності з використанням елементів футболу в умовах НУШ, з урахуванням вікових особливостей дітей і сучасних освітніх стандартів.

Поняття готовності «майбутнього вчителя фізичної культури до фізкультурно-оздоровчої роботи з учнями розглядається як результат професійної підготовки студента закладу вищої освіти, який виражений у здатності до

формування особистої фізичної культури учнів і здійснення ролі координатора здоров'язберігальної освіти в закладі середньої освіти» [97, с. 19]. Іншими словами, *професійна готовність майбутнього вчителя фізичної культури до організації спортивно-оздоровчої діяльності з елементами футболу в початковій школі* – це інтегральна характеристика особистості педагога, що включає систему професійних знань, практичних умінь, методичних навичок, мотиваційно-ціннісних орієнтацій та особистісних якостей, що здатні забезпечити ефективне планування, організацію, здійснення спортивно-оздоровчої діяльності учнів початкової школи із використанням елементів футболу з урахуванням їхніх вікових, психофізичних та освітніх особливостей.

Однак ми не можемо розглядати формування відповідної готовності вчителя фізичної культури до спортивно-оздоровчої діяльності молодших школярів з елементами футболу, не висвітливши сутності поняття «підготовки майбутніх футболістів у початковій школі». Тому на основі аналізу численних наукових праць учених з даної проблеми (Н. Артим'юк, А. Дулібський, В. Матяш, В. Ніколаєнко, М. Пітин, С. Овчаренко, А. Яковенко, Р. Ярій, Я. Яців та ін.) [77; 149; 136; 184; 156; 251] *підготовку майбутніх (юних) футболістів у початковій школі* визначаємо як багатофункціональний процес, який спрямований на вирішення пріоритетного завдання – збереження і зміцнення здоров'я молодших школярів, а також їхній загальний фізичний розвиток і початкове освоєння азів футбольної техніки й тактики гри у футбол.

Отже, керуючись дослідженнями у сфері професійної підготовки фахівців (О. Антонова, О. Біда, О. Будник, І. Гавриш, О. Кондур, С. Сисоєва, О. Цюняк та ін.) [4; 20; 33; 50; 111; 207; 235 та ін.], «*професійну підготовку майбутнього вчителя фізичної культури до організації спортивно-оздоровчої діяльності із застосуванням елементів футболу*» розуміємо як «*процес*», а «*професійну готовність*» до окресленого виду діяльності у початковій школі відповідно трактуємо як «*результат*».

Рис. 1.2. Педагогічний ландшафт основних понять дисертаційної роботи

1.3. Сучасні тенденції розвитку системи підготовки юних футболістів в Україні

Для того, щоб здійснити проектування моделі професійної підготовки майбутнього вчителя фізичної культури, спроможного ефективно використовувати елементи футболу в спортивно-оздоровчій діяльності початкової школи, важливо виявити деякі тенденції в системі підготовки юних футболістів в сучасній практиці.

Так, у руслі професійної підготовки юних футболістів все більше фахівців

схиляються до «ігрової необхідності», тобто ситуації можливих функціональних заміन одних гравців іншими. Це свідчить про можливість перехід між ігровими позиціями відповідно до змагальної ситуації [81]. Формування конкурентоспроможного спортсмена та загалом спортивного резерву можливе виключно основі науково-методичного забезпечення інтенсифікації тренувального процесу. У межах пошуку обґрунтування поетапної системи управління багаторічним удосконаленням футболістів окремими фахівцями здійснено виокремлення підходів й запропоновані зміни у практиці підготовки юних футболістів із застосуванням ситуаційно-ігрового методу, що актуально для нашого дослідження у руслі професійної підготовки вчителів до залучення дітей до дитячого футболу в початковій школі. На думку В. Ніколаєнко та М. Воробйова, згаданий підхід на основі індивідуальних можливостей та ігрового інтелекту повинен визначати стратегію керівництва навчанням на основі поетапної тактико-технічної підготовки юних футболістів і визначатиме потенціал гравця [151].

Окремі фахівці наголошують, що ефективність навчально-тренувального процесу тісно пов'язана із організацією та проведенням навчально-тренувальних занять згідно віку юних футболістів. Значну увагу приділено поєднанню різнобічних параметрів (розміри футбольного майданчика, вікові групи, кількісний склад, розташування гравців, ігрової функції) [108].

Дослідники (А. Дулібський, О. Зьомко, В. Ніколаєнко, А.Ященко та ін.) [82] вивчаючи придатний вік початку занять футболом на основі даних архівів та історичних матеріалів тощо констатують, що для переважної більшості команд на Чемпіонатах світу (1990–2010 рр.) вік початку занять футболом у більшості випадках (59% футболістів) становив з 7–8-річного віку. У доповнення цього S. W. Platvoet, G. van Heuveln, J. van Dijk, T. Stevens, M. de Niet M. [309] вивчили дані Чемпіонату світу 2022 (Катарі) на основі 829 гравців із 32 країн і п'яти континентів. Загалом про кар'єру гравців в юнацькому віці відомо мало, проте результати показали, що гравці Чемпіонату світу (2022, Катар) з футболу з'явилися в футбольних академіях орієнтовно у віці 13,2 року. В Європі ці дані мають тенденції до зниження порівняно з іншими континентами ($p < 0,001$). Загалом у більшості

футбольних країнах Європі та Південної Америки гравці починали виступати у професійних футбольних академіях у віці до 12 років. Це засвідчує і досвід підготовки юних та кваліфікованих футболістів звернемося до робіт провідних національних фахівців із футболу – В. Ніколаєнка та А. Дулібського [149; 76].

У спеціальній літературі наголошено, що причиною успіху, приміром, у французькому футболі є ефективна система спортивного відбору і селекції футболістів. Системними принципами успішності цього процесу називають: виявлення потенціалу та підтримку обдарованих дітей, проведення широкого кола тестувань, аналізування ігрової діяльності й оцінювання здібностей і темпів розвитку юних футболістів, створення оптимальних умов загального та спеціалізованого навчання, виховання й спортивного тренування, наявність якісного медичного обслуговування, соціального захисту юних спортсменів, забезпечення тісного співпраця регіональних та національних структур футболу (клубів, ліг, шкіл) з сім'ями та іншими зацікавленими сторонами, урахування індивідуальних особливостей, можливостей і мотивації юних футболістів, сприяння ігровій орієнтації футболістів, удосконалення механізмів спортивного відбору і селекції, аналізування світових тенденцій сучасного футболу [77]. А от в основу спортивного відбору, селекції й ігрової орієнтації польських юних футболістів за сучасних умов покладено домінування ігрового та змагального методів тренування «футбольних талантів» зі спрямованим розвитком творчого ігрового потенціалу юних спортсменів та акцентом на гармонійно та всесторонньо розвинуту особистість [79].

До прикладу, ефективна організація спортивного відбору футболістів у Нідерландах, як зазначає український учений А. Дулібський, забезпечується використанням моделі TIPS («Techniques» – технічні навички; «Intelligence» – загальний та ігровий інтелект; «Personality» – особистісні якості; «Speed» – швидкісні якості) зі своїми окремими критеріями; інтегруванням різних дисциплін (навколишнє середовище, психологія, соціологія, фізіологія, техніка та тактика) до індивідуальної освітньої траєкторії спортсмена та оптимального освітнього середовища; якісним аналізуванням і практичним використанням об'єктивних

ігрових показників, отриманих за допомогою сучасних технологій (GPS-трекери, веб-скрейпери тощо) [80].

Колектив авторів (Benediktsson S, Johannsson E, Rygh CB, Gundersen H.) [258] зазначає, що організаційні та стратегічні особливості розвитку молодіжного футболу в Норвегії та Ісландії відрізняються. Вони це підтвердили дослідженням фізичних можливостей юних гравців з цих країн, адже із залученням 48 гравців U14 з Ісландії та 103 гравці з Норвегії виявлено, що норвезькі футболісти бігали швидше та мали кращий VO_{2max} і швидкісну витривалість, порівняно з ісландськими футболістами. Рівень біологічної зрілості був пов'язаний зі швидкістю та показниками стрибків у футболістів U14 в Ісландії, але не з VO_{2max} або періодичною витривалістю.

Загалом значна популярність футболу є підставами для суттєвих змін спорту вищих досягнень. Існує необхідність розвитку усієї системи підготовки спортивного резерву. Це нерозривно пов'язане з ефективністю спортивного відбору та побудовою якісного навчально-тренувального процесу (А. Дулібський, Ю. Борецький, В. Трач, Є. Приступа). Максимальне підвищення й інтенсифікація психічних і фізичних навантажень, високі емоційно-вольові коливання покликані залишити найкращих спортсменів у досягненні високих результатів сучасного професійного спорту [83]. Багатьма вченими акцентується на тому, що рівень фізичних і психічних здібностей, що проявляються учасниками в сучасному спорті, нині досяг гранично можливого. Це є підставою постійного пошуку нових підходів поліпшення компонент та загалом системи відбору з притаманними модельними характеристиками, пошуком відповідностей механізмам енергозабезпечення специфічної функціональної роботи організму, формуванням високої опірності негативним чинниками зовнішнього та внутрішнього середовища спортсмена, а також раннього залучення до дитячого футболу з молодшого шкільного віку (О. Кольцова, В. Костюкевич) [109; 113]. І це є підставою для врахування особливостей розвитку в професійній підготовці майбутнього вчителя фізичної культури (Л. Іванова) [98].

На певній методичній недосконалоості наголошує А. Синиця [206], що

пов'язано із практикою формування технічної підготовленості окремо від розвитку рухових якостей. Водночас футболісти не повинні демонструвати швидкість на рівні спринтера, адже специфіка футболу вимагає розвитку спеціальних фізичних якостей. Проте виявлені автором концепції свідчать про відсутність таких прикладів і представлення тільки загальних основ тренувального процесу.

За результатами А. Касьян і Л. Цюкало [104] показано значне збільшення змагальної практики, що впливає на скорочення тривалості підготовчого періоду футболістів. Водночас зростає важливість раціонального планування тренувальних навантажень, виявленні оптимального співвідношення тренувальних засобів різної спрямованості, що дасть змогу футболістам досягти максимальних показників спортивної форми та результативності відповідальних змагань.

Автори В. Костюкевич, Е. Дорошенко, Р. Сушко, В. Тищенко, О. Мітова [115] обґрунтовують концепцію програмування тренувального процесу та наголошують на необхідності урахування календаря змагань, цільових установок, фазовість спортивної форми. А загалом розробку таких програм вони пов'язують з компонентами тренувальних впливів і формуванням термінових, відставлених і кумулятивних тренувальних ефектів. Спираючись на загальнотеоретичні положення, І. Окенюк [157] стверджує, що керування системою підготовки у футболі передбачає оптимізацію тренувальних програм і вплив на гравців відповідно їхніх індивідуальних техніко-тактичних, фізичних і психічних можливостей, що особливо враховувати у професійній підготовці майбутніх учителів фізичної культури для роботи з молодшими школярами.

Варто зауважити, що С. Кузьменко та І. Скрипка [121] у своїй праці наголошують на необхідності паралельно з підвищенням рівня підготовленості футболістів, загальної конкуренції у футболі – удосконалювати тренувальний процес, підвищувати ефективність та якість тренувальних ефектів і безперервно покращувати кваліфікацію тренерів, а в нашому контексті – учителів фізичної культури до роботи з учнями на заняттях з футболу. Для цього ними підтверджено дані стосовно підготовки футболістів у ДЮСШ, зокрема, про актуальність пошуку напрямів удосконалення моторики, техніко-тактичної майстерності, поліпшення

ефективності та результативності гри футболістів на різних етапах багаторічного удосконалення. Окрім того, Р. Наконечний, Х. Хіменес, С. Котов [141] виявили розбіжності щодо ставлення до тактичної підготовки на ранніх етапах багаторічного спортивного удосконалення у футболі. Це свідчить про зміни, які відбулися за останній період розвитку футболу. Так, більшість вважають її важливою складовою тренувального процесу та пропонують цілеспрямовано впливати на неї уже з етапу попередньої базової підготовки. Пріоритетами тактичної підготовки юних футболістів автори вважають застосування інтерактивних завдань. До того ж наголошують на важливості різностороннього контролю тактичної підготовленості, хоч і у відносно спрощених умовах. Додамо, що для досягнення результату в сучасному футболі має значення не лише початкова тактична схема, але й як зміст гри, реформатування й способи організації, ведення командних, групових та індивідуальних дій з огляду на деталізацію ігрових тактичних взаємодій [82; 83]. Своєю чергою, В. Лапицький та Н. Кулик [124] роблять акценти на функціональній готовності спортсменів різного віку, вивчаючи стійкий стан, досягнення якого дає змогу зберігати протягом тривалого відтинку часу високі показники готовності. Серед них є ті, які є основою для перспективного планування тренувальних навантажень. Окрім цього необхідно враховувати поточний стан футболістів у межах однієї серії тренувальних занять. Ще іншим важливим чинником планування є оперативний стан спортсменів, що пов'язаний з суб'єктивно-об'єктивними показниками організму футболістів і завжди враховується у процесі заняття [Там само].

Науковці Ю. Лампіка та О. Шукатка вважають, що зниження зацікавленості здобувачів освіти у *фізичній культурі* корелює із втратою освітньо-виховної складової навчально-тренувального процесу у сучасних закладах освіти [123, с. 41]. Для цього автори пропонують педагогічні підходи для підвищення мотивації, посилення інтересу учнів до занять фізичною культурою в початковій школі: 1) *міжпредметна інтеграція та формування цілісної системи знань* у контексті вивчення предметів «Я досліджую світ» та «Фізична культура» (акцентування на знаннях і навичках з фізичної культури, анатомії та гігієни, опираючись на ключові

поняття, як: оптимальний режим дня, правильна постава, загартування, дихальна гімнастика) з метою підвищення когнітивної та рухової активності здобувачів освіти; 2) *використання ігрового методу* (у нашому контексті – елементів футболу) для створення і підтримки позитивного емоційного фону, що сприяє *поліпшенню динаміки розвитку* рухових навичок і вмінь [Там само, с. 41]; 3) *застосування методів педагогічного стимулювання* для підтримки високого рівня інтелектуальної та фізичної активності учнів, зокрема: різні форми заохочення (нагороди), що мають на меті позитивну валідацію навчальної діяльності та поведінки; а також – допомога, похвала, схвалення, усні подяки, почесні відзнаки, листи-подяки батькам, розміщення фотографій на дошці пошани та публікації у медіа [177].

Автори В. Шаленко та А. Перцухов [239] на підставі власних досліджень визначили структури фізичної підготовленості футболістів різної ігрової амплуа та виявили істотні відмінності. Вони обґрунтували їх особливостями змагальної діяльності для футболістів та виконанням специфічного обсягу техніко-тактичних дій. На підставі цього запропоновано використовувати диференційований підхід, у тому числі й у фізичній підготовці юних спортсменів. Наявні також дослідження [274], в яких на основі систематизованого огляду впливу фізичної втоми на продуктивність кваліфікованих футболістів, зокрема залучивши дані електронних баз (Pubmed, Web of Science та SPORTDiscus), встановлено, що продуктивність технічних дій (передача, ведення та удари) має негативний вплив зі сторони накопиченої фізичної втоми на технічні основи. У фізичній працездатності, першочергового зниження зазначають здатність до спринту та дистанцій, кількості відтінків з високою швидкістю. Діти молодшого шкільного віку особливо потребують уваги і врахуванням особливостей фізичного розвитку [89], що вважаємо пріоритетним у професійній підготовці майбутнього вчителя фізичної культури (Г. Остапенко, О. Циганок, С. Жестков) [179].

Підсумовуючи результати проаналізованих досліджень, можна зробити припущення, що вплив фізичної втоми на когнітивні здібності є непереконливим, на технічну та фізичну працездатність – спостерігається переважання негативного

впливу. До того ж потреби фізіологічного забезпечення рухової діяльності у футболі кидають виклик всьому спектру здатності реагування біологічних систем і співвідношення до вимог фізичної форми гравців [321]. Таким чином за результатами передсезонного підготовчого періоду футболісти демонструють «відновлюваний» профіль складу тіла та нервово-м'язову здатність й конкурентоспроможність у проявах витривалості. У межах сезону спостерігаються значні зміни продуктивності нервово-м'язової апарату, що впливає на швидкісно-силові показники, а в деяких випадках є фізіологічними детермінантами спеціальної витривалості.

Важливими наслідками нераціональної побудови тренувального процесу є отримання юними та кваліфікованими футболістами травм різної важкості. У цьому контексті D. Pfirmann, M. Herbst, P. Ingelfinger, P. Simon, S. Tug [310] з'ясували частоту травм серед елітних молодих і професійних дорослих футболістів. За допомогою синтезу даних (загалом 676 досліджень) виявлено, що рівень травм був вищим під час матчів, ніж під час тренувань як для молодих, так і для дорослих гравців [84]. Молоді гравці мали більший рівень травм на тренуваннях, тому варто акцентувати на необхідності превентивних заходів і загалом зменшенню кількості травм на тренуваннях серед молодих футболістів. Це цілком можливо досягнути за допомогою раціоналізації структури та змісту тренувального процесу юних та кваліфікованих молодих футболістів [169]. У ЗЗСО також часто трапляються травми на уроках фізичної культури чи в позаурочній роботі спортивно-оздоровчого спрямування, тому створення безпечного середовища для гри у футбол повинно бути пріоритетним завданням майбутнього педагога (Б. Шиян, І. Шурхал, І. Шаповалова та ін.) [240; 245; 248].

На підставі вивчення функціонування серцево-судинної системи визначено, що теплові умови значно активізували психофізіологічні реакції у гравців, водночас призводячи до значного погіршення кількості передач [291], хоч це відносимо до вимог до спортивно-оздоровчої діяльності в цілому. Таким чином, тренери (вчителі фізичної культури) повинні розглянути впровадження стратегій пом'якшення, щоб запобігти зниженню продуктивності під час спеки при використанні техніко-тактичних дій у роботі, передусім, з молодшими школярами [302].

У низці досліджень підтверджено, що антропометричні та фізичні характеристики гравців є неоднорідними, що у поєднанні з іншими чинниками відіграє вирішальну роль у здоров'ї та працездатності, забезпеченні адекватного споживання енергії тощо [315]. Пліометричне тренування у футболі має важливе значення для підвищення спортивних результатів, оскільки воно дає змогу збільшити силу та швидкість у грі [272]. Водночас розумова візуалізація покращує технічну гру та моторику гравців як під час тренувань, так і під час змагань, тим самим сприяючи загальному підвищенню спортивних результатів. Вважається, що разом фізична й технічна підготовка підвищує впевненість спортсменів у справі змагань. Реалізоване дослідження [260] із залученням 40 футболістів віком від 19 до 25 років та із використанням 8-тижневої пліометричної навчальної програми з завданнями візуалізації, дало змогу виявити значні покращення у тестах: стрибок вгору ($p = 0,047$) спринт на 50 метрів ($p < 0,034$). Загалом було підтверджено, що поєднання пліометричних вправ із завданнями візуалізації може сприяти кращому моторному навчанню, збільшенню швидкісно-силових здібностей м'язів нижніх кінцівок, а також впевненості в собі для подальшої участі в змаганнях.

Отже, сучасні тенденції розвитку системи підготовки кваліфікованих футболістів позначені суттєвим обсягом різнобічних наукових досліджень. Більшість з них сконцентровані на вивчення особливостей системи підготовки дорослих і молодих кваліфікованих футболістів, передбачають пошук новітніх шляхів підвищення спортивної майстерності на основі удосконалення компонент системи спортивної підготовки. Однак, потребує додаткового з'ясування вивчення

особливостей підготовки футболістів з огляду на віковий аспект та з орієнтацією на поступове підвищення спортивної майстерності юних футболістів. Дані дослідження є корисними для проєктування спортивно-оздоровчої діяльності з елементами футболу в початковій школі для нашої дисертаційної роботи, адже саме на цьому етапі навчання, виховання й розвитку особистості закладаються основи мотивації, зацікавлення та розвитку для ігрових видів спорту.

1.4. Зарубіжний досвід професійної підготовки вчителя фізичної культури та створення спортивно-оздоровчого освітнього середовища в закладі освіти

У дослідженнях зарубіжних вчених наголошено на необхідності підготовки майбутніх учителів до дослідження цієї проблеми в практиці, як краще організувати заняття з фізичної культури для дітей, тому чільне місце відводять *практико орієнтованій підготовці студентів в університеті* (А. MacPhail та ін.) [295]. Так, активно серед науковців, політиків і вчителів стимулюють не лише заняття фізичною культурою серед молоді, а й необхідність дослідження відповідної практики, в тому числі у професійній підготовці юних спортсменів у Сінгапурі (N. J. Ellis, A. C. Armstrong) [276]. М. Nordvik, А. Haugen, В. Engebretsen та ін. акцентують на необхідності у професійній підготовці майбутніх учителів застосовувати такі ідеї, як: лідерство та готовність ділитися своїм досвідом викладання у школі, дослідницько орієнтоване навчання і викладання, щоб вдосконалювати *впровадження інновацій на локальному, національному та/або міжнародному рівнях* [287].

Вивчення наукової літератури з досліджуваної проблеми (А. А. Bedoya, М. R. Miltenberger, R. M. Lopez) [256] засвідчує, що в працях зарубіжних учених визначено вимоги щодо загальних компетентностей футболіста, який повинен володіти прийнятним рівнем різних навичок і здібностей. Адже його ігрова позиція, рівень підготовленості, стиль гри, фізичні та фізіологічні кондиції суттєво впливають на його продуктивність. Авторами виявлено шість досліджень, які застосовували програми підвищення для пошуку шляхів покращення швидкості та

вибухової сили у молодих футболістів. Наголошується, що досягнуті статистично вірогідні результати для проявів швидкості (на 5 м, 10 м, 20 м та 40 м), вибуховій силі (стрибку з присіду, стрибку проти руху, горизонтальному стрибку у довжину та вгору). Зазначені зміни досягнуті за допомогою програми з залученням на 20-40 хв. в одному тренуванні та від двох до п'яти разів на тиждень упродовж 6-9 тижнів.

Систематизований аналіз літератури, проведений М. Mandorino, A.J. Figueiredo, M. Gjaka, A. Tessitore [298], дав змогу визначити фактори ризику травм у молодих футболістів. Серед близько десяти з них деякі (наприклад, нервово-м'язовий контроль, навантаження під час тренування, стан зрілості) можуть змінити сприйнятливість до травм у молодих футболістів. Таким чином, усвідомлення складної взаємодії між цими факторами має важливе значення для виявлення гравців із вищим ризиком отримання травм, розробки відповідних стратегій профілактики та, з наукової точки зору, переходу від редуційного до комплексного системного підходу в тренувальному процесі. Інший колектив іноземних фахівців [270] також наводить схожі дані та визначає важливість стратегій відновлення молодих футболістів після матчу чи тренування, що є ключовим моментом для оптимізації футбольних результатів.

Дещо інші акценти у дослідженні М. Pavlović, N. Ogrinc, N. Šarabon [307]. Вони зіставили тижневе зовнішнє тренувальне навантаження з біговою продуктивністю в грі в змагальних мікроциклах. Тим самим намагалися визначити оптимальне співвідношення тренування/ігри у тижневому мікроциклі елітних юнацьких футболістів. Враховуючи отримані співвідношення між тижневими тренувальними навантаженнями та кількістю ігор зроблено пропозицію дотримуватися співвідношення тренування/гра 1,43, 2,42–3,29 та 2,28–3,11, що здається їм оптимальним для збереження усіх пріоритетів підготовки юних футболістів.

У руслі виявлення нормативної складової підготовки майбутнього вчителя фізичної культури чи тренера, важливим практичним прикладом у науково-методичному забезпеченні навчання юних футболістів може бути дослідження А. Trecroci, M. Duca, D. Formenti, G. Alberti, F.M. Iaia, S. Longo [329], яке мало на меті

з'ясувати вплив п'ятитижневого комплексного тренування (з силовими та пліометричними вправами) на швидкісні та швидкісно-силові показники молодих футболістів. У підсумку було підтверджено ефективність використання комплексного тренування для покращення зміни напрямів і виконання вертикальних стрибків у молодих футболістів-початківців, які не знайомі зі структурованими та розширеними силовими й пліометричними тренуваннями.

Корисним для нашої роботи вважаємо також дослідження групи закордонних авторів – F. Perroni, S. Amatori, L. Corsi, R. Bensi, L. Guidetti, C. Baldari, MBL. Rocchi, C. Castagna, E. Gobbi, D. Sisti, CF. Buzzachera [308] – щодо впливу біологічної зрілості на виявлення та прояву «таланту» у юнацькому футболі. Важливими є виявлені результати на вибірці 61 футболіста. Так, встановлено, що хронологічний вік, відносний вік і показники пубертатного статусу майже не пов'язані ($p > 0,05$) з показниками результативності у футболі. Достовірні кореляційні взаємозв'язки були виявлені лише між різними показниками пубертатного статусу та змінною «роботою», між хронологічним віком і вибуховою силою. Тому на підставі цього можна зробити висновки стосовно умовного зв'язку між фізичною підготовленістю молодих футболістів і хронологічним віком, відносним віком і пубертатним статусом. Має значення також оцінка впливу двох сезонів тренувань з футболу на ріст, розвиток і концентрацію гормонів соматотипу елітних молодих футболістів. Результати цього дослідження показали, що інтенсивні тренування не погіршували ріст або розвиток цих молодих футболістів протягом 2-річного періоду [282]. Окрім того M. Falces-Prieto, F. T. González-Fernández, J. Matas-Bustos, P. J. Ruiz-Montero, J. Rodicio-Palma, M. Torres-Pacheco, F. M. Clemente [277] виявили, що молоді футболісти, які демонструють високий рівень результатів, як правило, мали великі обсяги спеціалізованих футбольних тренувань уже з юного віку.

З метою адаптації тренувального змісту до специфіки змагальної діяльності, дослідницька група під керівництвом Ö. Uysal, N. A. Güzel, V. B. Tunay, T. Fırat [336] розробила тест із подвійними завданнями. Цей інструмент моделює ігрові ситуації та надає об'єктивну інформацію про підготовленість футболістів. Як

засвідчує аналіз літератури, отримані результати підтвердили, що запропонований тест є новим, специфічним методом вимірювання здатності спортсменів до виконання подвійних завдань, яка, як з'ясувалося, не корелює з фізичною працездатністю та не може бути оцінена за допомогою наявних загальноприйнятих тестів. Дослідження переконливо довело, що гравці з нижчою здатністю до виконання подвійних завдань демонструють зниження продуктивності в умовах, які вимагають одночасного виконання декількох дій, як-от передача м'яча партнеру під тиском суперника. Тому в професійній підготовці майбутніх учителів фізичної культури важливо вивчити цей досвід вимірювання здібностей до виконання «подвійних» завдань для можливого (не)застосування в початковій школі, як і наступний зарубіжний досвід, що, приміром, стосується дослідження середовища розвитку таланту. Так, у прикладному дослідженні Gesbert, Crettaz von Roten та Nauw [280] вивчалось сприйняття талановитими швейцарськими футболістами середовища, в якому відбувається їхній розвиток. Результати ідентифікували певні відносні переваги цього середовища (зокрема, довгострокова сфокусованість для вікових груп M15 та M16) та слабкі сторони (зокрема, необхідність узгодження очікувань для вікових груп M17 та M18, а також проблеми комунікації для M17). Автори також наголосили, що шляхи розвитку футбольного таланту є багатофакторними і не можуть бути зведені до одного типового результату – переходу до професійної команди. Було виявлено критичний період між віковими групами M15–M16 та M17–M18, що характеризується складними умовами та існуванням специфічних вимог до підготовленості [Там само]. І хоч це дослідження не стосується підготовки молодших школярів, воно засвідчує значення формування деяких ціннісних орієнтацій чи акцентування на сильних сторонах у дітей з тим, щоб у майбутнього подолати різного роду ризики.

Дослідницька група (Z. Ouertatani, O. Selmi, S. Marsigliante, B. Aydi, N. Hammami, A. Muscella) [304] зосередила увагу на впливі програм тренувань з інтервалами високої інтенсивності (НІТ) та ігор малими складами (SSG) на фізіологічні та психологічні реакції молодих футболістів (середній вік $16,7 \pm 0,9$ років). Їхні висновки також продемонстрували вищу ефективність більш

мотиваційних та емоційно насичених тренувань, які використовують специфічні засоби футболу. Такі тренування викликають сильніші фізіологічні реакції та сприяють кращому нервово-м'язовому пристосуванню у молодих гравців. Крім того, I. Soós, K. Borysławski, M. Boraczyński, F. Ihasz, R. Podstawski [326] здійснили спробу створення попередніх антропометричних і фізіологічних профілів угорських футболістів, диференціюючи їх за віковими категоріями (14, 15, 16 та 17–18 років) та ігровими позиціями (форвард, захисник, півзахисник, воротар). За результатами цього дослідження, значення антропометричних показників зростали з віком. Тому було встановлено, що воротарі демонстрували вищі показники у порівнянні з польовими гравцями в тестах, що оцінювали силу нижніх кінцівок, результативність спринту (5 та 10 метрів) і спритність. Безумовно, цей зарубіжний досвід буде корисним для вчителя фізичної культури (тренера), котрий вирішить працювати над підготовкою юних футболістів більш цілеспрямовано в ЗЗСО чи ДЮСШ.

У дослідженнях зарубіжних учених (Huijgen BC, Leemhuis S, Kok NM, Verburgh L, Oosterlaan J, Elferink-Gemser MT, Visscher C.) [286] наголошується на тому, що футбол потребує когнітивної складової, адже від футболістів вимагається передбачати та постійно реагувати на мінливу, відносно непередбачувану ситуацію на полі. А для досягнення успіху й результативності у футболі це дуже важливо навчати майбутніх вчителів фізичної культури. Як підтверджує згадане вище дослідження серед юних спортсменів віком 13–17 років (47 елітних юнаків-футболістів, 15,5 років) і 41 молодий футболіст (15,2 року), вони (юні елітні футболісти) мають кращий гальмівний контроль, когнітивну гнучкість і особливо метапізнання, ніж їхні колеги з субеліти. Отож, діагностика низки когнітивних здібностей юних футболістів від 11-ти до 17-ти років дала підстави для встановлення темпів формування когнітивної сфери юних спортсменів, що може виступати умовним середньо-груповим орієнтиром для відбору футболістів відповідних вікових груп [8]. Таким чином, дані дослідження можуть лягти в основу професійної підготовки майбутніх педагогів у сфері фізичної культури, які працюватимуть з учнями початкової школи і формуватимуть в них переконання,

що тільки завдяки глибоким осмисленням і прогнозуванню гри можна досягти ефекту і результативності.

Метою іншого дослідження колективу дослідників – E. Nughes, V. Rago, R. Aquino, G. Ermidis та інших [301] було порівняння антропометричних і функціональних профілів футболістів 13-17 років за їх змагальним рівнем. Серед показників: довжина та маса тіла, відсоток жиру в організмі, висота стрибка, здатність змінювати напрямок, час спринту на 5 і 15 метрів, здатність до повторного спринту, продуктивність періодичного відновлення та навички дриблінгу були зібрані у 115 молодих італійських футболістів. На підставі цього показано, що навички дриблінгу, час спринту на 15 метрів і зріст найкраще відрізняють гравців U17 за конкурентним рівнем ($p < 0,001$). Антропометричні характеристики та функціональні здібності можуть відрізнити змагальні стандарти між футболістами чоловічої статі U17, але не U15. Зокрема, ці результати свідчать про важливість навичок дриблінгу, 15-метрового спринту та зростання для футболістів U17. А от М.С. Kabdwal, S. Pal, R. Poonia [290] доводять, що високо інтенсивна аеробна здатність є важливою для футболістів, оскільки вони мають виконувати короткі прискорення за найкоротший час. При цьому їм потрібно швидко змінювати напрямок із м'ячем і без нього, що вимагає спритності. Отже, йдеться про вимоги до фізичної підготовленості майбутніх футболістів.

Зарубіжні дослідники (A. Gonzalez-Artetxe, H. Folgado, J. Pino-Ortega, M. Rico-González, A. L. Arcos) [288], оцінюючи вплив вільної гри та введення штучних правил на тактичну поведінку особи під час командного етапу володіння м'ячем у двох юнацьких футбольних категоріях (U-14 та U-16) із запровадженням штучних правил вказали на значні покращення та виявили дослідницькі закономірності для більшості гравців U-14 та U-16 відповідно. Інші вчені (M. Falces-Priet, F. T. González-Fernández, J. Matas-Bustos та ін.) [277] у розрізі техніко-тактичної підготовки пропонують аналізувати та враховувати поведінку гравців у стандартній грі з меншою кількістю учасників відповідно до ігрових ролей, захисних дій і результативністю та їх зв'язок із вимогами до прояву фізичних якостей, показники технічних дій і рівень внутрішнього навантаження на організм.

Тому власне акцент цих учених, котрі пропонують вивчати зв'язок між цими поведінковими показниками й вимогами до фізичних якостей, технічними діями та рівнем внутрішнього навантаження на організм, стануть корисними для нашого дослідження у руслі розроблення теоретичної концепції професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури.

Актуальність оптимізації фізичного та психологічного навантаження також підкреслюють словацькі вчені F. Skala, E. Zemková [324], які пропонують застосовувати ігрові засоби на основі змагальної діяльності в зменшених складах команд, вбачаючи у цьому можливий вплив на нервово-м'язові й когнітивні функції гравців. Проте отримано уточнення стосовно високо-інтенсивних дій, які лише частково компенсують зниження проявів спритності та вибухової сили. Змінні навантаження, які зустрічаються під час ігор в зменшених складах команд не повністю відображають нервово-м'язову та перцептивно-когнітивну реакцію молодих гравців на спортивні вправи. Іншим колективом авторів (I. Makhlouf, A. Tauech, M. A. Mejri та ін.) [297] було запропоновано визначити надійність тесту-ретесту, дискримінаційної та пов'язаної з критерієм валідності модифікованого Іллінойського тесту зміни напрямку із швидкістю ведення м'яча у молодих футболістів різної біологічної зрілості. Загальним підсумком було рекомендувати застосування зазначеного тесту для оцінювання здатності молодих футболістів швидко змінювати напрямок під час ведення м'яча для пошуку обдарованих спортсменів, що дуже важливо, особливо у молодшому шкільному віці. Інше дослідження дає змогу оцінити склад тіла та дотримання дієти гравцями U12 професійної футбольної команди – праця виконана колективом авторів G. Santos-Sánchez, I. Cruz-Chamorro, J. L. Perza-Castillo, N. Vicente-Salar [318], і тут виявлено, що футболісти U12 мають відповідний склад тіла та дотримуються дієти, проте існують відмінності між різними ігровими позиціями на полі, які додатково повинні оцінювати тренери, лікарі та дієтологи.

Заслуговує на увагу також дослідження вчених про залучення юних португальських футболістів U11, що було проведене E. Algroy, H. Grendstad, A. Riiser та ін. [255]. Ними зроблено порівняння тактичних дій гравців у футбольних

іграх зі зменшеними складами команд (3х3 та 6х6). Результати показали, що гравці демонстрували безпечнішу поведінку в іграх 6х6 і більш агресивну поведінку в іграх 3х3. Зі зменшенням віку спортсменів, ми спостерігаємо зниження кількості наукових досліджень і зацікавленість фахівців питаннями системи підготовки юних футболістів. Тому у нашому дослідженні намагаємо заповнити цю прогалину шляхом підготовки майбутніх учителів фізичної культури до роботи з учнями початкових класів у відповідному руслі. Змістову та методичну складові цієї проблеми, що пов'язано з підготовкою юних футболістів на етапі початкової підготовки та професійною підготовкою вчителів до реалізації цих функцій нами виокремлено в окремий блок інформації (п. 2.3). Для вивчення й аналізу кращого зарубіжного педагогічного досвіду співпраці тренерів і батьків у підготовці дітей до футболу й створення спортивно-оздоровчого середовища, ми орієнтувалися на такі чинники, як: вибір країн з різних континентів (географічних регіонів), щоб отримати найбільш достовірну інформацію у дослідженні; аналіз прогресивного досвіду країн, котрі мають цікаву футбольну історію та високий рівень розвитку футбольної інфраструктури, а значить, і педагогічні напрацювання у роботі з дітьми у цьому руслі; наявність і доступність даних для вивчення у конкретно вибраних країнах, передусім що стосується співпраці тренерів і батьків у футбольній підготовці дітей [171].

Для цього цікавими є футбольні системи таких країн, як: Нідерланди, Іспанія, Німеччина, Бразилія, Аргентина, Італія, що є досить відомі своїми потужними футбольними традиціями. У нашому дослідженні ми зупинимося на деяких підходах у професійній підготовці майбутніх учителів фізичної культури і характеристиці освітніх підходів до співпраці тренерів (вчителів фізичної культури) і батьків в окремих країнах. Адже одним із провідних у дисертаційній роботі вважаємо принцип педагогіки партнерства у спортивно-оздоровчій діяльності початкової школи, зокрема – дитячий футбол і співпраця з батьками.

Вивчаючи кращий досвід зарубіжних країн щодо підготовки майбутніх футболістів, розпочинаємо з Бразилії, адже це унікальна країна континентального масштабу з населенням понад 213 мільйонів, де футбол є «національною

пристрастю» та головною віссю спорту і культури [259]. Відповідно значна частина дітей різних вікових груп залучена до цього виду змагань. У Бразилії проведено спеціальне дослідження, результати якого дали змогу виокремити позитивні і негативні аспекти в взаємодії родини та тренера у фізичному вихованні та розвитку дитини (майбутнього гравця), що подано на рис. 1.3.

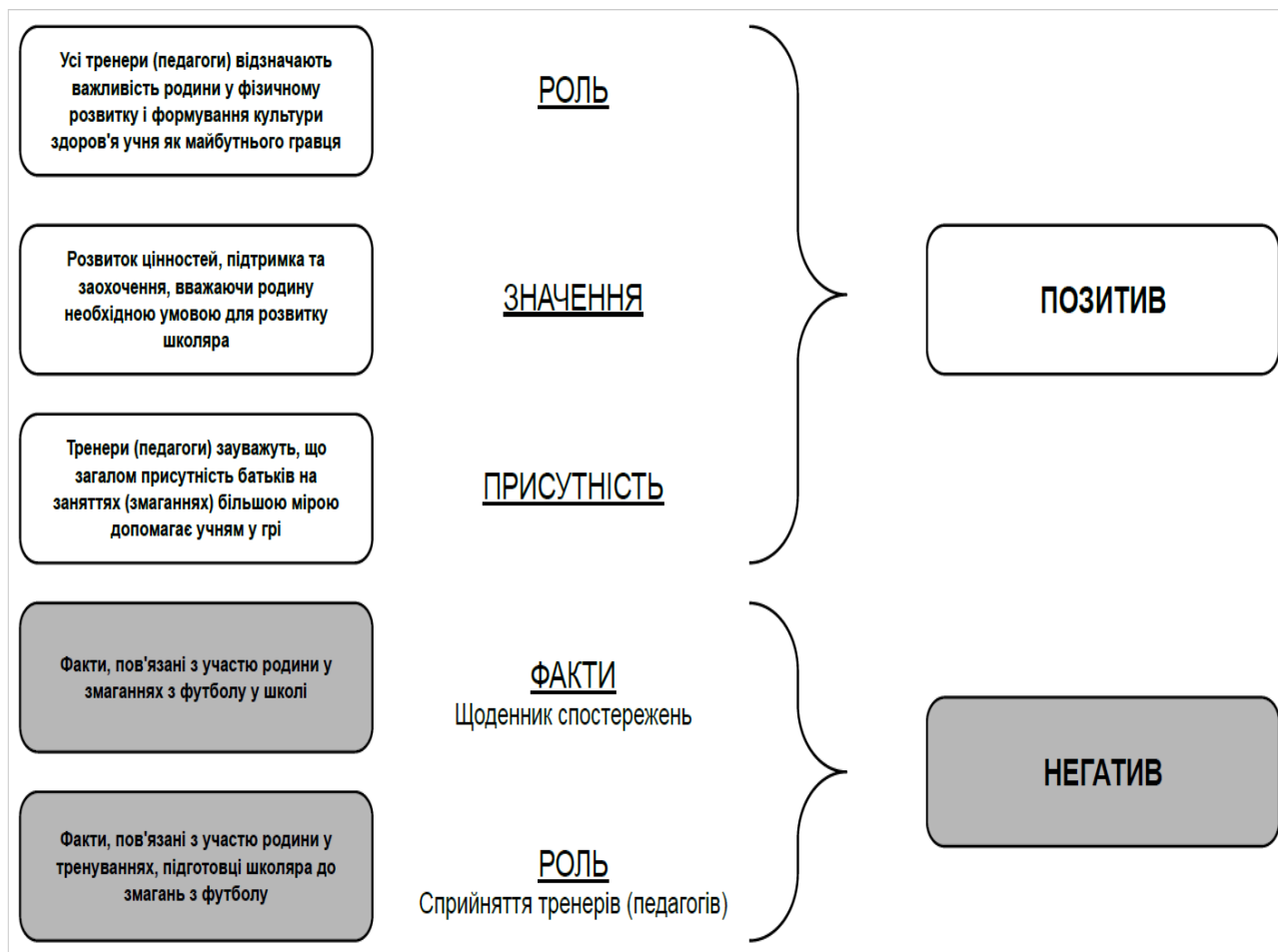

Рис. 1.3. Позитивні та негативні аспекти щодо ролі сім'ї у залученні до ігрових видів спорту (футболу) учнів молодшого шкільного віку.

Адаптований варіант за: <https://www.mdpi.com/2071-1050/15/3/2275>

Як бачимо, більшість все ж таки вказують на позитивний вплив родини, що це допомагає у змаганнях, хоч вказували і деякі негативні факти (О. Bettega, С. Marques Filho та ін.) [259]. Так, у Бразилії проведено дослідження, яке дало змогу окреслити більш глибоко ці позитивні і негативні явища на основі якісного аналізу. Важливим позитивним моментом у цьому є розуміння важливості сім'ї у вихованні

дитини, її спортивних інтересів та вміння радіти успіхам. При цьому тренери (вчителі фізичної культури) визначають такі важливі аспекти у співпраці з батьками під час занять футболом, які ми намагалися класифікувати та інтерпретувати по-своєму [Там само]:

«Саме в сім'ї ми розвиваємо цінності, формуємо характер будь-якої людини, незалежно від її віку ...», тому важливо сформувати сильний характер гравця.

Роль батьків дуже важлива, щоб діти були більш слухняні на заняттях, «... поважали своїх колег і особливо поважали вчителя», адже бували випадки, коли здібні гравці залишали футбол, бо не мали підтримки в родині.

Якщо хлопчик відчуває підтримку батька свого, а не його критикує чи «дає вказівки» під час футболу, то цим він заохочує та підтримує його у грі.

Таким чином, тренери вважають, що важливо «не тиснути» на хлопчика, не обмежувати його дії, щоб не чинити негативного впливу на його розвиток у футболі.

«Сім'я дуже важлива для гравця» в тому випадку, коли заохочує дитину до занять, а не там, де можуть «бити дитину» як стимул.

Футбол – це «має бути мрія дитини, а не батька», тому треба зацікавлювати, а не лише оцінювати його гру.

Діти дуже вмотивовані і «заряджені» енергією батьків, коли відчувають ейфорію, підбадьорювання, вболівання їх на трибунах під час гри. Вони щасливі, що мають взаєморозуміння, і тут відчувається справжня співпраця у форматі «батьки – діти – вчителі фізичної культури». Однак часто трапляється, що хтось із гравців зробив помилку, приміром «попустив м'яч» чи не забив його у ворота. Тоді можна відчути і зворотну реакцію – звинувачення дітей з боку батьків-вболівальників. І це уже негативний вплив на участь дитини у змаганнях і її успіхи у футболі [302].

Серед негативних моментів занять футболом їхніх дітей – це також зниження ефективності навчально-тренувального процесу за рахунок відсутності батьків, бо тоді молодші школярі не відчувають підтримки, сумують за ними, почуваються непотрібними чи менш важливими в родині. На жаль, іноді бувають і бійки в

натовпі, то в таких ситуаціях батьки часто хочуть взяти на себе роль тренера, або ж навпаки, принижувати свою дитину і називати її «бездарною» для цієї гри. Крім того, часом трапляються і сварки між батьками через дітей, які знаходяться на футбольному полі. Або ж – батьки надто багато вимагають від дитини у спорті, що теж негативно може позначитися на її здоров'ї та фізичній активності [302].

Це дуже добре розуміють у Нідерландах, тому співпраця тренера з батьками дітей, які займаються футболом, здебільшого базується на принципах відкритості, співробітництва і толерантності. Власне тут намагаються вставити відверте спілкування тренера з батьками, що слугує чи не найважливішим завданням при організації роботи гуртка з футболу. Тренери чітко висловлюють свої очікування щодо участі батьків у тренуваннях та іграх, розповідають про значення їх підтримки для дитини. Тому ця відверта комунікація не обмежується зазвичай лише футболом – вони часто підтримують своїх гравців в особистісному та академічному зростанні, а також систематично інформують батьків про досягнення дитини на тренуваннях, відверті і відкриті для зворотного зв'язку. Крім того, дуже важливо, що за таких обставин батьки в Нідерландах виявляють бажання брати активну участь у житті команди, наприклад, через допомогу під час організації подій, турнірів чи фінансову підтримку. Це позитивно впливає на розвиток молодих гравців у футболі.

В Іспанії дитячий футбол вписується в культурні традиції країни, тому тут співпраця тренерів і батьків з дітьми є на високому рівні і спрямована для досягнення спільної мети. Акцент при цьому робиться на розвиток технічних навичок гравців, причому тренери (що дуже важливо) можуть співпрацювати з батьками, щоб підтримувати і допомагати в навчанні футбольних технік навіть у домашніх умовах. Адже іспанські батьки часто виступають головними менторами для своїх дітей у футбольній кар'єрі. Така співпраця сприяє успіху дітей (а в перспективі і молодих гравців) як на футбольному полі, так і поза ним (M. L. Lesma, B. Pérez-González, J. J. Salinero) [294].

У професійній підготовці майбутніх учителів фізичної культури в Італії акцентують, що у дитячому футболі співпраця між тренерами та батьками дітей має

дієве значення у фізичному розвитку молодих гравців. Особливостями такої співпраці є: чітке спілкування (тренери налагоджують продуктивну комунікацію з батьками, роз'яснюють їм футбольні цілі та очікування щодо участі дітей, відкриті до будь-яких запитань чи побажань від батьків); тренери чітко усвідомлюють роль батьків у цьому навчальному процесі, тому максимально сприяють створенню позитивної атмосфери у футболі та підготовки до занять. В Італії тренери часто запрошують батьків на заняття та матчі, щоб вони могли спостерігати за прогресом у своєї дитини, її фізичною активністю, «футбольним настроєм», відчувати зв'язок із дитячою командою. При цьому тренери також іноді ініціюють проведення різноманітних заходів, які сприяють налагодженню дружної атмосфери між усіма батьками і дітьми [263].

В Японії, приміром, підготовка дітей до футболу часто базується на системі, що враховує не лише фізичні навички, а й виховує певні цінності та підходи до гри. І, звичайно, батьки відіграють неабияку роль у цьому процесі, бо завжди активно підтримують у вихованні своїх дітей. При цьому акцент тренера у дитячому футболі, як і в Іспанії, здійснюється на розвиток технічних навичок (дотримання м'яча, паси, дриблінг та удари), починаючи з дошкільного віку. Це дає змогу забезпечити надійне підґрунтя для подальшої гри у футбол. У цій країні велика увага приділена командній взаємодії, спільній праці і дисципліні, що дуже важливо для гравця у футбол. Разом з тим, діти навчаються розвивати ментальну силу й відповідальність через футбол, приймати важливі рішення на полі, брати на себе відповідальність за свої дії та результати у грі. Батьки в Японії, незважаючи на свою зайнятість, часто активно включаються у життя своїх вихованців у футболі, зокрема підтримують їх на тренуваннях і матчах, допомагають створювати позитивне спортивне середовище та сприяють їхньому футбольному розвитку у співпраці з тренером [333].

На основі вивчення зарубіжного досвіду з окресленої проблеми нами відображено партнерство серед учасників педагогічної взаємодії в організації і проведенні СОД з елементами футболу в початковій школі (рис. 1.4), що безумовно буде враховано нами в розробці концептуальної моделі професійної підготовки

майбутнього вчителя фізичної культури. Узагальнення закордонного досвіду і практичних підходів до побудови підготовки юних футболістів варто розпочати з констатації суттєвої відмінності [82], яка пов'язана з тим, що орієнтація системи підготовки юних футболістів у провідних країнах пов'язана не з фундаменталізмом науково-методичних та програмно-нормативних підходів, а зі значною варіативністю засобів та методів підготовки. Для досвіду України характерне накопичення нормативного баласту і вказівок, які значною мірою, пов'язані з вираженою спрямованістю до отримання максимального спортивного результату на усіх етапах багаторічної підготовки. Водночас закордонні фахівці наголошують на необхідності пошуку індивідуальних здібностей, формування індивідуальності майбутніх спортсменів уже на перших роках навчання [171].

Проаналізовані вище дослідження здебільшого зосереджені на ідентифікації основних вимог до фізичної та техніко-тактичної підготовки юних футболістів, а також на викликах, пов'язаних із відбором талантів у різних країнах світу [171]. Зарубіжні вчені акцентують, що вдосконалення тактичної поведінки ефективно відбувається через введення штучних правил у тренувальний процес. Крім того, ефект відносного віку та біологічної зрілості потребує від тренерів і вчителів фізичної культури уважного підходу, щоб запобігти помилковому виключенню перспективних спортсменів, які мають пізнішу зрілість. Ці та інші положення будуть мати практичне втілення в нашому дослідженні під час проєктування теорії і практики професійної підготовки вчителя фізичної культури до спортивно-оздоровчої діяльності з молодшими школярами із використанням елементів футболу. Причому значна увага буде приділена також застосуванню зарубіжного досвіду співпраці тренера з футболу з батьками та учнями у позаурочний час.

Рис. 1.4. Педагогіка партнерства в СОД з елементами футболу в початковій школі.

Висновки до розділу 1

У цьому розділі нами здійснено аналіз стану досліджуваної проблеми у педагогічній теорії та практиці, зокрема описано ландшафт сучасних досліджень у сфері професійної підготовки вчителя фізичної культури до роботи в початковій школі, організації ним спортивно-оздоровчої діяльності з елементами футболу, а також шляхи підготовки юних футболістів, дієві методи і виклики тренувального та освітнього процесу в ЗЗСО.

Окреслено сутність основних понять дослідження: «професійна підготовка майбутніх учителів фізичної культури», «професійна готовність вчителя фізичної культури до спортивно-оздоровчої діяльності з елементами футболу», «спортивно-ігрова діяльність в початкових класах», «здоров'язбережувальна компетентність майбутнього педагога», «спортивно-оздоровче освітнє середовище початкової школи», «педагогіка партнерства в спортивно-оздоровчій діяльності» та інші.

Проаналізовані сучасні тенденції розвитку системи підготовки футболістів пов'язані із значними змінами специфіки змагальної діяльності кваліфікованих спортсменів. У більшості досліджень зафіксована потреба підвищення ефективності системи підготовки та формування конкурентоспроможного футболіста як спортивного резерву. При цьому виключна більшість досліджень пов'язує зміни змісту багаторічного спортивного удосконалення у футболі з розробкою якісного науково-методичного забезпечення, інтенсифікації тренувального процесу та залучення кращих іноземних практик підготовки футболістів на різних етапах багаторічної підготовки.

Наукове обґрунтування компонентів підготовки кваліфікованих футболістів різних вікових груп нині здійснено за кількома напрямками. Серед них домінують: системні основи спортивного відбору, теоретичні та методичні засади удосконалення управління підготовкою футболістів, концептуальні основи техніко-тактичної підготовки юних футболістів і найбільший пласт представлено у напрямі теоретико-методичного обґрунтування фізичної та функціональної

підготовки спортсменів. Водночас більшість вітчизняних фахівців відзначають надмірну увагу та «гонитву» за спортивним результатом на усіх без виключення етапах багаторічного спортивного удосконалення на шкоду розкриттю індивідуальних можливостей юних футболістів.

Наведені зарубіжні дослідження переконливо підкреслюють важливість врахування специфічних когнітивних, психологічних та фізичних вимог футболу на різних етапах підготовки. Це обґрунтовує необхідність звернення особливої уваги на індивідуалізацію та оптимізацію тренувального процесу футболістів протягом усього багаторічного спортивного вдосконалення, зокрема акценти на потребі формування деяких якостей уже в дітей молодшого шкільного віку. Проведений аналіз науково-педагогічної літератури уможливив визначення ключових напрямів для розробки концепції професійної підготовки майбутніх учителів до спортивно-оздоровчої діяльності з елементами футболу в сучасній початковій школі.

РОЗДІЛ 2. ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДО РЕАЛІЗАЦІЇ СПОРТИВНО-ОЗДОРОВЧИХ ЗАХОДІВ З ЕЛЕМЕНТАМИ ФУТБОЛУ В УМОВАХ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ: КОНЦЕПЦІЯ І МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ

2.1. Стан підготовки юних футболістів молодшого шкільного віку у сучасній практиці

Спортивно-оздоровча підготовка юних футболістів потребує комплексного підходу, що включає паралельний розвиток різних сторін підготовленості. Тому в цьому підрозділі подано результати вивчення ефективності програми занять зі спрямованим використанням групових взаємодій і паралельним впливом на фізичну та технічну підготовку футболістів віком 6-7 років за показниками їхньої фізичної підготовленості. Це вважаємо необхідним для об'єктивного моделювання системи професійної підготовки майбутнього вчителя фізичної культури задля реалізації ним завдань спортивно-оздоровчої діяльності з елементами футболу в початковій школі.

Дане дослідження було проведено нами упродовж одного навчального року в ДЮСШ (з вересня 2024 по травень 2025 р). Експериментальним чинником було акцентоване застосування групових взаємодій зі спрямованістю на паралельний вплив на фізичну та технічну підготовленість спортсменів. До участі в ньому було залучено 73 спортсмени на етапі початкової підготовки (n=34 – контрольна та n=39 – експериментальна група, вік 6–7 років, м. Івано-Франківськ) [170].

Для вирішення мети було застосовано педагогічне тестування загальної фізичної підготовленості та використано тести: «Присідання за 10 с», к-сть разів; «Ловіння лінійки», см; «Теппінг-тест ногами за 10 с», к-сть разів; «Нахил сидячи», см; «Стрибок у довжину», см; «Човниковий біг з перенесення тенісних м'ячиків», с; «Стрибки на скакалці за 30 с», к-сть разів; «Піднімання в сід за 30 с», к-сть разів; «Біг 15 м з місця», с. Загалом було запропоновано три контрольні зрізи підготовленості (на початку, в середині та по завершення впровадження

експериментальної програми навчально- тренувальних занять) [103].

Для з'ясування однорідності груп (контрольної та експериментальної) між собою було узагальнено результати першого (вихідного) тестування фізичної підготовленості (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

**Показники фізичної підготовленості юних футболістів віком 6–7 років
на першому контрольному зрізі**

№ з/п	Тест	Показники			
		КГ (n=34)		ЕГ (n=39)	
		$\bar{X}$	σ	$\bar{X}$	σ
1	Присідання за 10 с, к-сть разів	9,71	1,43	10,08	1,33
2	Ловіння лінійки, см	31,53	11,74	32,00	10,35
3	Теплінг-тест ногами за 10 с, к-сть разів	28,24	3,35	28,10	3,62
4	Нахил сидячи, см	5,09	5,22	5,41	5,59
5	Стрибок у довжину, см	130,09	8,98	132,31	5,91
6	Човниковий біг з перенесення тенісних м'ячиків, с	10,84	0,22	10,91	0,21
7	Стрибки на скакалці за 30 с, к-сть разів	16,97	2,55	17,59	2,34
8	Піднімання в сід за 30 с, к-сть разів	14,21	1,18	14,08	1,16
9	Біг 15 м з місця, с	3,48	0,18	3,53	0,14

Визначення вихідного рівня підготовленості футболістів-початківців було необхідним для розуміння початкових відмінностей між спортсменами контрольної та експериментальної груп. Віковий діапазон спортсменів, залучених до педагогічного експерименту є достатньо сприятливим до фізичних навантажень різного спрямування. Також варто враховувати, що футболісти перебувають на етапі початкової підготовки і до цього не у всіх був досвід систематичних

тренувальних занять, тобто за умова якісної організації та тренувальних впливів певної спрямованості можна було очікувати позитивних змін як у представників контрольної групи (займалися за стандартною програмою занять) та експериментальної групи (одне тренування на тиждень передбачало комплекси вправ на основі групових взаємодій юних футболістів та спрямованість на паралельний вплив на фізичну та технічну підготовленість спортсменів) [170].

На підставі застосування математично-статистичного опрацювання даних було з'ясовано, що на початковому контрольному зрізі підготовленості за показниками рівня розвитку фізичних якостей між футболістами-початківцями контрольної та експериментальної груп суттєвих відмінностей не спостерігалось ($p > 0,05$). Водночас можна спостерігати, що найвищі значення переваги тієї чи іншої груп сягали 5,95% за результатами «нахилу сидячи». Також певні відмінності ($p > 0,05$) спостерігалися за результатами «присідання за 10 с» та «стрибки на скакалці за 30 с». У всіх інших випадках значення переваги однієї з груп були значно меншими (0,47–1,68%). Отож засвідчено, що на вихідному етапі педагогічного експерименту в цій віковій групі – молодші школярі (перший контрольне тестування) – статистично вірогідної переваги жодної з груп футболістів-початківців не спостерігалось, тобто групи були наближено однаковими за цими показниками.

На відміну від першого контрольного зрізу показників, важливого значення набувають дані отримані за результатами першої частини педагогічного експерименту. Впровадження експериментальної програми дало підстави припустити, що вплив експериментальних чинників на рівень фізичної підготовленості позначився певними змінами. Тому ми провели аналіз показників фізичної підготовленості у середині педагогічного експерименту, який описаний у цьому підрозділі дисертації (табл. 2.2).

**Показники фізичної підготовленості юних футболістів віком 6–7 років
на другому контрольному зрізі**

№ з/п	Тест	Показники			
		КГ (n=34)		ЕГ (n=39)	
		$\bar{X}$	σ	$\bar{X}$	σ
1	Присідання за 10 с, к-сть разів	10,29	1,20	10,92	1,21
2	Ловіння лінійки, см	31,44	9,55	29,38	8,64
3	Теплінг-тест ногами за 10 с, к-сть разів	29,00	2,44	29,28	2,50
4	Нахил сидячи, см	6,24	4,65	6,74	4,67
5	Стрибок у довжину, см	135,09	7,06	136,10	5,00
6	Човниковий біг з перенесення тенісних м'ячиків, с	10,78	0,17	10,76	0,15
7	Стрибки на скакалці за 30 с, к-сть разів	19,29	2,40	21,13	1,65
8	Піднімання в сід за 30 с, к-сть разів	15,59	0,97	15,62	0,98
9	Біг 15 м з місця, с	3,43	0,15	3,46	0,12

На підставі проведеного аналізу ми можемо констатувати, що відбулися позитивні зміни різного рівня як у представників контрольної групи, так і у футболістів-початківців експериментальної групи. Зазначимо, що за більшістю результатів тестів (8 з 9 показників) спостерігається переважання різного рівня результатів футболістів експериментальної групи. Найбільші значення переваги футболістів віком 6–7 років спостерігалися у кількох тестах. Це «присідання за 10 с», «ловіння лінійки», «нахил сидячи», та «стрибки на скакалці за 30 с» в межах від 5,76 до 8,68%. Проте статистично вірогідного рівня вони досягли ми у випадку «присідання за 10 с» – 5,76%, $p=0,02$ та «стрибки на скакалці за 30 с» – 8,68%, $p<0,01$ [170].

Таким чином засвідчено більш якісний вплив експериментальної програми на фізичну підготовленість футболістів віком 6-7 років у проявах швидкісно-

силової та швидкісної витривалості. Для інших результатів (тести «ловіння лінійки», «нахил сидячи») навіть за вищих відсоткових значень відмінностей рівень статистичної вірогідності не набув критичних значень ($p > 0,05$). За рештою результатів відмінності узагалі перебували в незначних межах та становили 0,14–0,96% переваги при $p = 0,17–0,45$. [Там само]. Це не дало змоги нам стверджувати про вражений тренувальний вплив запропонованого науково-методичного підходу до цілеспрямованого застосування групових взаємодій з паралельним впливом на фізичну й технічну підготовленість юних футболістів молодшого шкільного віку, а значить, – використовувати ці результати як орієнтир у моделюванні методичної роботи майбутнього вчителя фізичної культури в ЗЗСО.

За результатами педагогічного експерименту ми виявили особливості підготовленості учнів початкових класів до вивчення елементів футболу, з'ясували динаміку показників фізичної підготовленості футболістів віком 6–7 років, тобто стан досліджуваної нами проблеми у сучасній практиці. Наголосимо, що у науково-методичній літературі рівень фізичної підготовленості на перших роках занять футболом, й не лише ним, а загалом спортивними іграми, вважається одним з чинників формування спортивної майстерності [59; 149]. Більшість фахівців (П. Гордієнко, І. Гринченко, В. Наконечний, В. Сікора, Т. Карпунець) одностайні у тому, що лише за набуття спортсменом-початківцем оптимального рівня розвитку провідних для виду спорту фізичних якостей, можна переходити до вивчення системо-утворювальних технічних елементів, наприклад, у випадку ведення м'яча важливими є рівень розвитку швидкісних якостей та координаційних здібностей тощо [59; 60].

Таким чином, наприкінці педагогічного експерименту, який проводився з дітьми молодшого шкільного віку і тривав у межах завершеного циклу підготовки футболістів-початківців, ми спостерігали певні зміни рівня фізичної підготовленості (табл. 2.3). Враховуючи, що експериментальна програма не була вузько спрямована на розвиток фізичних якостей, а більше орієнтувалася на технічну підготовку та забезпечення оптимального підґрунтя для її підвищення, можна засвідчити достатньо якісний вплив експериментального чинника.

Таблиця 2.3

**Показники фізичної підготовленості юних футболістів віком 6–7 років
на третьому контрольному зрізі**

№ з/п	Тест	Показники			
		КГ (n=34)		ЕГ (n=39)	
		$\bar{X}$	σ	$\bar{X}$	σ
1	Присідання за 10 с, к-сть разів	10,79	1,18	11,36	1,23
2	Ловіння лінійки, см	29,71	7,25	25,97	5,62
3	Теплінг-тест ногами за 10 с, к-сть разів	29,65	2,30	30,56	1,97
4	Нахил сидячи, см	7,71	3,94	7,69	4,11
5	Стрибок у довжину, см	138,32	6,76	141,03	4,32
6	Човниковий біг з перенесення тенісних м'ячиків, с	10,65	0,16	10,60	0,18
7	Стрибки на скакалці за 30 с, к-сть разів	21,97	1,81	24,49	1,62
8	Піднімання в сід за 30 с, к-сть разів	17,82	1,22	18,18	1,03
9	Біг 15 м з місця, с	3,36	0,14	3,41	0,13

Отож, варто констатувати, що статистично вірогідне покращення середньо-групових результатів та переваги футболістів-початківців експериментальної над контрольною групою у п'яти з дев'яти тестах ($p \leq 0,05$). Звернемо увагу, що суттєву перевагу за підсумками річного етапу підготовки хлопчиків віком 6–7 років експериментальної групи продемонстрували у таких тестах: «присідання за 10 с», «ловіння лінійки», «теплінг-тест ногами за 10 с», «стрибок у довжину» та «стрибки на скакалці за 30 с». У відсотковому співвідношенні статистично вірогідна перевага результатів футболістів експериментальної групи становила від 3,00 до 14,37% (p від $<0,001$ до $=0,04$). [170].

За специфікою м'язової діяльності – перевага футболістів-початківців локалізувалася у проявах швидко-силових якостей. Можна припустити, що

використання в експериментальній програмі більше групових взаємодій сприяло більшому функціональному навантаженню саме на ці прояви фізичних якостей. Окрім цього, наголосимо, що здебільшого реалізація групових взаємодій забезпечувалася вправами ігрового та змагального характеру. Вони, своєю чергою, вимагали від спортсменів більшої кількості рухових дій із різкою зміною напрямку руху, переміщенням з елементами непередбачуваності, забезпечення переваги у рухових взаємодіях тощо. За іншими результатами тестів щодо фізичної підготовленості футболістів-початківців ми не виявили статистично вірогідних переваг однієї з груп. Хоча в більшості випадків перевага ($p > 0,05$) була на користь представників саме експериментальної групи (0,18–1,96%, $p = 0,05–0,49$). Відсутність сформованої переваги за показниками фізичної підготовленості за підсумками усього педагогічного експерименту у низці тестів можна пояснити кількома чинниками.

По-перше, обидві групи займалися за сформованою та перевіреною програмою навчально-тренувальних занять, а відмінності становили близько 30% часу для вирішення основних завдань підготовки (без впливів у межах підготовчої та заключної частин заняття). Тому покращення показників є очікуваним для представників обох груп футболістів-початківців.

По-друге, до дослідження залучено футболістів-початківців, які відносно нещодавно розпочали систематичні тренувальні заняття. Систематичність та ґрунтовність впливу тренувальних навантажень на організм хлопчиків віком 6–7 років безперечно позитивно впливають на рівень фізичної підготовленості.

По-третє, результати, в яких не були сформовані статистично вірогідні відмінності стосуються проявів фізичних якостей, які більшою мірою відповідають на тренувальні навантаження (гнучкість та координаційні здібності або є більш консервативними (швидкісні якості)).

Таким чином, приходимо до висновку, що за умов статистично вірогідного позитивного впливу програм тренувань різного методичного спрямування усередині груп спортсменів молодшого шкільного віку, спостерігається вищий позитивний ефект за більшістю тестів з фізичної підготовки. На підставі вивчення

даних фізичної підготовленості та їх динаміки упродовж педагогічного експерименту (для вивчення стану проблеми в сучасній практиці) ми встановили, що використаний нами методичний підхід до спрямованого застосування групових взаємодій з паралельним впливом на фізичну та технічну підготовленість футболістів-початківців віком 6–7 років засвідчив більш різнобічну фізичну підготовку хлопчиків. Це підтверджено покращенням результатів за більшою кількістю тестів ($p \leq 0,05$), у більшості випадків вищих статистично вірогідних значень підвищення результатів тестів ($p \leq 0,05$) та впливові на не лише провідні для футболістів фізичні якості (швидкісно-силові), а й на координаційні та спеціальну витривалість спортсменів, порівняно з даними футболістів-початківців контрольної групи.

Таким чином, на підставі вивчення даних фізичної підготовленості та їх динаміки упродовж педагогічного експерименту ми встановили, що використаний авторський методичний підхід до спрямованого застосування групових взаємодій з паралельним впливом на фізичну та технічну підготовленість футболістів-початківців віком 6–7 років засвідчив більш різнобічну фізичну підготовку спортсменів. Це проявлялося у покращенні результатів за більшою кількістю тестів ($p \leq 0,05$), у більшості випадків вищих статистично вірогідних значень підвищення результатів тестів ($p \leq 0,05$) та впливові на не лише провідні для футболістів фізичні якості (швидкісно-силові), але й на координаційні та спеціальну витривалість спортсменів в порівнянні з даними футболістів-початківців контрольної групи.

Це дає підстави стверджувати, що запропонований нами зміст навчально-тренувального процесу футболістів віком 6–7 років, що пов'язаний із застосуванням групових взаємодій зі спрямованістю на паралельний вплив на фізичну і технічну підготовленість, показав більшу ефективність внаслідок різноманітного й акцентованого впливу на рівень підготовленості дітей молодшого шкільного віку. Цей підхід буде застосовано у проектуванні моделі професійної підготовки майбутнього вчителя фізичної культури, що висвітлено в наступному підрозділі дисертації.

2.2. Модель професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації спортивно-оздоровчої діяльності з елементами футболу в початковій школі

Ефективна реалізація завдань нашого дослідження потребує чіткого концептуального обґрунтування, яке визначатиме його загальну стратегію і тактику. Оскільки процес професійної підготовки майбутнього вчителя фізичної культури є динамічним і може породжувати непрогнозовані ситуації, виникає об'єктивна потреба у верифікації вихідних концептуальних положень і моделей на етапі теоретичного осмислення. Пропонована нами Концепція підготовки майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-оздоровчої діяльності з елементами футболу в початковій школі ґрунтується на таких ключових положеннях:

- 1) визначення та уточнення змісту понять «спортивно-оздоровча діяльність з елементами футболу» та «професійна підготовка майбутніх учителів до спортивно-оздоровчої діяльності з елементами футболу» (див. п. 1.2);
- 2) обґрунтування системи методологічних підходів і принципів, які є основою професійної підготовки майбутнього вчителя фізичної культури до зазначеної діяльності у початковій школі;
- 3) розгляд наукових положень, які слугують теоретичним підґрунтям для професійної підготовки вчителя фізичної культури з метою ефективною реалізації виокремлених функцій і напрямів спортивно-оздоровчої діяльності із застосуванням елементів футболу.

Методологічні підходи слугують головним орієнтиром у проектуванні моделі професійної підготовки фахівця, а також у її практичній реалізації. Відповідно до визначення, методологічний підхід являє собою систему основних філософських положень, які у своїй сукупності формують основу наукового дослідження [36]. У дисертації нами виокремлено такі методологічні підходи – аксіологічний, особистісно орієнтований, компетентнісний, акмеологічний і рефлексивний. Розглянемо їх більш детально (рис. 2.1).

У науковій літературі знаходимо, що *аксіологічний підхід* передбачає урахування педагогічних цінностей у професійній підготовці й діяльності, іншими словами можна визначити професійну підготовку вчителя фізичної культури як процес, що спрямований на формування ціннісної системи особистості студента. Тому відповідно до аксіологічного підходу у науковій роботі спортивно-оздоровчу діяльність та підготовку фахівця до її реалізації розглядаємо у таких площинах: а) формування ціннісної системи майбутнього фахівця (засвоєння системи загальнолюдських і професійних цінностей), б) розкриття педагогічних цінностей (цінність здоров'я свого й родини, розвитку особистості учня, творчості у професії тощо) як необхідну умову й результат професійної діяльності майбутнього вчителя фізичної культури [102].

Тому у дисертації аксіологічний підхід вважаємо пріоритетним і вбачаємо його впровадження задля формування світогляду та внутрішніх переконань майбутніх фахівців відбувається на основі ціннісно-орієнтованих установок на здоров'я та здоров'язбереження (О. Іщук, А. Цьось) [100], що своєю чергою слугує «мотиватором» до відповідної діяльності, потреби та інтереси, що спонукають до занять фізкультурою і спортом, залучення до фізичної активності й учнів початкових класів [96].

Компетентнісний підхід лежить в основі реалізації Концепції НУШ [155], згідно якої визначено одинадцять ключових компетентностей, і кожна з них може бути предметом формування і розвитку у процесі фізичного виховання здобувачів освіти (на уроках фізичної культури і в позаурочний час) [3]. Отож, компетентнісний підхід у початковій школі дає змогу формувати, приміром низку компетентностей у школярів, дотичних до теми нашого дослідження. Так, громадянські та соціальні компетентності не лише стосуються ідей рівності, добробуту та здорового способу життя в освіті. Вони також тісно пов'язані із здоров'язбережувальною компетентністю щодо забезпечення життєвої стійкості у кризових умовах (війни), здатність діяти у непередбачуваних ситуаціях, підтримки власного фізичного і ментального здоров'я, здатність співпрацювати і навчатися в команді, піклуватися про «особистий і соціальний добробут» та ін. [174]. Тому

наше планування змісту і напрямів спортивно-оздоровчої діяльності з елементами футболу та підготовки фахівців до її впровадження здійснено з урахуванням цього підходу. Адже компетентнісний підхід до організації занять з фізичної культури розглядаємо як систематичну та цілеспрямовану діяльність майбутнього педагога фізичної культури для розвитку ключових компетентностей в учнів початкових класів, що у своїй сукупності дасть змогу ефективно вирішувати практичні завдання, передусім, у сфері збереження, підтримки й відновлення власного здоров'я [250, с. 250].

Компетентнісний підхід спрямований на переорієнтацію освітнього процесу в закладі освіти, адже передбачає не «передачу» конкретних знань чи вмінь студентам, а фокусується на формуванні професійної компетентності майбутніх фахівців для ефективного виконання ними своїх функцій, у нашому контексті різновидів спортивно-оздоровчої діяльності. Тому пріоритет відповідно до цього підходу надається вмінню майбутнього вчителя фізичної культури вирішувати проблеми, які виникають у професійній педагогічній діяльності чи в інших сферах, приміром соціальній, етичній, що мають стосунок до його функцій і компетенцій. Відповідно й освітньо-професійні програми підготовки здобувачів у ЗВО зорієнтовані не лише знаннєвий компонент, а більшою мірою на формування цілісного досвіду вирішення конкретних проблем та виконання відповідних ролей [129]. Таким чином, компетентнісний підхід сприяє формуванню базових компетентностей (соціально-особистісних, організаційних, комунікативних тощо) через застосування сучасних навчальних моделей і педагогічних технологій [250]. У нашому руслі – це компетентності, що дають змогу реалізувати основні напрями СОД з елементами футболу в початковій школі.

Акмеологічний підхід, який виокремлюють у своїх дослідженнях Є. Захаріна, Н. Глущенко, А. Захаріна [94, с. 95], фокусується на професійному розвитку майбутніх фахівців (досягненні акме). У контексті нашого дослідження – підготовки вчителя фізичної культури – цей підхід орієнтує викладацький склад на те, щоб студенти опанували професійно орієнтованими знаннями, вміннями та навичками для того, щоб бути максимально ефективними у майбутній педагогічній

діяльності. Отож, «підготовку» розглядаємо як процес опанування здобувачами вищої освіти ефективними засобами організації та проведення спортивно-оздоровчих занять з елементами футболу, що сприяє їхньому особистісно-професійному зростанню.

Підставою для виокремлення наступного підходу слугує системне пізнання універсальних законів розвитку, що вважають загальною методологією будь-якої людської діяльності. У нашому дослідженні вважаємо доцільним у руслі спортивно-оздоровчої діяльності в початковій школі використовувати системний підхід для моделювання та ефективної реалізації її ключових функцій. Окрім того, системний підхід є фундаментальним, оскільки він базується на принципі, що сутність складного об'єкта (системи) визначається не стільки властивостями окремих його частин, скільки характером взаємодії та зв'язків між цими елементами, зауважує С. Гончаренко [57, с. 499]. Таким чином, системний підхід є незамінним інструментом не лише для пізнання будь-якого об'єкта чи явища, що виникає в освітньому мікросоціумі, а й дозволяє розглядати ці явища у їхньому тісному взаємозв'язку та взаємодії в цілому [33, с. 51].

Системний підхід розглядаємо у представленні професійної підготовки майбутнього вчителя фізичної культури, яку тлумачимо не як сукупність окремих елементів, а як єдину цілісну систему, яка складається з взаємозалежних компонентів і внутрішніх зв'язків між ними. Цей підхід орієнтований на забезпечення єдності теорії та практики, а також цілісності освітнього процесу в ЗВО з метою його оптимізації. Тому системний підхід у нашому дослідженні використано передусім для моделювання моделі підготовки майбутнього вчителя фізичної культури до спортивно-оздоровчої діяльності з елементами футболу в початковій школі.

Особистісно-орієнтований підхід є особливо важливий у сучасному освітньому просторі [17] у руслі принципу студентоцентризму (за В. Кременем) до професійної підготовки [117]. Відповідно даний підхід ставить у центр освітнього процесу не передачу готових знань чи засвоєння навичок, а особистість здобувача ЗВО як активного суб'єкта навчання та майбутньої професійної діяльності (О.

Дубасенюк) [72]. У нашому руслі це зводилося до ретельного врахування індивідуальних особливостей здобувача освіти, його потреб та інтересів, здібностей (фізичних, організаційних, комунікативних) і досвіду [219]. Тому у підготовці майбутнього вчителя фізичної культури особистісно орієнтований підхід спрямований на розвиток самостійності та суб'єктності, тобто формування в студента здатності до самопізнання, саморозвитку та самореалізації як професіонала (І. Бех) [17], ціннісного ставлення до здоров'я та особистості учня [197], формування емпатії та готовності до суб'єкт-суб'єктної взаємодії (педагогічного партнерства) з учнями, і що найголовніше, – це індивідуалізація освітньої траєкторії, що закладено в концепції НУШ [155]. Йдеться передусім про створення умов для вибору змісту, темпу та методів навчання на уроках фізичної культури і в професійній підготовці фахівця, що відповідають індивідуальному темпу засвоєння знань і розвитку професійних якостей [111].

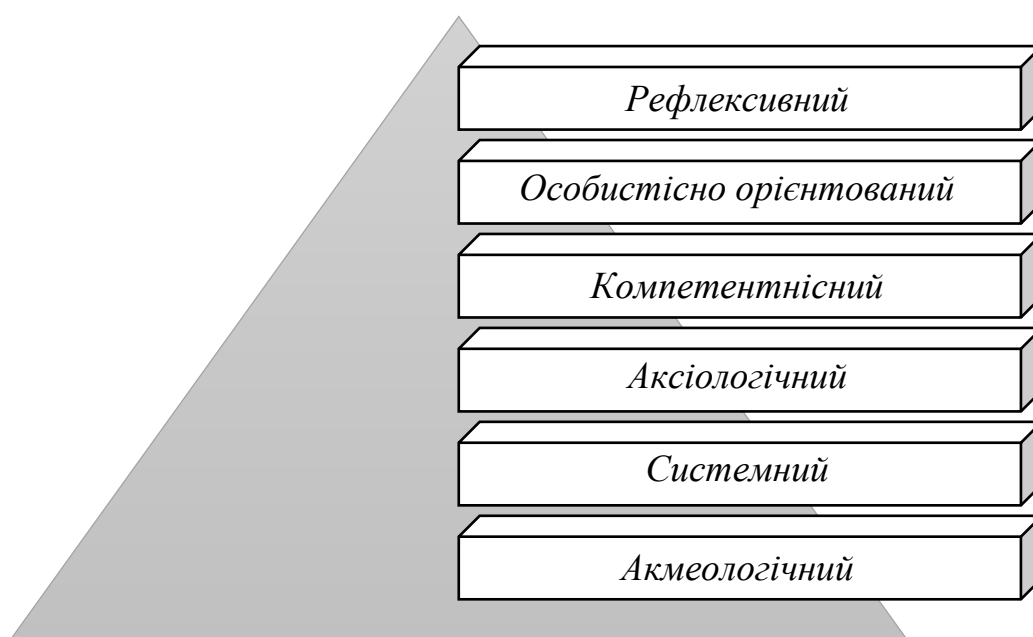

Рис. 2.1. Методологічні підходи до професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури в контексті вирішення завдань СОД у ПШ.

Тісно пов'язаний із попередніми, зокрема особистісно орієнтованим і акмеологічним, є *рефлексивний підхід* у професійній підготовці, що має на меті розвиток професійної рефлексії як інтегративної якості майбутнього фахівця (вчителя фізичної культури), зазначає О. Дубасенюк та О. Вознюк [73]. Дослідники

вважають цей підхід таким, що потребує трансформації освітнього (у нашому контексті спортивно-оздоровчого) середовища шляхом створення спеціальних розвивальних педагогічних ситуацій задля стимулювання рефлексії (самосвідомості, Я-концепції) здобувачів ЗВО, що, своєю чергою, дозволяє виявити феномен унікальності особистості: її творчий потенціал, надситуативну активність і самодетермінований характер [Там само].

На думку М. Роганової, С. Рашидової та М. Роганова, професійна рефлексія викладача ЗВО полягає в усвідомленні та критичному аналізі власного педагогічного досвіду. Вона передбачає вироблення критеріїв для оцінки ефективності та успішності професійної діяльності, спираючись на власну суб'єктність та освітній потенціал, і має метою забезпечення успішного розвитку особистості студента [202]. Надаючи важливого значення професійній рефлексії у професійній підготовці майбутнього вчителя (М. Марусинець) [133], вважаємо, що вона уможлиблює обґрунтування й добір відповідних технологій та організаційних форм освітньої діяльності (тренувального процесу) для ефективного вирішення завдань спортивно-оздоровчої діяльності у початковій школі.

У цьому руслі спробуємо визначити загальнопедагогічні і спеціальні принципи у професійній підготовці майбутнього вчителя фізичної культури до СОД з елементами футболу в початковій школі (рис. 2.2). До загальнопедагогічних відносимо наступні.

Принцип взаємозв'язку теорії з практикою означає системне осмислення синергії теоретико-професійного навчання та практико-орієнтованого досвіду в змісті професійно-педагогічної освіти майбутнього фахівця у сфері фізичного виховання. При цьому важливим є використання емпіричних знань, набутих під час виробничої педагогічної практики, у науково-дослідницькій роботі, а також усвідомлення випереджувального характеру теоретичного пізнання щодо практичної діяльності.

У цьому руслі в дисертації наголошуємо на практико-орієнтованій професійній підготовці у ЗВО (І. Пальшкова), що реалізується через взаємодію: сукупності умов, необхідних для здійснення педагогічної практики та відтворення

відповідних соціальних ролей; практичних педагогічних дій і ціннісних орієнтацій, а також [179, с. 35].

Принцип варіативності визначає необхідність надання здобувачам вищої освіти зі спеціальності А4.11 Середня освіта (Фізична культура) широкого спектра освітніх можливостей з метою засвоєння ними якісного професійного змісту, здійснювати усвідомлений вибір та конструювати індивідуальні освітні траєкторії відповідно до їхніх професійних потреб і інтересів. У цьому сенсі пріоритетне значення мають навчальні дисципліни за вибором студента в ЗВО, зокрема з тематики спортивно-оздоровчої роботи в початковій школі.

Принцип антропологічної спрямованості передбачає орієнтацію змісту професійної освіти на інтегративне вивчення людини задля виховання культури здоров'язбереження. Це базується на визнанні самоцінності індивідуума студента як активного суб'єкта освітнього процесу: урахування особистісних особливостей його розвитку; опанування професійно значущими цінностями на засадах гуманізму, толерантності й прийняття різноманітності, особливо якщо це стосується інклюзивного класу (групи) (О. Кузенко, М. Олійник, І. Перепелюк). Власне, гуманістична парадигма співзвучна з освітніми ідеями В. Сухомлинського про те, що виховання – це насамперед людинознавство [217].

Принцип педагогічної креативності у професійній підготовці майбутнього вчителя фізичної культури орієнтує освітній процес у ЗВО на розвиток і формування творчої індивідуальності студента [207], його готовності до творчого розв'язання нестандартних професійних завдань під час спортивно-оздоровчої діяльності в початковій школі [296]. Р. Скульський [208] підготовку майбутніх учителів до педагогічної творчості описав як пріоритетний напрям діяльності ЗВО з орієнтацією на перспективу його розвитку. Сутність цього принципу трактуємо через здатність майбутнього вчителя фізичної культури до упровадження інновацій в спортивно-оздоровчій діяльності, генеруванні нових ідей, застосуванні ефективних (у т.ч. зарубіжних) методик і технологій у галузі фізичної культури [219]. Крім того, майбутній фахівець повинен швидко знаходити оптимальні, нешаблонні рішення у непередбачуваних педагогічних ситуаціях, які часто

виникають на уроках фізичної культури (наприклад, травми, конфлікти, зміна погодних умов) та застосовувати нестандартні засоби для мотивації молодших школярів до участі у спортивно-оздоровчих заходах в межах ЗЗСО та поза ним.

У дослідженнях знаходимо також близький до згаданого вище – *принцип рефлексивної креативності*, що поєднує індивідуально-творчий підхід до опанування професійних знань і навичок із цілеспрямованим використанням інноваційних педагогічних технологій у майбутній діяльності вчителя фізичної культури [33]. І цей принцип варто розглядати у єдності з професійно-педагогічною саморефлексією [133] щодо, приміром, створення сприятливих умов для самостійної навчально-дослідної роботи майбутнього вчителя, активізації процесів саморозвитку, які охоплюють фізичну активність, заняття спортом студента в позанавчальний час. Однак у нашій дисертаційній роботі ми будемо орієнтуватися на принцип педагогічної креативності у професійній підготовці.

У педагогічному процесі, зокрема в умовах воєнного стану, важливо налаштувати на зацікавлення і психоемоційний комфорт здобувачів освіти. Тому нам імпонує у дослідженнях принцип педагогічного оптимізму, який визначає позитивне емоційне та психологічне підґрунтя освітньої взаємодії [33]. Це стосується співпраці під час різних заходів у спортивно-оздоровчій діяльності, а також у професійній підготовці фахівців, бо під час занять важливо моделювати позитивний мікроклімат на інтелектуальної та фізичної активності здобувачів освіти.

Принцип педагогічного оптимізму передбачає створення спортивно-оздоровчого освітнього середовища на душевному піднесенні та життєрадісності педагога, що створює загальний сприятливий емоційний фон, тобто морально-психологічний комфорт у форматах взаємодії «педагог – учень (студент) – батьки», що певним чином формує віру в потенційні можливості кожного суб'єкта навчання, розвитку й виховання, його здатність до розвитку і досягнення успіху через заняття фізичною культурою і спортом.

Принцип доступності у професійній підготовці майбутнього вчителя фізичної культури передбачає формування в нього готовності правильно (доцільно)

визначити навантаження і навчальний матеріал відповідно до віку учнів, індивідуальних можливостей і наявного рівня їх фізичної підготовленості. Це необхідно для запобігання перевантаженню і забезпечення ефективного засвоєння навчальної програми на уроці фізичної культури чи в позаурочній спортивно-оздоровчій діяльності у ЗЗСО. Для цього студенти мають вміти здійснювати ретельний добір вправ, адаптацію методів навчання для використання елементів футболу з учнями в початкових класах.

Принцип індивідуалізації (персоніфікації) у професійній діяльності означає урахування особливостей розвитку, здібностей, інтересів, потреб і темпу кожного здобувача освіти, іншими словами – забезпечення особистісного розвитку студента і формування його готовності до гнучкого та індивідуалізованого підходу в роботі з різними категоріями молодших школярів. Тому освітній процес у ЗВО необхідно також адаптувати до особистісних, освітніх і професійних потреб майбутнього фахівця. Отже, цей принцип розглядаємо у двох аспектах: по-перше, урахування індивідуальних особливостей майбутніх учителів фізичної культури щодо вибору поглибленого вивчення окремих спеціалізацій відповідно до інтересів (наприклад, футбол, фітнес, адаптивна фізична культура тощо) й використання методів і форм роботи для реалізації цих спортивних уподобань, маючи різний рівень початкової теоретичної і фізичної підготовки. По-друге, важливо навчити майбутнього вчителя застосовувати цей принцип у педагогічній практиці: діагностувати рівень фізичного розвитку, функціональний стан, інтереси та особливі освітні потреби кожного школяра і відповідно адаптувати фізичні вправи, ігри та спортивні техніки відповідно до індивідуальних можливостей і нозологій.

В умовах інклюзивної освіти більшою мірою маємо справу з адаптивною фізичною культурою, тому принцип індивідуалізації тут здебільшого зводиться до спортивно-оздоровчої роботи з елементами футболу з учнями з ООП [264]. Приміром, Н. Ратушняк [199] пропонує методіку реалізації принципу індивідуалізації в інклюзивному навчанні учнів початкової школи, при цьому презентує інноваційні форми роботи – інтегровані уроки, проекти, ігрові заняття тощо. Для цього важливо використати потенціал змісту психолого-педагогічних і

методичних дисциплін у системі підготовки та перепідготовки вчителя.

Рис. 2.2. Принципи у професійній підготовці майбутнього вчителя фізичної культури до СОД з елементами футболу в початковій школі

Принцип педагогічного партнерства [306] у професійній підготовці вчителя фізичної культури передбачає організацію освітнього процесу у ЗВО на засадах співпраці, взаємоповаги, діалогу, взаєморозуміння і співтворчості, де викладачі і студенти є рівноправними партнерами задля досягнення спільних цілей. В. Ковальчук зауважує, що поняття «партнерство» у педагогіці функціонує як ціннісний орієнтир, що відображає якісні характеристики педагогічної взаємодії. Останнє поняття (педагогічна взаємодія) своєю чергою трактується як спеціально організована низка контактів між педагогом і дитиною, головна мета яких – викликати позитивні зміни у поведінці, діяльності та ставленні дитини [107, с. 9].

У нашому дослідженні, як і при описі принципу індивідуалізації, визначаємо партнерство у двох аспектах: 1) створення в ЗВО належного спортивно-

оздоровчого освітнього середовища на засадах співпраці у професійній підготовці майбутніх фахівців, 2) забезпечення умов для навчання основам педагогічного партнерства на уроках фізичної культури в початковій школі, співпраця між тренером, батьками та учнями у дитячому футболі чи інших видах спортивно-оздоровчої діяльності [302].

Окрім загальнопедагогічних принципів, які є більш універсальним у професійній підготовці майбутнього вчителя фізичної культури, спеціальні принципи більш вузькоспрямовані і визначають специфіку конкретної сфери педагогічної професії, вимоги певної галузі знань (наприклад, фізичної культури, інклюзивного навчання, інформатики тощо). Для забезпечення професійної компетентності фахівця у сфері фізичної культури в початковій школі [93], охарактеризуємо ці принципи у контексті нашої теми дослідження. Адже спортивно-оздоровча діяльність з елементами футболу містить достатньо вузький пласт для глибокого вивчення і впровадження у практику роботи початкової школи.

Принцип безбар'єрності у підготовці майбутнього вчителя фізичної культури відносимо до спеціальних, а не загальнопедагогічних, оскільки вбачаємо згідно цього принципу формування його комплексної готовності до створення та реалізації спортивно-оздоровчого освітнього середовища початкової школи, в якому учень, незалежно від його фізичних, сенсорних, інтелектуальних чи інших особливостей, має рівний, повний і безпечний доступ до занять фізичною культурою і спортом. При цьому орієнтуємося на Стратегію безбар'єрності в освіті (2021) та розглядаємо такі аспекти з формування професійних компетентностей у сфері подолання різного роду бар'єрів: фізичні та інфраструктурні, тобто вміння вчителя оцінювати та адаптувати спортивне обладнання та інвентар для потреб учнів з різними порушеннями (наприклад, для учнів з порушеннями зору чи слуху, тих, які пересуваються на візку та ін.), та відповідно створення освітнього процесу з урахуванням вимог універсального дизайну до спортивної зали, майданчика тощо [194]. Крім того, важливо урахувати методiku і зміст підготовки щодо набуття компетентностей для індивідуалізації та модифікації фізичних вправ, ігор і

спортивних програм відповідно до учнів з ООП [195], а також застосовувати при цьому принципи адаптивної фізичної культури (О. Кузенко та ін.) [119]. Чільне місце належить питанням подолання психологічних бар'єрів в фізкультурній освіті, зокрема формування толерантного та інклюзивного світогляду, що передбачає недискримінаційне ставлення до всіх учнів, розвиток навичок ефективної комунікації та взаємодії з усіма учнями, незалежно від особливостей фізичного розвитку та їхніми батьками [311].

Принцип здоров'язбережувальної спрямованості (стосовно нашого дослідження) передбачає формування у майбутнього вчителя фізичної культури валеологічних цінностей (П. Гусак, Н. Зимівець, В. Петрович) [64], умінь і навичок використовувати здоров'язбережувальні технології у роботі з учнями початкових класів (Н. Башавець, О. Безкопильний, В. Білик та ін.) [13; 15; 22]. Приміром, О. Нікітенко розглядає низку здоров'язбережувальних освітніх технологій для формування культури здоров'я молодших школярів [145], а М. Гончаренко та С. Лупаренко класифікують здоров'язбережувальні технології на сім основних груп: медико-гігієнічні (дотримання норм і необхідна допомога), фізкультурно-оздоровчі (розвиток фізичних якостей), екологічні (формування екологічної свідомості і культури поведінки в природному довкіллі), технології безпеки життєдіяльності (створення безпечних умов у школі та поза нею), лікарсько-оздоровчі (ЛФК та педагогіка за потреби), соціально-адаптивні й особистісно розвивальні (використання соціальної та сімейної педагогіки через тренінги) і здоров'язбережувальні освітні технології (психолого-педагогічні прийоми) [57]. Не вдаючись до аналізу інших класифікацій, варто зауважити на значенні і готовності учителя до їх комплексного застосування з урахуванням конкретних потреб та педагогічних умов з метою забезпечення всебічного формування в учнів основних складових здоров'я: фізичної, духовної, соціальної та психічної [32] та формування їх у майбутніх педагогів фізичної культури [139].

До спеціальних принципів у професійній підготовці майбутнього вчителя фізичної культури відносимо *принцип систематичності та поступового підвищення вимог у спортивно-оздоровчій діяльності з елементами футболу*. Так,

систематичність передбачає послідовність, регулярність, безперервність професійного навчання. Важливо забезпечити постійне та послідовне засвоєння професійних знань, умінь і навичок, де кожен наступний етап ґрунтується на попередньому, та відстеження рівня сформованості відповідних компетенцій.

Коли більшою мірою маємо на увазі конкретні заняття фізичною культурою і спортом, зокрема з елементами футболу, то тут має значення динамічне ускладнення навчальних завдань і професійних вимог протягом усього періоду навчання (тренувального процесу) (Ю. Голод, В. Пасічник, М. Пітин, О. Лещак, І. Цап) [56]. Це означає, що заняття розпочинаються із освоєння базових, фундаментальних знань і умінь, після чого відбувається плавний перехід до комплексних, інтегрованих і творчих професійних завдань, а значить, – поступове збільшення самостійності та відповідальності студента у практичній діяльності, високий рівень мотивації до залучення дітей до заходів і секцій задля здоров'язбереження [2; 65; 90]. Отож, принцип систематичності й поступового підвищення вимог у професійній підготовці майбутнього вчителя фізичної культури забезпечує міцність засвоєння матеріалу та професійний розвиток у сфері застосування дитячого футболу в СОД [236].

Таким чином, виокремлені нами загальнопедагогічні і спеціальні принципи у професійній підготовці вчителя фізичної культури у ЗВО спрямовані на забезпечення якості, цілісності та ефективності [110; 111] у формуванні їх готовності до організації СОД в початковій школі із застосуванням елементів футболу. Якщо спроектувати процес професійної підготовки майбутнього педагога фізичної культури, котрий також частково вирішує окреслені вище завдання з учнями на засадах виокремлених педагогічних принципів, то можна визначити складники, які включає ця готовність – мотивація, знання, уміння, комунікативні навички та особистісні якості фахівця [111].

У нашому дослідженні запропонована модель професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до відповідної діяльності з учнями з урахуванням наявних викликів сучасності [126]. Вважаємо, що складниками його професійної готовності можуть бути наступні: мотиваційно-цільовий, когнітивно-

змістовий, комунікативно-організаційний і практико-діяльнісний (рис. 2.3).

Рис. 2.3. Структура професійної готовності майбутнього вчителя фізичної культури до спортивно-оздоровчої діяльності з використанням елементів футболу в початковій школі.

Мотиваційно-цільовий компонент представляє внутрішню зацікавленість учителя у збереженні та зміцненні здоров'я дітей, усвідомлення значущості фізичної активності, наявності чітких цілей щодо формування здорового способу життя [122], спрямованість на досягнення важливої мети – залучення учнів до спортивно-ігрової діяльності з елементами футболу. При цьому визначаємо такі показники цього компонента: розвиток професійних компетентностей у сфері фізичного виховання [3], стійка професійна мотивація вчителя до розвитку фізичної активності учнів; спрямованість на виховання у дітей інтересу до футболу як до доступного ігрового виду спорту, формування командного духу, поваги до

правил гри й партнерів [302].

Когнітивно-змістовий компонент – це знання майбутнім учителем фізичної культури основ валеології, дитячої фізіології, гігієни рухової активності, педагогіки, методики викладання фізичної культури в початкових класах, психології, зокрема вікових особливостей розвитку молодших школярів, сучасних підходів до організації спортивно-оздоровчої роботи; розуміння змісту й методики роботи з ними в окресленому аспекті. Не менш важливими є також компетентності з теорії та методики футболу (адаптованого для молодшого шкільного віку), знання про безпеку життєдіяльності на уроках та під час ігрової діяльності, психолого-педагогічні особливості організації ігор у дітей 6-8 років [246].

Комунікативно-організаційний компонент – це уміння майбутнього учителя фізичної культури встановлювати контакт з учнями початкових класів, мотивувати їх до активності, створювати позитивну атмосферу співпраці, переконувати у необхідності фізичної активності дітей і дорослих, налагоджувати взаємодію з батьками і колегами щодо формування здоров'язбережувального (спортивно-оздоровчого) освітнього середовища [75; 94], вміння організувати команду школярів на засадах толерантності, змагальності й доброзичливості тощо.

Комунікативна компетентність майбутнього учителя у сфері спортивно-оздоровчої діяльності з елементами футболу в початковій школі – це також педагогічне спілкування з учнями на уроці та під час ігор (вміння чітко пояснювати правила, завдання); формування мовленнєвої культури вчителя (доступність, емоційність, виразність); використання невербальних засобів (жести, міміка, сигнали свистком або рухом руки під час гри); організація командної взаємодії між учнями (робота в парах, групах, командах); розвиток толерантного спілкування (підтримка учнів за різним рівнем підготовки, включення всіх у діяльність тощо) [279].

Для формування такої компетентності у майбутніх учителів важливо під час практичних занять в університеті створювати відповідні ситуації для професійного діалогічного навчання [10]. При цьому варто відпрацьовувати вміння створювати дружню атмосферу на заняттях, у т.ч. з почуттям гумору (реалізація згаданого вище

принципу педагогічного оптимізму); використання прийомів педагогічної підтримки і заохочення; запобігання та вирішення конфліктних ситуацій у спортивно-руховій грі. Водночас чільне місце належить співпраці з батьками, як уже було зазначено вище. Ця робота включає пояснення батькам значення рухової активності та футболу для розвитку дітей, а також співпрацю з колегами (інтегровані уроки, спортивні заходи в початковій школі, змагання між класами тощо) [158; 240; 246].

Описуючи цей компонент готовності варто вказати на організаційні здібності, вміння і навички майбутнього педагога, які включають: здатність планувати та структурувати спортивно-оздоровчу діяльність в початковій школі (наприклад, футбольне тренування чи рухливу гру), створювати та підтримувати дисципліну у класі чи збірній команді у позаурочний час (наприклад, чітко пояснювати правила, розподіляти ролі в групі продовженого дня), управляти групою учнів й ефективно використовувати простір і час, налагоджувати педагогічну взаємодію між школярами на засадах гетерогенності (визнання різноманітності). Тут чільне місце відводимо дисципліні у спортивній грі, адже в позаурочний час діти часто виявляють надмірну свободу дій, і тут необхідно це використати для того, щоб перетворити хаотичну активність на цілеспрямований і ефективний спортивно-оздоровчий процес.

Отож, спортивно-оздоровча діяльність з елементами футболу з молодшими школярами (уроки фізичної культури, спортивні секції, рухливі ігри та розваги, загальнорозвиваючі заняття в групі продовженого дня) вимагає від учителя одночасної наявності як організаційних, так і комунікативних навичок. Адже *організаційна складова готовності* включає здатність планувати відповідну діяльність, зокрема фізичні вправи та тренування, управляти простором, де відбувається ця діяльність (спортивною залюю, майданчиком), організувати дружню команду дітей, розподіляти ролі, налагоджувати дисципліну, дбати про безпеку під час рухливих ігор і ін.

Відповідно *комунікативна складова готовності* майбутнього вчителя фізичної культури більшою мірою стосується взаєморозуміння та мотивації. Адже

він повинен вміти пояснювати техніку виконання вправ, знати правила гри, мотивувати учнів до активності, особливо тих, хто не має високої фізичної підготовки чи з особливими потребами, вирішувати конфлікти між гравцями (у разі потреби) та ін. Таким чином, у руслі комунікативно-організаційної готовності майбутнього вчителя фізичної культури варто визначити такі вміння: чітко та зрозуміло пояснювати учням завдання та правила ігри, встановлювати контакт з ними, слухати та розуміти їхні потреби та настрої, використовуючи при цьому вербальні та невербальні засоби впливу (наприклад, тон голосу, жести, міміка) для налагодження дисципліни і згуртування колективу під час СОД з елементами футболу.

Практико-діяльнісний компонент – це здатність майбутнього педагога застосовувати знання на практиці під час проведення спортивно-оздоровчої активності з елементами футболу: організовувати рухливі ігри, вправи, фізкультхвилинки, проводити заняття з урахуванням безпеки та індивідуальних потреб дітей. Це відпрацювання зі студентами, передусім при вивченні дисциплін з педагогіки й методики викладання фізичної культури, гурткової роботи і т.п., конкретних методів проведення розминки, рухливих ігор з елементами футболу, тренування навичок організації вправ на розвиток швидкості, спритності, координації; проведення спортивних хвилинки та оздоровчих пауз; організація міні-змагань, естафет і командних ігор з елементами футболу; інтеграція ігрових вправ в освітній процес (наприклад, математика і рухливі ігри з м'ячем) (більш детально про методичний аспект дослідження відображено в наступному підрозділі дисертації).

Відповідно до визначених нами компонентів готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації СОД з елементами футболу в початковій школі, подано критерії і показники виявлення за відповідними рівнями цієї готовності – високий, достатній, середній і низький (табл. 2.4). Як бачимо, рівні готовності майбутніх педагогів фізичної культури до організації спортивно-оздоровчої діяльності з елементами футболу роботи визначено до кожного з критеріїв і показників, що дало змогу здійснити їх діагностику і вносити за потреби корективи

у розроблену експериментальну модель їх підготовки в умовах ЗВО.

Реалізація запропонованої моделі підготовки майбутнього вчителя фізичної культури до СОД з елементами футболу в початковій школі (рис. 2.4) спрямована на досягнення стратегічної мети: формування компетентного фахівця з фізичного виховання, здатного до продуктивної творчої діяльності та професійного розвитку упродовж життя, тобто професійної готовності майбутнього вчителя фізичної культури до ефективного виконання окресленого виду СОД. Тому можна стверджувати, що дана модель підготовки майбутнього вчителя фізичної культури має перспективну спрямованість задля досягнення визначеного в ній кінцевим результатом.

Таблиця 2.4

Критерії, показники і рівні готовності майбутнього вчителя фізичної культури до спортивно-оздоровчої діяльності з елементами футболу в початковій школі

Компоненти	Критерії та показники	Рівні готовності
Мотиваційно-цільовий компонент	<p><i>Мотиваційний критерій</i> Показники: Усвідомлення значення спортивно-оздоровчої діяльності для учнів, ставлення до фізичного виховання і використання елементів футболу в початковій школі. Визначення власних цілей і прагнення до професійного вдосконалення у цій сфері. Наявність інтересу та внутрішньої мотивації до використання спортивно-оздоровчих ігор у роботі з молодшими школярами.</p>	<p><i>Високий рівень</i> – студент (ка) відчуває зацікавленість і усвідомлення значущості спортивно-оздоровчої діяльності з елементами футболу в початковій школі, виявляє цілеспрямованість у підвищенні професійної майстерності у цій сфері. <i>Достатній рівень</i> – цілому розуміє важливість спортивно-оздоровчої діяльності в початковій школі з елементами футболу, але потребує певного вдосконалення або досвіду. <i>Середній рівень</i> – нейтральне ставлення до спортивно-оздоровчої діяльності в початковій школі з елементами футболу, відсутність зацікавлення до підвищення професійної майстерності у цій сфері. <i>Низький рівень</i> – байдуже або негативне ставлення до окресленого виду діяльності, відсутність мотивації і зацікавлення у роботі з молодшими школярами.</p>

Когнітивно-змістовий компонент	<p><i>Когнітивний критерій</i></p> <p>Показники: Знання вікових і психофізіологічних особливостей учнів 6–10 років. Володіння сучасними методиками проведення рухливих ігор з елементами футболу в початковій школі Розуміння виховного та оздоровчого потенціалу дитячого футболу.</p>	<p><i>Високий рівень</i> – студент(ка) володіє відповідними знаннями / уміннями та сучасними методиками організації спортивно-оздоровчої діяльності в початковій школі з елементами футболу, глибоке розуміння виховного та оздоровчого потенціалу дитячого футболу.</p> <p><i>Достатній рівень</i> – має частково сформовані основні знання й уміння, у цілому розуміє важливість спортивно-оздоровчої діяльності в початковій школі з елементами футболу, але потребує певного вдосконалення або досвіду; частково розуміє виховний та оздоровчий потенціал дитячого футболу.</p> <p><i>Середній рівень</i> – володіє фрагментарними знаннями, навичками і сучасними методиками щодо організації спортивно-оздоровчої діяльності в початковій школі з елементами футболу, потребує додаткової підготовки; не приділяє виховного та оздоровчого потенціалу дитячого футболу.</p> <p><i>Низький рівень</i> – має поверхові уявлення або відсутність знань щодо організації спортивно-оздоровчої діяльності в початковій школі з елементами футболу та умінь застосовування відповідних методик у роботі з учнями.</p>
Комунікативно-організаційний компонент	<p><i>Комунікативний критерій</i></p> <p>Показники: Уміння налагоджувати контакт з учнями, створювати доброзичливу атмосферу, зацікавити в процесі організації спортивно-оздоровчої діяльності з елементами футболу в НУШ Уміння організувати колективну взаємодію (командні ігри, співпраця) у спортивно-оздоровчій діяльності з елементами футболу Здатність до педагогічного управління в спортивно-ігровій діяльності та</p>	<p><i>Високий рівень</i> – студент(ка) легко встановлює позитивний емоційний зв'язок з учнями, створює доброзичливу атмосферу для зацікавлення; активно залучає їх до спортивно-оздоровчої діяльності з елементами футболу; успішно організовує командну роботу; відсутні наявні комунікативні бар'єри у педагогічній взаємодії; здійснює управління навчально-ігровим процесом та підтримує дисципліну в групі.</p> <p><i>Достатній рівень</i> – майбутній педагог здебільшого підтримує позитивний контакт з учнями, створює сприятливу атмосферу, хоча іноді виникають труднощі із залученням окремих дітей до відповідної діяльності; молодші школярі переважно беруть участь у спільних іграх, вміють взаємодіяти, але потребують періодичного стимулювання чи корекції з боку вчителя; іноді мають місце комунікативні бар'єри; володіє прийомами керування ігровим процесом, уміє</p>

	<p>підтримки дисципліни.</p>	<p>підтримувати дисципліну, хоча іноді трапляються незначні порушення чи потреба у додатковому контролі.</p> <p><i>Середній рівень</i> – намагається встановити взаєморозуміння з учнями, але не завжди вдається створити стабільну доброзичливу атмосферу для зацікавлення учнів під час занять; частково залучає їх до командних ігор, але педагогічна взаємодія є обмежена; спостерігаються труднощі у підтримці командного духу та співпраці, наявні комунікативні бар'єри; педагогічне управління здебільшого не є ефективним; частково підтримується і дисципліна в групі.</p> <p><i>Низький рівень</i> – майбутній учитель відчуває труднощі у встановленні емоційного зв'язку з учнями, не створює позитивної атмосфери, учні не зацікавлені у спортивно-оздоровчій діяльності з елементами футболу; відсутня системність у формуванні командної взаємодії, спостерігаються конфлікти чи байдужість до спільної діяльності, а також комунікативні бар'єри; постійні порушення учнями дисципліни і відсутня цілеспрямованість в організації ігрового процесу.</p>
<p>Практико-діяльнісний компонент</p>	<p><i>Рефлексивно-процесуальний критерій</i> Показники: Уміння добирати і адаптувати вправи відповідно до віку й рівня розвитку дітей, досвід проведення спортивних ігор або уроків з елементами футболу. Здатність до використання різноманітних (інноваційних) форм і методів спортивно-оздоровчої діяльності з елементами футболу в початковій школі. Здатність до організації безпечного ігрового простору для молодших</p>	<p><i>Високий рівень</i> – студент(ка) професійно підбирає та творчо адаптує фізичні вправи відповідно до віку, фізичного та психоемоційного стану учнів початкових класів; має деякий досвід проведення спортивних ігор та заняття з елементами футболу, застосовує різні варіації ігрових ситуацій; активно впроваджує сучасні й інноваційні методи, інтерактивні форми роботи; вміє поєднувати традиційні засоби фізичного виховання з елементами футболу для підвищення інтересу школярів; вміє створити безпечне спортивно-оздоровче освітнє середовище, у тому числі з урахуванням умов воєнного стану; систематично аналізує результати своєї діяльності, здійснює самокорекцію, постійно вдосконалює методи навчання, розвитку та виховання.</p> <p><i>Достатній рівень</i> – майбутній педагог володіє вміннями добирати вправи, враховуючи вікові й індивідуальні особливості дітей, але ця</p>

	<p>школярів (у т.ч. в умовах воєнного стану). Навички аналізу результатів і корекції власної діяльності, педагогічна рефлексія.</p>	<p>адаптація іноді потребує уточнення; має певний досвід проведення спортивних занять з елементами футболу; використовує різні форми та методи роботи, іноді звертається до інноваційних технологій, але не завжди системно; дотримується основні вимоги безпеки, вміє діяти у нестандартних ситуаціях, проте іноді потребує додаткової підтримки; здатний оцінити ефективність своєї діяльності, робить висновки та частково вносить корективи, однак самоаналіз не завжди є глибоким.</p> <p><i>Середній рівень</i> – частково здійснює добір вправ за зразком, без достатньої адаптації до індивідуальних можливостей молодших школярів; досвід проведення ігор з елементами футболу дуже обмежений; використовує переважно традиційні форми та методи, здебільшого не впроваджує інновації; діяльність має шаблонний характер; розуміє потребу створення безпечного освітнього середовища для занять, однак часто припускається помилок у плануванні спортивного простору; усвідомлює необхідність аналізу своєї діяльності, але робить це епізодично; корекція педагогічних дій недостатня.</p> <p><i>Низький рівень</i> – не враховує вікові та фізичні особливості дітей молодшого шкільного віку при виборі вправ для спортивно-оздоровчих занять, відсутній досвід або впевненість у проведенні занять з елементами футболу; не використовує сучасних або інноваційних методів; має значні труднощі з дотриманням вимог безпеки в спортивно-оздоровчому освітньому середовищі, діє безсистемно, особливо в умовах воєнного стану; не аналізує результати своєї діяльності та не вносить змін у власну роботу; педагогічна рефлексія відсутня.</p>
--	---	--

Водночас модель не може розглядатися як статичне утворення, бо вона є динамічною і відкритою системою, яка не є комплексом (набором) окремих компонентів. Йдеться передусім про взаємодію усіх компонентів і визначених блоків на засадах системності. Для деталізації структури моделі і її функціоналу пропонуємо її схематичне зображення на рис. 2.4.

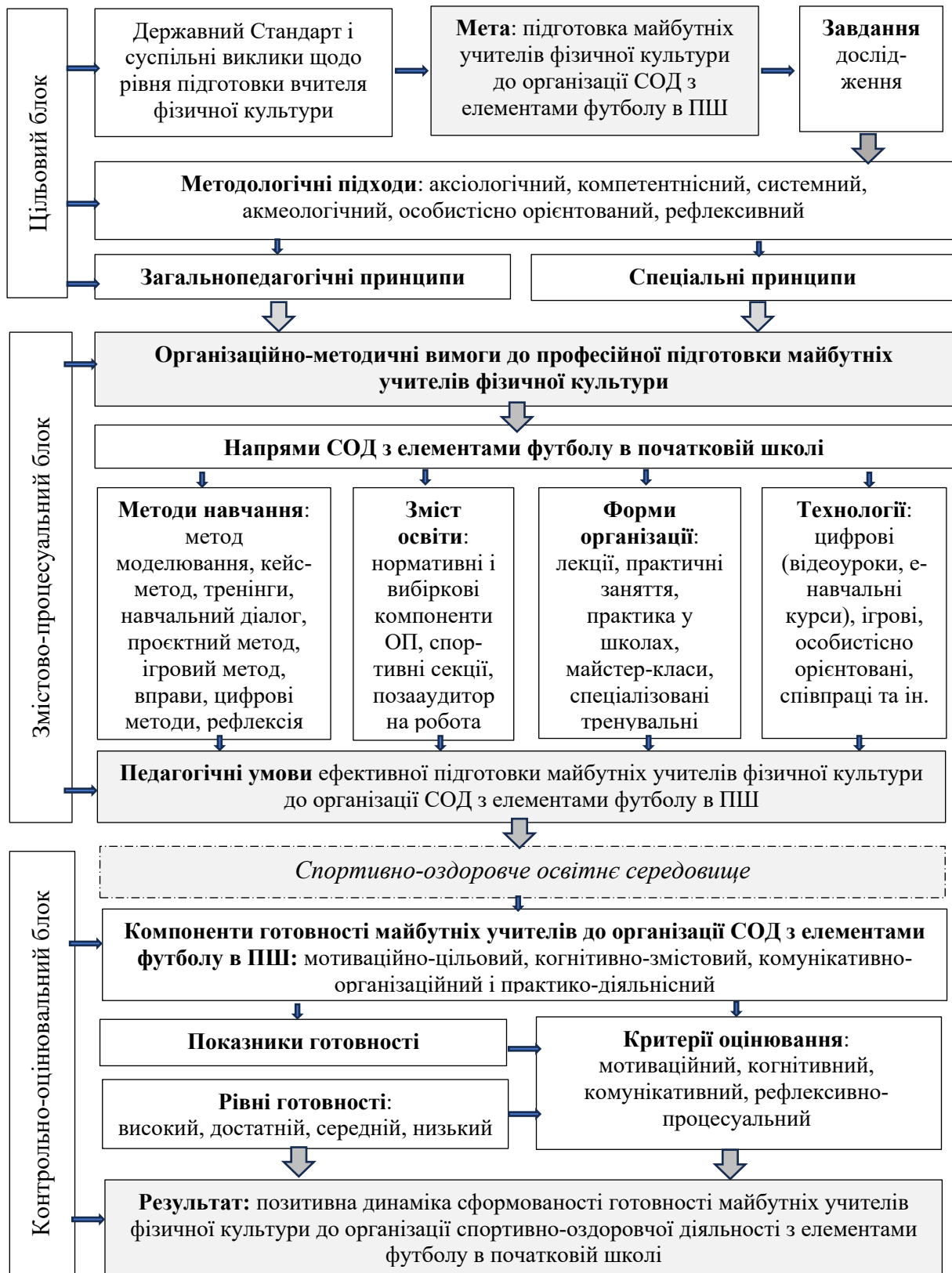

Рис. 2.4. Модель професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації спортивно-оздоровчої діяльності з елементами футболу в початковій школі.

У цій моделі метою передбачено формування професійної готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації СОД з елементами футболу в ПШ. Дана модель включає три блоки: *цільовий* (мета, завдання, методологічні підходи і загально-педагогічні та спеціальні принципи професійної підготовки вчителя), *змістово-процесуальний* – це організаційно-методичні вимоги до професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури: зміст освіти для майбутніх фахівців у сфері фізичної культури, форми організації, методи навчання, технології та педагогічні умови її ефективного впровадження у практику роботи ЗВО; *контрольно-оцінювальний блок* включає чотири компоненти професійної готовності, критерії та показники сформованості та рівні цієї готовності. Реалізація окресленого методичного інструментарію здійснюється у відповідному спортивно-оздоровчому освітньому середовищі, яке пронизує усі блоки цієї моделі. Мета професійної підготовки – це уявне відображення результату, до якого прагнемо під час впровадження визначених складників, запропонованих у моделі, а от результат – позитивна динаміка сформованості готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації СОД з елементами футболу в початковій школі, на що спрямоване наше дослідження.

Упровадження окресленого методичного інструментарію здійснюється у відповідному спортивно-оздоровчому освітньому середовищі, яке пронизує усі блоки цієї моделі. Мета професійної підготовки – це уявне відображення результату, до якого прагнемо під час впровадження визначених складників, запропонованих у моделі, а от результат – позитивна динаміка сформованості готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації СОД з елементами футболу в початковій школі, на що спрямоване наше дослідження.

На основі аналізу наукової літератури [7; 10; 12; 51; 99; 100; 123; 127] нами визначено орієнтовні *напрями спортивно-оздоровчої діяльності (з елементами футболу) вчителя фізичної культури*, який працює з учнями початкових класів в умовах НУШ [155], що лягло в основу проектування методичного блоку представленої моделі професійної підготовки. У її проектуванні ми орієнтувалися також на описані в п. 2.1 дослідження щодо методів удосконалення спортивної

майстерності юних футболістів, зокрема цілеспрямованого використання групових взаємодій, яке базується на спільному виконанні вправ, елементах командної гри та партнерських тренуваннях. У початковій школі на уроках фізичної культури цей підхід дає змогу покращити не лише фізичну готовність учнів як гравців у дитячий футбол, а й розвинути їхнє тактичне мислення, навички комунікації та психологічну стійкість [59; 121; 149]. При цьому також було враховано зміст формування здоров'язбережувальної компетентності молодших школярів [90; 102; 175] і вимоги щодо впровадження відповідних заходів у спортивно-оздоровчому середовищі початкової школи.

1. *Дидактично-розвивальний напрям* включає: розвиток основних рухових якостей учнів (спритність, швидкість, координація, увага); навчання простим технічним елементам футболу: передача м'яча, ведення, зупинка; використання ігрових ситуацій як засобу розвитку мислення, уяви та комунікативних навичок; інтеграція футбольної тематики в освітній процес (рахунок, орієнтування в просторі, командна взаємодія) [102].

2. *Виховувальний напрям* передбачає формування почуття колективізму та відповідальності у командній грі; виховання чесної гри, дотримання правил, поваги до суперника й партнера; розвиток емоційної культури (уміння радіти перемозі та гідно сприймати поразку); формування інтересу до здорового способу життя [89; 177].

3. *Діагностичний напрям* – означає, що кожен педагог повинен бути одночасно і дослідником і моніторити стан здоров'я учнів під час роботи з ними [66]. Він включає: спостереження та фіксація індивідуальних досягнень дітей (швидкість бігу, точність передач, витривалість); визначення рівня фізичної підготовленості та рухової активності учнів; регулярний аналіз і моніторинг прогресу.

4. *Гігієнічний напрям* спортивно-оздоровчої діяльності – це організація занять відповідно до вікових і фізичних можливостей учнів; дотримання правил безпеки під час рухливих ігор із м'ячем [178]; формування у дітей навичок самоконтролю (одяг, взуття, питний режим, охайність); проведення занять на свіжому повітрі,

дотримання санітарно-гігієнічних норм.

5. *Інклюзивно-безбар'єрний напрям* – це адаптація вправ і ігор з елементами футболу для учнів з різними освітніми потребами; створення ситуацій успіху для кожного учня незалежно від фізичних можливостей; використання спрощених правил, спеціального обладнання (м'ячі різного розміру, м'які матеріали) для дітей з ООП [120; 264]; подолання гендерних стереотипів щодо залучення хлопчиків і дівчаток до гри у футбол; формування атмосфери взаємопідтримки, рівних можливостей і партнерської взаємодії [311].

Власне за цими напрямами нами було реалізовано методичну складову нашого дослідження під час педагогічного експерименту.

У запропонованій моделі вказано педагогічні умови, здатні забезпечити її ефективну реалізацію в умовах ЗВО. Вважаємо, що чітко сформульовані педагогічні умови є фундаментом для впровадження моделі професійної підготовки, що вимагає від майбутніх фахівців не лише оволодіння спеціальними методичними компетентностями [12; 33; 234], а й формування ціннісних орієнтирів, високої мотивації та отримання практичного досвіду спортивно-оздоровчої діяльності у початковій школі під час занять фізичною культурою та в позаурочний час [2].

Аналіз літератури засвідчує, що категорія «педагогічні умови» тлумачиться в науковому дискурсі неоднозначно. Як слушно підкреслює О. Будник, становлення особистості майбутнього педагога відбувається в спеціально організованому освітньому середовищі ЗВО, яке має забезпечувати належні умови для всебічної реалізації його педагогічних здібностей, формування професійно значущих якостей та практичних умінь і навичок, необхідних для роботи з дітьми [33, с. 211]. Важливо пам'ятати, що ефективність впливу цих умов значною мірою залежить від самого здобувача освіти – його внутрішньої спрямованості, ціннісних орієнтацій, навчальних мотивів і цілей [67].

Деякі дослідники [111] визначають педагогічні умови як конкретні обставини чи можливості, що є запорукою успішності функціонування розробленої педагогічної моделі (системи) підготовки фахівців. Є. Лодатко критично зауважує

наявність у багатьох дослідженнях формальних умов, які, не маючи реального впливу, лише, як зазначають автори, «сприяють досягненню результату» [126, с. 123]. У дисертації будемо спиратися на визначення А. Литвина (2014), який розглядає педагогічні умови як «комплекс спеціально спроектованих чинників впливу на зовнішні та внутрішні обставини навчально-виховного процесу і особистісні параметри всіх його учасників» [125, с. 28]. Це трактування є найбільш доцільним для виокремлення та обґрунтування педагогічних умов ефективної професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації спортивно-оздоровчої діяльності з елементами футболу в початковій школі. Отже, визначаємо такі педагогічні умови:

1. **Змістово-методична умова** – *наповнення освітнього процесу в ЗВО, інтеграції футбольної специфіки й адаптаційних методик* (приміром, упровадження змістового модуля «Футбол та оздоровча діяльність у початковій школі») *в освітньо-професійну програму підготовки майбутніх учителів фізичної культури*. Йдеться також про впровадження інноваційного навчально-методичного забезпечення у роботі з студентами, що уможливить ефективне впровадження розробленої моделі роботи (відеокейси, ігрові методики, естафети тощо) [158].

2. **Організаційно-технологічна умова** – *стосується застосування ефективних технологій і форм роботи*, зокрема практико-орієнтованого навчання у спортивно-оздоровчій діяльності початкової школи, передусім під час безперервної педагогічної практики. Тут пріоритетним є відпрацювання навичок організації СОД з елементами футболу з дітьми безпосередньо у початкових класах, спеціалізованих секціях або під час групи продовженого дня *на засадах педагогіки партнерства* (у тісній співпраці з батьками учнів, вихователем і вчителем початкових класів). Саме тому, у межах цієї педагогічної умови вважаємо важливим формування толерантної взаємодії та емпатії серед усіх учасників освітнього процесу, що стане основою для комфортної та безпечної інтеграції учнів з ООП безпосередньо у спортивно-оздоровчу діяльність з елементами футболу [119].

3. **Мотиваційно-рефлексивна умова** – *це внутрішня готовність і*

здатність майбутнього вчителя фізичної культури до самоаналізу, формування ціннісного ставлення до оздоровчого потенціалу футболу, зацікавлене використання ними рухливих ігор з елементами футболу для профілактики гіподинамії, психоемоційного розвантаження, мотивації дітей до здорового способу життя тощо, а також стимулювання професійної рефлексії та самокорекції.

Результатом упровадження запропонованої моделі професійної підготовки вчителя фізичної культури до спортивно-оздоровчої діяльності з використанням елементів футболу вважаємо: а) сформовані професійні компетентності у вчителя, підвищення рівня його обізнаності щодо змісту та інноваційних методик залучення учнів до фізичної активності, стимулювання і зацікавлення фізичною культурою, зокрема іграми з елементами футболу; б) здоров'язбережувальний ефект (краща постава, координація, витривалість) у студентів і їхня мотивація працювати у цьому руслі з учнями в початковій школі; в) вміння налагоджувати ефективну педагогічну комунікацію з молодшими школярами під час занять, а також з батьками і колегами задля досягнення співпраці у вирішенні спільних навчально-виховних і розвивально-оздоровчих завдань; г) навички упровадження форм і методів спортивно-оздоровчої діяльності з використанням елементів футболу з молодшими школярами, їх соціалізації через командні ігри та формування комфортного спортивно-оздоровчого освітнього середовища [164].

2.3. Організаційно-методичні засади підготовки здобувачів вищої освіти спеціальності А4.11 Середня освіта (Фізична культура) до спортивно-оздоровчої діяльності з елементами футболу в початковій школі

З метою підготовки майбутніх фахівців важливо вдосконалити зміст освіти та методики викладання у ЗВО. Тому у процесі дослідження намагалися обґрунтувати і знайти відповіді на такі питання: «Чого навчати?» (зміст), «Як навчати?» (методи й технології), «Для чого навчати?» (мотивація та саморозвиток).

Для вирішення завдань нашого дослідження було запропоновано наповнити

освітні компоненти відповідним матеріалом, інтегрувавши елементи футболу, врахування його специфіки в молодшому шкільному віці, а також адаптаційних методик. Змістовий модуль (чи окремі теми) «Дитячий футбол у початковій школі», «Методика спортивно-оздоровчої роботи з елементами футболу в початковій школі», «Інноваційні форми і методи з використанням елементів футболу» та ін. рекомендуємо як вибіркочу освітню компоненту для формування відповідної підготовки майбутніх учителів фізичної культури. Наше завдання полягало в тому, щоб сприяти усвідомленню майбутніми вчителями соціальної та оздоровчої важливості футболу як засобу фізичного виховання, а не лише як спорту вищих досягнень (більш детально подано в додатку К).

Так, у (При)Карпатському національному університеті імені Василя Стефаника (2023-2025рр.) освітньо-професійна програма підготовки бакалавра середньої освіти (вчителя фізичної культури) включає низку освітніх компонент, які за нашою пропозицією було оновлено: «Теорія і методика викладання спортивних і рухливих ігор» (з акцентом на дитячий футбол у початковій школі) (1, 2, 3 сем.), «Педагогіка фізичної культури з основами дидактики» (методичний інструментарій залучення дітей до фізичної культури, зокрема дитячого футболу на уроках і в позаурочний час) (3 сем.), «Теорія і методика фізичної культури» (5, 6, 7 сем.), «Методики оздоровчо-спортивної роботи в закладі освіти» (інноваційні методи залучення учнів до оздоровчо-спортивної діяльності з елементами футболу в початковій школі) (6 сем.), «Адаптивна фізична культура і методика викладання» (рухливі ігри з елементами футболу, з м'ячем в інклюзивному класі) (6 сем.), а також вибіркочі освітні компоненти (додаток К).

Відокремлений структурний підрозділ «Івано-Франківський фаховий коледж фізичного виховання Національного університету фізичного виховання і спорту України» рекомендує на освітньо-професійній програмі Середня освіта (Фізична культура) спеціальності А4.11 Середня освіта (Фізична культура) наступні нормативні дисципліни: «Теорія і методика фізичного виховання в ЗЗСО» (4, 5 сем.), «Теорія і методика викладання спортивних і рухливих ігор» (4, 6 сем.), а також дисципліни за вибором здобувачів освіти: «Теорія і методика викладання

футболу» / «Інноваційні техніки у практиці викладання футболу» (6 сем.), які також були частково оновлені за рахунок впровадження інноваційних методик для спортивно-оздоровчої діяльності з елементами футболу в початковій школі.

У Волинському національному університеті імені Лесі Українки значний потенціал для підготовки майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-оздоровчої діяльності з елементами футболу (Освітня кваліфікація: Бакалавр освіти за спеціальністю «Середня освіта (Фізична культура)») містять такі нормативні дисципліни: «теорія і методика фізичного виховання» (13 кред.), «Спортивні ігри з методикою навчання» (14 кред.), «Методика позакласної роботи з фізичної культури» (4 кред.), «Інклюзивне фізичне виховання» (3 кред.), а також блок вибіркового освітнього компоненту.

У професійній підготовці майбутніх учителів фізичної культури важливо наголосити на ключових аспектах підготовки майбутніх футболістів, яка реалізується у початковій школі через окремі теми уроків фізичної культури та спортивно-оздоровчу діяльність у позаурочний час. При цьому доцільно виокремити такі важливі завдання, які повинен бути готовий вирішити у шкільній практиці майбутній педагог:

1. Загальна фізична підготовка (ЗФП), мета якої – гармонійний розвиток організму дитини 6-10 років в умовах ЗЗСО. З допомогою загальноприйнятих педагогічних засобів – загальнорозвивальні вправи, ігри на розвиток рухових якостей, елементи інших видів спорту (легка атлетика, гімнастика) – ставиться завдання щодо розвитку швидкості, спритності (координаційних здібностей), гнучкості та швидкісно-силових якостей, зокрема під час засвоєння елементів гри у футбол [74; 95].

2. Початкова технічна підготовка учнів початкових класів має метою ознайомлення та початкове навчання базових технічних прийомів. Для цього майбутній вчитель фізичної культури в ігровій формі апробує у практиці наступні засоби: вправи на ведення м'яча різними частинами стопи, зупинка м'яча, удари по м'ячу (переважно внутрішньою стороною стопи), фінти (найпростіші).

3. Основи тактичної підготовки молодших школярів передбачають навчання

найпростіших групових взаємодій, формування ігрового мислення і розуміння елементарних тактичних принципів у грі. При цьому варто пам'ятати, що ігри у зменшених складах (наприклад, 2x2, 3x3, 4x4), вправи на відкривання, закривання суперника, командна гра. [148]

4. Психолого-педагогічний аспект у підготовці вчителя фізичної культури полягає у формуванні стійкого інтересу до футболу, дисципліни і командної роботи, виховання в учнів ціннісного ставлення до здоров'я, розвиток волевих якостей і командного духу [91].

Таким чином, для практичного вирішення окресленої проблеми варто сконцентрувати увагу на організації рухової активності молодших школярів, зокрема: проведення уроків фізичної культури з урахуванням їхнього віку й можливостей, залучення до рухливих ігор та естафет, вправ на розвиток координації, швидкості, сили й витривалості [91]. Для «перезавантаження» і подолання травм війни корисно проводити ці заняття на свіжому повітрі та водночас формувати навички здорового способу життя [90; 95; 176], пояснювати важливість правильного дихання, постави, режиму дня; ознайомлювати з правилами особистої гігієни, харчування і значенням відпочинку; виховувати інтерес до спорту [131]. Не менш важливо акцентувати вчителів у своїй педагогічній діяльності в початковій школі на профілактиці захворювань і зміцненні здоров'я вихованців: загартування (повітряні, сонячні та водні процедури у допустимих формах), динамічні паузи та фізкультхвилинки під час навчання, вправи для профілактики порушень постави й зору [2].

У нашому контексті розглянемо більш детально специфіку професійної підготовки вчителя фізичної культури до організації спортивних ігрових видів спорту в початковій школі, зокрема з дитячого футболу. Адже це розвиває не лише фізичні якості школярів, а й сприяє співпраці, дружнім взаєминам і взаємодопомозі [302]. Зауважмо, що використання рухових вправ є корисним для зниження втомлюваності й напруги у молодших школярів, створення позитивного емоційного середовища на уроках і в позаурочний час. Адже ігри з м'ячем варто практикувати і на рухливих перервах між уроками в школі I-го ступеня.

У професійній підготовці майбутніх учителів фізичної культури до організації спортивно-оздоровчої діяльності в НУШ варто використовувати сучасний педагогічний досвід та освітні інновації [235]. Для цього вчителі можуть проводити *інтегровані уроки* – елементи футболу поєднувати, приміром, з математикою. При цьому необхідно виокремити ті аспекти (етапи уроків), які будуть мати спільні елементи для навчання, виховання і розвитку молодшого школяра, а також організації інтерактивної взаємодії [110]. Так, рахунок очок, вимірювання часу, відстані на уроках математики рекомендують поєднувати з мовними іграми (командні інструкції, руханки з римуванням), динамічними тематичними паузами, що сприяє розвитку міжпредметних зв'язків. А на уроках образотворчого мистецтва чи художньої праці – створювати аплікації (колажі) на теми футболу (наприклад, «Моя команда»).

Важливим суспільним викликом для вчителів фізичної культури є *зміна підходів до навчання, адаптації змісту освіти*, адже здебільшого уроки фізкультури проводилися дистанційно [264; 265]. За новими стандартами загальної середньої освіти, учителі повинні формувати гармонійний фізичний розвиток особистості та розширювати руховий досвід у формуванні стійкої мотивації [45]. Відповідно з урахуванням принципу дитиноцентризму необхідно зважати на права учня, його здібності, потреби та інтереси. Водночас традиційна методика проведення уроку є чітко регламентована з боку педагога: теми, частота, амплітуда рухів, техніка виконання нормативів тощо. Тому важливо на засадах особистісно орієнтованого навчання здійснити проектування змісту уроку фізкультури [40]. Для цього – запропонувати авторські розробки, варіанти вправ, сформувані особисте ставлення до руху, виявити активність.

Реалії воєнного стану засвідчили, що значна частина дітей, навіть тих, котрі перебувають у відносно спокійних регіонах, де не ведуться активні бойові дії, зазнали різного роду психологічних розладів [266]. Адже блекаути, періодичні повітряні тривоги, дистанційне навчання і т.п. провокують негативне ставлення до навчання, у т.ч. до уроків фізичного виховання. Тому педагоги закладів освіти повинні мотивувати дітей займатися фізичним вправами, які підвищують загальне

самопочуття, допомагають боротися зі стресами. На уроках учні та учениці можуть вільно змінювати обраний варіативний модуль, до того ж модулі щочверті мають теж змінюватися. Це також певним чином підвищує мотивацію до уроків фізичної культури. Такий підхід запускає процеси самореалізації, особистісного зростання через вільний вибір, дозволяє підвищити моторну щільність уроку [180]. Адже специфіка фізичного виховання і полягає в тому, що усвідомлена інформація стає мотивованим спонуканням до виконання фізичних вправ, використання природних чинників і формування такого способу життя, який сприятиме досягненню особистих і суспільних цілей. Критерієм ефективності цього процесу повинен бути рівень здоров'я учнів початкових класів, рівень фізичної працездатності і соціальної дієздатності.

Для упровадження *цифрових інновацій в освітній процес* застосовують відповідні відеоуроки, мобільні додатки для розвитку координації, віртуальних тренажерів, що дозволяє підвищити інтерес учнів до занять [265]. Крім того, сучасні методики адаптують вправи з м'ячем до можливостей дітей з ООП, забезпечуючи їхню активну участь у колективних іграх [334]. Це сприяє зацікавленню учнів футболом, навчальним матеріалом і згуртовує клас у командній взаємодії. Якщо йдеться про підготовку студентів (майбутніх учителів) до окреслених функцій у початковій школі, то це успішно було реалізовано під час пандемії коронавірусу [269], а потім упродовж повномасштабної російсько-української війни [305].

У цифрову еру розвитку технологій в освіті вважаємо доцільним проектування застосування штучного інтелекту (ШІ) в спортивно-оздоровчій діяльності з елементами футболу [34]. Звичайно, це надасть такій діяльності інноваційного спрямування, адже майбутній учитель фізичної культури може максимально персоналізувати спортивний (тренувальний) процес. Для початку ми звертаємо увагу на урахування диференційованого підходу до розподілу дітей на групи за здібностями і навичками у відповідній діяльності. Для цього варто використати системи ШІ, щоб проаналізувати рухи молодших школярів (наприклад, під час ведення м'яча чи удару) з допомогою відеокамер або датчиків,

на основі чого визначити їхній поточний рівень фізичної підготовки і футбольних навичок у цілому. ШІ також може рекомендувати вчителю індивідуальні (групові) спортивно-оздоровчі вправи з футболу, адаптовані до потреб, здібностей і темпу навчання кожного учня [306].

Інший напрям застосування ШІ на уроках фізичної культури, який повинен знати майбутній учитель, – це забезпечення зворотного зв'язку, зокрема корекція техніки чи моніторинг динаміки розвитку (прогресу) молодших школярів. Так, ШІ може виявляти помилки в техніці виконання рухів (наприклад, неправильне положення стопи під час удару) і надавати миттєву інформацію вчителю (або через ігрову форму дитині), допомагаючи запобігти формуванню неправильних рухових стереотипів. Це дуже важливо знати для майбутніх учителів особливо на початковому етапі вивчення елементів футболу в НУШ [155]. Крім того, ШІ доцільно застосовувати відстежувати прогрес учнів початкових класів у часі, фіксуючи покращення у швидкості, спритності, точності передач чи ударів, що допомагає педагогові об'єктивно оцінювати ефективність спортивно-оздоровчої діяльності в цілому.

Проектна діяльність передбачає участь учнів початкових класів у міні-турнірах, створення власних правил ігор, ведення «щоденника спортсмена», що підвищує їхню мотивацію, здатність до саморегуляції [238]. Аналогічно вчитель може разом з батьками дітей записувати цікаві події й інших спортивних ігор і забав. І тут необхідно забезпечити особистісно орієнтований підхід у фізичному вихованні дітей [17; 72]. Йдеться також про формування індивідуальної освітньої траєкторії в освітньому процесі чи в професійній підготовці школяра (студента) [63]. Окрім уроків фізичної культури в початковій школі, педагогам варто повною мірою використовувати потенціал позаурочних заходів фізично-оздоровчого спрямування: спортивні свята, змагання, естафети, дні здоров'я; прогулянки, туристичні квести, екскурсії з елементами рухової активності, а також гурткова робота (наприклад, секції з футболу, легкої атлетики, танців) [61]. Тому під час формувального етапу експерименту ми ацентували увагу студентів на значенні позаурочної СОД з елементами футболу в початковій школі, де, на відміну від

уроків фізичної культури, менша регламентованість у часі. Уроки проводяться згідно навчальної програми, а позаурочна робота характеризується добровільністю участі та гнучкістю (творчістю) організації. Це дозволяє більш ефективно реалізувати оздоровчі, розвивальні, виховні та інші аспекти в НУШ. При цьому можна виокремити такі переваги, як: спрямованість на оздоровлення та індивідуалізацію у виборі ігрових видів спортивно-оздоровчої діяльності, зміцнення фізичного і психоемоційного здоров'я, загартування, добровільне залучення до спортивних секцій і гуртків (а значить свідомий і вмотивований їх вибір), а також різноманітність змісту таких занять, зокрема індивідуальний підбір навантаження і вправ з елементами футболу (наприклад, на корекції постави, підвищенні витривалості тощо) або ж за зацікавленнями дітей у грі (табл. 2.5). Важливо, що позаурочні спортивно-оздоровчі заняття можуть проводитися частіше і займати більшу тривалість часу, ніж уроки фізичної культури, і це забезпечує більшу рухову активність та вплив на функціональні системи організму (серцево-судинну, дихальну та ін.).

З-поміж переваг для вчителя фізичної культури спортивно-оздоровчої позанавчальної діяльності в ЗЗСО – виховувальний і розвивальний характер, зокрема виховання морально-вольових якостей, як: взаємопідтримка, взаємодопомога, організованість, дисципліна, а також уміння працювати в команді та приймати як перемоги, так і поразки (йдеться про дитячий футбол); соціалізація й комунікація у неформальній ігровій обстановці, подолання конфліктів у грі, розвиток стресостійкості, ініціативності та самостійності (ініціативність стосується більшою мірою вибору ролей та елементів гри, що стимулює формування адекватної оцінки власних фізичних можливостей). Систематичне залучення до таких занять формує стійку звичку до здорового способу життя та організації активного відпочинку [302].

У контексті нашого дослідження спробуємо більш детально проаналізувати спеціалізований розвиток рухових навичок і вмінь учнів початкових класів в процесі спортивних занять з елементами футболу. Уроки фізкультури охоплюють багато видів спорту, мають чітку структуру, тоді як позаурочні заняття з

елементами футболу дозволяють більш ґрунтовно вивчати та вдосконалювати специфічні рухові навички (ведення м'яча, передачі, удари, фінти), що є важливим для подальшого спортивного розвитку.

Таблиця 2.5

Потенціал позаурочної виховної роботи та уроків фізичної культури у вирішенні спортивно-оздоровчих завдань з елементами футболу в початковій школі

<i>Критерій</i>	<i>Позаурочна виховна робота з елементами футболу</i>	<i>Урок фізичної культури</i>
Регламентация	Менш формалізована, нестандартизована, гнучка, передбачає педагогічну творчість вчителя у плануванні та проведенні	Чітка регламентация в часі, наявність вимог навчальної програми, стандарти і нормативи
Мотивация учнів	Переважно внутрішня, добровільна участь у СОД з елементами футболу	Здебільшого зовнішня, обов'язкова, оцінювання результатів, зовнішній контроль
Спрямованість учнів	Поглиблене оздоровлення, соціалізація, іноді спеціалізовані секції за інтересами школярів	Загальнофізична підготовка, виконання освітніх завдань
Емоційний чинник	Яскраво виражений, ігровий характер занять, морально-психологічне задоволення від гри	Може бути стресовим через обов'язковість уроків і деяких навчальних вимог
Соціальний чинник	Розвиток фізичних якостей, навичок командної взаємодії, взаємодопомога у неформальній атмосфері гри у дитячий футбол	Здебільшого тривала індивідуальна робота та виконання нормативів, значно менше часу на змагання, футбол
Педагогічна творчість	Свобода вчителя щодо організації, планування занять, вибору місця і часу проведення, форм і методів тощо.	Більш стандартизована діяльність і менше можливостей для творчого використання елементів футболу

Та чи не найважливіше – це те, що у позаурочній діяльності акцент зміщується на ігровий метод, що є більш привабливим і природним для молодших школярів, підвищуючи їхній інтерес та емоційне задоволення, у той час як на уроках фізкультури час на ігри дуже обмежений через необхідність виконання навчальної програми.

Практико-діяльнісна готовність майбутніх фахівців початкової освіти включає також інклюзивні підходи щодо адаптації вправ для дітей з різними рівнями підготовки, окремо для хлопчиків і дівчаток, планування занять із поступовим ускладненням і варіативністю. Ці та інші методичні прийоми нами відображено у методичному посібнику, підготовленому для майбутніх учителів фізичної культури для зацікавлення дітей елементами футболу та стимулювання до фізичної активності [158]. Дієвим механізмом реалізації моделі слугує тло, на якому здійснюється професійна підготовка майбутніх учителів, зокрема створення в закладі освіти належного *спортивно-оздоровчого освітнього середовища* для збереження та зміцнення здоров'я студентів і викладачів [325]. Майбутні вчителі фізичної культури, котрі брали участь в експерименті, одностайні в тому, що пріоритетним у початковій школі є збереження здоров'я і створення безпечного освітнього середовища, особливо під час війни в Україні [305]. Відповідальність вчителя є дуже великою, оскільки потрібно здійснювати роботу з профілактики різного роду травм (зберегти психіку дітей і їхнє фізичне благополуччя).

Для цього системи ШІ можуть аналізувати біомеханіку рухів, щоб ідентифікувати потенційно травмонебезпечні моделі рухів і сигналізувати вчителю, приміром, про необхідність корекції чи додаткових розтяжок. Однак чи найпоширеніший сьогодні спосіб застосування ШІ в освітньому процесі – це моніторинг активності з допомогою індивідуальних пристроїв учнів, якими є фітнес-браслети (однак тут потрібен дозвіл також школи відповідно до вимог), щоб відстежувати власне рівень фізичного навантаження й частоту серцевих скорочень, запобігаючи перевтомі, передусім на уроках фізичної культури [9]. Отже, застосування ШІ у професійній підготовці майбутніх учителів фізичної культури для СОД в початковій школі є достатньо інноваційним методом, відтак варто

акцентувати на необхідності дотримання етичних норм, особлива увага повинна приділятися захисту даних школярів, їхнього зображення тощо. У цьому наголошуємо на відповідальності педагога.

Таким чином, методичний аспект підготовки майбутнього вчителя фізичної культури до реалізації спортивно-оздоровчої роботи з елементами футболу орієнтований на такі логічні етапи (табл. 2.6): теоретичний (ознайомлення з основами фізичного виховання молодших школярів, аналіз програм, нормативних документів, сучасних педагогічних підходів для розуміння цінності ігрових елементів (футболу) для розвитку учнів (фізичного, соціального, емоційного та ін.); навчально-методичний етап (оволодіння базовими руховими навичками з футболу (ведення, передача, удари, гра у парах), засвоєння способів організації занять: побудова уроку, дозування навантаження, використання ігрових методів та створення педагогічних ситуацій під роботи з молодшими школярами); практичний етап – це проведення пробних уроків (занять) під час педагогічної практики у школі, позаурочних заходів); творчо-дослідницький етап (створення власних варіантів рухливих ігор з елементами футболу, робота з проектами, цифровими технологіями, міжпредметна інтеграція тощо) і рефлексивно-оцінювальний етап – корекція методики використання елементів дитячого футболу в початковій школі з урахуванням практичного досвіду, передусім задля здоров'язбереження як складової професійної компетентності. Проведення СОД з елементами футболу з молодшими школярами в інклюзивному класі має свої особливості з урахуванням різноманітних викликів сьогодення, що потребує врахування у підготовці майбутніх учителів фізичної культури: 1. Диференціація фізичного навантаження означає, що вправи підбираються з урахуванням рівня фізичної підготовленості, моторного розвитку та стану здоров'я кожного учня в початковій школі. 2. Індивідуалізація навчання – педагог повинен враховувати особливі освітні потреби школярів (наприклад, труднощі координації, зору, слуху, поведінкові або когнітивні порушення) при плануванні й організації різних видів спортивно-оздоровчої діяльності з елементами футболу. 3. Створення безпечного освітнього середовища у ЗЗСО передбачає адаптацію фізичного простору, підбір

необхідного інвентаря і визначення специфічних правил гри, щоб мінімізувати ризик травмування. 4. Соціально-емоційна підтримка для учнів з інвалідністю означає, що основна мета занять полягає не стільки у фізичному розвитку, скільки у формуванні командного духу, взаємодопомоги, толерантності та емпатії.

Таблиця 2.6

Етапи підготовки майбутнього вчителя фізичної культури до реалізації СОД з елементами футболу та формування його професійних компетентностей

<i>Етап</i>	<i>Основний зміст діяльності</i>	<i>Професійні компетентності майбутнього вчителя</i>
Теоретичний	Вивчення теорії фізичного виховання, вікових особливостей школярів, методики застосування елементів футболу	Теоретичні знання: принципи фізичного виховання, безпека, базові правила футболу, розуміння значення гри у розвитку учнів
Навчально-методичний	Відпрацювання базових вправ і рухливих ігор, моделювання занять у студентських групах	Рухові навички: володіння м'ячем, демонстрація вправ; методичні уміння: побудова вправ, дозування навантаження
Практичний	Проведення пробних занять під час виробничої практики в школі	Організаторські уміння: керування групою дітей, підтримка дисципліни; адаптаційні уміння: змінювати вправи залежно від умов
Творчо-дослідницький	Розробка власних ігор з елементами футболу, застосування міжпредметних зв'язків, створення методичних матеріалів для роботи	Креативність (придумування ігрових модифікацій); дослідницькі уміння (аналіз ефективності методів, створення власних напрацювань)
Рефлексивно-оцінювальний	Аналіз результатів, самооцінка, збір відгуків від учнів і колег про результати своєї діяльності	Рефлексивні компетентності (вміння оцінювати свої дії, виправляти помилки); комунікативні компетентності (співпраця з колегами, вміння налагоджувати діалог з учнями і батьками)

При цьому педагог орієнтується на принцип «рух для всіх», коли кожна дитина має право бути активною, брати участь у грі з елементами футболу, відчувати успіх і радість від командної взаємодії. Отож, елементи футбольної гри у цьому контексті виступають не як змагання, а як інструмент комунікації, розвитку соціальних зв'язків і впевненості у власних силах. Тому не випадково, коли описуємо інклюзію в початковій школі, слідуємо гуманістичному підходу – прийняття кожного учня як унікальної особистості та створення умов для його максимальної самореалізації [120; 268; 311]. Мотивація дітей молодшого шкільного віку з ООП до активності в спортивно-оздоровчій діяльності частково забезпечується шляхом впровадження навчальних ігрових елементів футболу, і це варто розробити з допомогою ШІ. При цьому вчитель фізкультури повинен ретельно адаптувати рівень складності, забезпечуючи постійну залученість і мотивацію учнів початкових класів, а також відстежувати досягнення і автоматичне нагородження учнів (наприклад, віртуальними балами, бейджами тощо).

Проведене дослідження підтвердило важливість професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації СОД з елементами футболу. Зміст науково-методичного забезпечення юних футболістів на етапі початкової підготовки вказав, що в основі спортивного відбору покладено завдання виявлення перспективних осіб завдяки раціональному процесу багаторічної спортивної підготовки. Здебільшого на ранніх етапах багаторічної підготовки її структура та зміст не є раціональними, враховуючи досвід провідних країн світу. Водночас поряд із раннім початком занять футболом (інколи 4-6 років) залишаються на гранично високому рівні вимоги до підготовленості футболістів-початківців. Тому потребує вдосконалення програма підготовки юних спортсменів (етапу початкової підготовки) з урахуванням удосконалених знань з цього напрямку, існуючих провідних методичних підходів серед учителів фізичної культури (тренерів-практиків) та з дотриманням основних принципів початкового навчання футболу й психоемоційної сфери юних спортсменів в умовах ЗЗСО, зокрема у спортивно-оздоровчій діяльності з молодшими школярами.

Обґрунтовано, що така педагогічна діяльність є ефективним засобом фізичного розвитку, формування ключових компетентностей і соціалізації молодших школярів в умовах НУШ. Запропонована модель підготовки майбутнього вчителя фізичної культури включає: мотиваційно-цільовий, когнітивно-змістовий, організаційно-комунікативний і практико-діяльнісний компоненти, які в комплексі забезпечують формування психолого-педагогічних, методичних, організаційних, валеологічних і комунікативних компетентностей для успішного здійснення відповідної діяльності в початковій школі.

Окреслено методологічні і методичні підходи, загальнопедагогічні і спеціальні принципи професійної підготовки майбутнього вчителя фізкультури, а також визначено орієнтовні напрями спортивно-оздоровчої діяльності (з елементами футболу) вчителя фізичної культури з учнями початкових класів [167]. Наголошено, що особливого значення набула реалізація спортивно-оздоровчої роботи з елементами футболу у сучасних українських реаліях: воєнний стан, психоемоційні труднощі дітей, потреба у підвищенні рухової активності та впровадженні інновацій у позаурочну діяльність. Результатом впровадження цієї підготовки є не лише підвищення рівня професійної готовності майбутніх учителів фізичної культури, а й підвищення фізичного та психоемоційного стану дітей, розвиток у них командної взаємодії, комунікативних умінь і формування позитивного психологічного клімату в колективі. Тому спортивно-оздоровча робота з елементами футболу виступає дієвим педагогічним інструментом у початковій школі, потребує подальшого методичного удосконалення й активного впровадження в освітній процес [164].

Обґрунтовано структуру професійної готовності майбутнього вчителя фізичної культури до визначеного виду діяльності в початковій школі, а також критерії, показники та рівні цієї готовності. Визначено педагогічні умови, здатні забезпечити ефективне реалізації розробленої моделі професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-оздоровчої діяльності з елементами футболу в початковій школі: 1) змістово-методичні умова; 2) організаційно-технологічна умова та 3) мотиваційно-рефлексивна.

РОЗДІЛ 3. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ЕФЕКТИВНОСТІ ЗАПРОПОНОВАНОЇ МОДЕЛІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ СПОРТИВНО-ОЗДОРОВЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ З ЕЛЕМЕНТАМИ ФУТБОЛУ

3.1. Методика проведення дослідно-експериментальної роботи

Методологічну основу експерименту склали принципи об'єктивності, надійності та валідності, обґрунтовані у працях Г. Васяновича, С. Гончаренка, Є. Лодатка Р. Скульського, В. Чайки та інших. [36; 54; 126; 238]. Згідно з розробленою дорожньою картою, метою дослідно-експериментальної роботи визначено перевірку ефективності методичного інструментарію формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-оздоровчої діяльності з елементами футболу.

Завдання дослідно-експериментальної роботи передбачали:

1. Формування контрольної та експериментальної груп.
2. Апробацію авторської моделі підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації спортивно-оздоровчої діяльності з елементами футболу;
3. Розробку діагностичного апарату для оцінювання результативності впроваджених засобів.
4. Математичну обробку емпіричних даних та інтерпретацію результатів.

На основі синтезу теоретичних положень розроблено програму дослідно-експериментальної роботи, що регламентує мету, зміст, етапи й методику оцінювання професійної готовності майбутніх педагогів.

Результати дослідження можуть бути достовірними за умови застосування якісних та інформативних методів дослідження. У процесі роботи над дисертацією ми зіткнулися з різними підходами до класифікації методів дослідження, проте усі вони передбачають використання теоретичних і практичних методів. Тому для підвищення обґрунтування основних положень дисертації необхідним було застосування наступних методів дослідження.

Теоретичний аналіз і узагальнення першочергово був проведений для вивчення даних науково-методичної літератури та пошуку наявних наукових досліджень. Використання цього методу було спрямоване на з'ясування сутності основних понять дослідження, стану проблеми у науково-педагогічній літературі, аналізу кращого зарубіжного досвіду зі створення спортивно-оздоровчого середовища в ЗЗСО з елементами футболу та підготовки майбутніх учителів фізичної культури до вирішення окреслених завдань у практиці початкової школи. Використання теоретичного аналізу та узагальнення передбачало зібрання інформації та створення вихідну основи наукової гіпотези про предмет дослідження для проєктування власної моделі професійної підготовки вчителя фізичної культури до окресленого виду діяльності з молодшими школярами.

Використання *методу узагальнення*, що пов'язане з логічним процесом переходу від одиничного до загального, дало змогу проаналізувати більше, ніж 338 наукових джерел, серед яких здебільшого праці сучасних учених – наукові статті, монографії, автореферати, тексти дисертацій, інтернет-ресурси за темою дослідження. Застосовано пошук за ключовими словами назви дисертації, а також ми опиралися на загальний напрям наукового дослідження, зокрема вивчено сучасні тенденції розвитку системи підготовки юних футболістів, окреслено потребу підвищення ефективності системи підготовки майбутніх учителів фізичної культури та формування здоров'язберезувальної компетентності у дітей молодшого шкільного віку [4]. На підставі застосування методу теоретичного аналізу й узагальнення підтверджено потребу вдосконалення програми підготовки майбутнього вчителя фізичної культури до СОД з елементами футболу в початковій школі.

Педагогічне спостереження у нашому дослідженні перш за все передбачало визначення особливостей навчально-тренувального процесу дітей під час занять футболом, з'ясування рівня розвитку фізичних якостей учнів початкових класів під час СОД, зокрема дитячого футболу. Цей метод передбачав безпосереднє сприйняття властивостей тренувального процесу юних футболістів в умовах ЗЗСО з тим, щоб спроектувати модель підготовки та здійснити перевірку авторського

науково-методичного підходу до організації СОД з елементами футболу. Педагогічне спостереження проводилося упродовж усього періоду педагогічного експерименту із залученням авторської методики СОД в ПШ.

Педагогічне тестування нами застосовано як варіант діагностики, у якому використано стандартизовані завдання (тести і контрольні вправи). Вони були підпорядковані меті отримання інформації про рівень фізичної й технічної підготовленості здобувачів вищої освіти до роботи з учнями початкових класів. Проведений добір тестів (контрольних вправ) був визначений метою педагогічного тестування, рівнем приналежності засобу тестування, його надійністю та достовірністю з огляду на проблематику, що розглядається. Наголосимо, що авторський підхід був сконцентрований на можливості застосування спільного (комплексного) підходу до удосконалення фізичних якостей та елементів футболу в СОД початкової школи. Інтерпретація результатів педагогічного тестування полягала в зіставленні даних, отриманих безпосередньо за допомогою тестів (контрольних вправ) із системою теоретичних положень і наявною шкалою оцінювання щодо предметної сфери. Студенти вивчали методику виконання юними футболістами тестових завдань, що відбувається виключно після достатнього розминання. Для того, щоб майбутні учителі були обізнані з цією методикою роботи з учнями, вони практикували тести на визначення фізичної підготовленості, що поєднувалися в одному тренуванні з тестами для визначення власної технічної підготовленості у використанні елементів футболу. Усі вони проводилися у невимушеній формі, з елементами ігрової організації тестування [168; 169].

Педагогічний експеримент дав змогу перевірити ефективність запропонованої моделі професійної підготовки майбутнього вчителя фізичної культури до СОД в початковій школі, адже з допомогою цього методу створюється можливість визначати ефективність різних педагогічних інновацій, в нашому випадку у сфері професійної підготовки педагога з фізичної культури. У процесі дослідницько-експериментальної роботи з підготовки майбутніх вчителів фізичної культури до організації СОД з елементами футболу в початковій школі був

проведений констатувальний і формувальний етапи експерименту. У ньому взяли участь здобувачі закладів вищої освіти, де здійснюється підготовка майбутніх вчителів фізичної культури за спеціальністю 014.11 Середня освіта (Фізична культура). До цих закладів належать: Карпатський національний університет імені Василя Стефаника (факультет фізичного виховання та спорту), Відокремлений структурний підрозділ «Івано-Франківський фаховий коледж фізичного виховання Національного університету фізичного виховання і спорту України», Волинський національний університет імені Лесі Українки (факультет фізичної культури, спорту та здоров'я). Із студентів, майбутніх учителів фізичної культури, перелічених ЗВО, шляхом цілеспрямованого й випадкового відбору (на різних щаблях конкретизації генеральної сукупності), були сформовані контрольна та експериментальна групи чисельністю 262 та 258 осіб відповідно. В обох групах у процесі експерименту здійснювалися діагностичні процедури, спрямовані на виявлення стану і змін у рівнях сформованості у здобувачів освіти професійної готовності до організації спортивно-оздоровчої діяльності з елементами футболу в початковій школі. Орієнтовний алгоритм формувального етапу експерименту подано на рис. 3.1.

Загальну вибірку склали 520 студентів, котрі здобували професію вчителя фізичної культури. До експерименту було залучено здобувачів освіти денної і заочної форми навчання. Експеримент тривав упродовж останніх двох років навчання на освітньому рівні Бакалавр. Експериментальна перевірка ефективності розробленої моделі підготовки майбутнього вчителя фізичної культури, яка представлена у п. 2.2, ґрунтувалася на аналізі та зіставленні результатів КГ та ЕГ, з подальшою їх оцінкою відповідно до застосованих методів і прийомів роботи.

Методи математичної статистики застосовано для обробки даних на різних етапах виконання дослідження. Для оцінки статистичної достовірності виявлених змін у розподілах застосовано критерій χ^2 Пірсона.

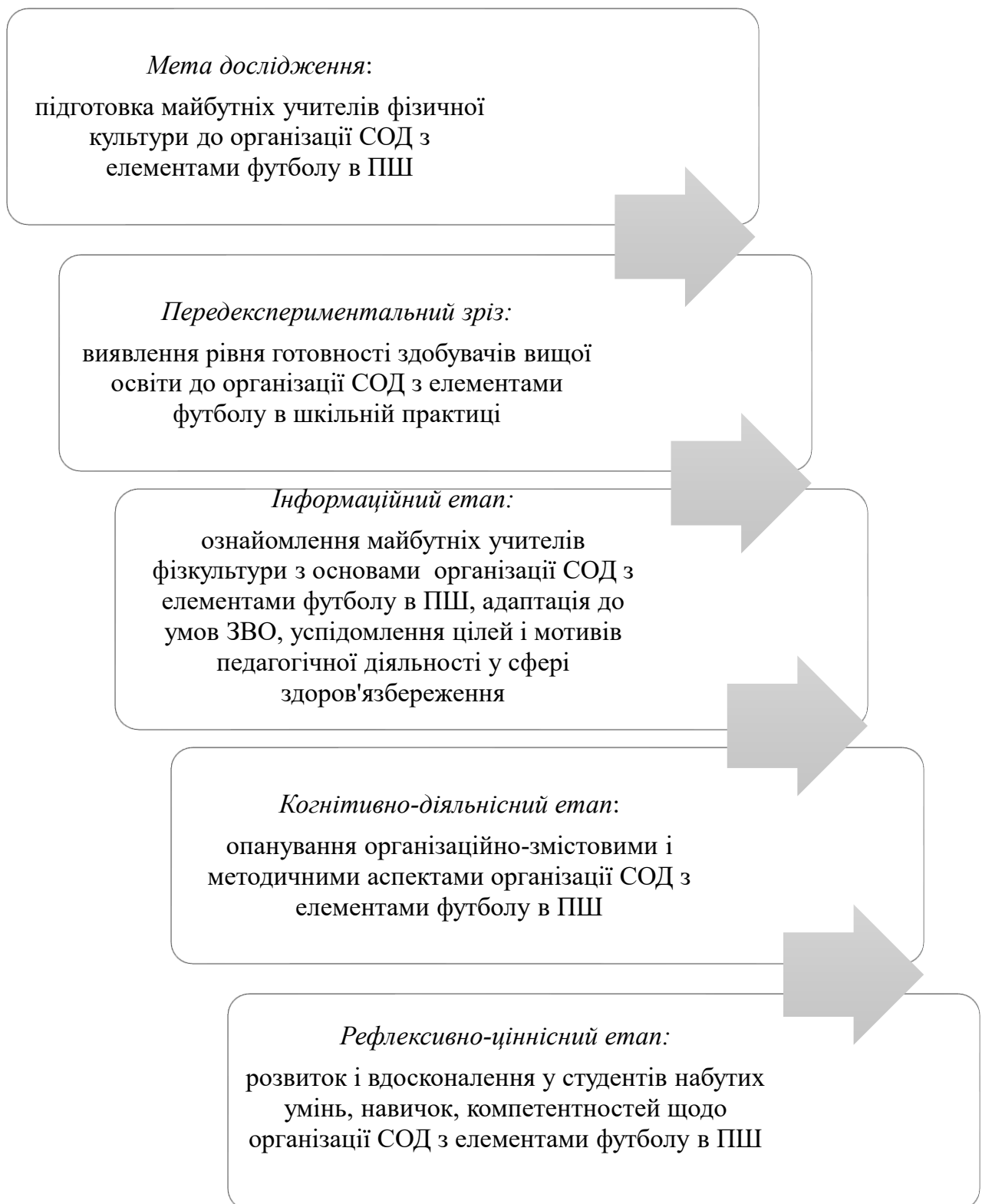

Рис. 3.1. Алгоритм проведення формувального етапу експерименту.

Діагностування рівня розвитку готовності майбутніх вчителів фізичної культури до СОД з елементами футболу в початковій школі здійснювалося за кожним компонентом (мотиваційно-цільовим, когнітивно-змістовим,

організаційно-комунікативним і практико-діяльним), а також визначався загальний показник цієї готовності за всіма отриманими даними.

3.2. Аналіз результатів дослідно-експериментальної роботи в ЗВО

У процесі здійснення дослідницько-експериментальної роботи ми провели інтерпретацію та операціоналізацію змісту готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації СОД з елементами футболу (п. 2.2). Це дало змогу виокремити у структурі досліджуваного феномену компоненти, показники, визначити ознаки, які дозволяють оцінити стан та рівні сформованості як окремих компонентів, показників, так і в цілому готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації СОД з елементами футболу.

3.2.1. Вивчення рівня сформованості в майбутніх учителів фізичної культури мотиваційно-цільового компонента готовності до організації спортивно-оздоровчої діяльності з елементами футболу

У процесі вивчення стану сформованості в студентів усвідомлення значення використання елементів футболу (як рухливих ігор) для загального фізичного й психосоціального розвитку молодших школярів, ми встановили, що на етапі констатувального експерименту в більшості студентів як КГ (66,0%), так і ЕГ (66,9%), воно сформоване на низькому та середньому рівнях. Високий рівень його сформованості був виявлений лише у 14,5% студентів КГ та 12,3% – в ЕГ. Також більшість майбутніх учителів фізичної культури недооцінюють важливості проведення спортивно-оздоровчої діяльності в початковій школі з елементами футболу, не можуть чітко визначити міру впливу та наслідки такої діяльності на стан загального фізичного та психосоціального розвитку молодших школярів (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

Рівні сформованості в студентів ознак показника «Усвідомлення значення СОД для учнів, ставлення до фізичного виховання і використання елементів футболу в початковій школі», у %

<i>Усвідомлення студентами значення використання елементів футболу (як рухливих ігор) для загального фізичного та психосоціального розвитку молодших школярів</i>				
Рівні	До експерименту		Після експерименту	
	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ
<i>Низький</i>	20,6	19,0	18,4	10,8
<i>Середній</i>	45,4	47,9	38,2	21,6
<i>Достатній</i>	19,5	20,8	26,3	39,1
<i>Високий</i>	14,5	12,3	17,1	28,5
<i>Усвідомлення важливості проведення спортивно-оздоровчої діяльності в початковій школі з елементами футболу</i>				
Рівні	До експерименту		Після експерименту	
	КГ (N=116)	ЕГ (M=121)	КГ (N=132)	ЕГ (M=239)
<i>Низький</i>	51,7	48,5	47,5	17,2
<i>Середній</i>	22,4	25,3	26,4	18,6
<i>Достатній</i>	21,6	19,8	18,9	40,4
<i>Високий</i>	4,3	6,4	7,2	23,8

На етапі констатувального експерименту тільки 116 з 262 студентів в КГ (44,3%) і 121 з 258 студентів в ЕГ (46,9%) змогли чітко оцінити важливість проведення СОД в початковій школі з елементами футболу, причому, незначна кількість з них – 4,3% в КГ та 6,4% в ЕГ продемонстрували високий та 21,6% (КГ) та 19,8% (ЕГ) – достатній рівні усвідомлення важливості цієї діяльності. Серед цих студентів 22,4% (КГ) та 25,3% (ЕГ) вважають, що така діяльність є лише одним із способів урізноманітнити уроки, але не є головним напрямом фізичного виховання, практично половина (51,7% (КГ) і 48,5 (ЕГ)) не вважають доцільним використання елементів футболу в початковій школі, що свідчить відповідно про середній та низький рівень усвідомлення ними важливості проведення СОД в початковій школі з елементами футболу (табл. 3.1). Потрібно відзначити, що більшість здобувачів

вищої освіти на етапі констатувального експерименту – 55,7 в КГ та 53,1% взагалі не змогли однозначно оцінити міру важливості проведення СОД в початковій школі з елементами футболу, вибираючи декілька (часто всі) варіантів відповідей на це питання. Тому у переважної більшості респондентів відсутнє глибоке усвідомлення важливості окресленої проблеми.

Після проведення формувального експерименту в КГ ситуація кардинально не змінилася: на 6,8% та 2,6% зросли частки студентів відповідно з достатнім і високим рівнями усвідомлення значення використання елементів футболу (як рухливих ігор) для загального фізичного та психосоціального розвитку молодших школярів та дещо зменшилося число тих, які виявили середній (на 7,2%) та низький (на 2,2%) рівень такого усвідомлення. При цьому частка майбутніх вчителів фізичної культури КГ з низьким та середнім рівнями усвідомлення значення використання елементів футболу (як рухливих ігор) для загального фізичного й психосоціального розвитку молодших школярів є досить великою і складає 56,6%. Водночас у КГ дещо зросла частка студентів (з 116 (44,3%) до 132 (50,4%)), які змогли чітко оцінити важливість проведення СОД в початковій школі з елементами футболу. При цьому майже три чверті з них (73,9%) все ще демонстрували низький (47,5%) та середній (26,4%) рівні усвідомлення важливості такої діяльності; дещо зменшилася (на 5,3%), проте залишилася досить великою (50,4%) після формувального експерименту в КГ частка студентів, які не змогли однозначно оцінити міру важливості проведення СОД в початковій школі з елементами футболу (табл. 3.1).

В ЕГ після формувального експерименту нами були зафіксовані істотні зміни:

– до 10,8% та до 21,6% зменшилися частки студентів відповідно з низьким (– 8,2%) та середнім (– 26,3%) рівнями, до 39,1% (+18,3%) та 28,5% (+16,2%) зросли частки тих, які виявили відповідно достатній і високий рівні усвідомлення значення використання елементів футболу (як рухливих ігор) для загального фізичного та психосоціального розвитку молодших школярів. В цілому, частка майбутніх учителів з достатнім та високим рівнями складає 67,6% (до експерименту таких

було 33,1%);

– з 121 (46,9%) до 239 (92,6%) зросло число студентів, які чітко оцінювали важливість проведення спортивно-оздоровчої діяльності в початковій школі з елементами футболу і лише 7,4% не змогли однозначно визначитися в такій оцінці. Частка майбутніх учителів з достатнім і високим рівнями усвідомлення важливості такої діяльності складає 64,2% (табл. 3.1).

Результати узагальнення даних, які ми отримали в процесі вивчення рівня сформованості в майбутніх вчителів фізичної культури окремих ознак показника «Усвідомлення значення СОД для учнів, ставлення до фізичного виховання і використання елементів футболу в початковій школі» в цілому за цим показником, подаємо на рис. 3.1.

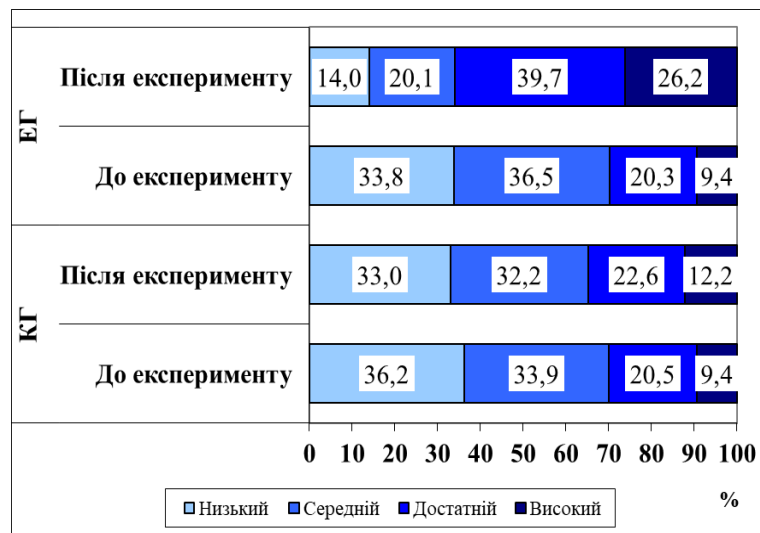

Рис. 3.1 Рівні сформованості в студентів показника «Усвідомлення значення СОД для учнів, ставлення до фізичного виховання і використання елементів футболу в початковій школі», у %

Аналіз даних показує, що в переважній більшості майбутніх учителів КГ, до (70,1%) та після (65,2%) формувального експерименту, усвідомлення значення СОД для учнів, ставлення до фізичного виховання і використання елементів футболу в ПШ сформоване на низькому та середньому рівнях. Дещо зросли (до 22,6% (+2,1%) та 12,2% (+2,8%)) частки студентів відповідно з достатнім і високим рівнями цього усвідомлення. В ЕГ ми зафіксували істотні (як у кількісному

вираженні, так і в якісному плані) зміни в розподілах майбутніх учителів фізичної культури за рівнями усвідомлення ними значення СОД для учнів, ставлення до фізичного виховання і використання елементів футболу в початковій школі. На 19,4% зросло число студентів з достатнім, на 16,8% з високим рівнями сформованості цього показника і частка студентів в цілому з цими рівнями його сформованості складає 65,9% (до експерименту таких студентів було 29,7%). Низький і середній рівні після формульованого експерименту були виявлені в 14,0% та 20,1% майбутніх учителів фізичної культури, тоді як до експерименту таких було 33,8% і 36,5% відповідно (рис. 3.1).

На основі цього можемо зробити висновок, що розроблені та впроваджені нами підходи дозволяють сформулювати в майбутніх вчителів фізичної культури глибоке розуміння, сприйняття та правильну оцінку суті використання елементів футболу (як рухливих ігор) для загального фізичного та психосоціального розвитку молодших школярів, значущості, важливості проведення СОД в початковій школі з елементами футболу, усвідомлення ними власних внутрішніх станів (думок, почуттів, потреб), так і зовнішніх обов'язків у процесі фізичного виховання і використання елементів футболу в початковій школі. Досліджуючи пріоритети студентів щодо визначення власних професійних цілей у сфері фізичного виховання молодших школярів, встановлено, що на етапі констатувального експерименту багато з них (44,7% в КГ та 40,6% в ЕГ) зазначили, що фізичне виховання не є пріоритетною сферою їхніх професійних інтересів, ще 30,2% (КГ) та 31,6% (ЕГ) ставили собі за мету набути базових знань для організації СОД в початковій школі без спеціалізації у сфері фізичного виховання і спорту (табл. 3.2). 16,3% студентів КГ та 18,3% в ЕГ в якості пріоритетів у визначенні власних професійних цілей у сфері фізичного виховання молодших школярів відзначили розвиток навичок проведення уроків фізкультури та сприяння фізичному розвитку школярів. Лише для 8,8% майбутніх учителів в КГ та для 9,5% в ЕГ пріоритетною метою в сфері фізичного виховання молодших школярів є прагнення стати компетентним педагогом, здатним ефективно організовувати СОД, формувати в дітей інтерес до рухової активності, тобто для більшості студентів 74,9% (КГ) та

72,2% (ЕГ) на етапі констатувального експерименту характерним є низький і середній рівні сформованості розуміння та визначення власних професійних цілей у сфері фізичного виховання молодших школярів.

Таблиця 3.2

Розподіли майбутніх учителів фізичної культури за рівнями сформованості ознак показника «Визначення власних цілей і прагнення до професійного вдосконалення в сфері організації СОД з елементами футболу в ПШ», у %

<i>Цілепокладання студентів у сфері фізичного виховання молодших школярів</i>				
Рівні	До експерименту		Після експерименту	
	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ
<i>Низький</i>	44,7	40,6	39,2	15,3
<i>Середній</i>	30,2	31,6	32,5	20,7
<i>Достатній</i>	16,3	18,3	18,2	37,2
<i>Високий</i>	8,8	9,5	10,1	26,8
<i>Ставлення студентів до використання елементів футболу на уроках фізичної культури у початковій школі</i>				
Рівні	До експерименту		Після експерименту	
	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ
<i>Низький</i>	58,8	55,7	54,2	14,3
<i>Середній</i>	32,8	31,0	33,5	20,1
<i>Достатній</i>	2,3	5,2	5,2	38,8
<i>Високий</i>	6,1	8,1	7,1	26,8
<i>Цілепокладання студентів щодо вдосконалення власних знань та вмінь для ефективного проведення спортивно-оздоровчих занять з елементами футболу</i>				
Рівні	До експерименту		Після експерименту	
	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ
<i>Низький</i>	26,8	22,3	22,3	6,8
<i>Середній</i>	31,9	38,8	28,2	25,6
<i>Достатній</i>	19,7	21,2	25,2	38,7
<i>Високий</i>	21,6	17,7	24,3	28,9

Після формувального експерименту в КГ ми не виявили істотних змін у

розподілах студентів за рівнями сформованості розуміння та визначення власних професійних цілей у сфері фізичного виховання молодших школярів: на 5,5% зменшилася частка студентів з низьким рівнем, на 2,3% зросло число тих, які продемонстрували середній рівень. Також нами було зафіксовано незначне зростання чисельності майбутніх учителів фізичної культури з достатнім (+1,9%) та високим (+1,3%) рівнями. У КГ на кінець формувального експерименту залишалася значна кількість студентів (71,7%), у яких не сформовані на належному рівні чітке розуміння та визначення власних професійних цілей, а, отже, це не дозволить їм у майбутньому досягати потрібного результату в сфері фізичного виховання молодших школярів.

В ЕГ після формувального експерименту ситуація з визначенням майбутніми вчителями пріоритетів у сфері фізичного виховання значно покращилася: на 25,3% та 10,9% та зменшилися частки студентів відповідно з низьким та середнім рівнями (в цілому частка таких студентів складає 36,0% – до експерименту їх було 72,2%), на 18,9% та 17,3% зросло число тих, у яких розуміння та визначення власних професійних цілей у сфері фізичного виховання молодших школярів сформоване відповідно на достатньому та високому рівнях (у цілому частка таких студентів складає 64,0% (до експерименту їх було 27,8%)) (табл. 3.2). На підставі цих даних можемо стверджувати, що проведена нами робота була досить ефективною, оскільки в більшості студентів ЕГ сформовані чіткі пріоритети у визначенні професійних цілей у сфері фізичного виховання, глибоке розуміння того, чого вони прагнуть досягти в сфері фізичного виховання молодших школярів.

У процесі дослідження ми вивчали, як студенти ставляться до використання елементів футболу на уроках фізичної культури в початковій школі. На етапі констатувального експерименту переважаюча більшість з них (91,6% в КГ та 86,7% в ЕГ) зазначили, що ставляться до цього негативно або нейтрально. Після формувального експерименту частка таких студентів у КГ дещо зменшилася (87,7%), проте залишилася досить великою. Вважаємо, що такий стан обумовлений тим фактом, що майбутні учителі не усвідомлюють можливості та потенціал використання елементів футболу для підвищення ефективності фізичного

виховання молодших школярів і на розкритті важливості цих можливостей та потенціалу не акцентується увага в процесі реалізації існуючих на сьогодні підходів до їх професійної підготовки. Як показали результати нашого дослідження ситуація кардинально змінюється після проведення цілеспрямованої роботи (яку ми здійснювали в ЕГ), спрямованої на поглиблення, покращення розуміння студентами цих можливостей та потенціалу. За її результатами значно зросли частки студентів, які дуже позитивно (до 26,8, приріст складає 18,7%), позитивно (до 38,8%, приріст складає 33,6%) ставляться до використання елементів футболу на уроках фізичної культури в початковій школі. У цілому таких студентів в ЕГ було виявлено 65,6%. Негативне ставлення до такого використання виразили лише 14,3% майбутніх учителів фізичної культури в ЕГ. Отож, проведена роботи дозволила значно покращити розуміння студентами можливостей використання елементів футболу для фізичного розвитку дітей (розвитку їхніх фізичних якостей, зміцнення здоров'я, рухових навичок), соціального й особистісного розвитку (формування умінь діяти в команді, співпрацювати з партнерами; досягати поставлених цілей).

За результатами нашого дослідження виявлено, що поряд з відсутністю чіткого розуміння та визначення власних професійних цілей у сфері фізичного виховання молодших школярів (яке на етапі констатувального експерименту було зафіксовано в майже трьох чвертей студентів КГ та ЕГ), у багатьох з них простежується чітко виражене прагнення до визначення конкретних цілей щодо вдосконалення власних знань і вмінь для ефективного проведення спортивно-оздоровчих занять з елементами футболу. Так, на етапі констатувального експерименту 21,6% студентів КГ зазначили, що вони регулярно планують та шукають можливості для самоосвіти та вдосконалення у цій сфері, ще в 19,7% іноді виникає бажання вдосконалитися, але конкретних планів немає (в ЕГ частки таких студентів складала відповідно 17,7% та 21,2%). Тобто, близько 40% задекларували прагнення до визначення конкретних цілей щодо вдосконалення власних знань та вмінь для ефективного проведення спортивно-оздоровчих занять з елементами футболу.

Поряд з цим, потрібно зазначити, що на етапі констатувального експерименту значна частина майбутніх учителів фізичної культури, все ще не досить добре усвідомлювали необхідності визначення таких цілей для себе. Так, 26,8% студентів КГ та 22,3% в ЕГ не бачать необхідності додатково готуватися до цього, для 31,9% (КГ) та 38,8% (ЕГ) таке вдосконалення не є пріоритетом, вони вважають що їм достатньо базових знань (табл. 3.2). З огляду на такий стан, ми розробили систему заходів, впровадження якої в ЕГ привело до зростання (на 11,2% та 17,5%) числа студентів відповідно з високим та достатнім рівнями сформованості прагнення до визначення конкретних цілей щодо вдосконалення власних знань та вмінь для ефективного проведення оздоровчих занять з елементами футболу (в КГ ці прирости складають відповідно 5,5% та 2,7%). Загалом частка таких студентів в ЕГ після формульовального експерименту складає 67,6% (в КГ – 49,5%). Також істотно зменшилося (до 6,8%) число тих, які не бачать необхідності вдосконалення власних знань та вмінь для ефективного проведення занять з елементами футболу (до експерименту таких студентів було 22,3%). У КГ після формульовального експерименту таких було виявлено 22,3% (зменшення на 4,5%). На основі цих даних можемо стверджувати, що запропоновані підходи дають змогу в більшій мірі задовольнити прагнення майбутніх учителів фізичної культури до визначення конкретних цілей щодо вдосконалення власних знань та вмінь для ефективного проведення спортивно-оздоровчих занять з елементами футболу, в порівнянні з традиційними. В цілому це сприяє підвищенню рівня їхньої професійної готовності до організації спортивно-оздоровчої діяльності з елементами футболу в початковій школі, особистісного розвитку, подоланню розриву між «реальним» рівнем професіоналізму та «ідеальним» уявленням про себе. Після узагальнення експериментальних даних в цілому за показником «Визначення власних цілей і прагнення до професійного вдосконалення в сфері організації СОД з елементами футболу в початковій школі» виявилось, що порівняно з контрольною групою, в ЕГ відбулися суттєві зміни в розподілах (рис. 3.2). Зокрема, істотно зменшилося (на 27,4%) число студентів з низьким рівнем його сформованості, також на 11,7% менше стало студентів, у яких він

сформований на середньому рівні. На 23,3% та 15,8% збільшилися частки майбутніх учителів фізичної культури, в яких цей показник зафіксовано на достатньому й високому рівнях. В цілому, частка студентів з низьким і середнім рівнями сформованості цього показника складає 65,8% (до формувального експерименту таких студентів в ЕГ було 26,7%).

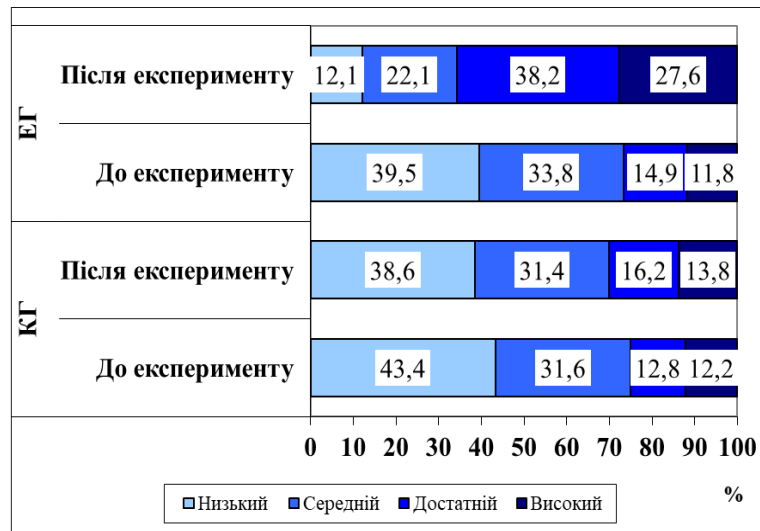

Рис. 3.2. Рівні сформованості в студентів показника «Визначення власних цілей і прагнення до професійного вдосконалення в сфері організації СОД з елементами футболу в ПШ», у %

У КГ зміни в розподілах студентів за рівнями сформованості показника «Визначення власних цілей і прагнення до професійного вдосконалення в сфері організації СОД з елементами футболу в початковій школі» слабо виражені і варіюють у межах 8% в абсолютному значенні. Після формувального експерименту в КГ залишилося 38,6% студентів з низьким і 31,4% з середнім рівнями його сформованості, що разом складає 70,0%. Порівняльний аналіз даних отриманих в КГ та ЕГ за цим показником дає підстави стверджувати підходи, які ми застосували активізують у майбутніх учителів фізичної культури процес самопізнання, що включає встановлення конкретних, вимірюваних і досяжних професійних цілей в сфері організації спортивно-оздоровчої діяльності з елементами футболу в початковій школі та пошук внутрішніх мотивів (цінностей, інтересів, потреб), які стимулюють до дій для їх реалізації.

Отже, у майбутніх педагогів фізичної культури наявний запит, чітко виражене прагнення до визначення конкретних цілей щодо вдосконалення власних знань та вмінь для ефективного проведення спортивно-оздоровчих занять з елементами футболу. В зв'язку з цим, ми спланували та реалізували на практиці діагностичні процедури, які були спрямовані на виявлення особистісних інтересів, потреб, які визначають поведінку майбутніх учителів фізичної культури, її спрямованість, організованість, активність та стійкість у сфері організації СОД з елементами футболу в початковій школі. Зокрема, вивчено рівень сформованості у студентів уваги, емоційної залученості та бажання здійснювати спортивно-оздоровчу діяльність з елементами футболу в педагогічній роботі з дітьми. Узагальнені дані за результатами цього вивчення представляємо в табл. 3.3.

Таблиця 3.3

Рівні сформованості в студентів показника «Наявність інтересу та внутрішньої мотивації до використання спортивно-оздоровчих ігор у роботі з учнями», у %

<i>Оцінка студентами свого рівня уваги, емоційної залученості та бажання здійснювати спортивно-оздоровчу діяльність з елементами футболу в педагогічній роботі з дітьми</i>				
Рівні	До експерименту		Після експерименту	
	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ
<i>Низький</i>	23,1	22,1	18,8	10,3
<i>Середній</i>	33,7	35,9	31,9	15,9
<i>Достатній</i>	23,5	20,3	26,9	38,1
<i>Високий</i>	19,7	21,7	22,4	35,7
<i>Оцінка студентами своєї внутрішньої мотивації та інтересу до роботи з дітьми через рухливі ігри (зокрема, з елементами футболу)</i>				
Рівні	До експерименту		Після експерименту	
	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ
<i>Низький</i>	22,6	23,8	17,8	10,5
<i>Середній</i>	31,9	29,9	30,8	16,0
<i>Достатній</i>	24,6	22,6	28,8	39,4
<i>Високий</i>	20,9	23,7	22,6	34,1

Отже, на етапі констатувального експерименту в значній кількості майбутніх учителів, як в КГ, так і в ЕГ був виявлений достатній (23,5% (КГ), 20,3% (ЕГ)), та високий (19,7% в КГ та 21,7% в ЕГ) рівень уваги, емоційної залученості та бажання здійснювати спортивно-оздоровчу діяльність з елементами футболу в педагогічній роботі з дітьми. У решти, а це більш ніж половина респондентів (56,8 (КГ) та 58,0% (ЕГ)) в обох групах, ці внутрішні психологічні особливості сформовані на низькому та середньому рівнях. Результати дослідно-експериментальної роботи засвідчили: без цілеспрямованого впливу не можна добитися істотних змін у бік зростання частки студентів з високим і достатнім рівнями сформованості особистісних інтересів, потреб у майбутніх учителів фізичної культури в сфері організації СОД з елементами футболу в початковій школі. Про це свідчать дані, які ми отримали у КГ: після формуального експерименту на 4,3% та 1,8% зменшилося число студентів відповідно з низьким та середнім, на 3,4% та 2,7% зросли частки майбутніх учителів відповідно з достатнім та високим рівнями уваги, емоційної залученості та бажання здійснювати СОД з елементами футболу в педагогічній роботі з дітьми. У половини (50,7%) студентів КГ на кінець формуального експерименту був виявлений низький та середній рівень. Водночас у ЕГ після формуального експерименту ситуація значно покращилася. На 17,8% та на 14,0% зросли частки майбутніх учителів з достатнім і високим рівнями, і в цілому вони складають 38,1% та 35,7%, досить мало (10,3%) ми виявили студентів з низьким рівнем сформованості цих внутрішніх психологічних особливостей (табл. 3.3).

Таким чином, цілеспрямована робота, яка була проведена нами в процесі формуального експерименту дозволила розвинути в майбутніх учителів фізичної культури внутрішні психологічні особливості, які підвищують ефективність їхньої психічної діяльності, що дозволяє їм ефективно сприймати, мислити та діяти, вибирати потрібну інформацію, підвищує рівень емоційного зв'язку, інтересу та ентузіазму, прагнення, потяг до організації та здійснення спортивно-оздоровчої діяльності з елементами футболу в початковій школі. Крім того, ця робота дозволила підвищити рівень внутрішньої мотивації та інтересу студентів ЕГ до роботи з дітьми через рухливі ігри (зокрема, з елементами футболу). Зокрема, після

формувального експерименту в ЕГ з 23,7% до 34,1% (+10,4%) зросло число студентів з дуже високою мотивацією до такої діяльності, які отримують задоволення і прагнуть включати у неї елементи футболу, з 22,6% до 39,4% (+16,8%) зросло число тих, готові використовувати в роботі з дітьми рухливі ігри з елементами футболу, якщо це вимагається програмою. В КГ динаміка змін набагато менша: на 4,2% зросло число студентів з дуже високою мотивацією, на 1,7% – з помірною.

В ЕГ станом на кінець формувального експерименту зменшилась до 16,0% (–13,9%) чисельність майбутніх учителів у яких низька мотивація до використання в роботі з дітьми рухливих ігор з елементами футболу, які вважають за краще уникати спортивно-ігрової діяльності та до 10,5% зменшилося число тих, у яких така мотивація відсутня, яким нецікаво їх використовувати. В цілому в ЕГ на кінець формувального експерименту ми виявили 26,5% студентів у яких низький рівень мотивації до використання в роботі з дітьми рухливих ігор з елементами футболу, або ж така мотивація відсутня. В КГ на кінець формувального експерименту таких студентів виявилася майже половина – 48,6%, а прирости часток тих, які мали дуже високу та помірну мотивацію складають відповідно 4,2% та 1,7% (табл. 3.3).

Вищезначені тенденції виявляються і у цілому за показником «Наявність інтересу та внутрішньої мотивації до використання спортивно-оздоровчих ігор у роботі з молодшими школярами» (рис. 3.3). Як видно з рис. 3.3 в ЕГ за результатами формувального експерименту відбулися істотні зміни в розподілах: частка студентів з високим та достатнім рівнем сформованості цього показника складає 73,6% (до експерименту таких було 44,1%). В КГ ці зміни складають 6,0% і в цілому таких студентів на кінець експерименту було виявлено 50,3% (до експерименту їх було 44,3%). На кінець формувального експерименту ми виявили в ЕГ невелику кількість студентів з низьким (10,4%) і середнім (16,0%) рівнями сформованості цього показника, тоді як в КГ таких студентів все ще залишалось значно більше – відповідно 18,3% та 31,4%.

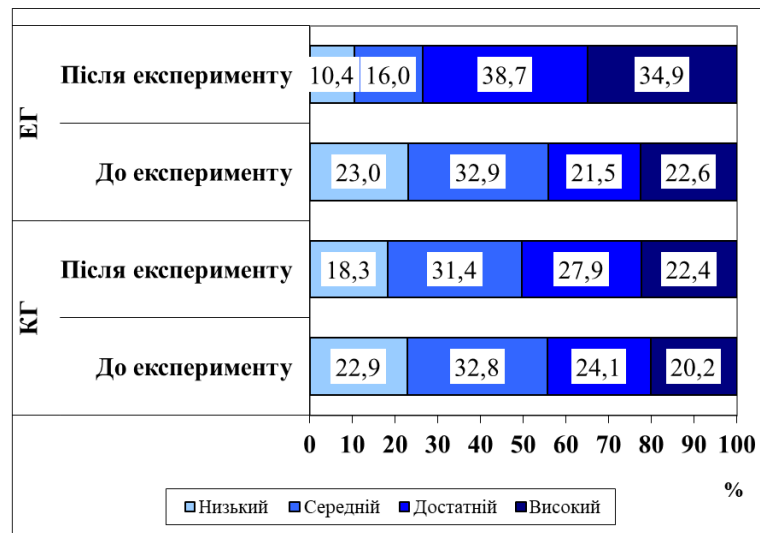

Рис. 3.3. Рівні сформованості в студентів показника «Наявність інтересу та внутрішньої мотивації до використання спортивно-оздоровчих ігор у роботі з учнями», у %

Таким чином, можемо стверджувати, що проведена нами робота дозволила підсилити емоційний прояв пізнавальних потреб майбутніх учителів фізичної культури, підвищити у них рівень уваги, зацікавленість, позитивне ставлення до використання спортивно-оздоровчих ігор у роботі з молодшими школярами.

Підсумковим етапом дослідницьких процедур, які були проведені нами щодо вивчення стану сформованості окремих показників стало узагальнення даних в цілому за мотиваційно-цільовим компонентом готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації СОД з елементами футболу в початковій школі та оцінка динаміки змін у розподілах студентів КГ та ЕГ, які відбулися за результатами формувального експерименту. Результати цього узагальнення та оцінки подаємо рис. 3.4 та рис. 3.5.

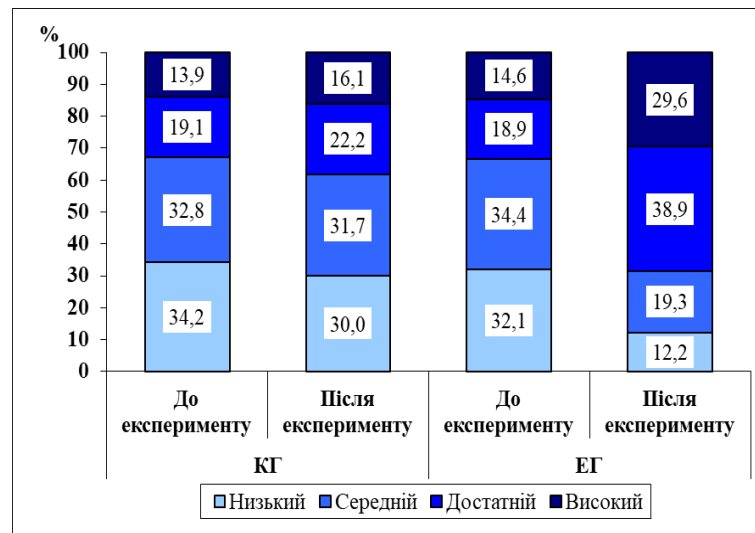

Рис. 3.4. Розподіли майбутніх учителів фізичної культури за рівнями сформованості мотиваційно-цільового компоненту їхньої готовності до організації СОД з елементами футболу в початковій школі, у %

На основі проведеної роботи та аналізу даних можемо зробити такі висновки:

1. Розроблені та впроваджені нами в практику професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури підходи є більш ефективними шляхами формування в них мотиваційно-цільового компоненту готовності до організації СОД з елементами футболу в початковій школі в порівнянні з існуючими на сьогодні, адже частки студентів ЕГ з високим та достатнім рівнями сформованості цього компонента на кінець формувального експерименту складають 29,6% (+15,0%) та 38,9% (+20,0%) відповідно, а в КГ – 16,1% (+2,2) та 22,2% (3,1%).

2. У КГ на кінець формувального експерименту залишалася значна кількість студентів з низьким та середнім рівнями сформованості цього компонента – відповідно 31,0% та 31,7%, що в сумі складає 61,7%, тоді як ЕГ частка таких студентів майже вдвічі менша і складає 31,5%.

3. В ЕГ проявилася значно вища динаміка змін у бік зростання числа студентів з високим і достатнім рівнями сформованості мотиваційно-цільового компоненту їхньої готовності до організації СОД з елементами футболу в початковій школі у порівнянні з КГ.

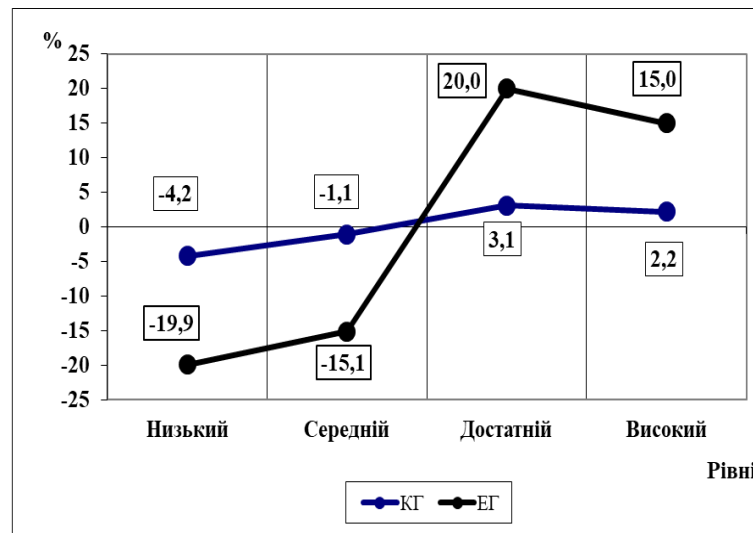

Рис. 3.5. Динаміка змін у розподілах майбутніх учителів фізичної культури за рівнями сформованості мотиваційно-цільового компоненту їхньої готовності до організації СОД з елементами футболу в ПШ, у %

4. Оцінка достовірності виявлених змін в розподілах студентів КГ та ЕГ показала, що в КГ ці зміни мають випадковий характер, а в ЕГ вони статистично значущі (додаток Ж).

5. Наше дослідження показало, що в цілому у майбутніх учителів фізичної культури існує запит, прагнення до визначення конкретних цілей щодо вдосконалення власних знань та вмінь, на розвиток особистісних інтересів, потреб, які визначають їхню поведінку, її спрямованість, організованість, активність та стійкість у сфері організації СОД з елементами футболу в початковій школі. Проте цей запит неможливо задовольнити в умовах існуючих на сьогодні підходів до професійної підготовки таких фахівців. Розроблені та реалізовані нами підходи дозволяють ефективно розв'язати це протиріччя.

3.2.2. Дослідження готовності здобувачів вищої освіти до реалізації СОД у педагогічній практиці з використанням елементів футболу (когнітивно-змістовий компонент)

Ефективність СОД з елементами футболу з дітьми молодшого шкільного віку

у великій мірі залежить від того, наскільки добре вчитель знає вікові та психофізіологічні особливості дітей 6-10 років та враховує їх при плануванні й проведенні навчальних занять, у процесі позаурочної роботи. Адже діти цієї категорії мають свої особливості розвитку, у них емоційність часто переважає над розумом, тому прагнуть до позитивних взаємин з дорослими, потребують особливого режиму праці та відпочинку через невелику працездатність, а також потребу в грі як основному виді діяльності. Як показали результати нашого дослідження, на етапі констатувального експерименту майже половина студентів в обох групах (46,6% в КГ та 46,4% в ЕГ) зазначили, що добре володіють такими знаннями, або ж володіють частково добре (високий та достатній рівень). Поряд з цим, в обох групах на етапі констатувального експерименту значна кількість студентів (41,2% в КГ і 42,7% в ЕГ) зазначили, що володіють знаннями на середньому (мінімально необхідному) рівні, ще 12,2% в КГ та 10,9% в ЕГ зазначили, що не володіють такими знаннями. Після формувального експерименту ситуація в КГ істотно не змінилася: на 1,0% та 4,2% зменшилася частка майбутніх учителів відповідно з низьким і середнім рівнями засвоєння знань, частки тих які засвоїли ці знання на достатньому та високому рівнях збільшилися відповідно на 3,0% та 2,3%. У ЕГ ці зміни більш виражені як у кількісному, так у якісному плані: відбулося значне зменшення – на 21,1% числа студентів з середнім рівнем та зростання (на 16,0% та 8,5%) часток студентів відповідно з достатнім і високим рівнями засвоєння знань про вікові та психофізіологічні особливості дітей 6-10 років. У цілому в КГ частка майбутніх вчителів фізичної культури з високим і достатнім рівнями засвоєння цих знань складає 51,8%, в ЕГ – 70,9% (табл. 3.4). Достатньо висока оцінка студентами на етапі констатувального експерименту своїх знань у цій сфері обумовлена тим, що вони просто проєктують знання про вікові та психофізіологічні особливості молодших школярів, які вони отримали під час вивчення психолого-педагогічних дисциплін, анатомії та фізіології дитини, на організацію СОД з елементами футболу в початковій школі, не враховуючи особливостей і специфіки цієї діяльності.

Таблиця 3.4

**Розподіли майбутніх учителів фізичної культури за рівнями сформованості
ознак показника «Знання вікових і психофізіологічних особливостей учнів 6–
10 років», у %**

<i>Знання про вікові та психофізіологічні особливості дітей 6–10 років</i>				
Рівні	До експерименту		Після експерименту	
	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ
<i>Низький</i>	12,2	10,9	11,2	7,5
<i>Середній</i>	41,2	42,7	37,0	21,6
<i>Достатній</i>	22,1	25,6	25,1	41,6
<i>Високий</i>	24,4	20,8	26,7	29,3
<i>Знання основних особливостей розвитку молодших школярів, які варто враховувати під час занять з елементами футболу</i>				
Рівні	До експерименту		Після експерименту	
	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ
<i>Низький</i>	60,7	54,6	49,8	14,8
<i>Середній</i>	25,2	23,5	29,9	16,7
<i>Достатній</i>	8,0	12,6	11,7	42,9
<i>Високий</i>	6,1	9,3	8,6	25,6

Зміни ж в розподілах майбутніх учителів фізичної культури в ЕГ за рівнями засвоєння ними знань про вікові та психофізіологічні особливості дітей 6–10 років після формувального експерименту обумовлені тим, що ми в своїй роботі з ними акцентували увагу на розгляді цих особливостей в контексті їх врахування саме при використанні елементів футболу при реалізації СОД. Ці висновки підтверджуються даними, які ми отримали в процесі вивчення стану засвоєння студентами знань про основні особливості розвитку молодших школярів, які слід враховувати під час занять з елементами футболу. На етапі констатувального експерименту більшість, 60,7% респондентів КГ і 54,6% в ЕГ, відзначили свій рівень засвоєння цих знань як низький, вони не замислювалися над цим або мали недостатнє уявлення про те, які

вікові особливості молодших школярів слід враховувати під час занять з елементами футболу. Ще 25,2% та 23,5% вважали, що під час таких занять потрібно враховувати головним чином фізичні можливості дітей – силу, витривалість, швидкість (табл. 3.4).

Після формувального експерименту, в процесі якого здобувачам ЕГ було запропоновано відповідні методичні матеріали вивчали, нам вдалося досягти того, що майбутні вчителі фізичної культури стали більш глибоко розуміти специфіку і зміст вікових та психофізіологічних особливостей розвитку учнів початкових класів під час занять з елементами футболу. Значна частина з них (42,9%) зазначила, що, крім особливостей фізичного розвитку, під час таких занять потрібно враховувати потребу дітей в ігровій мотивації, але без урахування психологічних чинників, ще 25,6% продемонстрували високий рівень засвоєння цих знань та зазначали, крім особливостей фізичного розвитку під час таких занять потрібно враховувати вікові особливості рухової активності, уваги, емоційності та потреби в грі, забезпечити чергування навантажень і відпочинку.

У КГ після формувального експерименту дещо зменшилася (на 6,2%) кількість студентів з низьким і середнім рівнями засвоєння ними знань про основні особливості розвитку молодших школярів, які слід враховувати під час занять з елементами футболу, проте таких студентів виявилася більшість – 79,7%. У більшості з них у КГ після формувального експерименту залишилися спрощені уявлення про те, який вплив на ефективність занять з елементами футболу має врахування вчителем особливостей розвитку молодших школярів.

У цілому за показником «Знання вікових і психофізіологічних особливостей учнів 6–10 років» розподіли студентів КГ та ЕГ за рівнями його сформованості мають такий вигляд – рис. 3.6. Як видно з даних, на етапі констатувального експерименту в КГ та ЕГ переважали студенти, в яких знання вікових і психофізіологічних особливостей учнів 6-10 років були сформовані на низькому й середньому рівнях (69,7% в КГ та 65,8% в ЕГ), які не замислювалися над цим, або мали недостатнє уявлення про вікові особливості молодших школярів, або спрощено вважали, що при проведенні занять з елементами футболу слід

враховувати головним чином фізичні можливості дітей (силу, витривалість, швидкість). Після формувального експерименту в КГ кількість таких студентів істотно не змінилася (залишалось 64,0%), тоді як у ЕГ таких студентів стало більш ніж вдвічі менше – 30,2%. Проведена в ЕГ робота дала змогу поглибити знання майбутніх учителів фізичної культури щодо вікових і психофізіологічних особливостей молодших школярів. Більше того, нам вдалося досягти того, що студенти стали краще розуміти необхідність їх врахування при проведенні занять з елементами футболу.

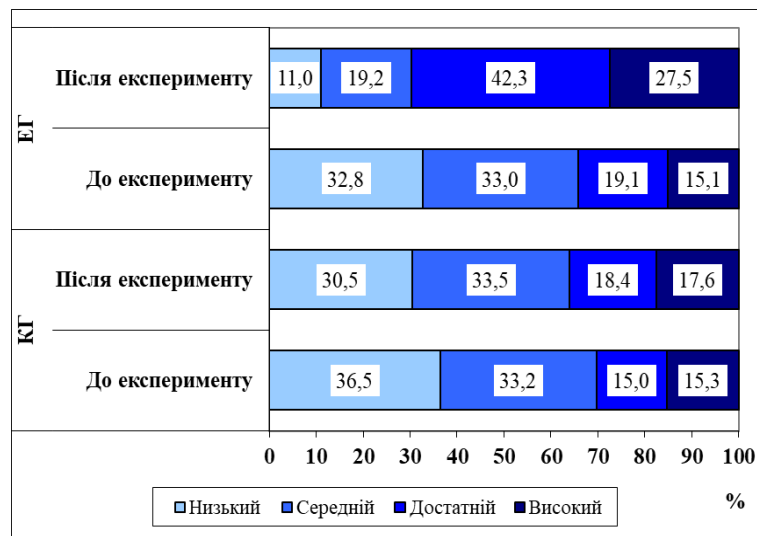

Рис. 3.6 Розподіли майбутніх учителів фізичної культури за рівнями сформованості показника «Знання вікових і психофізіологічних особливостей учнів 6–10 років», у %

Досліджуючи стан і зміни в сформованості в майбутніх учителів фізичної культури показника «Володіння сучасними методиками проведення рухливих ігор з елементами футболу в початковій школі», ми вивчали, якими знаннями про рухливі ігри з елементами футболу вони володіють, чи опанували методику їх проведення, наскільки вони здатні до організації спортивних занять з елементами футболу в класі з інклюзивним навчанням. Узагальнені дані за кожною з перерахованих ознак цього показника, представляємо у вигляді розподілів за рівнями в табл. 3.5. На основі цих даних можемо стверджувати, що на етапі констатувального експерименту практично три четверті опитаних у КГ (71,4%) та

ЕГ (72,3%) оцінювали свій рівень знань як низький (30,5% в КГ та 32,8% в ЕГ) та середній (40,8% в КГ та 39,5% в ЕГ). Ця група майбутніх вчителів зазначила, що вони, або не знають, або не можуть назвати жодної конкретної гри з елементами футболу, дещо більше було таких, які знають 1-2 базові гри, застосування яких вчителями вони бачили під час проходження педагогічної практики.

Таблиця 3.5

Розподіли майбутніх учителів фізичної культури за рівнями сформованості ознак показника «Володіння сучасними методиками проведення рухливих ігор з елементами футболу в ПШ», у %

<i>Знання рухливих ігор для учнів, при проведенні яких можна застосовувати елементи футболу і командної взаємодії</i>				
Рівні	До експерименту		Після експерименту	
	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ
<i>Низький</i>	30,5	32,8	22,5	11,8
<i>Середній</i>	40,8	39,5	35,4	24,0
<i>Достатній</i>	21,4	18,6	27,8	37,1
<i>Високий</i>	7,3	9,1	14,3	27,1
<i>Обізнаність з методиками проведення рухливих ігор з елементами футболу в умовах початкової школи</i>				
Рівні	До експерименту		Після експерименту	
	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ
<i>Низький</i>	33,4	36,5	19,6	12,2
<i>Середній</i>	45,0	42,9	40,4	25,3
<i>Достатній</i>	11,7	12,3	22,6	38,4
<i>Високий</i>	9,9	8,3	17,4	24,1
<i>Знання методики організації спортивних занять з елементами футболу в класі з інклюзивним навчанням</i>				
Рівні	До експерименту		Після експерименту	
	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ
<i>Низький</i>	28,2	33,1	19,1	14,7
<i>Середній</i>	47,7	45,4	54,5	20,9
<i>Достатній</i>	14,9	13,4	15,1	38,9
<i>Високий</i>	9,2	8,1	11,3	25,5

Високий рівень таких знань ми виявили лише в 7,3% студентів КГ та у 9,1% в ЕГ, ще в 21,4% (КГ) та 18,6 (ЕГ) такі знання сформовані на достатньому рівні. Такий стан, на нашу думку, обумовлений тим, що в процесі професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури питанням проведення рухливих з ігор елементами футболу з молодшими школярами не приділяється достатня увага, а, отже, і втрачається можливість використати весь виховний потенціал цих ігор. Це при тому, що рухливі ігри в цілому є основними формами фізичного виховання учнів в процесі навчання та позакласної роботи.

Після проведення формувального експерименту, в процесі якого нами було організовано вивчення студентами ЕГ рухливих ігор для учнів, при проведенні яких можна застосовувати елементи футболу, особливостей їх проведення, вже у 27,1% був виявлений високий та в 37,1% достатній рівень цих знань. Отже, після формувального експерименту вже 64,2% майбутніх учителів фізичної культури в ЕГ зазначали, що знають і можуть використовувати в процесі навчання молодших школярів 3, 4, 5 і більше рухливих ігор з елементами футболу (наприклад, «Мисливці та качки з м'ячем», «Передача в колі», «Міні-футбол 3 на 3», «Вибивний з ногами», «Футбол-естафета» та ін.). Важливо те, що лише 11,8% студентів цієї групи зазначили, що вони, або не знають, або не можуть назвати жодної конкретної гри з елементами футболу. У КГ також дещо зросла частка студентів з високим (+6,4%) і достатнім (+7,0%) рівнями знань рухливих ігор з елементами футболу, проте переважну більшість (57,9%) складають ті, які не знають, або не можуть назвати жодної конкретної гри з елементами футболу (22,5%) або ж знають знають 1-2 базові гри (35,4%) (табл. 3.5).

Порівнюючи розподіли студентів КГ та ЕГ за рівнями засвоєння ними знань про рухливі ігри для учнів, при проведенні яких можна застосовувати елементи футболу до та після формувального експерименту, динаміку цих змін, можемо констатувати, що проведена нами робота дозволила значно підвищити рівень цих знань в студентів ЕГ. Також після формувального експерименту в ЕГ істотно зросло число студентів з достатнім і високим рівнями знань методики проведення таких ігор в умовах початкової школи. Якщо до експерименту таких студентів було

12,3% та 8,3% відповідно, то після його проведення частки таких студентів в ЕГ вже становили 38,4% (+26,1%) та 24,1% (+15,8%). Найбільш істотно (на 24,3%) зменшилася кількість студентів з низьким рівнем засвоєння цих знань, які не обізнані з конкретними методиками проведення таких ігор і частка таких студентів станом на кінець формувального експерименту в ЕГ складала 12,2%. Проте, потрібно відзначити, що достатньо великою (25,3%) в ЕГ залишилася частка студентів з середнім рівнем засвоєння знань про методику проведення рухливих ігор з елементами футболу, які зазначили, що їм методику доводилося шукати в процесі підготовки їх проведення (табл. 3.5). Ми пояснюємо це тим, що частина цих здобувачів пропустила через хворобу частину занять, на яких розглядалися конкретні методи і прийоми, які має використовувати вчитель фізичної культури при проведенні рухливих ігор з елементами футболу.

У КГ групі після формувального експерименту також відбулися певні зміни в розподілах студентів за їхньою обізнаністю з методиками проведення рухливих ігор з елементами футболу в умовах початкової школи, проте динаміка цих змін дещо менша, ніж в ЕГ. Так, КГ на 13,8% зменшилася частка студентів, які не обізнані з конкретними методиками проведення таких ігор, на 4,6% зменшилося число тих, знають лише декілька ігор і методику проведення їм доводилося шукати в процесі підготовки до їх проведення. В цілому, після формувального експерименту в КГ таких студентів ми виявили 60,0% (до експерименту їх було 78,4%). На 10,9% в КГ зросла частка студентів, які обізнані з базовими методиками та правилами проведення рухливих ігор з елементами футболу, на 7,5% зросло число тих, які добре обізнані з різними методиками. Потрібно зазначити, що зміни у розподілах студентів КГ за рівнями сформованості в них знань про рухливі ігри з елементами футболу та методику їх проведення після формувального експерименту не є випадковими, а статистично достовірні (Додаток Ж). Вважаємо, це обумовлено тим, що в період проведення формувального експерименту ці студенти, вивчали курс «Методика фізичного виховання», розглядали питання методики проведення рухливих ігор з дітьми і мимовільно «проектують» отримані знання на рухливі ігри з елементами футболу та методику їх проведення.

Після формувального експерименту нами були зафіксовані істотні, статистично достовірні відмінності між студентами КГ та ЕГ за рівнями засвоєння ними знань методики організації спортивних занять з елементами футболу в класі з інклюзивним навчанням. Якщо на етапі констатувального експерименту в обох групах переважали майбутні педагоги, які знають лише частково (47,7% в КГ і 45,4% в ЕГ) або не володіють такими знаннями (28,2% в КГ та 33,1% в ЕГ) і в загальному частки таких студентів склали 75,9% (КГ) та 78,5% (ЕГ), то після формувального експерименту в ЕГ ми виявили значні зміни в розподілах, тоді як у КГ ці зміни несуттєві. Так, в ЕГ частка студентів з високим рівнем засвоєння цих знань складає 25,5% (+17,4%), в КГ – 11,3% (+2,1%); з достатнім рівнем – 38,9% (+25,5%) в ЕГ та 15,1% (+0,2%) в КГ. В цілому в ЕГ після формувального експерименту 64,4% майбутніх вчителів фізичної культури на високому та достатньому рівні засвоїли знання, як організувати спортивні заняття з елементами футболу в класі з інклюзивним навчанням (в КГ таких виявилось лише 26,4%).

Водночас у КГ станом на кінець формувального експерименту, залишилося багато студентів не володіють такими знаннями (19,1%), або ж володіють ними тільки частково (54,5%). В ЕГ таких студентів ми виявили 14,7% та 20,9% відповідно (табл. 3.5). Показовим є то факт, що в КГ основний перерозподіл відбувся за рахунок зменшення числа студентів низьким рівнем знань та зростання числа тих, якими ці знання засвоєні на середньому рівні. В ЕГ навпаки – зростання числа студентів з достатнім і середнім рівнями відбулося за рахунок істотного зменшення часток тих, які ці знання засвоїли на низькому та середньому рівнях.

Після узагальнення даних в цілому за показником «Володіння сучасними методиками проведення рухливих ігор з елементами футболу в початковій школі» (рис. 3.7) бачимо, що проведена нами дослідно-експериментальна робота дала позитивні результати. В ЕГ після формувального експерименту 63,7% майбутніх учителів фізичного виховання продемонстрували високий і достатній рівень володіння цими методиками. Ці студенти чітко знають вимоги до підготовки майданчика, інвентаря та учнів, розуміють необхідність детального пояснення правил і завдань гри, важливість розминки, підтримання безпеки, використання

простих правил, врахування індивідуальних особливостей дітей, знають, що основними методами проведення таких ігор є практичні (вправи, ігри) та вербальні (пояснення, показ).

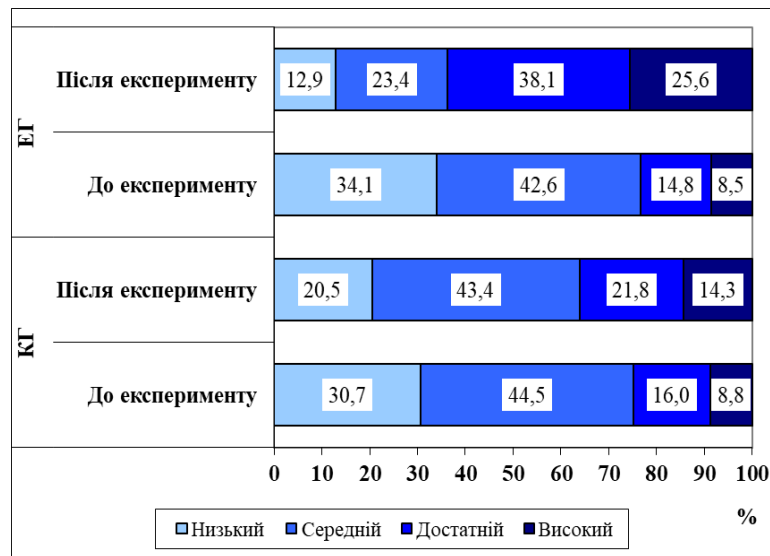

Рис. 3.7 Розподіли майбутніх учителів фізичної культури за рівнями сформованості показника «Володіння сучасними методиками проведення рухливих ігор з елементами футболу в початковій школі»

В КГ же групі після формульовального експерименту таких студентів виявилось істотно менше – 36,1%. В КГ найбільш чисельною виявилася частка студентів з середнім рівнем володіння сучасними методиками проведення рухливих ігор з елементами футболу в початковій школі – 43,4%, тоді як в ЕГ таких студентів після формульовального експерименту виявилось практично вдвічі менше – 23,4% і найбільш чисельною є частка студентів які володіють цими методиками на достатньому рівні – 38,1%. Також після формульовального експерименту ми виявили в ЕГ 12,9% студентів з низьким рівнем володіння цими методиками, тоді як в КГ таких було 20,5% (рис. 3.7).

Досліджуючи на етапі констатувального експерименту рівень розуміння майбутніми учителями фізичного культури виховного та оздоровчого потенціалу футболу ми виявили, що більшість студентів (57,9% в КГ та 58,2% в ЕГ) розуміють його лише частково, більше бачать в цьому просто фізичну активність (32,5% в КГ та 34,8% в ЕГ), або ж не розуміють його зовсім, вважають, що футбол не має

особливого виховного потенціалу в процесі формування особистості дитини молодшого шкільного віку, її всебічному розвитку (25,4% в КГ та 23,4% в ЕГ). У зв'язку з цим багато студентів (59,7% в КГ та 59,6% в ЕГ) на етапі констатувального експерименту не змогли правильно оцінити виховний та оздоровчий потенціал футболу, визначити сукупність його можливостей, ресурсів та умов, що сприяють всебічному розвитку особистості молодшого школяра (табл. 3.6).

Таблиця 3.6

Розподіли майбутніх учителів фізичної культури за рівнями сформованості ознак показника «Розуміння виховного та оздоровчого потенціалу дитячого футболу», у %

<i>Розуміння виховного та оздоровчого потенціалу футболу як засобу формування командного духу, відповідальності та здоров'я, а не лише як спортивної гри</i>				
Рівні	До експерименту		Після експерименту	
	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ
<i>Низький</i>	25,4	23,4	17,4	11,4
<i>Середній</i>	32,5	34,8	26,7	16,9
<i>Достатній</i>	21,3	23,5	30,1	37,8
<i>Високий</i>	20,8	18,3	25,8	33,9
<i>Оцінка виховного та оздоровчого потенціалу футболу для дітей молодшого шкільного віку</i>				
Рівні	До експерименту		Після експерименту	
	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ
<i>Низький</i>	26,5	31,8	22,4	16,4
<i>Середній</i>	33,2	27,8	30,7	12,9
<i>Достатній</i>	22,6	25,4	25,9	41,9
<i>Високий</i>	17,7	15,0	21,0	28,8

Фактично для більшості майбутніх учителів характерним є спрощене, утилітарне розуміння, вузькопрактичний підхід до використання футболу лише як спортивної гри, а не як засобу формування особистості дитини, її духовного, морального, фізичного розвитку. Безсумнівно, це не дасть їм можливості в майбутній професійній діяльності ефективно досягати цілей і розв'язувати виховні

та оздоровчі завдання фізичного виховання молодших школярів. У зв'язку з цим, нами було розроблено низку занять, метою яких було поглиблене вивчення ними всієї сукупності можливостей, ресурсів та умов, які реалізуються в процесі проведення занять з елементами футболу і сприяють всебічному розвитку дитини. За результатами їх проведення в процесі формувального експерименту в студентів експериментальної групи покращилося розуміння виховного та оздоровчого потенціалу футболу. Так, на 14,3% та 15,6% зросло число студентів відповідно з достатнім та високим рівнями цього розуміння і частки цих студентів в ЕГ на кінець формувального експерименту складають відповідно 37,8% та 33,9%. У КГ таких студентів ми виявили 30,1% (+8,8%) та 25,8% (+5,0%). Частка студентів з низьким та середнім рівнями такого розуміння в ЕГ складає 28,3%, в КГ – 44,1%.

Після формувального експерименту студенти ЕГ стали краще визначати цілі фізичного та духовного розвитку молодших школярів в процесі підготовки та проведення занять з елементами футболу, аналізуючи наявні ресурси, можливості своєї діяльності під час цих занять для налагодження взаємодії між дітьми, формування командного духу, відповідальності та здоров'я, що говорить про зростання в них здатності до правильної оцінки виховного та оздоровчого потенціалу футболу. Зокрема, після формувального експерименту в ЕГ 41,9% (+16,5%) та 28,8% (+13,8%) студентів оцінюють цей потенціал, як високий та дуже високий, в КГ таких було 25,9% (+3,3%) та 21,0% (+3,3%) відповідно. В ЕГ 29,3% оцінюють цей потенціал як низький і середній (до експерименту таких було 59,6%), відтак у КГ після формувального експерименту частка таких студентів зменшилася лише на 6,6% і вони складають більшість – 53,1%.

Після узагальнення даних в цілому за показником «Розуміння виховного та оздоровчого потенціалу дитячого футболу» (рис. 3.8) бачимо, що в ЕГ відбулися істотні зміни в розподілах майбутніх учителів фізичної культури за рівнями сформованості цього показника: частка студентів з високим рівнем складає 31,4% (до експерименту таких було 16,6%), достатнім рівнем – 39,9% (до експерименту – 24,5%). Практично вдвічі зменшилося число студентів, в яких розуміння виховного та оздоровчого потенціалу дитячого футболу сформовано відповідно на

середньому (14,9%, –16,4%) та низькому (13,8%, –13,8%) рівнях (табл. 3.6). У КГ ці зміни виражені менш істотно: на 5,9% і 4,2% зменшилися частки студентів, в яких це розуміння сформоване відповідно на низькому та середньому рівнях, відбулося незначне зростання (на 6,0% та 4,1%) числа тих, які виявили відповідно достатній і високий рівні розуміння виховного й оздоровчого потенціалу дитячого футболу.

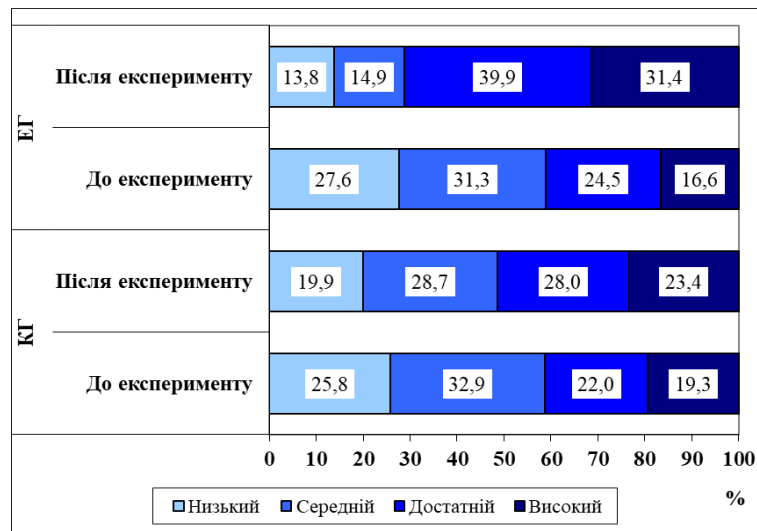

Рис. 3.8 Розподіли майбутніх учителів фізичної культури за рівнями сформованості показника «Розуміння виховного та оздоровчого потенціалу дитячого футболу», у %

Для розуміння того, як вплинула проведена нами дослідно-експериментальна робота на формування в майбутніх вчителів фізичної культури когнітивно-змістового компоненту їхньої готовності до організації СОД з елементами футболу в ПШ, ми провели узагальнення даних, які були отримані за окремими показниками та їх ознаками в цілому за цим компонентом. Результати цього узагальнення представлені на рис. 3.9., відповідно на основі поданих даних можемо обґрунтовано стверджувати, що:

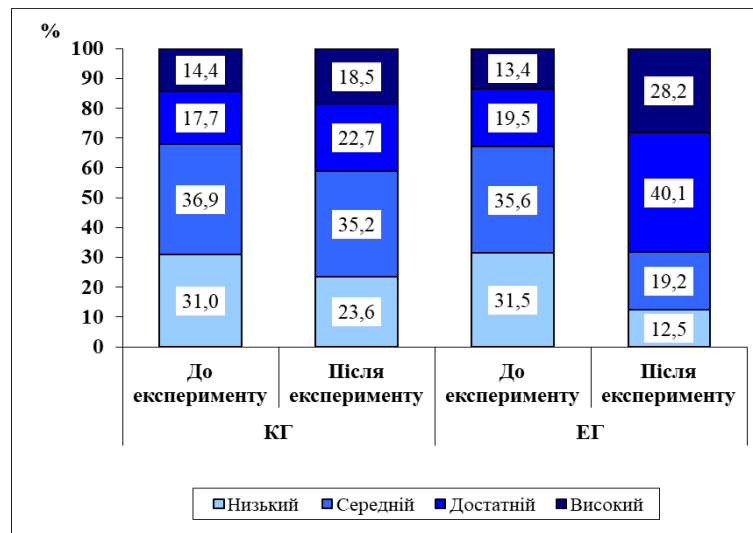

Рис. 3.9 Розподіли майбутніх учителів фізичної культури за рівнями сформованості когнітивно-змістового компоненту їхньої готовності до організації СОД з елементами футболу в початковій школі, у %

1. Запропоновані нами підходи дозволяють добитися істотних якісних і кількісних змін у стані сформованості в майбутніх вчителів фізичної культури когнітивно-змістового компоненту їхньої готовності до організації спортивно-оздоровчої діяльності з елементами футболу в початковій школі. Про це свідчать ті факти, що в ЕГ, після формувального експерименту: частка студентів з достатнім та високим рівнями сформованості цього компоненту зросла з 32,9% до 68,3%; відповідно істотно зменшилась чисельність майбутніх учителів з низьким та середнім рівнями сформованості цього компоненту – до 31,7%, тоді, як до експерименту їх було 67,1%; в ЕГ станом на кінець формувального експерименту частка студентів з низьким рівнем сформованості когнітивно-змістового компонента їхньої готовності до організації спортивно-оздоровчої діяльності з елементами футболу в початковій школі становить всього 12,5% (до експерименту таких було 31,5%; зміни у розподілах майбутніх учителів фізичної культури за рівнями сформованості цього компонента готовності до організації СОД з елементами футболу в початковій школі характеризуються достатньо інтенсивною позитивною динамікою (рис. 3.10); виявлені зміни в розподілах майбутніх учителів фізичної культури за рівнями сформованості когнітивно-змістового компоненту

їхньої готовності до організації СОД з елементами футболу в ПШ є статистично достовірними (Додаток Ж).

2. У КГ станом на кінець формувального експерименту:

– в більшості студентів (58,8%) когнітивно-змістовий компонент їхньої готовності до організації СОД з елементами футболу в початковій школі сформований на низькому і середньому рівнях, причому студенти з низьким рівнем становлять майже чверть цієї групи (23,6%);

– зміни в розподілах студентів КГ за рівнями сформованості когнітивно-змістового компоненту в цілому мають позитивну динаміку в бік зростання чисельності майбутніх учителів з достатнім та високим рівнями і, відповідно, зменшення частки студентів з середнім та низьким рівнями, проте ця динаміка істотно нижча, ніж в ЕГ;

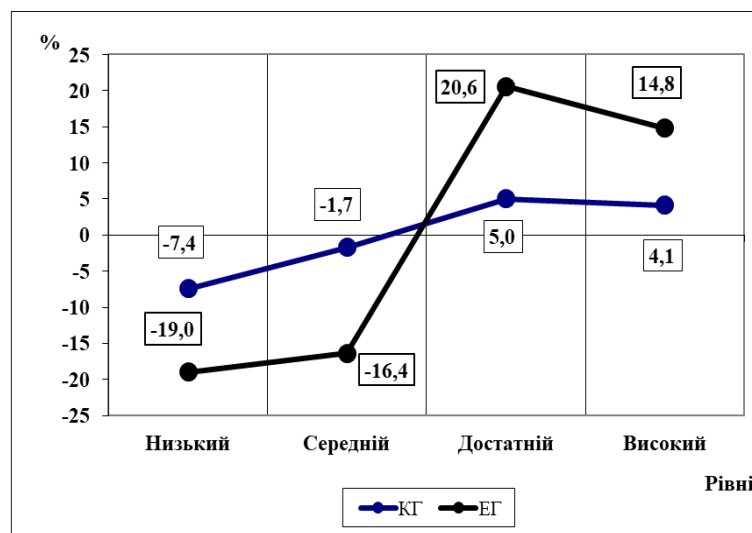

Рис. 3.10 Динаміка змін у розподілах майбутніх учителів фізичної культури за рівнями сформованості когнітивно-змістового компоненту їхньої готовності до організації СОД з елементами футболу в ПШ, у %

– оцінка достовірності виявлених змін в розподілах студентів КГ за рівнями сформованості когнітивно-змістового компоненту їхньої готовності до організації СОД з елементами футболу в початковій школі показала, що ці зміни в основному мають випадковий характер.

– потрібно в той же час зазначити, що за результатами формувального

експерименту нами були виявлені достовірні зміни у розподілах студентів КГ за ознаками та в цілому показником «Володіння сучасними методиками проведення рухливих ігор з елементами футболу в початковій школі» (Додаток Ж). На нашу думку, це пояснюється тим, що в період проведення формувального експерименту студенти були залучені до відповідних форм занять щодо ознайомлення зі способами застосування фізичних вправ та інших засобів, рухливих ігор для розвитку фізичних якостей, формування рухових навичок та виховання особистості школярів.

3.2.3. Виявлення готовності майбутніх педагогів до окресленого виду діяльності у початковій школі: комунікативно-організаційний компонент

Готовність майбутніх учителів фізичної культури до організації СОД з елементами футболу в початковій школі залежить від рівня сформованості в них здатності планувати, координувати свої дії, вмінь працювати з дітьми, організовувати їхню спортивно-ігрову діяльність з елементами футболу та досягати спільних результатів. Виходячи з цього, ми в процесі експерименту значну увагу приділили вивченню стану сформованості в студентів впевненості в ролі організатора спортивних ігор із дітьми, вмінь зацікавити учнів під час рухливих ігор, здатності швидко налагоджувати контакт із дітьми та створювати доброзичливу атмосферу та ін. За результатами цього вивчення були сформовані розподіли майбутніх вчителів фізичної культури за рівнями сформованості в них цих спроможностей і властивостей, які представлені в табл. 3.7. Як бачимо, на етапі констатувального експерименту, переважна більшість студентів у КГ (76,6%) та ЕГ (70,5%) зазначили, що вони почувають себе в ролі організатора спортивних ігор із дітьми невпевнено (28,2% в КГ та 26,5% в ЕГ), ще 48,4% (КГ) та 44,0 (ЕГ) не змогли однозначно оцінити свою впевненість у цій ролі. Це засвідчує, що переважна більшість майбутніх учителів не впевнена, що зможе на практиці налагодити, впорядкувати та втілити потрібний порядок дій для досягнення мети СОД з учнями під час проведення відповідних занять з елементами футболу.

Таблиця 3.7

Рівні сформованості в студентів ознак показника «Уміння налагоджувати контакт з учнями, створювати доброзичливу атмосферу, зацікавити в процесі організації СОД з елементами футболу в НУШ», %

<i>Оцінки студентами своєї впевненості у ролі організатора спортивних ігор із дітьми</i>				
Рівні	До експерименту		Після експерименту	
	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ
<i>Низький</i>	28,2	26,5	23,1	10,2
<i>Середній</i>	48,4	44,0	46,4	25,3
<i>Достатній</i>	18,4	21,4	20,7	41,1
<i>Високий</i>	5,0	8,1	9,8	23,4
<i>Вміння зацікавити учнів під час рухливих ігор</i>				
Рівні	До експерименту		Після експерименту	
	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ
<i>Низький</i>	17,8	20,1	13,2	5,5
<i>Середній</i>	31,3	25,5	27,6	9,4
<i>Достатній</i>	28,6	32,9	34,9	49,4
<i>Високий</i>	22,3	21,5	24,3	35,7
<i>Здатність швидко налагоджувати контакт із дітьми та створювати доброзичливу атмосферу для їхньої зацікавленості у спільній спортивно-ігровій діяльності</i>				
Рівні	До експерименту		Після експерименту	
	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ
<i>Низький</i>	24,1	26,8	22,6	12,9
<i>Середній</i>	48,5	43,6	45,2	20,9
<i>Достатній</i>	15,6	17,1	17,8	37,3
<i>Високий</i>	11,8	12,5	14,4	28,9

З огляду на такий стан, у процесі формувального експерименту ми значну частину часу приділили формуванню в майбутніх учителів фізичної культури тих якостей та властивостей, які дозволяють успішно здійснювати організацію СОД з елементами футболу з дітьми. Зокрема, здатності в процесі такої діяльності швидко та точно оцінювати дітей та обставини, ставити конкретні завдання, визначати

стратегію та послідовність дій, ефективно спілкуватися, розвитку енергійності, самовладання та рішучості в діях, вимогливості і тактовності, вмінь аналізувати поточну ситуацію та визначати шляхи її покращення.

Такий підхід дозволив добитися того, що після формувального експерименту в ЕГ значно зменшилися частки студентів з низьким (10,2%, -14,6%) та середнім (25,3%, -16,1%) рівнями, відповідно зросло число тих, в яких впевненість у ролі організатора спортивних ігор із дітьми сформована на достатньому (41,1%, +19,7%) та високому (23,4%, +15,3%) рівнях (табл. 3.7). Тобто, в більшості студентів ЕГ після формувального експерименту сформована переконаність у власних судженнях, силах та можливостях, здатність досягати поставлених цілей у процесі організації спортивних ігор з елементами футболу з дітьми, що, без сумнівів, дозволить їм у майбутньому ефективно здійснювати таку діяльність. У КГ після формувального експерименту на 5,1% та 2,0% зменшилося число студентів відповідно з низьким і середнім рівнями впевненості в ролі організатора спортивних ігор із дітьми, дещо збільшилися (відповідно на 2,3 та 4,8%) частки тих, які почувають себе в цій ролі досить та дуже впевнено. У цілому в КГ станом на кінець формувального експерименту частка студентів, які невпевнено почувають себе в цій ролі дещо зменшилася (на 7,1%), проте залишалася досить великою (69,5%).

На етапі констатувального експерименту значна частина студентів (практично половина, 50,9% в КГ та 54,4% в ЕГ) зазначила, що вони володіють вміннями зацікавити дітей під час проведення рухливих ігор на достатньому і високому рівнях. Отож, ці студенти добре усвідомлюють, що при проведенні рухливих ігор важливо враховувати інтереси дітей, заохочувати їхні досягнення та давати можливість вибору, щоб зробити процес гри захопливим і значущим. У той же час 17,8% в КГ та 20,1% в ЕГ зазначили, що не вміють цього робити, ще в 31,3% (КГ) та 25,5% (ЕГ) відчувають труднощі в цьому процесі. Тому, під час формувального експерименту ми акцентували, якими шляхами під час проведення рухливих ігор можна створювати для учнів умови для зацікавленості в грі. Завдяки цьому, в ЕГ на 14,6% зменшилося число тих, які не вміють зацікавити учнів під час

рухливих ігор і частка таких студентів станом на кінець формувального експерименту становила лише 5,5%. Також в ЕГ на 16,1% зменшилося число тих студентів, які мають у цьому труднощі. Таких після експерименту в ЕГ залишалося 9,4%. В КГ після формувального експерименту частки таких студентів більші і складають відповідно 27,6% та 13,2%.

Незважаючи на те, що в КГ після формувального експерименту 59,2% майбутніх вчителів фізичної культури відзначили, що вони вміють на високому та достатньому рівнях зацікавити учнів під час рухливих ігор з елементами футболу, проте як ми встановили, при цьому вони використовують набір окремих традиційних засобів та прийомів, не враховуючи специфіки проведення саме таких ігор. У ЕГ станом на кінець експерименту частка студентів з високим та достатнім рівнем сформованості цих умінь значно більша – 85,1%.

На етапі констатувального експерименту встановлено, що в багатьох студентів КГ та ЕГ належним чином не сформована здатність швидко налагоджувати контакт із дітьми та створювати доброзичливу атмосферу для їхньої зацікавленості в спільній спортивно-ігровій діяльності. Зокрема, 48,5% (КГ) та 43,6% (ЕГ) з них зазначили, що їм важко це робити, в них часто виникають труднощі із залученням усіх дітей, ще 24,1% в КГ та 26,8% робити це дуже важко, вони не завжди вміють зацікавити дітей рухливими іграми: 72,6% студентів КГ та 70,4% не здатні налагодити продуктивну комунікацію з дітьми, мають проблеми з залученням дітей до рухливих ігор з елементами футболу. Тому в процесі формувального експерименту ми провели з студентами ряд занять, у процесі яких вони оволодівали комунікативними техніками. Після формувального експерименту вже 28,9% з них відзначали, що їм стало дуже легко встановлювати контакт з дітьми, залучати їх до гри, ще 37,3% вказали, що зазвичай це їм вдається, але іноді потрібно докласти зусиль для зацікавлення дітей грою (до експерименту таких студентів відповідно було 12,5% та 17,1%). У КГ частки таких студентів складають 14,4% та 17,8% (зафіксоване незначне зростання, відповідно на 2,6% та 2,2%).

Виходячи з цих даних, можемо зробити висновок, що підхід, який був розроблений і реалізований нами, є досить ефективним шляхом формування в

майбутніх вчителів фізичної культури здатності швидко налагоджувати контакт із дітьми та створювати доброзичливу атмосферу для їхньої зацікавленості у спільній спортивно-ігровій діяльності. У цілому, нам вдалося досягти значних позитивних змін у ЕГ у бік зростання чисельності студентів з достатнім і високим рівнями сформованості цих умінь. Цей висновок підтверджується даними, які представлені в графічному вигляді на рис. 3.11.

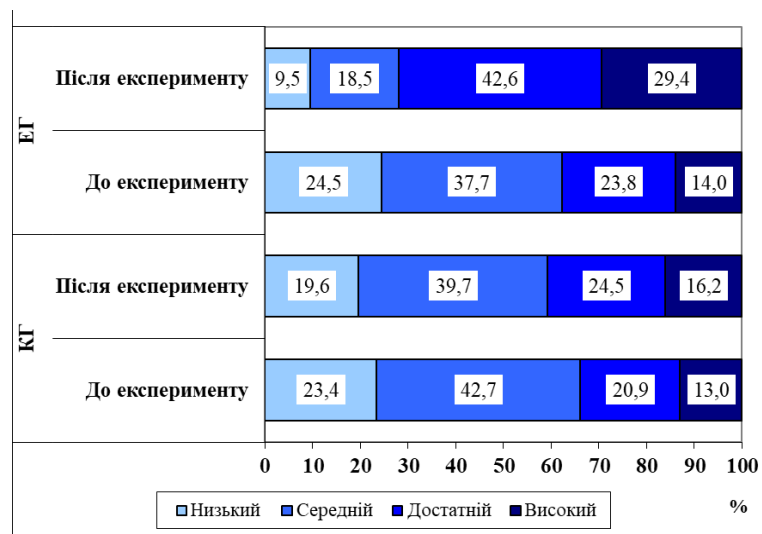

Рис. 3.11 Розподіли майбутніх вчителів фізичної культури за показником «Уміння налагоджувати контакт з учнями, створювати доброзичливу атмосферу в процесі організації СОД з елементами футболу, у %

Якщо до формувального експерименту в ЕГ на було виявлено 23,8% та 14,0% студентів відповідно з низьким та достатнім рівнями сформованості цих умінь, то після експерименту таких було вже практично вдвічі більше – 42,6% та 29,4% відповідно. Істотно зменшилося (на 15,0% та 19,2%) в ЕГ число студентів, у яких був виявлений низький і середній рівень сформованості цього показника і частки цих студентів складають відповідно 9,5% та 18,5%. Станом на кінець формувального експерименту виявилось, що в переважній більшості студентів ЕГ (72,0%) уміння налагоджувати контакт з учнями, створювати доброзичливу атмосферу, зацікавити в процесі організації СОД з елементами футболу в НУШ сформовані на достатньому та високому рівнях (рис. 3.11).

В КГ після формувального експерименту істотних змін у розподілах студентів за рівнями сформованості цього показника ми не виявили. Фіксується лише незначне зменшення (у межах 4%) числа студентів з низьким та середнім і співмірне зростання часток студентів, у яких ці уміння сформовані на достатньому та високому рівнях. Станом на кінець формувального експерименту в КГ переважну більшість (59,3%) складають студенти з низьким і середнім рівнями сформованості умінь налагоджувати контакт з учнями, створювати доброзичливу атмосферу, зацікавити в процесі організації СОД з елементами футболу в НУШ, лише в 16,2% ці вміння сформовані на високому рівні. Як показала статистична оцінка виявлених змін в розподілах майбутніх вчителів фізичної культури за показником «Уміння налагоджувати контакт з учнями, створювати доброзичливу атмосферу, зацікавити в процесі організації спортивно-оздоровчої діяльності з елементами футболу в НУШ» в ЕГ вони є статистично достовірні, а в КГ вони мають випадковий характер (Додаток Ж). Це підтверджує наш висновок щодо ефективності запропонованих нами підходів до підвищення рівня сформованості в студентів цих умінь.

Ефективність організації СОД з елементами футболу в початковій школі значною мірою залежить від рівня сформованості в учителів фізичної культури умінь організовувати колективну взаємодію. Як показало наше дослідження, на етапі констатувального експерименту переважна більшість (83,2%% в КГ та 76,8%% в ЕГ) студентів не здатні організувати колективну взаємодію дітей в командних іграх з елементами футболу, забезпечити їх співпрацю. Зважаючи на це, ми в процесі дослідно-експериментальної роботи розробили та провели з студентами ЕГ ряд занять, спрямованих на формування та розвиток у майбутніх учителів фізичної культури комунікативних навичок, взаємної відповідальності та ефективного лідерства.

Розглянемо зміни, що відбулися в експериментальній групі. Станом на кінець формувального експерименту частка студентів з високим рівнем сформованості умінь ефективно організовувати колективну взаємодію в командних іграх з елементами футболу, щоб забезпечити співпрацю всіх учасників становила 24,3%

(до експерименту їх було всього 7,9%), достатнім – 36,2% (до експерименту – 15,3%).

Таблиця 3.8

Розподіли майбутніх вчителів фізичної культури за рівнями сформованості ознак показника «Уміння організовувати колективну взаємодію (командні ігри, співпраця) у СОД з елементами футболу», у %

<i>Вміння ефективно організовувати колективну взаємодію в командних іграх з елементами футболу, щоб забезпечити співпрацю всіх учасників</i>				
Рівні	До експерименту, %		Після експерименту, %	
	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ
<i>Низький</i>	38,9	35,6	32,2	9,3
<i>Середній</i>	44,3	41,2	43,9	30,2
<i>Достатній</i>	11,8	15,3	15,8	36,2
<i>Високий</i>	5,0	7,9	8,1	24,3
<i>Оцінка студентами ефективності методів організації командної взаємодії учнів (наприклад, у футболі)</i>				
Рівні	До експерименту, %		Після експерименту, %	
	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ
<i>Низький</i>	35,5	36,6	27,6	10,4
<i>Середній</i>	48,5	42,3	49,9	23,4
<i>Достатній</i>	10,7	12,7	13,9	40,7
<i>Високий</i>	5,3	8,4	8,6	25,5
<i>Ставлення до командної ігрової взаємодії з елементами футболу в інклюзивному класі</i>				
Рівні	До експерименту, %		Після експерименту, %	
	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ
<i>Низький</i>	40,1	35,5	38,2	11,3
<i>Середній</i>	43,1	40,2	37,6	24,7
<i>Достатній</i>	11,8	16,1	14,8	36,9
<i>Високий</i>	5,0	8,2	9,4	27,1

Істотно зменшилася (на 26,3%) чисельність студентів, у яких ці вміння сформовані на низькому рівні і частка таких складає 9,3%. Була зафіксована помірною динамікою в бік зменшення (на 11,0%) чисельності студентів з середнім рівнем сформованості

цих умінь, яким складно організувати колективну взаємодію дітей у командних іграх з елементами футболу, і частка цих студентів є дещо зовеликою – 30,2%. На нашу думку, в подальшому потрібно внести деякі зміни в змістову частину розроблених занять, які дозволять зменшити частку таких студентів.

В КГ після формувального експерименту на 6,7% та 0,4% зменшилися частки студентів відповідно з низьким та середнім рівнями, також на 4,0% та 3,1% зросло число тих, у яких вміння ефективно організувати колективну взаємодію в командних іграх з елементами футболу, щоб забезпечити співпрацю всіх учасників, сформовані на достатньому та високому рівнях. Тобто, в КГ теж є певна позитивна фонові динаміка, але вона дуже незначна – від 0,4% до 6,7%. Дуже великою (можна говорити, що чисельність таких студентів майже не змінилася) після формувального експерименту в КГ залишалася частка студентів з середнім рівнем сформованості цих умінь – 43,9% (табл. 3.8). Можемо констатувати, що реалізація розроблених нами у практиці професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури підходів дозволяє значно підвищити рівень сформованості в них умінь ефективно організувати колективну взаємодію дітей в командних іграх з елементами футболу.

Отож, на етапі констатувального експерименту в більшості майбутніх учителів фізичної культури уявлення про ефективність методів організації командної взаємодії учнів не сформовані належним чином. 84,0% в КГ та 78,9% студентів КГ та ЕГ в якості таких методів відзначали індивідуальні завдання, роботу під керівництвом учителя, або ж не мали чіткого уявлення, які методи краще формують командну взаємодію. Тільки 10,7% (КГ) та 12,7% (ЕГ) найбільш ефективними методами організації командної взаємодії учнів вважали поєднання ігрових та інструктивних методів і зовсім мало (5,3% в КГ та 8,4% в ЕГ) студентів зазначили, що найбільш ефективними для організації командної взаємодії учнів у футболі є ігрові методи: командні змагання, рольові ігри, взаємне оцінювання. З огляду на це, ми значну увагу приділили вивченню студентами ЕГ методів організації командної взаємодії, які значно підвищують її ефективність і передбачають встановлення чітких цілей, розподіл ролей, налагодження відкритого

спілкування тощо. На практичних заняттях студенти відпрацьовували відповідні практичні навички їх використання в роботі з учнями. Це сприяло тому, що після проведення формувального експерименту в цій групі значно зросло число студентів, які на достатньому та високому рівнях (66,2%) змогли оцінити ефективність методів організації командної взаємодії дітей в процесі спортивно-оздоровчої діяльності з елементами футболу (до експерименту таких було 21,1%).

Станом на кінець формувального експерименту в ЕГ залишалось 10,4%, які не мають чіткого уявлення, які методи краще формують командну взаємодію, в КГ таких було 27,6%. Також майже половина студентів КГ (49,9%) орієнтовані на використання традиційних методів (індивідуальні завдання, робота під керівництвом учителя) для організації командної взаємодії дітей в процесі спортивно-оздоровчої діяльності з елементами футболу, тоді як в ЕГ таких було набагато менше – 23,4%. В цілому після формувального експерименту частка студентів КГ з низьким та середнім рівнями розуміння ефективності методів командної взаємодії несуттєво зменшилася (на 6,5%) – до 77,5%, тоді як в ЕГ ці зміни досить значимі – зменшення на 45,1% і частка таких студентів складає 33,8% (див. таблицю 3.8). Ці цифри переконливо доводять, що проведена нами робота дозволила кардинально змінити розуміння майбутніми вчителями фізичної культури ефективності методів організації командної взаємодії дітей в процесі спортивно-оздоровчої діяльності з елементами футболу.

Як показали результати нашого дослідження майбутні вчителі фізичної культури в своїй більшості не готові до роботи дітьми в умовах інклюзивного навчання, зокрема, в контексті організації командної ігрової взаємодії з елементами футболу в інклюзивному класі. Так, на етапі констатувального експерименту 43,1% студентів КГ та 40,2% в ЕГ зазначали, що мають певні сумніви щодо використання такої форми роботи в інклюзивному класі, ще 40,1% (КГ) та 35,5 (ЕГ) учасників дослідження взагалі не вбачають для себе потреби організувати командну ігрову взаємодію з елементами футболу дітей в інклюзивному класі. Тільки 16,8% студентів КГ та 24,3% в ЕГ позитивно ставилися до використання цієї форми роботи з дітьми, вважали, що це підвищить ефективність процесу виховання та

соціалізації дітей, в тому числі дітей з ООП. Задля вирішення цієї проблеми ми організували в процесі формувального експерименту вивчення студентами ЕГ шляхів та особливостей організації ігрової взаємодії дітей в інклюзивному класі, що дозволило істотно змінити як ставлення майбутніх учителів фізичної культури до використання цієї форми роботи з дітьми в інклюзивному класі. Після формувального експерименту в ЕГ відбувся майже дзеркальний перерозподіл студентів за рівнями їхнього ставлення до організації ігрової взаємодії дітей в інклюзивному класі.

Як видно з табл. 3.8, 27,1% студентів ЕГ позитивно ставляться до використання командної ігрової взаємодії з елементами футболу в інклюзивному класі, вважають її ефективним підходом у вихованні та соціалізації дітей, ще 36,9% ставляться до цього нейтрально, але виявили бажання її використовувати (до експерименту таких студентів було відповідно 8,2% та 16,1%). Важливим, на нашу думку, є те що крім такого позитивного ставлення ці студенти продемонстрували достатньо високий рівень володіння стратегіями організації ігрової взаємодії: адаптацією правил (зміна або спрощення правила ігор з елементами футболу так, щоб усі діти могли брати участь на рівних умовах) та ін. У КГ після формувального експерименту ми не виявили значущих змін у розподілах: дещо зменшилася (до 75,8%), проте залишилася дуже великою, частка студентів, які мають певні сумніви щодо ефективності такої форми роботи з дітьми, або ж взагалі не вбачають у цьому потреби (до експерименту таких студентів було 84,0%). Лише 9,4% ставляться до цього позитивно, вважають це ефективним підходом у вихованні та соціалізації дітей.

Як показала перевірка (Додаток Ж), зміни в розподілах студентів КГ за рівнями їхнього ставлення до командної ігрової взаємодії з елементами футболу в інклюзивному класі мають випадковий характер, тоді як в ЕГ вони статистично достовірні. На основі порівняння даних з розподілів студентів КГ та ЕГ та статистичної оцінки змін у цих розподілах можемо стверджувати, що впровадження в практику професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури розроблених нами підходів дозволяє сформувати в них позитивне

ставлення до використання в роботі з дітьми в інклюзивному класі командної ігрової взаємодії з елементами футболу, чітке розуміння того, що вона є потужним інструментом для соціального, емоційного та когнітивного розвитку всіх учнів, допомагаючи їм формувати навички спілкування та емпатії.

Таким чином, узагальнюючи, можемо констатувати, що при застосуванні запропонованих нами підходів простежується тенденція до зростання часток студентів з високим та достатнім рівнями сформованості умінь організовувати колективну взаємодію (командні ігри, співпраця) у СОД дітей з елементами футболу, та, відповідно, зменшення числа тих, у яких ці вміння сформовані на низькому та достатньому рівнях (рис. 3.12). Так, в ЕГ виявлено статистично значуще зростання часток студентів з високим (+17,5%) та достатнім (+23,2%) рівнями сформованості цих умінь, за рахунок зниження кількості студентів, у яких ці вміння сформовані відповідно на середньому і низькому рівнях (відповідно на 15,1% та 25,6%). У цілому частка студентів з високим та достатнім рівнями сформованості умінь організовувати колективну взаємодію (командні ігри, співпраця) в СОД дітей з елементами футболу після формувального експерименту складає 63,6%, тоді як до експерименту їх було 22,9%.

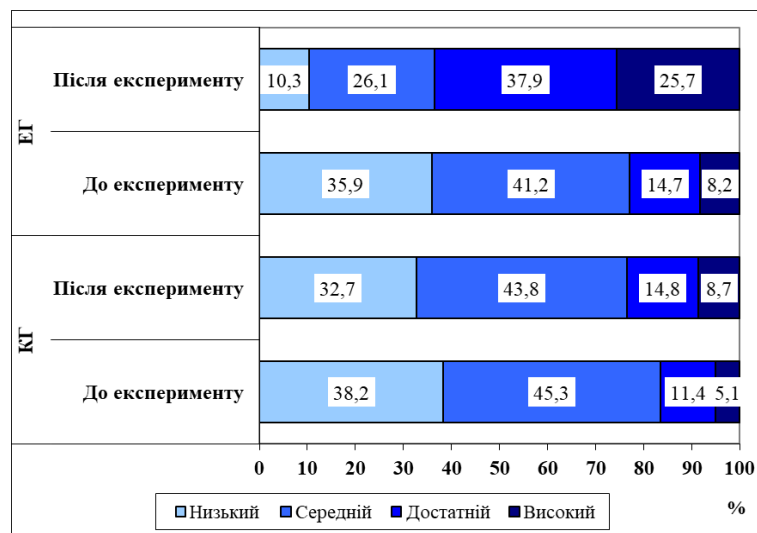

Рис. 3.12 Розподіли майбутніх вчителів фізичної культури за показником «Уміння організовувати колективну взаємодію (командні ігри, співпраця) у спортивно-оздоровчій діяльності з елементами футболу»

Таблиця 3.9

Розподіли майбутніх вчителів фізичної культури за рівнями сформованості ознак показника «Здатність до педагогічного управління в спортивно-ігровій діяльності та підтримки дисципліни» (в %)

<i>Здатність до підтримання дисципліни під час ігрової діяльності з учнями</i>				
Рівні	До експерименту		Після експерименту	
	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ
<i>Низький</i>	23,3	21,3	14,5	12,3
<i>Середній</i>	57,3	55,9	60,5	29,6
<i>Достатній</i>	13,7	15,2	16,1	34,3
<i>Високий</i>	5,7	7,6	8,9	23,8
<i>Оцінки студентами своєї готовності до педагогічного управління під час спортивно-ігрових занять з елементами футболу у початковій школі</i>				
Рівні	До експерименту		Після експерименту	
	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ
<i>Низький</i>	24,4	26,5	23,1	11,8
<i>Середній</i>	58,6	50,6	53,6	25,9
<i>Достатній</i>	10,7	13,8	14,1	36,4
<i>Високий</i>	6,3	9,1	9,2	25,9
<i>Оцінки студентами своїх умінь розв'язувати конфліктні ситуації, які можуть виникати у роботі в початковій школі</i>				
Рівні	До експерименту		Після експерименту	
	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ
<i>Низький</i>	26,7	28,3	23,2	12,2
<i>Середній</i>	41,2	36,1	37,1	19,4
<i>Достатній</i>	18,6	21,2	23,3	39,1
<i>Високий</i>	13,5	14,4	16,4	29,3

Особливо переконливо ці цифри виглядають при порівнянні зі змінами, які відбулися у розподілах студентів КГ за рівнями сформованості цих умінь. По-перше, в КГ динаміка цих змін є незначною (зміни в розподілах варіюють у межах 1,5% – 5,5%), по друге, станом на кінець формульованого експерименту в цій групі дещо зменшилася (на 7,0%) проте залишалася дуже великою (76,5%) частка

студентів із низьким і середнім рівнями сформованості цих умінь (рис. 3.12)., по третє, виявлені зміни мають випадковий характер (додаток Ж). Отже, маємо підстави стверджувати, що запропоновані нами підходи до формування в майбутніх учителів фізичної культури умінь організовувати взаємодію (командні ігри, співпраця) у СОД дітей з елементами футболу, є більш продуктивними і дозволять їм ефективно здійснювати таку взаємодію у майбутній професійній діяльності.

Важливим показником, за яким можна судити про стан сформованості в майбутніх учителів фізичної культури комунікативно-організаційного компонента їхньої готовності до організації СОД з елементами футболу в початковій школі є їхня здатність до підтримки дисципліни. Досліджуючи в процесі дослідно-експериментальної роботи стан сформованості цієї здатності, ми виявили, що на етапі констатувального експерименту в більш ніж половини студентів вона сформована на середньому (57,3% в КГ і 55,9 в ЕГ), ще в 23,3% (КГ) та 21,3% (ЕГ) – на низькому рівнях. Зважаючи на це, ми в процесі проведення формувального експерименту організували вивчення студентами методів та прийомів, які забезпечують підтримання дисципліни під час ігрової діяльності з учнями. Особлива увага приділялася питанням забезпечення під час ігрової діяльності чітких правил. За результатами цього вивчення в ЕГ відбулися істотні, статистично значимі, зміни в рівнях сформованості в студентів здатності до підтримання дисципліни під час ігрової діяльності з учнями. Зокрема, зросли частки студентів, які зазначали, що завжди можуть підтримувати дисципліну під час ігрової діяльності з учнями (до 23,8%, тоді як до експерименту таких студентів було 7,6%) та переважно можуть це робити (до 34,3%, до експерименту 15,2%). В цілому таких студентів після експерименту в ЕГ виявилось 58,1%. Частка студентів, у яких ця здатність сформована на низькому рівні зменшилася до 12,3%. На нашу думку, після формувального експерименту в ЕГ дещо зовеликою (29,6%), залишилася частина студентів, у яких іноді виникають труднощі з підтриманням дисципліни під час ігрової діяльності з учнями (табл. 3.9). В КГ після формувального експерименту ситуація кардинально не змінилася: три чверті майбутніх учителів

фізичної культури (75,0%) зазначили що, не можуть підтримувати дисципліну під час ігрової діяльності з учнями, або мають труднощі з цим. Також маємо відзначити досить невелику динаміку (в межах 11%) змін в розподілах студентів КГ за рівнями сформованості в них здатності до підтримання дисципліни і випадковий характер цих змін (Додаток Ж). Порівняння даних, отриманих в КГ та ЕГ, аналіз змін у розподілах, підтверджує ефективність проведеної нами роботи з формування та розвитку в майбутніх учителів фізичної культури здатності до підтримання дисципліни під час ігрової діяльності з учнями. Ця здатність значною мірою впливає на те, наскільки ефективно учитель фізичної культури може здійснювати організацію, координацію та контроль ігрової діяльності дітей. Як показало наше дослідження, на етапі констатувального експерименту для більшості студентів контрольної та експериментальної груп (83,0% в КГ та 77,1% в ЕГ) характерним є те, що їм складно здійснювати педагогічне управління, вони часто втрачають контроль над ситуацією під час ігрової діяльності дітей, гра часто перетворюється на хаос, що говорить про низький і середній рівні їхньої готовності до педагогічного управління під час спортивно-ігрових занять з елементами футболу в початковій школі.

Після проведення формувального експерименту, в процесі якого студенти ЕГ вивчали теоретичні аспекти педагогічного управління та опановували на практиці методи та прийоми, які дозволяють підвищити його ефективність, ситуація в цій групі значно покращилась. Зокрема, зросла чисельність студентів, які здатні на достатньому та високому рівнях (відповідно на 22,6% та 16,8%) планувати, організувати спортивно-ігрові заняття з елементами футболу в ПШ, визначати етапи, здійснювати контроль, аналіз та оцінку результатів ігрової діяльності дітей. 36,4% з них зазначили, що здебільшого готові до такої діяльності, 25,9% – повністю готові (табл. 3.9). До 11,8% зменшилася частка студентів, у яких готовність до педагогічного управління під час спортивно-ігрових занять з елементами футболу в початковій школі сформована на низькому рівні. Найбільша (-24,7%) динаміка змін у розподілах була виявлена в бік істотного зменшення частки студентів ЕГ, в яких ця готовність сформована на середньому рівні.

У КГ після формувального експерименту стан сформованості та розвитку готовності до педагогічного управління під час спортивно-ігрових занять з елементами футболу в початковій школі та динаміка змін в розподілах студентів за рівнями набагато гірші. Поряд з тим, що самі зміни в розподілах виявилися мало вираженими (в межах 8%), в цій групі після формувального експерименту досить чисельними виявилися частки студентів з низьким (23,1%) та середнім (53,6%) рівнями сформованості цієї готовності.

Як показало наше дослідження, дещо кращим є стан з формуванням у майбутніх учителів фізичної культури умінь розв'язувати конфліктні ситуації, які можуть виникати в процесі проведення спортивно-ігрових занять з елементами футболу в початковій школі. На етапі констатувального експерименту 13,5% в КГ та 14,4% в ЕГ зазначили, що вміють розв'язувати такі ситуації, ще 18,6% (КГ) та 21,2% (ЕГ) – що вміють це робити на базовому рівні, велика частина в обох групах (41,2% в КГ та 36,1% в ЕГ) – частково вміють. На нашу думку, такі оцінки обумовлені тим, що в процесі вивчення майбутніми вчителями фізичної культури навчальних дисциплін циклів загальної та професійної підготовки у них на належному рівні були сформовані вміння безконфліктної взаємодії.

У процесі формувального експерименту студенти ЕГ на опановували практичні прийоми і методи: контролю власних емоцій та емоцій дітей; активного слухання; чіткого висловлення своїх почуттів і пропозицій; справедливого оцінювання дій всіх учасників гри. Така робота дозволила значно збільшити кількість студентів, які здатні конструктивно вирішувати розбіжності, які виникають в процесі проведення спортивно-ігрових занять. В ЕГ після формувального експерименту таких студентів було виявлено 68,4%. Також в ЕГ до 19,4% зменшилася частка тих, які частково вміють розв'язувати конфліктні ситуації, які можуть виникати в процесі проведення спортивно-ігрових занять з елементами футболу, до 12,2% зменшилося (на 16,1%) число тих, у яких ці вміння сформовані на низькому рівні. За результатами формувального експерименту ми також зафіксували невелику позитивну динаміку в бік зростання рівнів сформованості цих умінь в студентів КГ: на 3,5% та 4,1% зменшилися частки з

низьким та середнім, відповідно на 4,7% та 2,9% зросли частки тих, у яких ці вміння сформовані відповідно на достатньому та високому рівнях. Як бачимо, ця динаміка є значно меншою, в порівнянні динамікою змін, які відбулися в розподілах студентів ЕГ. Потрібно також відзначити, що після формувального експерименту в КГ переважну більшість (60,3%) становили студенти, в яких уміння розв'язувати конфліктні ситуації, які можуть виникати в процесі проведення спортивно-ігрових занять з елементами футболу в ПШ сформована низькому і середньому рівнях (в ЕГ таких було наполовину менше – 31,6%). Виявлені зміни в розподілах студентів ЕГ за рівнями сформованості в них уміння розв'язувати конфліктні ситуації, які можуть виникати в процесі проведення спортивно-ігрових занять з елементами футболу в ПШ є статистично достовірні, в КГ ці зміни мають випадковий характер. Тому є всі підстави стверджувати, що реалізовані нами в процесі формувального експерименту заходи і процедури дозволяють значно покращити стан з формуванням у майбутніх учителів цих умінь. Як показало узагальнення даних, отриманих за окремими ознаками, відбулися достовірні зміни в розподілах студентів експериментальної групи у цілому за показником «Здатність до педагогічного управління в спортивно-ігровій діяльності та підтримки дисципліни» (рис. 3.13).

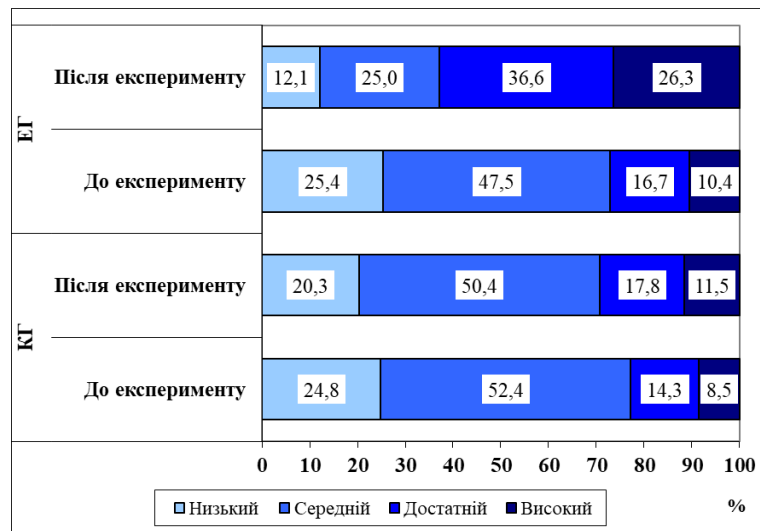

Рис. 3.13 Розподіли майбутніх вчителів фізичної культури за показником «Здатність до педагогічного управління в спортивно-ігровій діяльності та підтримки дисципліни», у %

Зафіксовано значуще зростання в ЕГ частки студентів з достатнім і високим рівнями (відповідно – на 19,9% та 15,9%) за рахунок зменшення часток тих з них, у яких ця здатність сформована на середньому і низькому рівнях (відповідно – на 22,5% та 13,3%). В цілому, частка майбутніх учителів фізичної культури, в яких ця здатність сформована на достатньому і високому рівнях, складає 62,9% та досить мало (12,1%) залишилося тих, у яких ця здатність сформована на низькому рівні. В КГ ми також зафіксували невелику (в межах 7,5%) позитивну динаміку змін у розподілах, але попри це, станом на кінець формувального експерименту, в цій групі в половини студентів (50,4%) здатність до педагогічного управління в спортивно-ігровій діяльності залишалася сформованою на середньому рівні, ще в 20,3% – на низькому і тільки 17,8 та 11,5% – відповідно на достатньому та високому рівнях, що не дозволить їм успішно здійснювати педагогічне управління в спортивно-ігровій діяльності та підтримувати дисципліну.

Узагальнення даних, які були отримані за окремими показниками, дало змогу виявити загальну картину з формуванням в майбутніх вчителів фізичної культури комунікативно-організаційного компоненту їхньої готовності до організації спортивно-оздоровчої діяльності з елементами футболу в початковій школі. Результати цього узагальнення подаємо на рис. 3.14.

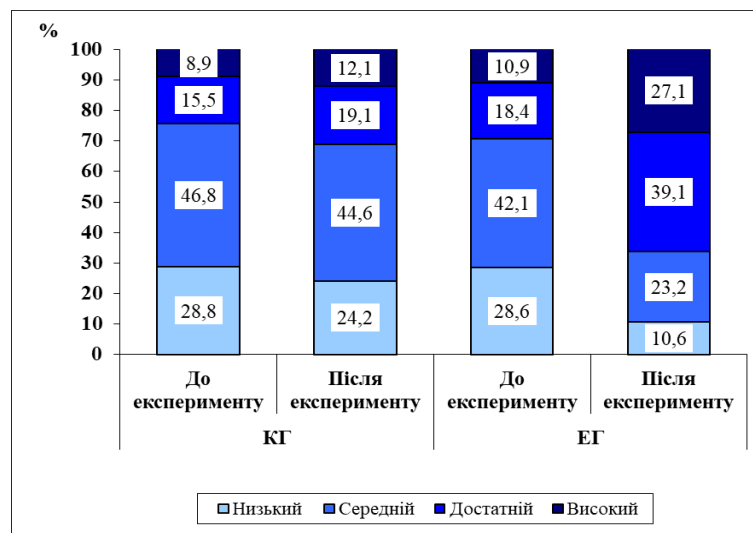

Рис. 3.14 Сформованість комунікативно-організаційного компонента готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації СОД з елементами футболу в ПШ, у %

Як показано на рис. 3.14, наприкінці формувального експерименту:

– в ЕГ значно зросли частки студентів з достатнім та високим рівнями сформованості цього компоненту (відповідно на 20,7% та 16,2%). Загалом таких студентів на етапі завершення експерименту було виявлено 66,2% (до експерименту їх було 29,3%). Також, істотно зменшилися частки студентів цієї групи, в яких цей компонент сформований на низькому та середньому рівнях (відповідно на 18,0% та 18,9%);

– в КГ станом на кінець формувального експерименту в переважній більшості (68,8%) студентів комунікативно-організаційний компонент їхньої готовності до організації СОД з елементами футболу в початковій школі сформований на середньому та низькому рівнях, частка студентів з високим рівнем дещо зросла (на 3,2%), проте залишилася малочисельною – 12,1%.

– в ЕГ зміни в розподілах майбутніх учителів фізичної культури за рівнями сформованості комунікативно-організаційного компоненту їхньої готовності до організації СОД з елементами футболу в початковій школі є статистично достовірними (див. додаток А) і характеризуються високою позитивною динамікою (+36,9%) в бік зростання рівня сформованості цього компоненту (рис. 3.15). В КГ ці зміни мають випадковий характер, фонові динаміка цих змін є незначною (+6,8).

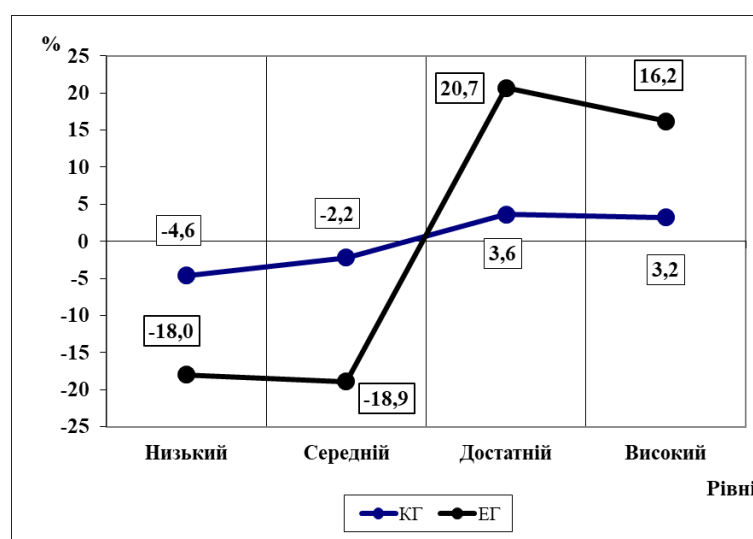

Рис. 3.15 Динаміка змін у розподілах майбутніх учителів фізичної культури за рівнями сформованості комунікативно-організаційного компонента, у %

Отже, можемо зробити висновок, що впровадження в процес професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури розробленої нами моделі дозволяє значно підвищити рівень сформованості в них сукупності навичок та якостей, що дозволяють не лише ефективно обмінюватися інформацією в процесі організації СОД з елементами футболу в ПШ, а й структурувати процес цієї взаємодії, керувати часом та ресурсами, а також самоорганізовуватися для досягнення поставлених у цій діяльності цілей, поєднуючи вміння спілкуватися з дітьми з організаторськими здібностями для успішного функціонування в соціальних та професійних контекстах.

3.2.4 Оцінювання рівня сформованості в майбутніх учителів фізичної культури практико-діяльнісного компонента готовності до організації СОД з елементами футболу

На цьому етапі в переважній більшості студентів контрольної (73,3%) та експериментальної (78,2%) груп вміння та навички добирати вправи для проведення рухливих ігор з елементами футболу відповідно до віку та особливостей фізичного розвитку молодших школярів сформовані на середньому та низькому рівнях. Також, для більшості студентів в обох групах (83,3% в КГ та 79,3% в ЕГ) характерним було те, що вони помилково вважали, що у ПШ, при організації занять з елементами футболу в змішаних групах (хлопчики та дівчатка) потрібно формувати команди/групи для гри за статевою ознакою (61,5% в КГ та 55,6% в ЕГ), частина з них (21,8% в КГ та 23,7% в ЕГ) вважали, при організації таких занять потрібно зосереджуватися виключно на неконтактних та ігрових елементах для мінімізації різниці в силі (табл. 3.10). Більшість студентів обох груп (78,6% в КГ та 78,3% в ЕГ) невпевнено почувають себе під час адаптації вправ з елементами футболу відповідно до віку й рівня фізичного розвитку конкретної групи молодших школярів.

Таблиця 3.10

Рівні сформованості в студентів ознак показника «Уміння добирати і адаптувати вправи відповідно до віку й рівня розвитку дітей, досвід проведення спортивних ігор (уроків) з елементами футболу», у %

<i>Досвід проведення рухливих ігор або занять з елементами футболу для дітей</i>				
Рівні	До експерименту		Після експерименту	
	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ
<i>Низький</i>	31,6	28,4	26,3	13,1
<i>Середній</i>	40,5	44,5	42,5	23,4
<i>Достатній</i>	15,4	12,8	17,0	33,9
<i>Високий</i>	12,5	14,3	14,2	29,6
<i>Вміння добирати вправи відповідно до віку та особливостей фізичного розвитку молодших школярів</i>				
Рівні	До експерименту		Після експерименту	
	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ
<i>Низький</i>	28,6	31,3	20,7	11,6
<i>Середній</i>	44,7	46,9	46,2	25,9
<i>Достатній</i>	19,8	16,4	22,8	39,4
<i>Високий</i>	6,9	5,4	10,3	23,1
<i>Пріоритети у використанні різних форм та методів у спортивно-оздоровчій діяльності при навчанні основ футболу в змішаній групі</i>				
Рівні	До експерименту		Після експерименту	
	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ
<i>Низький</i>	21,8	23,7	18,5	10,6
<i>Середній</i>	61,5	55,6	56,3	24,3
<i>Достатній</i>	9,5	12,1	14,9	39,6
<i>Високий</i>	7,2	8,6	10,3	25,5
<i>Впевненість у адаптації вправ з елементами футболу відповідно до віку й рівня фізичного розвитку конкретної групи молодших школярів</i>				
Рівні	До експерименту		Після експерименту	
	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ
<i>Низький</i>	24,8	30,4	21,2	9,8
<i>Середній</i>	53,8	47,9	51,8	26,9
<i>Достатній</i>	14,5	12,6	17,1	35,6
<i>Високий</i>	6,9	9,1	9,9	27,7

При цьому частина з них (53,8% в КГ та 47,9% в ЕГ) використовують лише ті вправи, які вони знайшли в методичній літературі, ще 24,8% в КГ та 30,4% в ЕГ зазначили, що під час адаптації вправ з елементами футболу їм складно підібрати навантаження за складністю.

Поряд з відсутністю сформованих на належному рівні умінь, навичок і способів організації СПД з елементами футболу в ПШ, більшість майбутніх учителів фізичної культури (72,1% в КГ та 72,9% в ЕГ) не мають достатнього досвіду в організації такої діяльності. При цьому близько третини з них (31,6% в КГ та 28,4% в ЕГ) зазначили, що взагалі не мають такого досвіду, або ж мають тільки теоретичні знання, які не застосовували на практиці (40,5% в КГ та 44,5% в ЕГ) (табл. 3.10). Тому в процесі формувального експерименту значну частину занять в ЕГ було присвячено усуненню виявлених прогалин у професійній підготовці вчителів фізичної культури до організації СОД з елементами футболу в ПШ, формуванню в них конкретних умінь, навичок і способів, досвіду організації такої діяльності, особливостями використання добром конкретних вправ під час проведення фізкультурно-оздоровчих занять з елементами футболу тощо. У результаті застосування такого підходу в ЕГ значно зросли (до 62,5%, +40,7%) частки студентів з достатнім (33,9%, +21,1%) та високим (29,6%, +15,3%) рівнями сформованості вмінь добирати вправи відповідно до віку та особливостей фізичного розвитку молодших школярів при проведенні занять з елементами футболу. Частка студентів, в яких ці вміння сформовані на низькому рівні, станом на кінець формувального експерименту складала 11,6%.

Після формувального експерименту ми також зафіксували статистично достовірні зміни в розподілах студентів ЕГ за рівнями розуміння ними специфіки організації занять з елементами футболу в змішаних групах (хлопчики і дівчатка). Ми добилися того, що більшість студентів ЕГ (65,1%) стали розуміти її правильно: 25,5% з них вважають, що на початковому етапі, оскільки рівень фізичної підготовленості в дітей одного віку (незалежно від статі) приблизно однаковий, слід використовувати спільні тренування, основну увагу слід приділяти загальному фізичному розвитку, оволодінню базовою технікою гри та вихованню командного

духу, 39,6% – що при цьому також слід диференціювати вправи за складністю та рівнем розвитку початкових навичок дітей. В ЕГ після формувального експерименту також зросли (на 18,6%) частки студентів, які впевнено себе почувають під час адаптації вправ з елементами футболу відповідно до віку й рівня фізичного розвитку конкретної групи молодших школярів, можуть легко адаптовувати будь-які вправи та тих, які достатньо впевнено і легко можуть адаптувати заздалегідь підготовлені вправи (на 23,0%). Загалом таких студентів ми виявили 63,3%. Станом на кінець формувального експерименту в ЕГ залишалася порівняно невелика частина майбутніх учителів фізичної культури (36,7%), які відчували труднощі у процесі такої адаптації, причому більшість з них (26,9%) зорієнтовані на використання вже адаптованих вправ, які описані в методичній літературі і лише 9,8% відчують проблеми з підбором навантаження за складністю при адаптації вправ.

У процесі формувального експерименту ми запропонували студентам ЕГ розробити комплекс вправ та завдань для проведення з дітьми рухливих ігор з елементами футболу з урахуванням віку та особливостей фізичного розвитку молодших школярів. Під час проходження педагогічної практики одним із завдань, яке виконували студенти, була практична апробація цього комплексу. Зокрема, студенти в процесі проведення рухливих ігор з елементами футболу з дітьми відпрацьовували прийоми і навички використання цих вправ, вчилися аналізувати, як використання тієї чи іншої вправи впливає на фізичний та емоційний стан дітей, визначати моменти, яким потрібно приділяти особливу увагу та ін. Це дало змогу сформуванню в них певний власний досвід проведення рухливих ігор або занять з елементами футболу для дітей: після формувального експерименту 29,6% з них зазначили, що мають достатній досвід, 33,9% – що незначний, 23,4% – що мають теоретичні знання, але їм потрібно більше практики, 13,1% – що такого досвіду не мають.

У КГ після формувального експерименту ми не виявили істотних змін в сформованості в студентів умінь, навичок і способів, досвіду організації СОД з елементами футболу в ПШ. Станом на кінець цього експерименту дещо

зменшилися, проте залишалися досить великими частки студентів, в яких уміння добирати вправи відповідно до віку та особливостей фізичного розвитку молодших школярів (66,9%), вміння правильно визначати пріоритети у використанні різних форм та методів у спортивно-оздоровчій діяльності при навчанні основ футболу в змішаній групі (хлопчики і дівчатка) (74,8%), впевненість у адаптації вправ з елементами футболу відповідно до віку й рівня фізичного розвитку конкретної групи молодших школярів (73,0%) та досвід такої діяльності (68,8%) сформовані на низькому та середньому рівнях.

Узагальнення даних у цілому за показником «Уміння добирати і адаптувати вправи відповідно до віку й рівня розвитку дітей, досвід проведення спортивних ігор або уроків з елементами футболу» (рис. 3.16) показує, що загальна картина відображає виявлені тенденції змін в розподілах студентів КГ та ЕГ за рівнями сформованості окремих його ознак. Як видно з рисунка 3.16 в ЕГ відбулися значні зміни в розподілах: істотно-- зменшилися частки студентів з середнім та низьким рівнями сформованості цього показника (відповідно до 25,1% та 11,3%). В КГ таких студентів після формувального експерименту залишилася переважна більшість – 70,9%. Частка майбутніх учителів фізичної культури, які знають особливості підбору вправ, їх специфіку, шляхи їх адаптації відповідно до віку й рівня фізичного розвитку конкретної групи молодших школярів, мають певний досвід їх використання і здатні в майбутньому успішно їх використовувати в процесі організації спортивно-оздоровчої діяльності з елементами футболу в початковій школі в ЕГ складає 63,6%, тоді як в КГ таких ми виявили практично наполовину менше – 29,1%.

Як показало наше дослідження, на етапі констатувального експерименту розподіли студентів КГ та ЕГ за рівнями сформованості в них пріоритетів в застосуванні інноваційних форм роботи в СОД в початковій школі з елементами футболу були практично однаковими: в обох групах переважали студенти, які зорієнтовані на використання класичних фізкультурних вправ, звичних рухливих ігор без додаткових нововведень (44,7% в КГ та 41,0% в ЕГ), або ж зовсім не готові застосовувати інноваційні методи, бо не мають відповідних знань або досвіду

(35,9% в КГ та 38,3% в ЕГ). Частки студентів з достатнім і високим рівнями були незначними (табл. 3.11).

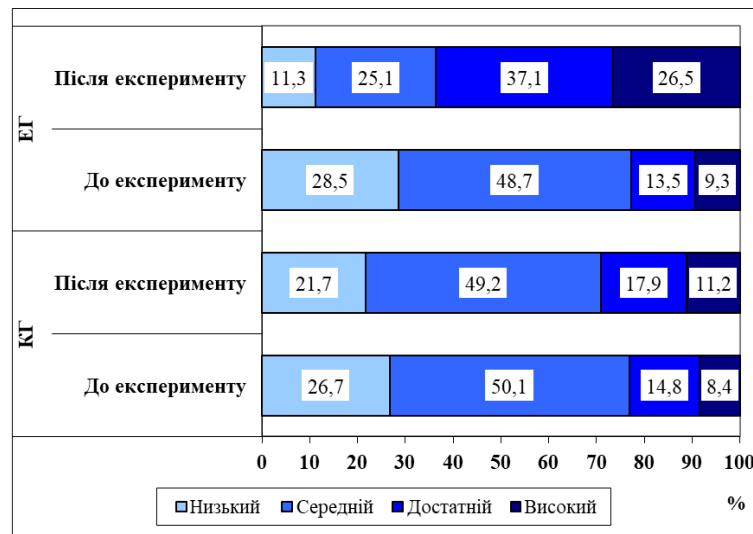

Рис. 3.16 Рівні сформованості в студентів показника «Уміння добирати і адаптувати вправи відповідно до віку й рівня розвитку дітей, досвід проведення спортивних ігор або уроків з елементами футболу», у %

За умов використання існуючих на сьогодні підходів до професійної підготовки вчителя фізичної культури, більшість студентів зорієнтовані на використання традиційних форм в роботі з дітьми. Це підтверджується результатами проведеного нами формувального експерименту, після якого в КГ, де студенти навчалися за типовими освітніми програмами, ми зафіксували лише незначні зміни в розподілах. Зменшення частки студентів з низьким рівнем ($-5,2\%$) та невелике збільшення часток студентів з достатнім ($+3,5\%$) і високим ($+1,6\%$) рівнями (табл. 3.11) можна пояснити впливом вивчення ними дисциплін обов'язкової та вибіркової освітніх компонент навчального плану, де побіжно розкривалися ці питання. Проте загальна структура рівневого розподілу залишилася майже незмінною, що свідчить про обмеженість традиційних підходів у формуванні в майбутніх учителів фізичної культури стійких пріоритетів щодо

Таблиця 3.11

Розподіли майбутніх учителів фізичної культури за рівнями сформованості ознак показника «Здатність до використання інноваційних форм і методів СОД з елементами футболу в ПШ», у %

<i>Пріоритети в застосуванні у спортивно-оздоровчій діяльності в початковій школі з елементами футболу інноваційних форм роботи</i>				
Рівні	До експерименту		Після експерименту	
	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ
<i>Низький</i>	35,9	38,3	30,7	8,7
<i>Середній</i>	44,7	41,0	44,8	27,2
<i>Достатній</i>	11,6	14,3	15,1	38,2
<i>Високий</i>	7,8	6,4	9,4	25,9
<i>Використання під час педагогічної практики різноманітних (інноваційних) форм та методів роботи для підвищення інтересу до ігор з елементами футболу</i>				
Рівні	До експерименту		Після експерименту	
	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ
<i>Низький</i>	22,5	24,9	19,3	11,0
<i>Середній</i>	48,5	47,4	46,3	22,7
<i>Достатній</i>	23,7	19,6	25,6	39,5
<i>Високий</i>	5,3	8,1	8,8	26,8
<i>Досвід використання диференційованого та індивідуального підходу в спортивно-ігровій діяльності в початковій школі (у т.ч. в інклюзивному класі)</i>				
Рівні	До експерименту		Після експерименту	
	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ
<i>Низький</i>	29,9	32,2	24,4	13,3
<i>Середній</i>	38,9	42,1	40,2	18,8
<i>Достатній</i>	16,8	13,0	19,1	38,5
<i>Високий</i>	14,4	12,7	16,3	29,4

використання інноваційних форм роботи з дітьми в процесі СОД. У той же час, використання інноваційних форм, інтеграція ігрових та сучасних технологій роботи дозволяє значно підвищити її ефективність з використанням елементів футболу.

Тому в процесі формувального експерименту студентам ЕГ було запропоновано матеріали, в яких розкривалася суть, особливості та методика використання інноваційних форм роботи в спортивно-оздоровчій діяльності в початковій школі з елементами футболу, які вони пробували реалізовувати в практиці роботи з дітьми. Зокрема, вони вчилися реалізовувати гейміфікацію та змагальний підхід, через впровадження ігрових механік, зустрічних та колових естафет з елементами футболу, міні-турнірів; використовувати інтерактивні та мультимедійні технології (використання 3D-зображень, відеороликів або спеціалізованих програм для демонстрації технічних прийомів, що підвищує зацікавленість дітей), застосовувати індивідуалізований і диференційований підхід і проєктну діяльність (через адаптацію вправ та залучення учнів до підготовки спортивних подій, створення правил для нових ігор з м'ячем).

Організоване таким чином навчання дало змогу добитися істотних, достовірних змін у бік зростання чисельності студентів, зорієнтованих на використання інноваційних форм роботи з дітьми в процесі спортивно-оздоровчої діяльності в початковій школі з елементами футболу. В ЕГ простежується виразна позитивна динаміка: частка студентів з низьким рівнем зменшилася майже в чотири рази, тоді як кількість студентів із достатнім та високим рівнями істотно зросла. Зокрема, частка студентів з високим рівнем зросла на 19,5%, з достатнім – більш ніж удвічі, на 23,9%. Частка студентів з середнім рівнем зменшилася на 13,8%, але це зменшення є позитивним, оскільки за рахунок нього відбулося зростання чисельності студентів з вищими рівнями. Це дало їм змогу успішно використовувати ці форми в процесі проходження педагогічної практики. Так в ЕГ частка студентів, які не використовували інноваційні форми та методи роботи з дітьми зменшилася більш ніж удвічі (з 24,9% до 11,0%), а частка тих, які рідко їх використовували, здебільшого використовували один-два перевірені формати,

скоротилася до 22,7% (-19,9%). Найбільш помітні зміни відбулися в розподілах студентів за достатнім та високим рівнями використання ними інноваційних форм роботи з дітьми: частки таких студентів зросли відповідно з 19,6% до 39,5% та з 8,1% до 26,8% (табл. 3.11). Таким чином, майже дві третини студентів експериментальної групи під час педагогічної практики дуже часто або періодично творчо використовували широкий спектр інноваційних форм роботи з дітьми, що говорить про те, що вони отримали достатній рівень підготовки щодо використання цих форм роботи, знають як, вміють та стараються часто їх застосовувати в СОД в ПШ з елементами футболу.

У контрольній групі після завершення формувального експерименту ми не виявили статистично значимих змін в розподілах студентів за рівнями використання ними цих форм роботи з дітьми у процесі проходження ними педагогічної практики: після формувального експерименту відбулося невелике зменшення частки студентів із низьким рівнем їх використання (з 22,5% до 19,3%) та незначне зростання часток тих, які їх використовували на достатньому та високому рівнях (відповідно на 1,9% та 3,5%). Переважна більшість студентів (65,6%) у цій групі під час педагогічної практики або використовувала такі форми роботи рідко, або ж не використовувала зовсім (до експерименту таких студентів було 71,0%). Такий підхід до організації професійної підготовки вчителів фізичної культури не забезпечує набуття ними хоча б якогось початкового досвіду з використання диференційованого та індивідуального підходу в організації спортивно-ігрової діяльності дітей в ПШ (у т.ч. в інклюзивному класі). Так, якщо за результатами констатувального експерименту ми виявили, що в обох групах більшість студентів (68,8% в КГ та 74,3% в ЕГ) зазначали, що потребують додаткових знань для використання цих підходів (38,9% в КГ та 42,1% в ЕГ), або ж не використовують їх зовсім у роботі з дітьми (29,9% в КГ та 32,2% в ЕГ), то після формувального експерименту ситуація в КГ практично не змінилася, а в ЕГ ми виявили істотні зміни в розподілах. Зокрема, в КГ з 29,9% до 24,4% зменшилося число студентів низьким рівнем наявного досвіду з використання диференційованого та індивідуального підходів у організації спортивно-ігрової

діяльності дітей в початковій школі, майже не змінилася частка з середнім рівнем, незначно зросло (відповідно на 2,3% та на 1,9%) число тих, які мають, сформований на достатньому та високому рівнях досвід використання таких підходів. Тобто, фіксується природне, але дуже невелике покращення, характерне для звичайного навчального процесу, обумовлене різноспрямованим впливом різних факторів.

У експериментальній же групі після формувального експерименту відбулися суттєві зміни в розподілах: істотно зменшилася (з 32,2% до 13,3%, майже в 2,5 рази) частка студентів, які в організації спортивно-ігрової діяльності дітей в початковій школі не застосовують диференційованого та індивідуального підходів, на 25,5% зменшилася частка тих, які потребують додаткових знань для використання цих підходів. За рахунок цього відбулося зростання чисельності студентів, які володіють досвідом їх використання на достатньому та високому рівнях (67,9%, +42,2%) і використовують їх в процесі роботи з дітьми. Тобто, в ЕГ простежується значний прогрес у здобутті студентами досвіду з використання диференційованого та індивідуального підходів в організації СОД в початковій школі. Це говорить про достатньо високу ефективність запропонованої нами методики формування в майбутніх учителів фізичної культури такого досвіду.

Узагальнення даних, які були отримані в процесі діагностики рівнів сформованості в майбутніх учителів фізичної культури окремих ознак показника «Здатність до використання інноваційних форм і методів СОД з елементами футболу в ПШ» в цілому за показником (рис. 3.17), дає змогу зробити такі висновки:

– в КГ після завершення формувального експерименту зміни в розподілах студентів за рівнями сформованості цієї здатності незначні (в межах 7%), що свідчить про стихійний, а не цілеспрямований характер її розвитку. Відсутність суттєво вираженої позитивної динаміки підтверджує, що без спеціально організованого педагогічного впливу, рівень сформованості в майбутніх учителів фізичної культури здатності до використання інноваційних форм і методів СОД з елементами футболу в ПШ суттєво не зростає.

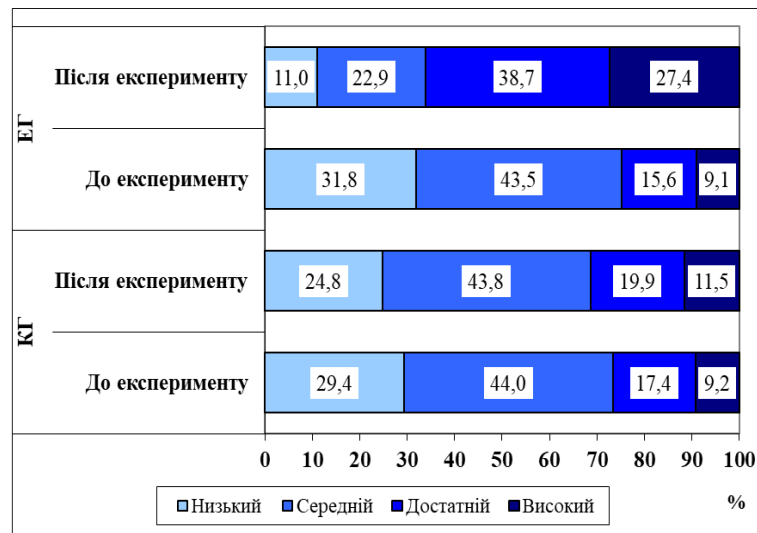

Рис. 3.17 Розподіли майбутніх учителів фізичної культури за рівнями сформованості показника «Здатність до використання інноваційних форм і методів СОД з елементами футболу в ПШ», у %

– в ЕГ спостерігається системне, стійке та статистично значуще зростання рівнів сформованості в студентів цієї здатності. Більшість (66,1%) у цій групі складають студенти, в яких вона сформована на достатньому (38,7%) і високому рівнях (27,4%). Ці студенти добре знають та володіють інноваційними методиками, здатні перетворювати традиційні вправи та методики на сучасні, цікаві формати, адаптуючи їх відповідно до вікових та індивідуальних особливостей молодших школярів, проявляють технологічну грамотність тощо. Це дає підстави стверджувати, що розроблена та впроваджена нами методика роботи є ефективною. СОД з елементами футболу в початковій школі значною мірою залежить готовності вчителя до створення безпечного ігрового простору для учнів. Як показали результати нашого дослідження, на етапі констатувального експерименту ця здатність у студентів не сформована належним чином. В обох групах переважали студенти з середнім рівнем сформованості здатності щодо організації такого простору 39,0% (КГ) та 35,4% (ЕГ), більш ніж в третини студентів (37,1% в КГ та 38,6% в ЕГ) ця здатність сформована на низькому рівні, лише в незначній частини (9,4% в КГ та 10,2% в ЕГ) майбутніх вчителів вона сформована на високому рівні (див. рис. 3.18). Такий стан сформованості в них здатності до організації безпечного

ігрового простору не дозволить їм у майбутньому успішно здійснювати СОД з елементами футболу в початковій школі. Як виявилось, однією з причин незадовільного стану з формуванням цієї здатності в студентів є те, що студенти не володіли на належному рівні знаннями про основні правила організації безпечного ігрового простору в початковій школі. Це підтверджують дані, наведені в таблиці 3.12: переважна більшість студентів (76,4% в КГ та 70,8% в ЕГ) або ж мінімально знають ці правила (44,7% в КГ та 37,0% в ЕГ), або зовсім їх не знають (31,7% в КГ та 33,8% в ЕГ).

Другою причиною незадовільного стану з формуванням в майбутніх учителів фізичної культури здатності до організації безпечного ігрового простору, на нашу думку є те, що за умови використання існуючих підходів у підготовці таких фахівців ними недооцінюється важливість правильної організації такого простору для дітей перед початком занять (особливо в умовах воєнного стану), і, відповідно, не приділяється належна увага цьому аспекту підготовки. Про це свідчить ті факти, що 35,5% студентів КГ та 29,4% студентів ЕГ зазначали, що їм складно організувати безпечний ігровий простір (перевірка інвентаря, покриття, розподіл учнів, інструктаж) перед початком занять, вони часто забувають про необхідність таких дій з боку вчителя. Показовим також є те, що практично половина студентів (45,0% в КГ та 51,2% в ЕГ) взагалі вважали, що не варто приділяти цьому питанню надто багато часу (табл. 3.12). Майже третина студентів (34,4% в КГ та 30,8% в ЕГ) на етапі констатувального експерименту зазначили, що не володіють знаннями та вміннями організації такого простору при проведенні спортивних занять з елементами футболу в класі з інклюзивним навчанням, дещо більше (36,9% в КГ та 39,9% в ЕГ) – що мають лише загальне уявлення, як організувати такий простір. Як бачимо, переважна більшість майбутніх учителів фізичної культури (71,3% в КГ та 70,7% в ЕГ) не готові до організації спортивних занять з елементами футболу в класі з інклюзивним навчанням (табл. 3.12).

Таблиця 3.12

**Рівні сформованості в студентів ознак показника «Здатність до організації
безпечного ігрового простору для молодших школярів, у %**

<i>Знання основних правил організації безпечного ігрового простору в початковій школі</i>				
Рівні	До експерименту		Після експерименту	
	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ
<i>Низький</i>	31,7	33,8	26,4	10,2
<i>Середній</i>	44,7	37,0	42,1	22,1
<i>Достатній</i>	16,0	19,5	19,7	41,1
<i>Високий</i>	7,6	9,7	11,8	26,6
<i>Здатність організувати безпечний ігровий простір перед початком занять, зокрема в умовах воєнного стану</i>				
Рівні	До експерименту		Після експерименту	
	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ
<i>Низький</i>	45,0	51,2	33,8	14,8
<i>Середній</i>	35,5	29,4	37,0	26,0
<i>Достатній</i>	12,6	14,3	17,9	34,5
<i>Високий</i>	6,9	5,1	11,3	24,7
<i>Готовність організувати спортивні заняття з елементами футболу в класі з інклюзивним навчанням</i>				
Рівні	До експерименту		Після експерименту	
	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ
<i>Низький</i>	34,4	30,8	28,3	11,3
<i>Середній</i>	36,9	39,9	37,7	21,1
<i>Достатній</i>	14,9	13,6	17,8	38,7
<i>Високий</i>	13,8	15,7	16,2	28,9

Додаткове підтвердження того, що за умови використання існуючих підходів у підготовці вчителів фізичної культури не забезпечується належний рівень формування в них здатності до організації безпечного ігрового простору для молодших школярів і що в цих умовах не можна усунути причини, які до цього приводять, ми отримали після проведення формувального експерименту. Про це свідчать незначні зміни в розподілах студентів КГ: на 5,3% та 2,6% зменшилося

число студентів відповідно з низьким та середнім рівнями засвоєння знань про основні правила організації безпечного ігрового простору в початковій школі; відбулося невелике зниження (на 11,2%) чисельності тих, які на низькому рівні здатні організувати безпечний ігровий простір (перевірка інвентаря, покриття, розподіл учнів, інструктаж) перед початком занять і майже не змінилося (1,5%) число тих, які здатні це робити на середньому рівні; також незначно (на 6,1%) зменшилася частка студентів, які демонстрували низький рівень готовності до організації спортивних занять з елементами футболу в класі з інклюзивним навчанням і практично не зменшилася (0,8%) частка тих, у яких було виявлено середній рівень такої готовності; відповідно невисокою також є динаміка зростання часток студентів з достатнім та високим рівнями сформованості знань про основні правила організації безпечного ігрового простору в початковій школі (в межах від 3,7% до 4,2%), здатності організувати безпечний ігровий простір перед початком занять (у межах від 4,4% до 5,3%) і готовності організації спортивних занять з елементами футболу в класі з інклюзивним навчанням (в межах від 2,4% до 2,9%) (див. таблицю 3.12); частки студентів з низьким і середнім рівнями сформованості цих знань, здатності та готовності станом на кінець формувального експерименту залишалися досить великими і становили відповідно 68,5%, 70,8% та 66,0%;

– в цілому за показником «Здатність до організації безпечного ігрового простору для молодших школярів (у т.ч. в умовах воєнного стану)» зміни в розподілах співмірні з тими, які ми зафіксували за окремими його ознаками: на 7,6% зменшилося число студентів, в яких ця здатність сформована з низькому рівні, на 4,0% та 3,7% зросли частки студентів відповідно з достатнім та високим рівнями, незмінно великою (38,9%) залишалася частка студентів з середнім рівнем її сформованості (рис. 3.18). Водночас запровадження розробленої нами методики дозволило значно покращити стан з формуванням у майбутніх учителів фізичної культури здатності до організації безпечного ігрового простору для молодших школярів й усунути основні причини, які не дозволяли сформувати її на належному рівні в умовах традиційного навчання.

Зокрема, в ЕГ: більш ніж утричі (з 33,8% до 10,2%) та (з 30,8% до 11,3%)

скоротилася кількість студентів з низьким рівнем знань основних правил організації безпечного ігрового простору в початковій школі та готовності до організації СОД з елементами футболу в класі з інклюзивним навчанням; дуже суттєво (на 36,4%) зменшилася частка студентів з низьким рівнем сформованості здатності організувати безпечний ігровий простір перед початком занять;

– також майже вдвічі (з 37,0% до 22,1%) та (з 39,9% до 21,1%) зменшилося число тих, в яких ці знання та готовність сформовані на середньому рівні; відбулося незначне зниження (на 3,4%) чисельності студентів із середнім рівнем сформованості здатності організувати безпечний ігровий простір перед початком занять, проте частка таких студентів є невеликою – 26,0% (їх, в принципі, було не дуже багато і до формувального експерименту – 29,4%);

– за рахунок зменшення чисельності студентів з низьким та середнім рівнями відповідно відбулося зростання числа тих, у яких знання основних правил організації безпечного ігрового простору в початковій школі, здатність організувати безпечний ігровий простір перед початком занять та готовність до організації спортивних занять з елементами футболу в класі з інклюзивним навчанням, сформовані на достатньому (відповідно на 21,6%, 20,2%, 25,1%) і високому (відповідно на 16,9%, 19,6%, 13,2%) рівнях.

Про ефективність проведеної роботи говорять також результати аналізу динаміки змін в розподілах студентів КГ та ЕГ за рівнями сформованості в цілому показника «Здатність до організації безпечного ігрового простору для молодших школярів (у т.ч. в умовах воєнного стану)». Після формувального експерименту, на відміну від контрольної групи, де зміни були несуттєвими, в експериментальній групі простежується різке покращення рівня сформованості у студентів цієї здатності (рис. 3.18).

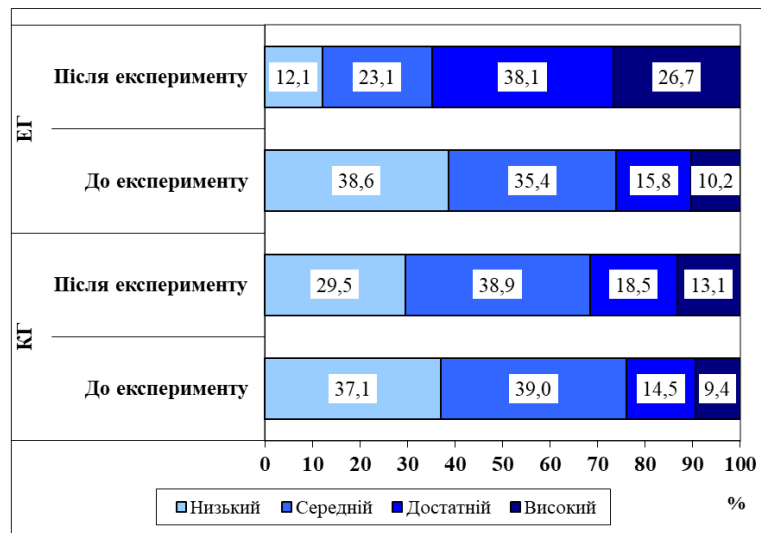

Рис. 3.18 Розподіли майбутніх учителів фізичної культури за рівнями сформованості показника «Здатність до організації безпечного ігрового простору для молодших школярів, у %

Зокрема, в ЕГ істотно зросли (на 22,3% та 16,5%) частки студентів з достатнім і високим рівнями сформованості здатності до організації безпечного ігрового простору в початковій школі. У цілому після формувального експерименту таких студентів було виявлено 64,8%, тоді як до його проведення їх було 26,0%. Таке зростання відбулось за рахунок істотного зменшення (більш ніж втричі) чисельності студентів, у яких ця здатність сформована на низькому рівні та зменшення (на 12,3%) частки студентів з середнім рівнем її сформованості (частки таких студентів станом на кінець формувального експерименту складають відповідно 12,1% та 23,1%).

Підсумовуючи результати проведеного аналізу даних, можемо обґрунтовано стверджувати, що запровадження в практику професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури розробленої нами методики формування в них здатності до організації безпечного ігрового простору для молодших школярів (у т.ч. в умовах воєнного стану) забезпечує глибоке розуміння ними особливостей цієї організації як комплексу заходів, спрямованих на фізичну безпеку дітей під час рухливих ігор з елементами футболу, підбір і перевірку обладнання, належний нагляд дорослих і формування в дітей відповідних навичок поведінки. У

переважної більшості (80,5% в КГ та 75,9% в ЕГ) майбутніх учителів фізичної культури навички аналізу результатів проведених занять і корекції на основі цього своєї подальшої діяльності сформовані на середньому (43,1% в КГ та 35,4% в ЕГ) та низькому (37,4% в КГ та 40,5% в ЕГ) рівнях, що свідчить про недостатнє володіння ними прийомами самооцінювання, епізодичну здатність до аналізу власної діяльності (табл. 3.13).

Таблиця 3.13

Рівні сформованості в студентів ознак показника «Навички аналізу результатів і корекції власної діяльності, педагогічна рефлексія», у %

<i>Аналіз результатів проведених занять та корекція на основі цього своєї подальшої діяльності</i>				
Рівні	До експерименту		Після експерименту	
	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ
<i>Низький</i>	37,4	40,5	33,4	13,8
<i>Середній</i>	43,1	35,4	40,3	20,2
<i>Достатній</i>	14,9	17,2	17,5	39,9
<i>Високий</i>	4,6	6,9	8,8	26,1
<i>Оцінки своєї професійної готовності до організації спортивно-оздоровчої діяльності з елементами футболу в початковій школі</i>				
Рівні	До експерименту		Після експерименту	
	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ
<i>Низький</i>	17,9	21,1	14,9	10,8
<i>Середній</i>	50,1	47,7	44,1	22,5
<i>Достатній</i>	26,3	23,5	29,7	39,4
<i>Високий</i>	5,7	7,7	11,3	27,3

Частки студентів з достатнім та високим рівнями сумарно становили менш ніж 25% у кожній групі (14,9% + 4,6% у КГ та 17,2% + 6,9% у ЕГ) рівень розвитку навичок аналізу й корекції діяльності студентів обох групах був переважно недостатнім. Після формувального експерименту в КГ відбулися певні позитивні

зміни в розподілах студентів за рівнями сформованості цієї здатності, проте ці зміни є несуттєвими і мають переважно випадковий характер. Так, в цій групі зменшилася з 37,4% до 33,4% частка студентів із низьким рівнем, незначно зросло число тих, у яких ця здатність сформована на достатньому (з 14,9% до 17,5%) та високому (з 4,6% до 8,8%) рівнях. За умов використання існуючих на сьогодні підходів до професійної підготовки вчителів фізичної культури не забезпечується належний рівень формування в них здатності до самоаналізу та корекції власної діяльності в організації СОД з елементами футболу в ПШ, спостерігається тільки мінімальна позитивна динаміка в бік покращення стану її формування, яка не змінює загальної картини.

У експериментальній групі, після формувального експерименту, в процесі якого нами було реалізовано комплексну методику, спрямовану на розвиток у майбутніх учителів фізичної культури здатності до самоаналізу та корекції власної діяльності в організації СОД з елементами футболу в початковій школі, простежується принципово інша тенденція змін у розподілах. По перше, отримані нами результати відображають істотно кращу динаміку кількісних змін в розподілах: різко скоротилася (з 40,5% до 13,8%) частка студентів із низьким рівнем, відбулося зменшення (з 35,4% до 20,2%) частки студентів з середнім рівнем, значно зросла кількість тих, у яких ця здатність сформована на достатньому (до 39,9%) і високому (до 26,1%) рівнях. По друге, порівняння даних з розподілів студентів КГ та ЕГ груп показує, що між ними існують статистично значущі відмінності (Додаток Ж). В ЕГ частка студентів із високим рівнем сформованості здатності до самоаналізу та корекції власної діяльності в організації СОД з елементами футболу в ПШ більш ніж утричі перевищує аналогічний показник у КГ (26,1% проти 8,8%), а кількість студентів із достатнім рівнем у ЕГ удвічі більша. Водночас, частка студентів з низьким рівнем сформованості цієї здатності в ЕГ зменшилася до майже вдвічі нижчого значення, ніж у КГ (13,8% проти 33,4%). Отож, застосування запропонованої нами методики дозволяє забезпечити якісні зміни в формуванні в майбутніх учителів фізичної культури рефлексивних і аналітичних умінь та навичок здатності здійснювати глибокий аналіз результатів

власних занять, рефлексувати професійні дії та ухвалювати обґрунтовані рішення щодо їх корекції.

Як показали результати проведеного нами дослідження на етапі констатувального експерименту 17,9% (КГ) та 21,1% (ЕГ) студентів оцінювала рівень своєї професійної готовності до організації спортивно-оздоровчої діяльності з елементами футболу в початковій школі як низький, майже половина (50,1% в КГ та ЕГ 47,7%) – як середній. Кількісно близькими також були частки студентів із достатнім і високим рівнями (КГ – 32%, ЕГ – 31,2%). Після завершення формульовального експерименту в КГ виявлено незначні, хоча й позитивні зрушення в структурі розподілів студентів за їх оцінками своєї професійної готовності до організації СОД з елементами футболу в ПШ. Кількість студентів із низьким рівнем зменшилася (до 14,9%), тоді як відсоток із достатнім і високим рівнями дещо зріс (до 29,7% та 11,3% відповідно). Разом із тим, в КГ станом на кінець формульовального експерименту домінували студенти з середнім рівнем такої готовності (44,1%). Ці результати підтверджують, що традиційна система професійної підготовки вчителів фізичної культури має недостатній потенціал впливу на розвиток у них навичок СОД з елементами футболу.

У експериментальній групі зафіксовано суттєві кількісні та якісні зміни в розподілах студентів за рівнями сформованості відповідної готовності. Після застосування розробленої нами методики частка студентів ЕГ із низьким рівнем зменшилася більш ніж удвічі (до 10,8%), з середнім рівнем – майже вдвічі (до 22,5%). Водночас відбулося помітне збільшення кількості студентів, у яких ця готовність сформована на достатньому (39,4%) та високому рівні (27,3%) (табл. 3.13). Можемо обґрунтовано стверджувати, що запропоновані нами підходи є досить ефективні, забезпечують системний вплив на формування в майбутніх учителів фізичної культури здатності ефективно планувати, реалізовувати та оцінювати спортивно-оздоровчу діяльність молодших школярів із використанням елементів футболу, забезпечуючи при цьому гармонійний фізичний розвиток, безпеку, мотивацію до рухової активності та врахування індивідуальних особливостей дітей.

Узагальнюючи результати дослідження стану сформованості в майбутніх учителів фізичної культури показника «Навички аналізу результатів і корекції власної діяльності, педагогічна рефлексія» в цілому можемо констатувати, що в процесі дослідно-експериментальної роботи відбулися певні зміни в стані його сформованості в студентів. Зокрема, на етапі констатувального експерименту в обох групах переважали студенти з низьким та середнім рівнями сформованості цього показника (в КГ частка студентів із середнім рівнем становила 46,6 %, із низьким — 27,6 %, в ЕГ – 41,6 % і 30,7 % відповідно). Частки студентів із достатнім рівнем практично не відрізнялися (20,6 % у КГ та 20,4 % в ЕГ), а високий рівень був виявлений у незначній кількості студентів (5,2 % у КГ та 7,3 % в ЕГ). На цьому етапі в переважній більшості майбутніх учителів фізичної культури (74,2% в КГ та 72,3% в ЕГ) навички аналізу результатів і корекції власної діяльності, педагогічна рефлексія були сформовані недостатньо (рис. 3.19).

Після формувального експерименту зафіксовано помірну позитивну динаміку в бік покращення стану сформованості в студентів КГ цих навичок: зменшився до 24,1 % та до 42,2 % відсоток студентів відповідно з низьким і середнім рівнем, відбулося незначне зростання кількості тих, у яких ці навички сформовані на достатньому (до 23,6 %) та високому (до 10,1 %) рівні. Тракуємо ці зміни як результат природного розвитку навичок аналізу результатів і корекції власної діяльності, педагогічної рефлексії, що відбулися в результаті опосередкованого впливу вивчення студентами комплексу навчальних дисциплін у процесі професійної підготовки.

У той же час, цілеспрямований педагогічний вплив на формування в майбутніх учителів фізичної культури цих навичок, який ми забезпечили в процесі формувального експерименту в ЕГ, дав змогу добитися істотних кількісних і якісних змін в розподілах студентів цієї групи за рівнями сформованості цього показника. Зокрема, частка студентів із низьким рівнем зменшилася більш ніж у 2,5 раза (з 30,7 % до 12,2 %), а із середнім – майже вдвічі (з 41,6 % до 21,4 %). Натомість суттєво зросла кількість студентів із достатнім рівнем (з 20,4 % до 39,7 %) та високим рівнем (з 7,3 % до 26,7 %). У сукупності частка студентів ЕГ із достатнім

і високим рівнями зросла з 27,7 % на початку дослідження до 66,4 % після його завершення (рис. 3.19). Отож, в ЕГ після завершення формувального етапу експерименту виявлено системні зміни, виразні позитивні зрушення в структурі досліджуваного показника, що підтверджує ефективність реалізованого нами експериментального впливу.

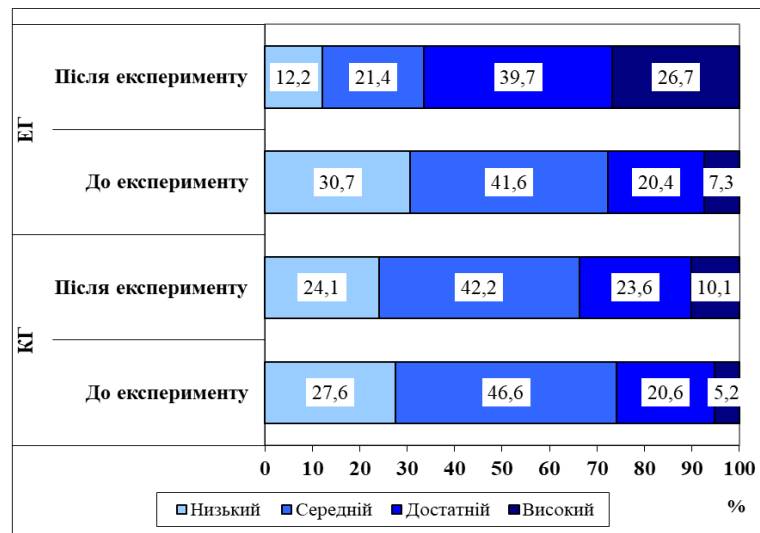

Рис. 3.19 Рівні сформованості в студентів показника «Навички аналізу результатів і корекції власної діяльності, педагогічна рефлексія», у %

У цілому, підсумовуючи результати дослідно-експериментальної роботи, можна стверджувати, що застосовані нами в процесі її проведення підходи сприяють значному покращенню стану з формуванням в майбутніх вчителів фізичної культури практико-діяльнісного компонента готовності до організації СОД з елементами футболу в ПШ. Це підтверджується даними, які ми подаємо на рис. 3.20.

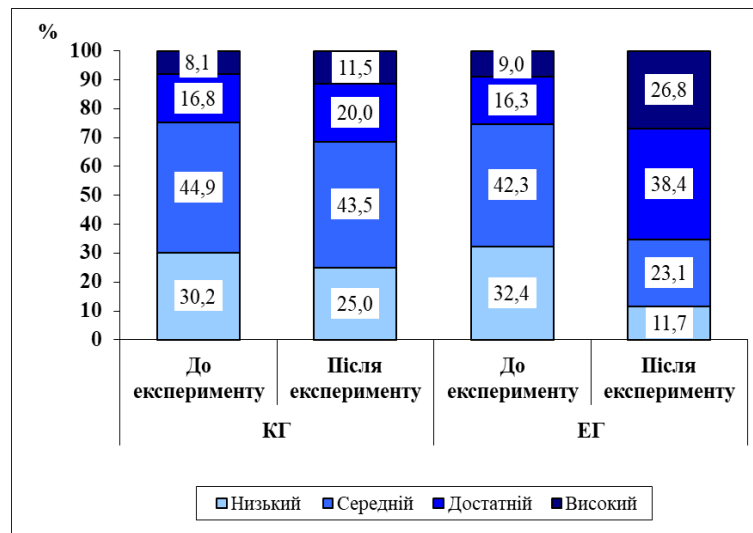

Рис. 3.20 Розподіли майбутніх учителів фізичної культури за рівнями сформованості в них практико-діяльнісного компонента готовності до організації СОД з елементами футболу в ПШ, у %

Проаналізуємо ці дані: у КГ на етапі констатувального експерименту переважали студенти з низьким (30,2%) і середнім (44,9%) рівнями сформованості практико-діяльнісного компонента готовності до організації СОД з елементами футболу в ПШ і загалом таких студентів було 75,1%. За результатами формувального експерименту відбулися незначні зміни в розподілах студентів цієї групи за рівнями сформованості цього компонента, які до того ж, мають випадковий характер: на 5,2% та 1,4% зменшилися частки студентів з низьким та середнім рівнями, за рахунок чого дещо зросли (на 3,2% та 3,4%) частки тих, у яких цей компонент сформований на достатньому й високому рівнях. Станом на кінець формувального експерименту більшість у КГ (68,5%) становили студенти з низьким та середнім рівнями сформованості цього компонента. За відсутності цілеспрямованої роботи в умовах традиційної системи професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури неможливо забезпечити належний рівень формування в них практико-діяльнісного компонента готовності до організації СОД з елементами футболу в початковій школі; в ЕГ після формувального експерименту стан з формуванням в студентів цього компонента кардинально змінився. Виявлено системні, статистично достовірні (додаток Ж) кількісні та

якісні зміни в бік покращення цього стану: частка студентів з достатнім та високим рівнями сформованості сукупності практичних умінь, навичок та досвіду, необхідних для ефективного проведення занять з елементами футболу в початковій школі, їх здатності застосовувати теоретичні знання на практиці та вирішувати конкретні завдання з організації СОД в умовах реального освітнього процесу складає 65,2%, тоді як до експерименту таких було 25,3%. Істотно зменшилося число студентів з низьким (на 20,7%) і середнім (19,2%) рівнями і частки таких студентів станом на кінець формувального експерименту складають відповідно 11,7% та 23,1%; в ЕГ ми виявили значну динаміку змін в розподілах майбутніх учителів фізичної культури за рівнями сформованості практико-діяльнісного компонента їхньої готовності до організації СОД з елементами футболу в ПШ, тоді як в КГ ця динаміка мало виражена (рис. 3.21).

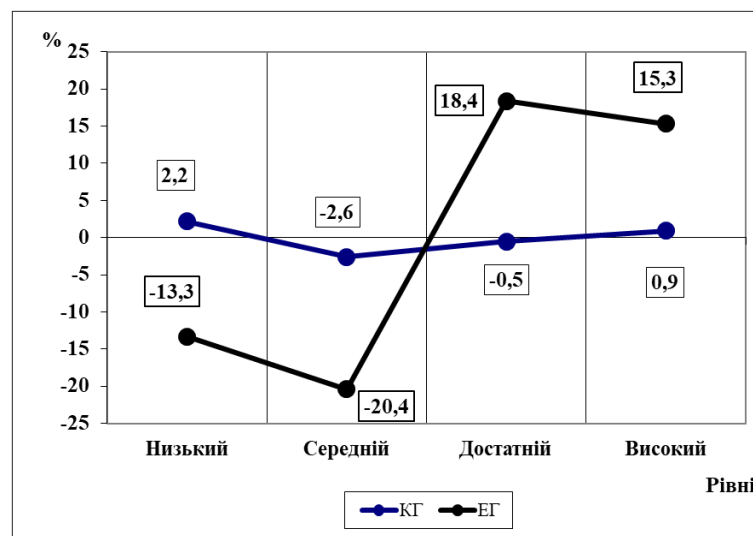

Рис. 3.21 Динаміка змін у розподілах майбутніх учителів фізичної культури за рівнями сформованості практико-діяльнісного компонента їхньої готовності до організації СОД з елементами футболу в ПШ, у %

Таким чином, можемо стверджувати, що реалізація запропонованих нами підходів дозволяє підвищити рівень формування в майбутніх учителів фізичної культури організаційно-методичних, рефлексивних вмінь, здатності до педагогічної взаємодії та комунікації в процесі організації СОД з елементами

футболу в ПШ. Це дасть їм можливість в майбутній професійній діяльності успішно здійснювати: проєктування та планування занять із включенням елементів футболу з урахуванням вікових особливостей молодших школярів; підбір адекватних засобів і методів навчання (рухливі ігри, естафети з елементами футболу, спеціальні вправи) для вирішення оздоровчих та освітніх завдань; створення безпечного середовища (забезпечення медико-гігієнічних умов, підготовка інвентарю та обладнання, дотримання правил безпеки під час занять); ефективне спілкування (вміння надавати чіткі інструкції, налагоджувати конструктивний зворотний зв'язок і заохочувати учнів до рухової активності); аналіз та оцінювання власної педагогічної діяльності та поведінки учнів під час занять; коригування змісту та методів роботи на основі отриманих результатів та спостережень.

3.2.5 Результати дослідження готовності студентів спеціальності А4.11 Середня освіта (Фізична культура) до організації СОД з елементами футболу у цілому

Як було зазначено вище, готовність вчителя до організації СОД з елементами футболу в ПШ розглядаємо як комплексне, інтегративне поняття, яке охоплює сукупність взаємопов'язаних компонентів: мотиваційно-цільового, когнітивно-змістового, комунікативно-організаційного, практико-діяльнісного. Отож, на підсумковому етапі дослідно-експериментальної роботи ми провели узагальнення даних, які отримали у процесі вивчення стану і змін у сформованості в майбутніх учителів фізичного виховання окремих компонентів їхньої готовності до організації СОД з елементами футболу в ПШ. Це дало змогу здійснити якісний та кількісний аналіз ефективності впроваджених нами підходів до формування в майбутніх учителів фізичної культури такої готовності в цілому. Результати цього узагальнення подаємо на рис. 3.22.

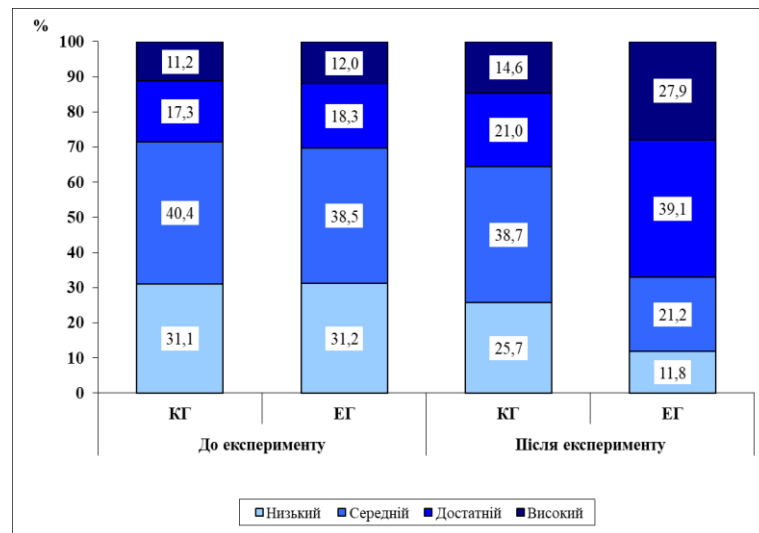

Рис. 3.22 Розподіли майбутніх учителів фізичної культури за рівнями сформованості в них готовності до організації СОД з елементами футболу в ПШ.

На основі даних, представлених на рис. 3.22, можемо зробити такі висновки:

1. На етапі констатувального експерименту розподіли студентів КГ та ЕГ за рівнями готовності до організації СОД з елементами футболу в початковій школі були майже ідентичним. Так, у КГ низький рівень готовності виявлено в 31,1 % студентів, середній – у 40,4 %, достатній – у 17,3 %, високий – у 11,2 %. Аналогічна тенденція простежується і в розподілах студентів ЕГ: частка студентів з низьким рівнем готовності складала 31,2 %, середнім – 38,5 %, достатнім — 18,3 %, високим – 12,0 %. В обох групах переважну більшість (71,5% в КГ та 69,7% в ЕГ) склали студенти, в яких готовність до організації СОД з елементами футболу в початковій школі сформована на низькому та середньому рівнях.

2. За результатами формувального експерименту в КГ частка майбутніх учителів фізичної культури з низьким рівнем готовності зменшилася з 31,1 % до 25,7 %, а частки тих, у яких ця готовність сформована на достатньому та високому рівнях незначно зросли (відповідно на 3,7% та 3,4%) і станом на кінець формувального експерименту склали відповідно 21,0 % і 14,6 %. Найбільше у цій групі виявилось студентів з середнім рівнем готовності до організації СОД з елементами футболу в початковій школі – 38,7 % (до формувального експерименту таких студентів було 40,4%), тобто в КГ після формувального експерименту

зафіксовано незначну позитивну динаміку змін в розподілах студентів за рівнями сформованості в них цієї готовності (рис. 3.23), проте ці зміни статистично незначущі (Додаток Ж).

Отже, на етапі констатувального експерименту в переважній більшості студентів КГ та ЕГ готовність до організації СОД з використанням елементів футболу в ПШ виявилася сформованою на недостатньому рівні і за результатами формувального експерименту в студентів КГ не відбулося суттєвих якісних і кількісних змін у структурі цієї готовності.

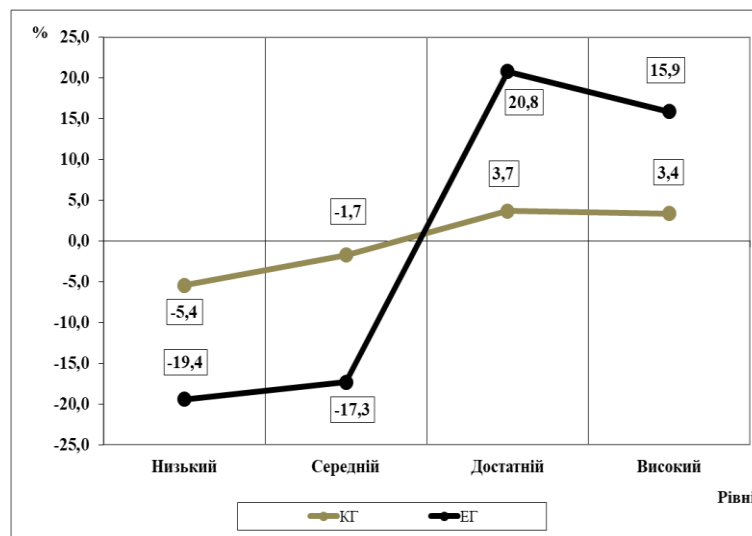

Рис. 3.23 Динаміка змін у розподілах майбутніх учителів фізичної культури за рівнями сформованості готовності до організації СОД з елементами футболу в ПШ, у %

4. Після впровадження розробленої нами моделі підготовки студентів спеціальності А4.11 Середня освіта (Фізична культура) до організації СОД стан формування в них готовності до організації такої діяльності значно покращився. Зокрема, в ЕГ істотно зменшилися частки студентів із низьким (з 31,2 % до 11,8 %) та середнім (з 38,5 % до 21,2 %), одночасно суттєво зросла кількість студентів із достатнім (з 18,3 % до 39,1 %) і високим (з 12,0 % до 27,9 %) рівнями готовності. Сукупна частка студентів із достатнім і високим рівнями готовності в ЕГ після експерименту становить 67,0 %, що більш ніж удвічі перевищує відповідний показник на початковому етапі.

У цьому розділі презентовано результати дослідно-експериментальної роботи з перевірки розробленої нами моделі підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації СОД з елементами футболу в початковій школі. За результатами вивчення рівня розвитку готовності майбутніх вчителів фізичної культури до відповідної діяльності на етапі констатувального та формувального експерименту було здійснено оцінку за кожним виокремленим компонентом цієї готовності – мотиваційно-цільовим, когнітивно-змістовим, організаційно-комунікативним і практико-діяльним, а також визначався загальний показник цієї готовності.

Проведений експеримент дав змогу поглибити розуміння майбутніми вчителями фізичної культури всієї сукупності можливостей, ресурсів та умов, які реалізуються в процесі проведення занять з елементами футболу з учнями початкової школи і сприяють їх: *фізичному розвитку* (покращення аеробної та анаеробної фізичної форми через підвищення рівня фізичної активності; розвиток координації та рефлексів; загартовування та розвиток м'язів, що впливає на зміцнення м'язово-скелетної системи; поліпшенню кардіоваскулярної системи; покращення координації, гнучкості, підвищення витривалості); *психосоціальному розвитку* (формування навичок соціальної взаємодії та міжособистісного спілкування; розвиток навичок співпраці, комунікації та лідерства у процесі командної роботи). Аналогічно можемо стверджувати про отримані результати за іншими компонентами готовності майбутніх учителів фізичної культури до окресленого виду діяльності в початковій школі. За даними формувального експерименту в ЕГ простежується яскраво виражена позитивна динаміка змін в бік покращення стану сформованості в майбутніх учителів фізичної культури готовності до організації СОД з використанням елементів футболу в ПШ (рис. 3.23). Оскільки в КГ ці зміни мають несистемний і слабо виражений характер, а в ЕГ вони статистично значущі (Додаток Ж), істотні в якісному і кількісному вимірах, то це переконливо підтверджує ефективність розробленої нами моделі формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації СОД з елементами футболу в початковій школі.

ВИСНОВКИ

Проблема професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури, формування здоров'язберезувальної компетентності та культури здоров'я суб'єктів освітнього процесу знайшла своє відображення у сучасних нормативних документах, як: Національна стратегія з оздоровчої рухової активності в Україні на період до 2025 року «Рухова активність – здоровий спосіб життя – здорова нація», «Національна стратегія із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року», «Стратегія розвитку фізичної культури і спорту на період до 2028 року», Професійний стандарт «Вчитель закладу загальної середньої освіти», Концепція Нової української школи, оновлений Державний стандарт початкової освіти та ін.

За результатами проведеного дослідження зроблено наступні висновки.

1. *Вивчено стан окресленої проблеми у вітчизняній і зарубіжній педагогічній науці*, на основі чого з'ясовано її поліаспектність: питання професійної підготовки педагогів досліджували Г. Васянович, І. Зязюн, О. Дубасенюк, О. Кондур, О. Топузов, зокрема майбутніх учителів початкової школи (О. Будник, С. Замрозевич-Шадріна, Р. Романишин, Л. Хомич, О. Цюняк, В. Чайка), учителів фізичної культури (Е. Вільчковський, О. Дубогай, Л. Сущенко, О. Тимошенко, Б. Шиян, О. Шукатка, А. Цьось, Я. Яців та ін.). Серед зарубіжних учених – М. Bowler, L. Cale, T. Fletcher, J. Harris, V. MacLaughlin, A. Saklani, P. Sammon.

Уточнено сутність основних понять дослідження, якими є: «професійна підготовка майбутніх учителів фізичної культури», «фізкультурно-оздоровча діяльність», «спортивно-оздоровча діяльність з елементами футболу», «спортивно-ігрова діяльність у початковій школі», «спортивно-оздоровче освітнє середовище», «здоров'язберезувальна компетентність», «готовність майбутнього вчителя фізичної культури до формування здоров'язберезувальної компетентності учнів», «педагогіка партнерства», «підготовка майбутніх (юних) футболістів у початковій школі» та ін.

Так, *професійна підготовка майбутнього вчителя фізичної культури до організації спортивно-оздоровчої діяльності з елементами футболу в НУШ* – це

процес формування системи знань, умінь і компетентностей, необхідних для ефективного планування, проведення й оцінювання спортивно-оздоровчої діяльності з використанням елементів футболу в умовах НУШ, з урахуванням вікових особливостей дітей і сучасних освітніх стандартів.

Готовність майбутнього вчителя фізичної культури до організації спортивно-оздоровчої діяльності з елементами футболу в початковій школі – це інтегральна характеристика особистості педагога, що включає систему професійних знань, практичних умінь, методичних навичок, мотиваційно-ціннісних орієнтацій та особистісних якостей, що здатні забезпечити ефективне планування, організацію, здійснення спортивно-оздоровчої діяльності учнів із використанням елементів футболу з урахуванням їхніх вікових, психофізичних та освітніх особливостей.

На основі досліджень згаданих вище учених, «професійну підготовку майбутнього вчителя фізичної культури до організації СОД з елементами футболу» розуміємо як *процес*, а «професійну готовність» до окресленого виду діяльності трактуємо як *результат* цього процесу.

Спортивно-оздоровче освітнє середовище трактуємо як цілеспрямовано організований комплекс умов і заходів, який створено у закладі освіти для забезпечення фізичного, психічного та соціального благополуччя молодших школярів, формування у них здоров'язбережувальної компетентності та стійкого інтересу до рухової активності. Або ж – це система педагогічних заходів спортивно-оздоровчого характеру, що спрямовані на формування культури здоров'я та мотивацію до занять фізичною культурою і спортом (елементами футболу) у дітей.

Спортивно-оздоровча діяльність у початковій школі з елементами футболу у дисертації визначена як організований освітній процес, що передбачає застосування вправ і завдань на основі елементів футболу (ведення, передача, удари по м'ячу, командні ігрові дії) задля розвитку рухових якостей, формування комунікативних навичок, командного духу, виховання дисципліни, зміцнення здоров'я молодших школярів.

2. Проаналізовано вітчизняний і зарубіжний досвід організації спортивно-оздоровчої діяльності з елементами футболу в початковій школі та професійної підготовки вчителя фізичної культури. Результати досліджень переконливо підтверджують імператив урахування специфіки когнітивного, психологічного та фізичного навантаження футболу на всіх рівнях тренувального процесу, що слугує підґрунтям для поглибленої уваги на персоналізації та підвищенні ефективності підготовки юних футболістів упродовж усього циклу їхнього спортивного вдосконалення. У професійній підготовці вчителів фізкультури акцентовано на потребі формування базових якостей у молодших школярів для фізичної активності, зацікавлення спортивно-оздоровчою діяльністю й відповідального ставлення до здоров'я. Таким чином, аналіз релевантної науково-педагогічної літератури надав можливість окреслити провідні напрями для створення моделі професійної підготовки майбутніх учителів до організації спортивно-оздоровчої діяльності з елементами футболу в початкових класах, що ґрунтується на педагогіці партнерства, співпраці, командній взаємодії всіх учасників освітнього процесу.

3. Охарактеризовано критеріально-рівневу структуру готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації спортивно-оздоровчої діяльності з елементами футболу в початковій школі: формування професійної готовності майбутнього вчителя фізичної культури до організації спортивно-оздоровчої діяльності з елементами футболу відбувалося за чотирма компонентами (складниками готовності): *мотиваційно-цільовим, когнітивно-змістовим, комунікативно-організаційним і практико-діяльнісним*. Визначено критерії професійної готовності майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-оздоровчої діяльності з елементами футболу (*мотиваційний, когнітивний, комунікативний, рефлексивно-процесуальний*), які корелюються зі згаданими компонентами, подано відповідні показники, які детально характеризують сутність цих компонентів готовності. Відповідно до критеріїв визначено рівні професійної готовності майбутніх учителів до окресленого виду діяльності: *високий, достатній, середній і низький*.

4. Запропоновано методичний інструментарій для підготовки майбутніх

педагогів до реалізації завдань здоров'язбереження у початкових класах засобами спортивно-оздоровчої діяльності з елементами футболу. У професійній підготовці майбутніх учителів фізичної культури до окресленого виду діяльності рекомендуємо залучення їх до проведення інтегрованих уроків у початковій школі, впровадження цифрових інновацій в освітній процес (відеоуроки, мобільні додатки для розвитку координації, віртуальні тренажери), проєктної діяльності (наприклад, міні-турніри), а також різних форм позаурочної діяльності – спортивні свята, змагання, естафети, дні здоров'я; прогулянки, туристичні квести, екскурсії з елементами рухової активності, гурткова робота.

5. *Розроблено та експериментально перевірено модель підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації спортивно-оздоровчої діяльності з елементами футболу в початковій школі, яка містить три блоки: цільовий* (мета, завдання, методологічні підходи і загально-педагогічні та спеціальні принципи професійної підготовки вчителя), *змістово-процесуальний* (організаційно-методичні вимоги до підготовки здобувачів вищої освіти у сфері фізичної культури, форми організації, методи навчання, технології та педагогічні умови її ефективного впровадження у практику роботи ЗВО); *контрольно-оцінювальний блок* (компоненти готовності, критерії, показники і рівні сформованості). Реалізація окресленого методичного інструментарію здійснюється у відповідному спортивно-оздоровчому освітньому середовищі, яке пронизує усі блоки цієї моделі.

Методична спрямованість підготовки майбутніх педагогів розроблена відповідно до визначених *напрямів спортивно-оздоровчої діяльності (з елементами футболу)* для початкових класів: *дидактично-розвивальний напрям* (розвиток основних рухових якостей учнів – спритність, швидкість, координація, увага), *виховувальний напрям* передбачає формування почуття відповідальності у командній грі; дотримання правил, формування інтересу до здорового способу життя; *діагностичний напрям* (спостереження, фіксація індивідуальних досягнень учнів, моніторинг прогресу); *гігієнічний напрям* –урахування вікових і фізичних можливостей учнів; дотримання правил безпеки під час рухливих ігор із м'ячем;

інклюзивно-безбар'єрний напрям (адаптація вправ, ігор з елементами футболу для учнів з різними освітніми потребами, використання спеціального обладнання, подолання гендерних стереотипів). Ефективність реалізації цієї моделі забезпечується через впровадження *змістово-методичної, організаційно-технологічної, мотиваційно-рефлексивної умов* у ЗВО.

У результаті дослідно-експериментальної перевірки розробленої моделі у контрольних і експериментальних групах було впроваджено запропоноване методичне забезпечення для підготовки майбутніх учителів фізичної культури. На етапах констатувального і формувального експерименту було здійснено визначення рівня готовності їх до відповідної СОД за кожним компонентом і готовність в цілому. Виявлено, що на етапі констатувального експерименту в переважній більшості здобувачів вищої освіти КГ та ЕГ готовність виявилася сформованою на недостатньому рівні і за результатами формувального експерименту в студентів КГ не відбулося суттєвих якісних і кількісних змін у структурі цієї готовності. З'ясовано, що після впровадження розробленої нами моделі у підготовку студентів спеціальності А4.11 Середня освіта (Фізична культура) до організації СОД з елементами футболу цей рівень дещо підвищився: в ЕГ істотно зменшилися частки студентів із низьким (з 31,2 % до 11,8 %) і середнім (з 38,5 % до 21,2 %), одночасно суттєво зросла кількість студентів із достатнім (з 18,3 % до 39,1 %) і високим (з 12,0 % до 27,9 %) рівнями готовності. Сукупна частка майбутніх педагогів із достатнім і високим рівнями готовності в ЕГ після експерименту становить 67,0 %, що більш ніж удвічі перевищує відповідний показник на початковому етапі.

Отже, за результатами формувального експерименту в ЕГ виявлено виражену позитивну динаміку змін щодо сформованості в майбутніх учителів фізичної культури готовності до організації СОД з використанням елементів футболу в початковій школі, що підтверджує ефективність розробленої нами моделі. Таким чином, всі завдання дослідження виконані, мета досягнута.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Авраменко В. Г., Гончаренко В. І., Джус О. М., Костюкевич В. М., Ніколаєнко В. В. Футбол: навчальна програма для ДЮСШ, СДЮШОР, ШВСМ. Київ, 2003. 106 с.
2. Адєєва О. В. Підготовка майбутніх учителів до валеологічного виховання учнів загальноосвітніх навчальних закладів: дис. ... кандидата пед. наук : 13.00.04. Одеса, 2009. 211 с.
3. Аксьонова О. П., Кириленко Л. В. Школа компетентностей на уроках з фізичної культури в початкових класах. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. 2018. Вип. 3 (97). С. 25–32.
4. Антонова О. Є., Поліщук Н. М. Підготовка вчителя до розвитку здоров'язбережувальної компетентності учнів: монографія. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2016. 248 с.
5. Антонова О. Є. *Теоретичні та методичні засади навчання педагогічно обдарованих студентів*. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2007. 472 с.
6. Ахметов Р. Ф., Хлань Р. О. Особливості формування рухових умінь і навичок в юних футболістів. *Фізична культура, спорт та здоров'я нації*. 2023. №16. С. 48-54.
7. Бабюк С. Професійна підготовка майбутніх учителів фізичної культури до оздоровчої роботи. *Педагогічна освіта: теорія і практика*, 2018. № 1(25). С. 8–12. <https://doi.org/10.32626/2309-9763.2018-25-8-12>
8. Байрачний О. Когнітивні здібності як один з критеріїв відбору та орієнтації спортсменів різного віку в ігрових командних видах спорту (на прикладі футболу). *Науковий часопис Українського державного університету імені Михайла Драгоманова*, 2024. № 8(181). С. 14-18. [https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series15.2024.8\(181\).02](https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series15.2024.8(181).02)
9. Байрачний О., Дейнеко І. Роль та значення рухливих ігор в процесі психологічного та психофізіологічного розвитку юних футболістів на етапі початкової підготовки. *Науковий часопис Національного педагогічного*

університету імені М. П. Драгоманова. Серія 15. Київ : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2023. Вип. 11 (171). С. 12-16.

10. Базильчук В. Б. Організаційні засади активізації спортивно-оздоровчої діяльності студентів в умовах вищого навчального закладу. Х.: Основа, 2010. 105с.

11. Балан Б. Особливості управління підготовкою футболістів 17–21-річного віку в період переходу до професійних команд. *Науковий часопис Українського державного університету імені Михайла Драгоманова*, 2022. № 9(154). С. 21-25. [https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2022.9\(154\).05](https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2022.9(154).05)

12. Балух М. М. Педагогічні умови формування здоров'язбережувальних компетентностей майбутніх учителів початкових класів. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету ім. В. Гнатюка. Серія: Педагогіка*. 2020. № 2. С. 49–54.

13. Башавець Н. А. Здоров'язбережувальна компетентність майбутнього фахівця як основа його культури. *Наука і освіта*. 2013. № 1–2. С. 120–122.

14. Безрукавий Р. Формування здоров'язберігаючої компетентності у майбутніх фахівців пожежно-рятувальної служби у процесі професійної підготовки: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти». Переяслав-Хмельницький, 2014. 21 с.

15. Безкопильний О. О. Модель підготовки майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)*: [зб. наук. пр.]. Київ, 2018. Вип. 3К(97)18. С. 56–59.

16. Безкопильний О. О. *Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі: теорія та методика*: монографія. Черкаси: ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2020. 552 с. https://eprints.cdu.edu.ua/4820/1/monogr_dez.pdf (дата звернення: 15.09.2025)

17. Бех І. Д. *Вибрані наукові праці. Виховання особистості*. 2015. Том 1. Чернівці: Букрек. 840 с.

18. Бичук О. І. Фізкультурно-оздоровча робота у школі: навч. посіб. Луцьк : Надстир'я, 1997. 144 с.
19. Бичук І. О., Іваніцький Р. Б., Бичук О. І., Цюпак Ю. Ю. *Фізична, технічна й тактична підготовка футболістів: методичні рекомендації*. Луцьк, 2023. 54 с.
20. Біда О. А. *Теоретико-методологічні засади підготовки майбутніх учителів до здійснення природознавчої освіти у початковій школі: автореф...* д-ра пед. наук: 13.00.04; Ін-т пед-ки і псих-ї проф. освіти АПН України. К., 2003. 37 с.
21. Бідюк Н. М. Сучасні тенденції розвитку системи професійної освіти у Польщі в контексті євроінтеграційних процесів. *Педагогічний дискурс*. 2011. Вип. 9. С. 30–35.
22. Білик В. Г. *Формування готовності майбутніх учителів до здоров'яформуванняльної діяльності у початковій школі: дис. ... канд пед. наук: 13.00.04; НПУ імені М. П. Драгоманова. Київ, 2016. 266 с.*
23. Белікова Н. О. Сучасні тенденції професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичного виховання та спорту. *Вісник Чернігів. нац. пед. ун-ту. Серія: Педагогічні науки. Фізичне виховання та спорт: [зб. наук. пр.]*. Чернігів, 2013. Вип. 112(2). С. 52–56.
24. Бельський Я. Теоретичні і методичні основи підвищення ефективності праці вчителів фізичного виховання: *автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04; Ін-т педагогіки і психології проф. освіти Акад. пед. наук України. Київ, 2000. 46 с.*
25. Божик М. В. Теоретична підготовленість вчителів-предметників з професійно-прикладної фізичної підготовки як ефективна умова формування готовності до професійної діяльності. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія № 15. «Науково-педагогічні проблеми фізичної культури / Фізична культура і спорт»*. К.: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2013. Том. 1. Вип. 7 (33). С. 45–51.
26. Божок О., Курилюк С. Сучасні інноваційні підходи до організації спортивно-оздоровчої роботи у закладах вищої освіти України. *Проблеми освіти*. 2025. № 1 (102). С. 340–354. <https://doi.org/10.52256/2710-3986.1-102.2025.23>

27. Бойко О. О. Сучасні вимоги до професійної підготовки учителів фізичної культури. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія № 15. «Науково-педагогічні проблеми фізичної культури / Фізична культура і спорт»*. К.: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2013. Том.1. Вип. 7 (33). С. 52–57.
28. Бойченко С., Залойло В., Гончарук А. Специфічні критерії спритності футболістів різної кваліфікацій. *Науковий часопис Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова. Серія 15*. Київ: Видавництво НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2017. Вип. 6 (88). С. 19-21.
29. Бойчук Ю. Д. Сучасні здоров'язбережувальні технології: монографія. Харків: Оригінал, 2018. 724 с.
30. Борисевич Л. В., Шукатка О. В. Вплив обраної спеціальності на рівень фізичної активності студентів. Реабілітаційні та фізкультурно-рекреаційні аспекти розвитку людини (Rehabilitation & Recreation): науковий журнал. Рівне: Видавничий дім «Гельветика», 2022. № 13. С. 115-120. <https://doi.org/10.32782/2522-1795.2022.13.15>
31. Бріжата І. А. *Педагогічні технології профілактики шкільного травматизму у фаховій підготовці майбутніх учителів фізичної культури*: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02; Чернігів. нац. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка. Чернігів, 2011. 20 с.
32. Будник О. Педагогіка здоров'язбереження в сучасній початковій школі. *Гірська школа Українських Карпат*. 2014. № 11. С. 30–33.
33. Будник О. Б. *Професійна підготовка майбутніх учителів початкових класів до соціально-педагогічної діяльності: теорія і практика*: моногр. Дніпропетровськ: Середняк Т. К., 2014. 484 с.
34. Будник О., Ніколаєску І. Цифрові технології у підготовці майбутніх педагогів: сучасні виклики дистанційної освіти. *Viae Educationis: Studies of Education and Didactics*, 2022. № 2 (1). С. 18-28. <https://doi.org/10.15804/ve.2022.02.08>

35. Булич О., Наумчук В. Педагогічні умови формування техніко-тактичних дій юних футболістів на етапі початкової підготовки. *Сучасні тенденції розвитку фізичної культури, спорту, фізичної терапії та ерготерапії: зб. тез доп. II наук.-практ. семінару студ., аспірантів і молодих вчених*. 2022. С. 7–8.

36. Васянович Г. Методологічні контексти педагогічної науки на сучасному етапі її розвитку. В кн.: *Педагогічна освіта і наука в умовах класичного університету: традиції, проблеми, перспективи: у 3-х т. Т. 1: Підготовка педагогічних кадрів у вищій школі: виклики, проблеми, динаміка змін* : зб. наук. пр.; за ред. М. Євтуха, Д. Герцюка, К. Шмидта. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2013. С. 11–28.

37. Ващенко О. М. Особливості побудови здоров'язбережувального освітнього середовища початкової школи. *Здоров'я та фізична культура*. 2014. № 4(292). С. 2–9.

38. Ващенко О. М. Формування умінь і навичок здорового способу життя учнів 1–4 класів шкіл-інтернатів: *автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.07 «Теорія та методика виховання»*. Київ, 2007. 21 с.

39. Ващенко Л. *Підготовка майбутніх учителів до формування здорового способу життя учнів*. Київ: Либідь. 2020. 198 с.

40. Ведмеденко Б. Ф. Теоретичне обґрунтування цільового спрямування педагогічної технології на виховання учнів до самостійних занять фізичною культурою і спортом. *Фізичне виховання і спорт у сучасних умовах*. Черкаси: ЧНУ. 2004. С. 12-15.

41. Верховська М. В. Готовність учителя фізичної культури до використання фізкультурно-оздоровчих технологій у роботі з учнями загальноосвітніх навчальних закладів як педагогічна проблема. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2014. Вип. 34. С. 405–411.

42. Винник Н.М. Сутність і зміст поняття спортивно-оздоровчої діяльності. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*. 2016. IV (42). Issue: 87. P. 45–49.

43. Височан Л. М. Шляхи формування здорового способу життя в учнів початкових класів. *Молодий вчений*. 2014. № 3(06). С. 84–86.
44. Вільчковський Е., Пасічник В. Основні умови підвищення педагогічної праці вчителів фізичного виховання польських шкіл. *Вісник Кам'янець-Подільського нац. ун-ту імені Івана Огієнка. Серія: Фізичне виховання, спорт і здоров'я людини*: зб. наук. пр. Кам'янець-Подільський, 2014. Вип. 7. С. 157–162.
45. Вільчковський Е. С. Професійна спрямованість підготовки фахівців з фізичного виховання. *Розвиток педагогічної і психологічної наук в Україні 1992–2002*: зб. наук. пр. Харків: ОВС, 2002. Ч. 1. С. 301–310.
46. Віндюк А. В. Особливості практико-орієнтованого змісту професійної підготовки майбутніх фахівців із туризмознавства в закладах вищої освіти. *Вісник Запорізького нац. ун-ту. Серія: Педагогічні науки*: зб. наук. пр. Запоріжжя, 2017. № 2. С. 98–103.
47. Воронін Д. Здоров'язберігаюча компетентність в соціально-педагогічному аспекті. *Педагогіка, психологія та медико-біол. пробл. фіз. виховання і спорту*. 2006. № 2. С. 25–28.
48. Воронін Д. Є. Формування здоров'язберігаючої компетентності студентів вищих навчальних закладів засобами фізичного виховання: *дис. ... кандидата пед. наук*: 13.00.07. Херсон, 2006. 221 с.
49. Воскобойнікова Г. Л. Теоретичні і методичні основи формування медико-валеологічної компетентності у майбутніх учителів початкової школи: *автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. пед. наук: спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти»*. К., 2013. 42 с.
50. Гавриш І. В. *Теоретико-методологічні основи формування готовності майбутніх учителів до інноваційної професійної діяльності*: дис. ... доктора пед. наук: 13.00.04. Х., 2006. 475 с.
51. [Гаркуша С. В.](#) Модель формування готовності майбутніх фахівців фізичного виховання до використання здоров'язбережувальних технологій. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету*. 2014. Вип. 118(2). С. 94–99.

52. Голіков О. Б. Підготовка майбутніх учителів до організації позакласної дозвіллевої діяльності страшокласників: *дис. ... кандидата пед. наук*: 13.00.04. Бердянськ, 2007. 207 с.
53. Гонтаровська Н. Б. Теоретичні і методичні засади створення освітнього середовища як фактору розвитку особистості школяра: *дис. ... доктора пед. наук*: 13.00.07. Київ, 2012. 474 с.
54. Гончаренко С. У. Методологія. *Енциклопедія освіти*. Академія пед.наук України, гол.ред. В.Г.Кремень. К.: Юрінком Інтер, 2008. С.498-500.
55. Гончаренко М. С., Лупаренко С. Є. Поняття «валеопедагогіка» та «педагогічна валеологія» у психолого-педагогічній літературі. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2010. № 1(3). С. 45–55.
56. Голод Ю.М., Пасічник В. М., Пітин М. П., Лещак О. М., Цап І. Г. Перспективи комплексного використання засобів спортивних ігор у фізичному вихованні учнів початкових класів закладів загальної середньої освіти. *Олімпійський та паралімпійський спорт*, 2024. Вип. 1. С. 49–55. <https://doi.org/10.32782/olimpspu/2024.1.9>
57. Гончаренко М. С., Лупаренко С. Є. Поняття «валеопедагогіка» та «педагогічна валеологія» у психолого-педагогічній літературі. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології: науковий журнал*. 2010. № 3(5). С. 30-38.
58. Гончарук І. Інтерактивні методи навчання у формуванні здоров'язбережувальної компетентності учнів. Черкаси: Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького. 2019. 284 с.
59. Гордієнко П. Ю. Спортивно-технічна підготовка юних футболістів. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка: педагогічні науки*. 2019. №4 (327). Ч. 1. С. 156-165.
60. Гринченко І.Б., Наконечний В.О., Сікора В.В., Карпунець Т. В. Методика формування «відчуття м'яча» у юних футболістів 8-9 років на початковому етапі підготовки. *Здоров'я, спорт, реабілітація*, 2018. №4. С. 23-29. <http://doi.org/10.5281/zenodo.2536452>
61. Грицюк, С. Особливості позакласної роботи з молодшими школярами,

спрямованої на їх фізичний розвиток. *Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету*, 2025. № 2(15). С. 208–212.

62. Гринь А.Р., Залойло В.В. Комплексна підготовка футболістів юного віку з урахуванням особливостей ігрової позиції. *Науковий часопис імені М. П. Драгоманова*. Серія 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури. 2013. Вип. 1(27). С.18-24.

63. Гуменникова Т. Р. *Теоретико-методичні засади підготовки майбутнього педагога до особистісно орієнтованого виховання молодших школярів в умовах ступеневої освіти: автореф...* д-ра пед. наук. К., 2011. 36 с.

64. Гусак П. М., Зимівець Н. В., Петрович В. С. Відповідальне ставлення до здоров'я: теорія та технології: *монографія*; М-во освіти і науки України, Волинський нац. ун-т ім. Л. Українки. Луцьк: Волинська обласна друкарня, 2009. 219 с.

65. Данилевич М. В. Теоретичні основи формування готовності майбутніх фахівців з фізичного виховання та спорту до рекреаційно-оздоровчої діяльності. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 15, Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт): [зб. наук. пр].* Київ, 2015. Вип. 3(1). С. 119–122.

66. Данилко М. Т. Формування готовності до професійної діяльності майбутніх учителів фізичної культури: *автореф. дис. ... канд. наук з фіз. виховання і спорту: [спец.] 24.00.02 «Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення».* Луцьк, 2000. 19 с.

67. Джуринський П. Б. Теорія і методологія здоров'язбережувальної професійної підготовленості майбутніх учителів фізичної культури: монографія. Одеса: ТОВ «Лерадрук», 2012. 324 с

68. Довженко Т.О., Небитова І.А., Шищенко В.О. Роль менторства у професійній підготовці майбутніх учителів початкової школи. *Теорія та методика навчання та виховання: збірник наукових праць*. Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди. 2021. № 51. С. 77–87.
<https://doi.org/10.34142/23128046.2021.51.08>

69. Доля Т. М. До питання феномену здоров'язбережувального середовища початкової школи. *Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету*: зб. наук. праць; ред. кол.: І. П. Аносов (гол. ред.) та ін. Мелітополь, 2012. Вип. 9. С. 238–244.

70. Дорошенко Е. Ю. Теоретико-методичні основи управління технікотактичною діяльністю в командних спортивних іграх: *автореф. дис. ... доктора наук з фізичного виховання та спорту*: [спец] 24.00.01 «Олімпійський і професійний спорт». Київ, 2014. 44 с.

71. Дорошенко Е., Підлубний В., Мирний С., Москвітіна Д., Щуров М. Фітнес-технології як засіб спортивного тренування футболістів. *Проблеми і перспективи розвитку спортивних ігор та одноборств у закладах вищої освіти: збірник статей міжнар. ХІХ наук. конф.* Харків: ХДАФК, 2023. С. 65-68.

72. Дубасенюк О. А. Теоретико-технологічні засади впровадження особистісно орієнтованого підходу у професійно-педагогічній підготовці майбутнього вчителя. *Професійна педагогічна освіта: особистісно орієнтований підхід: монографія*. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2012. С. 14-40.

73. Дубасенюк О. А., Вознюк О. В. *Концептуальні підходи до професійно-педагогічної підготовки сучасного педагога*. Житомир: Вид-во ЖДУ імені І. Франка, 2011. 114 с.

74. Дубогай О. Навчання в русі: Здоров'язберігаючі педагогічні технології в початковій школі: *методичні рекомендації*. К.: Шк. світ, 2005. 112 с.

75. Дудко С. Г. Дидактичні засади формування здоров'язбережувального навчального середовища початкової школи: *дис. ... кандидата пед. наук* : 13.00.09. К., 2015. 258 с.

76. Дулібський А. В. Моделювання тактичних дій у процесі підготовки юнацьких команд з футболу: *Автореф. дис... канд. наук з фіз. виховання і спорту*: 24.00.01; Нац. ун-т фіз. виховання і спорту України. К., 2001. 19 с.

77. Дулібський, А. Особливості організації спортивного відбору та селекції до клубних і національних збірних команд Франції з футболу. *Науковий часопис*

Українського державного університету імені Михайла Драгоманова, 2023. № 8(168). С. 56-61. [https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2023.8\(168\).11](https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2023.8(168).11)

78. Дулібський А. Спортивний відбір у системі багаторічної спеціалізованої освіти футболістів. *Спортивна наука України*. 2015. №4 (68). С. 28-35.

79. Дулібський А. Спортивний відбір, селекція та ігрова орієнтація футболістів у Республіці Польща. *Науковий часопис Українського державного університету імені Михайла Драгоманова*, 2023. № 11(171). С. 62-67. [https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series15.2023.11\(171\).13](https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series15.2023.11(171).13)

80. Дулібський А. Спортивний відбір, селекція та ігрова орієнтація футболістів у Нідерландах. *Науковий часопис Українського державного університету імені Михайла Драгоманова*, 2023. № 9(169). С. 50-56. [https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2023.9\(169\).10](https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2023.9(169).10)

81. Дулібський А., Гранчак В. Теоретико-методичні основи організації спортивного відбору і селекції футболістів Іспанії. *Науковий часопис Українського державного університету імені Михайла Драгоманова*, 2024. № 8(181). С. 71-79. [https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series15.2024.8\(181\).13](https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series15.2024.8(181).13)

82. Дулібський А. В., Зьомко О. В., Дулібський А. А. Поєднання ігрового, змагального та комунікативного методів навчання гри у процесі спортивного відбору юних футболістів. *Фізичне виховання та спорт*, 2022 (4). С. 102-111. <https://doi.org/10.26661/2663-5925-2021-4-14>

83. Дулібський А., Борецький Ю., Трач В., Приступа Є. Мультикультуралізм футболу та сучасна генетика спорту. *Спортивна наука України*. 2018. № 4(86). С. 25–36.

84. Дулібський А. В., Яценко А. Г., Ніколаєнко В. В. Спортивний відбір у футболі: *науково-методичний посібник*. Київ, 2004. 135 с.

85. Єременко О.О. Урок «Різновиди “човникового” бігу 4 х 9 м. Метання малого м'яча у щит. Рухливі ігри». *Всеосвіта*. URL: <https://vseosvita.ua/library/urok-riznovid-covnikovogo-bigu-4-h-9-m-metanna-malogo-maca-u-sit-ruhlivi-igri-549723.html> (дата звернення: 15.09.2025).

86. Завидівська Н., Грибівська І., Щур Л. Особливості освітньої спрямованості процесу здоров'язбережного навчання студентів вищих навчальних закладів. *Молода спортивна наука України*: зб. наук. пр. з галузі фіз. виховання, спорту і здоров'я людини; за заг. ред. Є. Приступи. Л., 2014. Вип. 18, т. 4. С. 33–38.

87. Завидівська Н. Н. Особливості формування загальної фізкультурно-оздоровчої освіти студентів в умовах здоров'язбережувального навчання. *Слобожанський науково-спортивний вісник*. 2014. № 1(39). С. 37–42.

88. Закон України «Про фізичну культуру і спорт» (Із змінами, внесеними згідно із Законами: [№ 2704-VIII від 25.04.2019](#), ВВР, 2019, № 21, ст.81 та ін.). URL: <https://tavr.osv.org.ua/zakon-ukraini-pro-fizichnu-kulturu-i-sport-11-25-16-17-06-2020/> (дата звернення: 12.09.2024).

89. Замрозевич-Шадріна С. Р. Особливості взаємодії школи і сім'ї у формуванні здорового способу життя молодших школярів. *Перспективи та інновації науки*. № 4 (9). 2022. С.125-132. [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2022-4\(22\)-125-132](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2022-4(22)-125-132)

90. Замрозевич-Шадріна С. Р. Формування здоров'язбережувального простору молодших школярів. *Наукові інновації та передові технології* (Серія «Державне управління», Серія «Право», Серія «Економіка», Серія «Психологія», Серія «Педагогіка»). 2022. № 4(6) 2022.С. 93-100. [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2022-4\(22\)-93-100](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2022-4(22)-93-100)

91. Захаріна Є. А. Професійна підготовка майбутніх учителів фізичної культури до позакласної та позашкільної оздоровчо-виховної роботи: теорія та методика: монографія. Запоріжжя: КПУ, 2012. 440 с.

92. Захаріна Є. А. Професійна підготовка майбутніх учителів фізичної культури до застосування технологій оздоровчо-виховної роботи. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 15, Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)*: [зб. наук. пр]. Київ, 2015. Вип. 6. С. 35–38.

93. Захаріна Є. А. Теоретичні і методичні засади професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до позакласної та позашкільної оздоровчо-

виховної роботи: дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04; Класичний приватний університет. Запоріжжя, 2013. 525 с.

94. Захаріна Є., Глущенко Н., Захаріна А. Методологічні підходи до професійної підготовки бакалаврів з фізичної культури. *Науковий часопис Українського державного університету імені Михайла Драгоманова. Серія 15.* 2023. № (7(167)). С. 93-97. [https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2023.7\(167\).18](https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2023.7(167).18)

95. Зимівець Н. В., Петрович С. П., Закусило О. Ю. Навчання здоров'я: просвітницька робота з підлітками щодо збереження розвитку та зміцнення репродуктивного здоров'я підлітків: навч.-метод. посіб.; за заг. ред. Н. В. Зимівець. Луцьк: Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2010. 360 с.

96. Іваній І. В. Характеристика сутності здоров'язберігаючої компетентності вчителя фізичної культури. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту.* 2013. № 3. С. 18–22.

97. Іванова Л. І. Основні дефініції щодо професійної підготовки майбутніх вчителів фізичної культури. *Наука і сучасність: Зб. наук. пр.* Київ: НПУ імені М.П.Драгоманова, 2005. Т. 51. С. 18-27.

98. Іванова Л. І. Сучасні підходи до професійної підготовки майбутнього вчителя фізичної культури. *Педагогічний процес: теорія і практика* Зб. наук. пр. Київ: Міленіум, 2006. Вип. 1. С. 63-73.

99. Іванова Л. І. Теоретичні і методичні засади професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до роботи з учнями з відхиленнями у стані здоров'я: автореф. дис. ... д-ра пед. наук : [спец.] 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти»; Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова. Київ, 2014. 43 с.

100. Ішук О, Цьось А. Теоретичні та методичні основи формування здоров'язберігальної компетенції студентів закладів вищої освіти. *Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві.* 2018. № 4(44). С. 21-28. <https://doi.org/10.29038/2220-7481-2018-04-21-28>

101. Кабдвал М. Ч., Пал Ш., Пунія Р. Вплив періодизованих інтервальних тренувань у поєднанні з вибуховою силою та швидкістю в ігровій ситуації на спритність та високоінтенсивні аеробні можливості юних футболістів. *Теорія та*

методика фізичного виховання, 2023. № 23(5). С. 716–721.
<https://doi.org/10.17309/tmfv.2023.5.09>

102. Карапузова Н.Д. Здоров'язбережувальні технології у системі професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*. 2015. № 1. С. 39–45.

103. Карпа І., Сухнацький М., Лобасюк В., Гурський А. Методика навчання технічних прийомів юних футболістів на етапі попередньої базової підготовки. *Науковий часопис Українського державного університету імені Михайла Драгоманова*. Серія 15. 2024. № 3(175). С. 108-113. [https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series15.2024.3\(175\).19](https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series15.2024.3(175).19)

104. Касьян А., Цюкало Л. Побудова тренувального процесу кваліфікованих футболістів у підготовчому періоді річного циклу підготовки. *Фізична культура, спорт та здоров'я нації: зб. наук. праць*. 2014. Вип. 18. С. 74-78.

105. Качак Т. Б., Дутчак Т.В. Формування здоров'язбережувальної компетентності молодших школярів засобами дитячої літератури. *Науковий часопис Українського державного університету імені Михайла Драгоманова. Серія 5 : Педагогічні науки : реалії та перспективи: зб. наук. праць*. М-во освіти і науки України, Укр. держ. ун-т імені Михайла Драгоманова. Київ : Видавничий дім «Гельветика», 2024. Вип. 98. С. 52-57.

106. Качан В., Лежньова О. Педагогічний контроль функціональної підготовленості футболістів студентських команд. *Спортивні ігри*, 2023. № 3(21). С. 22–30. <https://doi.org/10.15391/si.2021-3.03>

107. Ковальчук В. А. Педагогіка партнерства у професійній діяльності вчителя: навч. посіб. Житомир: Вид-во ЖДУ, 2023. 100 с. <https://surl.lu/xmuvcf> (дата звернення: 20.12.2024).

108. Колобич О., Хоркавий Б., Дулібський А.. Напрямки удосконалення техніко-тактичної підготовки юних футболістів. *Спортивна наука України*. 2016. №2 (72). С. 15-23.

109. Кольцова О. С. Педагогічні аспекти організації фізкультурно-

оздоровчої діяльності школярів. *Педагогічні науки*. Херсон: ХДУ, 2014. Вип. 66. С. 175-179.

110. Комар О. А. Теоретичні та методичні засади підготовки майбутніх учителів початкових класів до застосування інтерактивної технології: автореф... д-ра пед. наук: 13.00.04. Черкаси, 2011. 40 с.

111. Кондур О. Система професійної підготовки майбутніх фахівців із якості освіти у закладах вищої освіти: автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04; Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2019. 40 с.

112. Концепція Державної цільової соціальної програми розвитку фізичної культури і спорту на період до 2030 року. 2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/525-2025-p> (дата звернення: 15.10.2025).

113. Костюкевич В. М. Теоретичні та методичні основи моделювання тренувального процесу спортсменів ігрових видів спорту: автореф. дис.... доктора наук з фіз. виховання і спорту: спец. 24.00.01 «Олімпійський та професійний спорт». К.: 2012. 41 с.

114. Костюкевич В. М. та ін. Теорія і методика викладання футболу: навчальний посібник. 2-е вид. перероб. та доп.; за заг. ред. В. М. Костюкевича. Київ: КНТ, 2017. 310 с.

115. Костюкевич В., Межвинський А., Головащенко Р. Комплексна оцінка підготовленості спортсменів. *Фізична культура, спорт та здоров'я нації: збірник наукових праць*. 2023. № 15(34). С. 266-279.

116. Краще разом. Що таке педагогіка партнерства і навіщо вона в НУШ. Нова Українська школа, 2017. URL: <https://nus.org.ua/2019/06/20/pedagogika-partnerstva-shho-tse-take-ta-yak-zrozumity-chy-vona-ye-u-shkoli/> (дата звернення: 24.02.2024)

117. Кремень В. Г. Філософія людиноцентризму в освітньому просторі. 2-ге вид. К.: Т-во "Знання" України, 2011. 520 с.

118. Круцевич Т. Теорія і методика фізичного виховання: підручник. Київ: Олімпійська література. 2003. 423 с.

119. Кузенко О., Лопацький С., Юхимчук В., Максимчук Л. Використання дитячого футболу в спортивно-оздоровчій роботі вчителя фізкультури в початковій школі з інклюзивною формою навчання. *Перспективи та інновації науки* (Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»). 2025. № 11(57). С.725-735. [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2025-11\(57\)-725-735](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2025-11(57)-725-735)
120. Кузенко О., Олійник М., Перепелюк І. Упровадження здоров'язбережувальних технологій як чинник ефективного функціонування інклюзивного освітнього простору. *Освітні обрії*. 2022. № 1(54). С.81-84. <https://doi.org/10.15330/obrii.54.1.81-84>
121. Кузьменко С., Скрипка І. Історичний аспект підготовки футболістів груп початкової підготовки. *Олімпійський та паралімпійський спорт*. 2023. № 3. С. 23–26. <https://doi.org/0.32782/olimpspu/2023.3.5>
122. Кузнєцова О. Т. Методична система застосування оздоровчих технологій у процесі фізичного виховання студентів. *Дисерт.... доктора педагогічних наук: 13.00.02 – теорія та методика навчання (фізична культура, основи здоров'я)*. Київ, 2018. 613 с. <https://surl.lu/nbhdsz> (дата звернення: 12.06.2024)
123. Лампіка Ю., Шукатка О. Механізми формування стійкого інтересу до занять фізичною культурою учнів початкових класів. *Освіта. Інноватика. Практика*. 2023. № 11(6). С. 38–43. <https://doi.org/10.31110/2616-650X-vol11i6-006>
124. Лапицький В., Кулик Н. Особливості педагогічного контролю у процесі тренування футболістів. *Олімпійський та паралімпійський спорт*, випуск 3, 2023. С. 31-34. <https://doi.org/10.32782/olimpspu/2023.3.7>
125. Литвин А. В. Методологічні засади поняття «педагогічні умови». Львів: СПОЛОМ, 2014. 76 с.
126. Лодатко Є. О. Педагогічне моделювання: *монографія*. Тернопіль: Навчальна книга Богдан, 2023. 206 с.
127. Лоюк О. В. Критерії, показники та рівні сформованості здоров'язбережувальної компетентності молодших школярів. *Scientific World*

Journal, 2024. Issue 24. Part 4. Pp. 46–51. URL: <https://dspace.udpu.edu.ua/handle/123456789/18000>

128. Лубашев І., Чхайло М. Технічна підготовка футболістів 8–9 років. Актуальні питання підготовки спортсменів в олімпійських і неолімпійських видах спорту: *матеріали I Всеукраїнської науково-практичної конференції*. Суми: СумДПУ імені А.С.Макаренка, 2021. С. 97-102.

129. Луговий В. І. Компетентності та компетенції: поняттєво-термінологічний дискурс. *Вища освіта України*. 2009. № 3 (дод. 1): Темат. вип. «Педагогіка вищої школи: методологія, теорія, технології». К.: Гнозис, 2009. С. 8–14.

130. Максимчук Б. А. Підготовка майбутніх учителів початкових класів до організації спортивно-масової роботи: *автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти»*. Вінниця, 2007. 21 с.

131. Маринич В. Л., Когут І. О. Зміст і форми фізкультурно-оздоровчої роботи в позашкільних навчальних закладах. *Спортивний вісник Придніпров'я*. 2013. № 2. С. 44–49.

132. Мартиненко С. М. *Система підготовки вчителя початкових класів до діагностичної діяльності*: автореф. дис. д-ра пед. наук: 13.00.04. Ін-т педагогіки АПН України. К., 2009. 44 с.

133. Марусинець М. Професійна рефлексія вчителя початкових класів: зміст і структура. *Психолого-педагогічні проблеми сільської школи*: збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини, [ред. кол.: Побірченко Н. С. (гол. ред.) та інші]. Умань: ПП Жовтий О. О., 2009. Вип. 31. С. 109–117.

134. Матвеева Н., Клепар М., Нич О. Педагогіка партнерства як засадничі підвалини організації інклюзивного навчання молодших школярів. *Гірська школа Українських Карпат*. 2023. № 29. С. 117–121. <https://doi.org/10.15330/msuc.2023.29.117-121>

135. Матвієнко О. В. Теоретико-методичні засади підготовки майбутніх

учителів до педагогічної взаємодії у навчально-виховному середовищі школи першого ступеня: *автореф... д-ра пед. наук*: 13.00.04. Київ, 2010. 34 с.

136. Матяш В. В. Технічна підготовка футболістів на етапі попередньої базової підготовки: *автореф. дис. ... канд. наук з фіз. виховання і спорту: спец. 24.00.01 «Олімпійський та професійний спорт»*. Дніпропетровськ. 2013. 20 с.

137. Митчик О. П., Сапожник О. А. Етапи формування здоров'язбережувальної компетенції в студентів вищих навчальних закладів. *Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві*. 2011. № 3. С. 75–79.

138. Мозговий О. І. Проблеми розвитку дитячо-юнацького футболу та шляхи їх вирішення. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*, 2009. № 8. С. 110–113.

139. Муромець В. Г. Формування здоров'язбережувальної компететності майбутніх педагогів засобами інтерактивних технологій: практичний аспект. *Освітологічний дискурс*. 2015. № 4(12). С. 149–157.

140. Наконечний Р., Хіменес Х. Порівняльна характеристика підходів до підготовки футболістів на етапі попередньої базової підготовки в футбольних організаціях Львова. *Спортивні ігри*, 2023. № 4(30). С. 24–35. <https://doi.org/10.15391/si.2023-4.03>

141. Наконечний Р. Б., Хіменес Х. Р., Котов С. М. Сучасні уявлення щодо тактичної підготовленості юних футболістів. *Спортивна наука та здоров'я людини*. Київ, 2022. № 1. С. 66–79.

142. Національна стратегія з оздоровчої рухової активності в Україні на період до 2025 року «Рухова активність – здоровий спосіб життя – здорова нація». Схвалено Указом Президента України від 9 лютого 2016 року № 42/2016. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/42/2016/conv#n14> (дата звернення: 23.02.2024).

143. Нестеренко Н. Експериментальна методика розвитку швидкісно-силових якостей юних футболістів 13-14 років з урахуванням раціонального співвідношення вправ з м'ячем і без м'яча. *Науковий часопис Українського державного університету імені Михайла Драгоманова*, 2020. № 5(125). С. 115-120.

[https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2020.5\(125\).22](https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2020.5(125).22)

144. Нечитайло М. М., Публічук Т. І. Підготовка майбутніх учителів початкової школи до гігієнічного виховання молодших школярів. *Наукові записки Вінницьк. держ. пед. ун-ту імені Михайла Коцюбинського. Серія: Педагогіка і психологія*: зб. наук. пр. Вінниця, 2013. Вип. 39. С. 391–394.

145. Нікітенко О. Формування культури здоров'я молодших школярів шляхом впровадження здоров'язберезувальних освітніх технологій. *Початкова школа*. 2018. № 1. С. 36–40.

146. Ніколаєнко В. Аналіз наукових досліджень із проблем удосконалення спортивної майстерності юних футболістів. *Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві*: зб. наук. пр. 2015. № 4 (32). С. 213-218.

147. Ніколаєнко В. Організаційно методичні підходи до побудови навчально-тренувального процесу на етапі початкової підготовки футболістів: порівняльний аналіз. *Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві*: зб. наук. пр. 2014. № 1 (25). С. 76-80.

148. Ніколаєнко В. В. Освітня спрямованість змагань у дитячому футболі. *Науковий часопис Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова*. Серія 15: зб. наук. праць. Київ: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2017. Вип. 4 (85). С. 90-93.

149. Ніколаєнко В. Формування ефективної системи багаторічної підготовки юних футболістів. *Фізична культура, спорт та здоров'я нації*: зб. наук. праць. 2014. Вип. 18. С. 153-159.

150. Ніколаєнко В. В., Балан Б. А. Аналіз ігрової діяльності футболістів 19-21-річного віку в провідних командах Європи. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*, 2012. № 10. С. 45-49.

151. Ніколаєнко В. В., Воробйов М. І. Аспекти техніко-тактичної підготовки юних футболістів. *Науковий часопис Українського державного університету імені Михайла Драгоманова*, 2023. № 4(163). С. 12-17. [https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2023.04\(163\).02](https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2023.04(163).02)

152. Ніколаєнко В. В., Лобановський Б. В. Підготовка юних футболістів в

Україні: проблеми та шляхи їх подолання. *Молодь та олімпійський рух: тези доповідей XI Міжнарод. конф. молодих вчених*. Київ, 2018. С. 26-27.

153. Ніколаєнко В., Осіпцов А., Дуб І., Кошопал А., Вертель О., & Баличев М. Змагальна практика в зарубіжному дитячо-юнацькому футболі. *Науковий часопис Українського державного університету імені Михайла Драгоманова. Серія 15*. 2023. № 8(139). С. 7-15. [https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2021.8\(139\).01](https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2021.8(139).01)

154. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. Міністерство освіти і науки України. 2016. URL: <https://cutt.ly/GreOiYJd> (дата звернення: 12.06.2025).

155. Нова українська школа: poradnik dla vchitelja / za zag. red. H.M. Bıbık. Київ: Літера ЛТД, 2018. 160 с.

156. Овчаренко С. В., Матяш В. В., Яковенко А.В. Засоби та методи розвитку фізичних якостей футболістів у річному циклі підготовки: *Методичні рекомендації*. Дніпро: ПДАФКіС, 2019. 37 с. <http://www.infiz.dp.ua/misc-documents/repozit/ZO-A1/A1-0000-32-C2-19.pdf> (дата звернення: 19.05.2024).

157. Окенюк І. Напрямки оптимізації ефективності спортивного тренування з футболу. *Фізична культура, спорт та здоров'я нації: зб. наук. праць*. 2014. Вип. 18. С. 159-163.

158. Оклієвич Н. *Дитячий футбол у початковій школі: інноваційні методики спортивно-оздоровчої діяльності (для вчителя фізичної культури)*. Методичний посібник. Івано-Франківськ: Видавець Кушнір Г. М., 2025. 60 с.

159. Оклієвич Н. Залучення дітей дошкільного віку до початкових занять футболом. *Сучасне дошкілля у контексті інтеграції до європейського освітнього простору: збірник тез доповідей Міжнародної науково-практичної конференції, 7 травня 2025 р., Черкаси / Ред.кол.: І.О.Ніколаєску (гол.ред.) та ін. Черкаси: вид. ФОП Гордієнко Є.І., 2025. 136 с.; С. 85-88.*

160. Оклієвич Н. Значення фізичного виховання і спорту у соціалізації дітей і молоді. *Освітня інноватика: українсько-польський збірник студентських наукових праць / за заг. ред. проф. Будник О.Б.; Центр інноваційних освітніх*

технологій “PNU EcoSystem”. Вип. 4. Івано-Франківськ: Видавець Кушнір Г. М., 2022. 187 с.; С.147-151. URL: <https://11l.innk/B5CTa>

161. Оклієвич Н. Інноваційні підходи до фізичного виховання дітей і молоді: реалії воєнного стану в Україні. *Дитинство. Література. Культура. Освіта*. Книга абстрактів I Міжнародної мультидисциплінарної наукової конференції (5-7 жовтня 2023 р.). Ред.: Т. Качак, О. Будник. Івано-Франківськ: Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2023. 144 с.; С. 41-42. URL: https://ciot.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/144/2023/10/2_book-of-abstracts-pnu-ukraine_05-07.10.2023.pdf

162. Оклієвич Н. О. Нові підходи до фізичного виховання учнів в умовах війни. *Збірник тез III Міжнародної науково-практичної конференції «Особистість у кризових умовах сучасності: психологічні виклики»* (03 березня 2023 р., м. Івано-Франківськ) / За наук. ред. проф. Л. С. Пілецької, проф. І. М. Гояна, проф. Н.Є.Завацької, доц. О. М. Чуйко. м. Івано-Франківськ, 2023. С. 256-259. URL: https://ksp.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/68/2023/06/zbirnyk-tez-konferentsii_2023.docx.pdf

163. Оклієвич Н. Проблема мотивації до фізичної активності сучасного молодого покоління цифрової епохи. *Сучасне дошкілля у контексті інтеграції до європейського освітнього простору: збірник матеріалів V Всеукраїнської науковопрактичної конференції з міжнародною участю* (5 жовтня 2022 р.) / упорядники: І. О. Ніколаєску, К. М. Гнезділова, Ю. О. Соловей, А. С. Омеляненко. Черкаси: ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2022. 124 с.; С. 77-78.

164. Оклієвич Н. Професійна підготовка майбутніх учителів до спортивно-оздоровчої роботи з елементами футболу в початковій школі: теоретичний аспект. *Освітні обрії*, 2025. №1 (60). С. 121-127. <https://doi.org/10.15330/obrii.60.1.121-127>. URL: <https://journals.pnu.edu.ua/index.php/obrii/article/view/9623/9411>

165. Оклієвич Н. Професійна підготовка майбутніх учителів початкової школи до спортивно-оздоровчої діяльності з елементами футболу в умовах реалізації оновленого державного стандарту НУШ. *Освіта в часи кризи: інновації, стійкість та український досвід*: матеріали Міжнародної науково-практичної

конференції (3 жовтня 2025 року): збірник тез / ред.кол.: В. П. Андрущенко (голова) [та ін.]. Київ: Вид-во УДУ імені Михайла Драгоманова. 2025. 544 с. С. 331-334.

166. Оклієвич Н. Співпраця тренера і батьків у підготовці дитини до футболу в умовах війни в Україні. *Сучасні проблеми української освіти*: збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції, присвяченої пам'яті професора Василя Хруща. Івано-Франківськ, 23 жовтня 2024 р. 233 с.; С. 143-146.

167. Оклієвич Н. Система принципів підготовки майбутнього вчителя фізичної культури до організації спортивно-оздоровчої діяльності з елементами футболу в початковій школі. *Наука і техніка сьогодні*, 2025. №11(52). С.1234-1246.

[https://doi.org/10.52058/2786-6025-2025-11\(52\)-1234-1246](https://doi.org/10.52058/2786-6025-2025-11(52)-1234-1246)

168. Оклієвич Н., Гнатчук Я. Фізична і технічна підготовленість футболістів першого року навчання на етапі початкової підготовки. *Physical culture and sport: scientific perspective*, 2025. № 2(1). С. 29–35. [https://doi.org/10.31891/pcs.2025.1\(1\).66](https://doi.org/10.31891/pcs.2025.1(1).66)

169. Оклієвич Н. О., Пітин М. П. Ефективність програми занять футболістів віком 6–7 років на основі групових взаємодій за показниками технічної підготовленості. *Олімпійський та паралімпійський спорт, випуск*. 2025. № 2. С. 87–93. <https://doi.org/10.32782/olimpspu/2025.2.15>

170. Оклієвич Н., Пітин М., Яців Я., Гнатчук Я. Вплив програми занять зі спрямованим використанням групових взаємодій на показники фізичної підготовленості футболістів віком 6–7 років. *Physical culture and sport: scientific perspective*, 2025. № 2. С. 201–208. <https://doi.org/10.31891/pcs.2025.2.26>

171. Оклієвич Н. О., Пітин М. П., Човган Р. Я., Третяк Д. Я. Закордонний досвід та практичні підходи до підготовки юних футболістів першого року навчання. *Науковий часопис Українського державного університету імені Михайла Драгоманова*. 2025. Серія 15. № 2(4(190)). С. 120-125. [https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series15.2025.04\(190\).24](https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series15.2025.04(190).24)

172. Оклієвич Н., Пітин М., Синиця А., Маланюк Л., Васильків М. Протиріччя програмно-нормативного забезпечення підготовки футболістів віком 6–7 років. *Фізична активність, здоров'я і спорт*, 2025. № 1. С. 125-132. <https://doi.org/10.32782/2221-1217-2025-1-18>

173. Оклієвич Н. О., Яців Я. М., Пітин М. П., Дедишин І. М. Наукове обґрунтування компонентів системи підготовки кваліфікованих футболістів різних вікових груп: теоретичний аналіз. *OLYMPICUS*. 2024. №3. С. 101-111. <https://doi.org/10.24195/olympicus/2024-3.14>

174. *Оновлено Державний стандарт початкової освіти: розпочато громадське обговорення*. 2025. Сайт МОН України. URL: <https://mon.gov.ua/news/onovleno-derzhavnyi-standart-pochatkovoi-osvity-rozpochato-hromadske-obhovorennia> (дата звернення: 24.09.2025).

175. Осадченко Т. М. Підготовка майбутнього вчителя до створення здоров'язбережувального середовища початкової школи як педагогічна проблема. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2014. № 7(41). С. 309–316.

176. Осадченко Т. *Створення здоров'язбережувального середовища початкової школи: практичний poradnik*. Умань: ВПЦ «Візаві», 2016. 234 с.

177. Остапенко О. Виховання в учнів інтересу до занять фізичною культурою. *Фізичне виховання в школі*. 2002. № 2. С. 19-23

178. Остапенко Г. О., Циганок О. В., Жестков С. Г. Структурні компоненти готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації здоров'язбережувального навчально-виховного середовища загальноосвітньої школи. *Вісник Запорізького національного університету*. Запоріжжя: Запорізький національний університет, 2012. № 1(7). С. 78–85.

179. Пальшкова І. О. *Формування професійно-педагогічної культури майбутнього вчителя початкової школи: практико-орієнтований підхід: автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04*. Одеса, 2009. 45 с.

180. Пермяков О., Оніщук Л., Йопа Т., Остапов А. Сучасна система фізичного виховання в умовах ЗВО. *Професіоналізм педагога: теоретичні й методичні аспекти*. 2020. № 13. С. 102-112. <https://doi.org/10.31865/2414-9292.13.2020.222853>

181. Петренко С. А. Підготовка майбутніх вихователів до формування у дітей дошкільного віку основних рухових умінь і навичок: автореф. дис.... канд. пед. наук: [спец.] 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти». Київ, 2007. 19 с.
182. Писарчук О. Т. Підготовка майбутнього вчителя початкової школи до організації освітньо-розвивального середовища: *дис. ... кандидата пед. наук: 13.00.04*. Тернопіль, 2016. 273 с
183. Пітин М., Артим'юк Н. Взаємозв'язки показників фізичної підготовленості футболістів на етапі початкової підготовки. Молода спортивна наука України: *зб. наук. праць з галузі фізичної культури та спорту*. Вип. 14: у 4-х т. Львів, 2010. Т.1. С. 215-220.
184. Пітин М., Артим'юк Н. Технічна підготовленість футболістів на етапі початкової підготовки. *Фізична активність, здоров'я і спорт: наук. журнал*. Львів: ЛДУФК, 2011. № 1 (3). С. 33–40.
185. Плетньов С., Маліков М. Особливості зміни показників фізичної підготовленості футболістів 13-14 років у підготовчому періоді річного макроциклу під впливом типової програми тренувальних занять. *Науковий часопис Українського державного університету імені Михайла Драгоманова*, 2024. № 8(181). С. 203-208. [https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series15.2024.8\(181\).37](https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series15.2024.8(181).37)
186. Поліщук Н. М. Підготовка вчителя в системі післядипломної педагогічної освіти до розвитку здоров'язбережувальної компетентності учнів основної школи: *автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти»*. Житомир, 2013. 23 с.
187. Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення якості вищої освіти: Закон України 3062-IX від 2.05.2023.. *Відомості Верховної Ради України*. 2023. № 69, ст.243. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3062-20#Text> (дата звернення: 07.05.2025).
188. Про затвердження Державного стандарту початкової освіти: постанова Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 р. № 87 зі змінами. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018%D0%BF#Text> (дата звернення: 07.05.2025).

189. Професійний стандарт «Вчитель закладу загальної середньої освіти»: наказ МОН України від 29.08.2024 р. № 1215. URL: <https://cutt.ly/krjo68YO> (дата звернення: 07.05.2025).

190. Про затвердження професійного стандарту за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти». Наказ Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України № 2736-20 від 23.12.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v2736915-20#Text> (дата звернення: 26.11.2024).

191. Про затвердження Рекомендацій щодо стратегічного розвитку фізичного виховання та спортивної підготовки серед учнівської молоді на період до 2025 року. Наказ МОН України від 15.02.2021р. № 194. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0194729-21#Text> (дата звернення: 23.02.2024).

192. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. *Голос України*. 2017. 27 верес. № 178-179. С. 10–22. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 17.11.2024).

193. Про повну загальну середню освіту: Закон України від 16.01.2020 р. № 463-IX. *Відомості Верховної Ради*. 2020. № 31, С. 226. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#n145> (дата звернення: 17.11.2024).

194. Про схвалення Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року: розпорядженням Кабінету Міністрів України № 366-р від 14 квітня 2021 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/366-2021-%D1%80#Text> (дата звернення: 07.05.2025).

195. Про схвалення Національної стратегії розвитку інклюзивного навчання на період до 2029 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації на 2024-2026 роки. Розпорядження Кабінету Міністрів України № 527-р від 7 червня 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/527-2024-%D1%80#Text> (дата звернення: 18.04.2025).

196. Проценко А., Гарбар Д. Здоров'язберігаюча компетентність як складова професійної діяльності майбутнього вчителя фізичної культури.

Інноваційна педагогіка. 2024. Вип. 67. Т. 2. С. 163-167.
<https://doi.org/10.32782/26636085/2023/67.2.33>

197. Радіонова О., Логвінова Я. Готовність до формування здоров'язбережувальної компетентності учнів як результат підготовки майбутніх вчителів фізичної культури. *Науковий часопис Українського державного університету імені Михайла Драгоманова*. Серія 15. 2023. (3К(162)). С. 333-337.
[https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2023.3К\(162\).69](https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2023.3К(162).69)

198. Радченко О. В., Чиж А. Г., Констанкевич В. П. Показники технічної підготовленості футболістів на етапі початкової підготовки. *Спортивні ігри*, 2022. № 1 (23). С. 43–55. <https://doi.org/10.15391/si.2022-1.05>

199. Ратушняк Н. О. Індивідуалізація інклюзивного навчання учнів початкової школи в системі підготовки майбутніх вчителів. *Наукові записки НПУ ім. М. П. Драгоманова*. 2019. № 145. С. 156-164.

200. Рибалко Л. М. Світовий досвід фізкультурно-оздоровчої діяльності у закладах вищої освіти. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури. *Фізична культура і спорт: Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. 2019. Вип. 3К(110)19. С. 487-491.

201. Рибалко Л. Фізкультурно-оздоровча діяльність як запорука здоров'язбереження. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*, 2023. № 3К(162). С. 343-347.

202. Роганова М., Рашидова С., Роганов М. Професійна рефлексія викладача закладу вищої освіти як умова його педагогічної культури. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика: збірник наукових праць*. 2023. Т. 1, № 1 (105). С. 141–151. <https://doi.org/10.33216/2220-6310/2023-105-1-141-151>

203. Романенко С. Спортивно-оздоровча діяльність: сутність, класифікація та інструменти. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2021. № 5(2). С. 260-265. [https://doi.org/10.31891/2307-5740-2021-298-5\(2\)-44](https://doi.org/10.31891/2307-5740-2021-298-5(2)-44)

204. Романюк В. П. Комплексна оцінка впливу занять футболом в умовах різних рухових режимів на морфофункціональний розвиток школярів 11-17 років: автореф. дис. ... канд. наук з фіз. виховання та спорту: [спец.] 24.00.02 «Фізична

культура, фізичне виховання різних груп населення»; Харків. держ. акад. фіз. культури. Харків, 2007. 19 с.

205. Свірщук Н. С., Возняк Т. В., Драчук А. І. Спеціальна підготовка майбутніх учителів фізичної культури до фізкультурно-рекреаційної діяльності як пріоритетний напрям сучасної вищої освіти. *Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві* : зб. наук. пр. Східноєвроп. нац. ун-ту імені Лесі Українки. Луцьк, 2012. № 2. С. 80–85.

206. Синиця А. В. Шляхи вдосконалення методики розвитку швидкості у футболістів. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*, 2010. № 4. С. 137-139.

207. Сисоєва С. О. Підготовка вчителя до формування творчої особистості учня: монографія. К.: Поліграфкнига, 1996. 406 с.

208. Скульський Р. П. Підготовка майбутніх учителів до педагогічної творчості: монографія. К.: Вища школа, 1992. 135 с.

209. Сливка Л. Ретроспектива здоров'язбережувального виховання дітей та молоді у творчості польських дослідників 1960-х – 1980-х рр. *Молодь і ринок*. 2021. № 4(190). С. 76–79. <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2021.236348>

210. Собко С., Собко Н., Липчанська Л. Контроль фізичної підготовленості юних футболістів етапу попередньої базової підготовки. *Науковий часопис Українського державного університету імені Михайла Драгоманова*, 2023. № 3К(162). С. 374-379. [https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2023.3K\(162\).78](https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2023.3K(162).78)

211. Соколенко Л. С. Формування культури здорового способу життя студентів вищих навчальних закладів: дис. ... кандидата пед. наук: 13.00.07. Умань, 2011. 295 с.

212. Соколова О., Сердюк Д. Удосконалення навчально-тренувального процесу футболістів у підготовчому періоді. *Вісник Запорізького національного університету. Фізичне виховання та спорт*. 2020. № 2. С. 159-165. <https://doi.org/10.26661/2663-5925-2020-2-24>

213. Соловей Ю. О. Використання здоров'язбережувальних технологій в закладах дошкільної освіти. *Науковий вісник Кременецької обласної гуманітарно-*

педагогічної академії ім. Тараса Шевченка. Педагогічні науки, 2022. № 14. С. 154-163. <https://doi.org/10.32782/2410-2075-2022-14.16>

214. Стратегія розвитку фізичної культури і спорту на період до 2028 року. Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 4 листопада 2020 р. № 1089. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/1089-2020-%D0%BF#n9> (дата звернення: 13.03.2025р.)

215. Стратегія сталого розвитку України до 2030 року. *Веб-сайт.* 2017. URL: <https://cutt.ly/9raNJZ7B> (дата звернення: 18.05.2025).

216. Стратегічний план діяльності Міністерства освіти і науки України до 2027 року «Освіта переможців». URL: <https://mon.gov.ua/strategichniy-plan-diyalnosti-mon-do-2027-roku> (дата звернення: 18.04.2025).

217. Сухомлинський В. О. Серце віддаю дітям. Вибр. твори : в 5 т. К.: Рад. шк., 1977. Т. 3. С. 7-299.

218. Сущенко Л. П. Професійна підготовка майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту (теоретико-методологічний аспект): монографія. Запоріжжя: Запорізький державний університет, 2003. 442 с.

219. Сущенко Л. П. Теоретико-методологічні засади професійної підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту у вищих навчальних закладах: *автореф. дис. ... д-ра пед. наук: [спец.] 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти».* Київ, 2003. 45 с.

220. Терещенко В. І., Бойченко С. В., Залойло В. В. Засоби спортивної підготовки – основа розвитку спеціальних рухових якостей футболіста. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова.* Серія 15: Київ: Видавництво НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2019. Вип. 2 (108). С. 153-156.

221. Тернопільська В. І. Сучасні тенденції мотивації навчально-професійної діяльності студентів. *Вісник національного університету оборони України.* 2012. Вип. 5, № 30. С. 141–144.

222. Тимошенко О. В. Особливості організації дистанційної форми навчання майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту у вищих навчальних закладах України. *Вісник Чернігів. нац. пед. ун-ту. Серія: Педагогічні науки.*

Фізичне виховання та спорт: зб. наук. пр. Чернігів, 2014. Вип. 118(2). С. 237–242.

223. Тимошенко О. В. Теоретико-методичні засади оптимізації професійної підготовки вчителів фізичної культури у вищих навчальних закладах: автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04; Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2009. 38 с.

224. Ткачівська І. Структура предметно-методичної компетентності майбутнього вчителя фізичної культури. *Педагогічна інноватика: сучасність та перспективи*. 2024. № 5. <https://doi.org/10.32782/ped-uzhnu/2024-5-11>

225. Турчин Т. М., Легін В. Б., Височан Л. М., Плетеницька Л. С., Томченко М. А., Максимчук Б. А. Професійна підготовка майбутніх учителів початкових класів у контексті використання нових педагогічних технологій у роботі з школярами. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. Серія 15: Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт). 2021. № 2(130). С. 111–121. [https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2021.2\(130\).26](https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2021.2(130).26)

226. Тутова Т. Б. Готовність майбутніх вчителів початкової школи до педагогічної взаємодії з гетерогенними групами учнів як складова частина фахової підготовки. *Інноваційна педагогіка*, 2019. Вип. 10. Т.3. С. 107-111. http://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2019/10/part_3/27.pdf

227. Фалес Й. Г., Огерчук О. Ф., Колобич О. В. та ін. *Ігри та ігрові вправи техніко-тактичного характеру в підготовці футболістів*. Львів: ЛДІФК, 1998. 112 с.

228. Фізичне виховання учнів початкових класів у позакласній роботі загальноосвітніх навчальних закладів: навч.-метод. посіб.; В. В. Івашковський, О. І. Остапенко, М. В. Тимчик; [за ред. М. Д. Зубалія]. Кіровоград: Імекс-ЛТД, 2014. 172 с.

229. Футбольні тренування для дітей. *Інформаційний портал РЕПОРТЕР*. 2024. <https://reporter.zp.ua/trenuvannya-z-futbolu-dlya-ditej.html> (дата звернення: 24.01.2025)

230. Хлус Н. Педагогічна технологія спеціальної фізичної підготовки юних гравців у міні-футболі. *Спортивні ігри*, 2023. № 1(27). С. 74–83. <https://doi.org/10.15391/si.2023-1.07>
231. Хоменко С. Критерії і рівні професійної компетентності вчителя фізичної культури. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*. 2011. № 4(1). С. 191–196.
232. Хомич Л. О. Система психолого-педагогічної підготовки вчителя початкових класів: *дис. ... наук. ступеня доктора пед. наук*. К., 1999. 443 с.
233. Хоружа Л.Л. Етична компетентність учителя як основа гуманістичної парадигми освіти. *Шлях освіти*. 2009. № 3. С. 27-33.
234. Цюняк О. Організаційно-педагогічні умови удосконалення системи професійної підготовки майбутніх магістрів початкової освіти до інноваційної діяльності. *Professional Pedagogics*. 2020. № 1(20), С. 71-77. <https://doi.org/10.32835/2707-3092.2020.20.71-77>
235. Цюняк О. П. Система професійної підготовки майбутніх магістрів початкової освіти до інноваційної діяльності: *автореф. дис. ...д-ра пед. наук: 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти»*; Ін-т пед. освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна. Київ. 2020. 40 с.
236. Цюняк О. П., Замрозевич-Щадріна С. Р., Будник О. Б., Довбенко С. Ю. Інноваційні стратегії підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації спортивно-оздоровчих заходів з елементами футболу в початковій школі. *Вісник науки та освіти*. 2025. № 11(41). С. 3185–3198. [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2025-11\(41\)-3185-3198](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2025-11(41)-3185-3198)
237. Цьось А. В. *Українські народні ігри та забави*: навчальний посібник. Луцьк: Надстир'я, 1994. 96 с.
238. Чайка В. Теорія і технологія підготовки майбутнього вчителя до саморегуляції педагогічної діяльності: *дис... д-ра наук: 13.00.04*. Тернопіль, 2007. 463 с.
239. Шаленко В. В., Перцухов А. А. Порівняльний аналіз показників фізичної підготовленості футболістів професійних команд різного рівня.

Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. 2010. № 1. С. 139-141.

240. Шаповалова І. В. Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до професійного самовдосконалення: проєкція на самореалізацію в педагогічній діяльності. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*: зб. наук. пр. Запоріжжя, 2015. Вип. 45. С. 405–411.

241. Шарко В.Д. *Методологічні засади сучасного уроку: посібник для вчителів і студентів*. Херсон: В-цтво ХНТУ, 2009. 111 с.

242. Шевців З. М. Теорія та методика професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи до роботи в інклюзивному середовищі загальноосвітнього навчального закладу. *Дис...д-ра педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04*. Рівне, 2017. 608 с.

243. Шевченко А. Ю., Бойченко С. В. Структура і зміст процесу підготовки юних футболістів на етапі початкової підготовки. *Науковий часопис НПУ імені М.П.Драгоманова. Серія 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)*: [зб. наук. пр.]. Вип. 6(49). 2014. С.146-155.

244. Шинкарьов С. І., Сіпакова Д. О., Павлов Р. Г., Брусак О. М. Спортивно-оздоровча діяльність: основи організації та практичні аспекти. *Методичні рекомендації для здобувачів вищої освіти різних спеціальностей*. Полтава: Видавництво: Державний заклад «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», 2025. 27 с. <https://surl.li/cqmtof> (дата звернення: 24.10.2025)

245. Шиян Б. М. *Теорія і методика фізичного виховання школярів*: підручник. Тернопіль: Навчальна книга-Богдан, 2006. Ч. 2. 248 с.

246. Шиян Б. М. Підготовка вчителя фізичної культури третього тисячоліття. *Концепція розвитку галузі фізичного виховання і спорту в Україні*: зб. наук. пр. Рівне, 2001. Вип. 2. С. 371–374.

247. Шукатка О. В., Олійник Н. А. Формування здорового способу життя молодших школярів. *Гуманітарний форум*, 2023. № 1(1). С. 35–39. [https://doi.org/10.60022/1\(1\)-6GF](https://doi.org/10.60022/1(1)-6GF)

248. Шурхал І. А. Сутність та структура професійної готовності майбутніх учителів фізичної культури. *Вісник Чернігів. нац. пед. ун-ту. Серія: Педагогічні науки: зб. наук. пр.* Чернігів, 2015. Вип. 125. С. 265–268.
249. Яворська Т. Є., Денисовець Д. А., Філіна В. А. Методика розвитку координаційних здібностей юних футболістів на початковому етапі тренування. *Спортивна наука.* 2018. С. 116–123.
250. Язловецька О. В. Компетентнісний підхід як основа реформування освітнього процесу. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки.* 2022. № (206). С. 247-253. <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2022-1-206-247-253>
251. Ярий Р. О. Вплив занять футболом на морфо-функціональний статус дітей молодшого шкільного віку: *автореф. дис. ... канд. наук з фіз. виховання і спорту*: [спец.] 24.00.02 «Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення».; Харк. держ. акад. фіз. культури. Харків, 2010. 20 с.
252. Ярмощук О., Василюк В. Диверсифікація навчальних технологій в професійній підготовці учителя фізичної культури. *Теорія та методика фізичного виховання.* 2018. Т. 18, № 2. С. 69–77.
253. Ярова О. Б. Фізкультурна освіта і спорт у початковій школі Євросоюзу: сучасний стан і тенденції розвитку. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології.* 2014. № 4. С. 401–412.
254. Ярошенко А. О. Компетентнісний підхід як один із напрямів підвищення якості освіти підготовки фахівців соціальної сфери. *Міжнародний науковий форум: соціологія, психологія, педагогіка, менеджмент.* 2013. Вип. 14. С. 5–12
255. Algroy, E., Grendstad, H., Riiser, A., Nybakken, T., Saeterbakken, A. H., Andersen, V., & Gundersen, H. S. Motion analysis of match play in U14 male soccer players and the influence of position, competitive level and contextual variables. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 2021. No 18(14), 7287. <https://doi.org/10.3390/ijerph18147287>
256. Bedoya A. A., Miltenberger M. R., Lopez R. M. Plyometric training effects on athletic performance in youth soccer athletes: A systematic review. *The Journal of*

Strength & Conditioning Research, 2015. No 29(8), 2351–2360.
<https://doi.org/10.1519/JSC.0000000000000877>

257. Belamjahad A., Tourny C., Jebabli N., Clark C.C.T, Laher I., Hackney A.C., Granacher U., Zouhal H. Effects of a Preseason Neuromuscular Training Program vs. an Endurance-Dominated Program on Physical Fitness and Injury Prevention in Female Soccer Players. *Sports Med Open*, 2024 Jun 26; 10(1):76. doi: 10.1186/s40798-024-00731-7.

258. Benediktsson S., Johannsson E., Rygh C. B., Gundersen H. Norwegian male U14 soccer players have superior running capacity compared to Icelandic players. *Frontiers in Sports and Active Living*, 2024. No 6, 1407842.
<https://doi.org/10.3389/fspor.2024.1407842>

259. Bettega O. B., Marques Filho C. V., Leonardo L., Machado J.C.B.P., Scaglia A. J., Galatti L. R. Children’s Training and Competition in Football: The Coach’s View on Family Participation and Healthy Development. *Sustainability*, 2023. No 15, 2275.
<https://doi.org/10.3390/su15032275>

260. Blanco-Ariza J., Reigal-Garrido R. E., Domínguez-González J. A., Morales-Sánchez V., Hernández-Mendo A. Effects of mental visualization on plyometric performance and self-confidence of football players. *Perceptual and Motor Skills*. Advance online publication. 2024. <https://doi.org/10.1177/00315125241272724>

261. Borges P. H., da Costa J. C., Ramos-Silva L. F., Menegassi V. M., Praça G. M., Moura F. A., Ronque E.R.V. Maturity-associated variation in the body size, physical fitness, technical efficiency, and network-based centrality measures in young soccer players. *Sci Rep*. 2023 May 11. No 13(1). P. 7693. <https://doi.org/10.1038/s41598-023-34833-1>

262. Bowler M., Sammon P. Health-based physical education – A framework for promoting active lifestyles in children and young people. Part 1: Introducing a new pedagogical model for health-based physical education. *Physical Education Matters*, 2020. No 15(1). Pp. 60–63.

263. Brustio P.R., Lupo C, Ungureanu A.N., Frati R, Rainoldi A, Boccia G. The relative age effect is larger in Italian soccer top-level youth categories and smaller in Serie

A. *PLoS One*, 2018. No 13(4), e0196253. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0196253>. PMID: 29672644; PMCID: PMC5909613.

264. Budnyk O. Problems of professional activity of teachers working with students with disabilities: Challenges of the Russian-Ukrainian war. In O. Budnyk & S. Sydoriv (Eds.), *The space of inclusive education: Voices from Ukraine and beyond* (pp. 272–281). 2024. BRILL. https://doi.org/10.1163/9789004688131_029

265. Budnyk O., Kondur O. Problems of development of digital competence of teacher-researcher: challenges of distance education. In: *Contextos Humanistas. Expresiones para el Siglo XXI*, Editors: Contu, Martino; Estay Sepúlveda, Juan Guillermo; Mansilla Sepúlveda, Juan; Véliz Burgos, Alex y Moreno Leiva, Germán. Cuadernos de Sofia, Santiago, Chile / Fondazione Giovannino Pinna, Cerdeña, Italia. 2022. P. 79-88. ISBN-Chile: 978-956-9817-68-7.

266. Budnyk O., Kotyk M., Fomin K., Popeniuk Y., Lytvyn I., Matsuk L. Rural Education in Times of War – The case of Ukraine. *Revista Brasileira De Educação Do Campo*, 2024. No 9, e19195. <https://periodicos.ufnt.edu.br/index.php/campo/article/view/19195>

267. Budnyk O., Mazur P. The Hierarchy of Values Among Young People from Schools in the Mountainous Regions (Comparative study on the example of Poland and Ukraine). *The New Educational Review*, 2017. No 47 (1). Pp. 53-65. <https://doi.org/10.15804/tner.2017.47.1.04>

268. Budnyk O., Okliievych N., Smoliuk S., Yemchyk O., & Fomin K. Mental health during wartime. The Ukrainian case in the 21st century: on the increase of anxiety among students and teachers. *Health Prob Civil.*, 2025. Vol. 19, No 4. P. 395-406. <https://doi.org/10.5114/hpc.2024.144677>

269. Cale L. Physical Education: At the Centre of Physical Activity Promotion in Schools. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 2023. No 20(11), 6033. <https://doi.org/10.3390/ijerph20116033>

270. Calleja-González J., Mielgo-Ayuso J., Miguel-Ortega Á., Marqués-Jiménez, D., Del Valle M., Ostojic S. M., Sampaio J., Terrados N., Refoyo I. Post-exercise

recovery methods focus on young soccer players: A systematic review. *Frontiers in Physiology*. 2021. № 12, 505149. <https://doi.org/10.3389/fphys.2021.505149>

271. Casey A., MacPhail A. Adopting a models-based approach to teaching physical education. *Physical Education and Sport Pedagogy*, 2018. № 23(3). Pp. 294–310. <https://doi.org/10.1080/17408989.2018.1429588>

272. Chtara, M., Rouissi, M., Haddad, M., Chtara, H., Chaalali, A., Owen, A., & Chamari, K. (2017). Specific physical trainability in elite young soccer players: efficiency over 6 weeks' in-season training. *Biology of Sport*, 34(2), Pp. 137–148. <https://doi.org/10.5114/biolsport.2017.64587>

273. Daly-Smith, A., Quarmby, T., Archbold, V. S. J., Routen, A. C., Morris, J. L., Gammon, C., Bartholomew, J. B., Resaland, G. K., Llewellyn, B., & Allman, R. (2020). Implementing physically active learning: Future directions for research, policy, and practice. *Journal of Sport and Health Science*, 9(1), Pp. 41–49. <https://doi.org/10.1016/j.jshs.2019.05.007>

274. Dambroz, F., Clemente, F. M., & Teoldo, I. (2022). The effect of physical fatigue on the performance of soccer players: A systematic review. *PLoS One*, 17(7), e0270099. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0270099>

275. Dubkovetska, I., Budnyk, O., & Sydoriv, S. (2024). Backgrounds and Prospects of Implementation of Inclusive Education in Ukraine. In O. Budnyk & S. Sydoriv (Eds.), *The space of inclusive education: Voices from Ukraine and beyond*. (pp. 158–167). BRILL. Series: Studies in Inclusive Education, 53. <http://dx.doi.org/10.1163/9789004688131>

276. Ellis, N. J., & Armstrong, A. C. (2014). How context shapes practitioner research and professional learning in schools in Singapore and NSW. *Compare: A Journal of Comparative and International Education*, 44(3), Pp. 435–454. <https://doi.org/10.1080/03057925.2013.767674>

277. Falces-Prieto, M., González-Fernández, F. T., Matas-Bustos, J., Ruiz-Montero, P. J., Rodicio-Palma, J., Torres-Pacheco, M., & Clemente, F. M. (2021). An exploratory data analysis on the influence of role rotation in a small-sided game on young

soccer players. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 18(13), 6773.

278. Fletcher, T. (2016). Developing principles of physical education teacher education practice through self-study. *Physical Education and Sport Pedagogy*, 21(4), Pp. 347–365. <https://doi.org/10.1080/17408989.2014.990370>

279. Fomin, K., Budnyk, O., Matsuk, L., Mykhalchuk, O., Kuzenko O., Sirenko, A., Zakharasevych, N. (2020). Dynamics of Future Teachers' Cognitive Readiness Development to Organize Students' Dialogic Learning. *Revista Inclusiones*, 7 (Esp. Octubre/Diciembre/Junio). Pp. 276-288.

280. Gesbert, V., Crettaz von Roten, F., & Hauw, D. (2021). Reviewing the role of the environment in the talent development of a professional soccer club. *PLoS One*, 16(2), e0246823. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0246823>

281. Haerens, L., Kirk, D., Cardon, G., & De Bourdeaudhuij, I. (2011). Toward the development of a pedagogical model for health-based physical education. *Quest*, 63(3). Pp. 321–338. <https://doi.org/10.1080/00336297.2011.10483684>

282. Hammami, M. A., Ben Abderrahman, A., Rhibi, F., Nebigh, A., Coppalle, S., Ravé, G., Tabka, Z., & Zouhal, H. (2018). Somatotype hormone levels and physical fitness in elite young soccer players over a two-year monitoring period. *Journal of Sports Science and Medicine*, 17(3). Pp. 455–464.

283. Harris, J., & Cale, L. (2023). The promoting active lifestyles project (PAL): An approach in focus. In L. Cale & J. Harris (Eds.), *Physical education pedagogies for health* (pp. 77–91). Routledge.

284. Harris, J., Cale, L., & Hooper, O. (2021). The promoting active lifestyles (PAL) project: A principle-based approach to pedagogical change. *Curriculum Journal*, 32(1). Pp. 87–102. <https://doi.org/10.1002/curj.9>

285. Huertas, F., Ballester, R., Gines, H. J., Hamidi, A. K., Moratal, C., & Lupiáñez, J. (2019). Relative Age Effect in the Sport Environment. Role of Physical Fitness and Cognitive Function in Youth Soccer Players. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 16(16), 2837. <https://doi.org/10.3390/ijerph16162837>

286. Huijgen, B. C., Leemhuis, S., Kok, N. M., Verburgh, L., Oosterlaan, J., Elferink-Gemser, M. T., & Visscher, C. (2015). Cognitive functions in elite and sub-elite youth soccer players aged 13 to 17 years. *PLoS One*, *10*(12), e0144580. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0144580>
287. Hordvik, M., Haugen, A. L., Engebretsen, B., Møller, L., & Fletcher, T. (2021). A collaborative approach to teaching about teaching using models-based practice: Developing coherence in one PETE module. *Physical Education and Sport Pedagogy*, *26*(5). Pp. 433–477. <https://doi.org/10.1080/17408989.2020.1812558>
288. Gonzalez-Artetxe A, Folgado H, Pino-Ortega J, Rico-González M, Arcos AL. Effects of free play or artificial rules on young soccer players' individual tactical behaviour: a one-by-one analysis. *Biol Sport*, 2023. Oct; 40(4). Pp. 1069-1078. doi: 10.5114/biol sport.2023.124845.
289. Judith R., McCalla, Cheryl L., Juarez, Lúcia E., Williams, Judy, Brown, Katie, Chipungu, Patrice, G. Saab (2012). Promoting Healthy Lifestyle Behaviors: The Heart Smart Discussion Activity. *Journal of School Health*, *82* (12). Pp. 572-576. <https://doi.org/10.1111/j.1746-1561.2012.00738.x>
290. Kabdwal, M. C., Pal, S., & Poonia, R. (2023). Effect of Periodized Interval Training in Combination with Explosive Strength and Speed in Game-Like Situation on Agility and High Intensity Aerobic Capacity of Youth Soccer Players. *Physical Education Theory and Methodology*, *23*(5). Pp. 716–721. <https://doi.org/10.17309/tmfv.2023.5.09>
291. Kang, Z., Chen, Z., & Liu, G. (2024). Can heat conditions affect the heart rate responses, perception of effort, and technical performance of young male football players during small-sided games? a comparative study. *BMC Sports Science, Medicine and Rehabilitation*, *16*(1). P. 174. <https://doi.org/10.1186/s13102-024-00970-x>
292. Karahan M. Effect of skill-based training vs. small-sided games on physical performance improvement in young soccer players. *Biol Sport*. 2020 Sep; 37(3). Pp. 305-312. doi: 10.5114/biol sport.2020.96319.

293. Khomitsevich D. (2022). Physical preparation of football players at the stage of preliminary basic training. *Slobozhanskyi Herald of Science and Sport*, 6(86). Pp. 71–74. <https://doi.org/10.15391/snsv.2021-6.011>
294. Lesma, M. L., Pérez-González, B., Salinero, J. J. (2011). Relative age effect (RAE) in Spanish football league. *Journal of Sport and Health Research*, 3 (1). Pp. 35–46.
295. MacPhail, A., Scanlon, D., & Tannehill, D. (2023). Preparing pre-service physical education teachers as practitioner researchers. *Physical Education and Sport Pedagogy*, 30(2). Pp. 218–232. <https://doi.org/10.1080/17408989.2023.2206849>
296. Machynska, N., Yaremchuk, N., Korniat, V., Derkach, Y., Sirant, N., & Lozynska, S. (2022). Research of readiness of pedagogical workers for innovations. *Amazonia Investiga*, 11(51). Pp. 50-60. <https://doi.org/10.34069/AI/2022.51.03.5>
297. Makhlof, I., Tayech, A., Mejri, M. A., Haddad, M., Behm, D. G., Granacher, U., & Chaouachi, A. (2022). Reliability and validity of a modified Illinois change-of-direction test with ball dribbling speed in young soccer players. *Biology of Sport*, 39(2). Pp. 295–306. <https://doi.org/10.5114/biol sport.2022.104917>
298. Mandorino, M., Figueiredo, A. J., Gjaka, M., & Tessitore, A. (2023). Injury incidence and risk factors in youth soccer players: a systematic literature review. Part II: Intrinsic and extrinsic risk factors. *Biology of Sport*, 40(1). Pp. 27–49. <https://doi.org/10.5114/biol sport.2023.109962>
299. Mazur, P., Mykhailyshyn, H., Budnyk, O., Serman, L. (2018). Promoting a healthy lifestyle among schoolchildren (comparative study between Poland and Ukraine). *Journal of Physical Education and Sport*, 18 Supplement, 2, art 173. Pp. 1161–1167. <https://doi.org/10.7752/jpes.2018.s2173>
300. Nakonechnyi R., Khimenes Kh., Antonov S., Pityn M., Zadorozhna O., Karpa I. Effectiveness of interactive tasks in tactical training of 11-12-year-old football players. *Journal of Physical Education and Sport*. 2023, Vol. 23 (8), 254. Pp. 2220-2229. <https://doi.org/10.7752/jpes.2023.08254>

301. Nughes, E., Rago, V., Aquino, R., Ermidis, G., Randers, M. B., & Ardigò, L. P. (2020). Anthropometric and functional profile of selected vs. non-selected 13-to-17-year-old soccer players. *Sports*, 8(8). P. 111. <https://doi.org/10.3390/sports8080111>
302. Okliievych N., Yatsiv Ya. (2024). Coach-Parent Relationship in Children's Football Preparation: Analysis of the Best International Pedagogical Practices. *Journal of Vasyl Stefanyk Precarpathian National University*, 11(1). Pp.147-154. <https://doi.org/10.15330/jpnu.11.1.147-154>
303. Oliver J. L., Ramachandran A. K., Singh U., Ramirez-Campillo R., Lloyd R. S. The effects of strength, plyometric and combined training on strength, power and speed characteristics in high-level, highly trained male youth soccer players: A systematic review and meta-analysis. *Sports Medicine*. 2024. № 54(3). Pp. 623–643. <https://doi.org/10.1007/s40279-023-01944-8>
304. Ouertatani Z, Selmi O, Marsigliante S, Aydi B, Hammami N, Muscella A. Comparison of the Physical, Physiological, and Psychological Responses of the High-Intensity Interval (HIIT) and Small-Sided Games (SSG) Training Programs in Young Elite Soccer Players. *Int J Environ Res Public Health*. 2022 Oct 24. No 19(21). P. 13807. <https://doi.org/10.3390/ijerph192113807>
305. Panchenko O., Shynkarova V., Maistryk T., Budnyk O., Nikolaesku I., Matsuk L., Fomin K. Pedagogical innovations in Ukrainian educational institutions: social challenges and realities of war. *Revista Brasileira De Educação Do Campo*, 2022. 7, e14557. <https://doi.org/10.20873/uft.rbec.e14557>
306. Passy R., Georgeson J., Gompertz B. Building learning partnerships between schools and universities: An example from South-West England. *Journal of Education for Teaching*, 2018. № 44(5). Pp. 539–555. <https://doi.org/10.1080/02607476.2018.1516346>
307. Pavlović M., Ogrinc N., Šarabon N. Body asymmetries as risk factors for musculoskeletal injuries in dancesport, hip-hop and ballet dancers? *European Journal of Translational Myology*, 2022. Nov 28. № 32(4), P. 11020. doi: 10.4081/ejtm.2022.11020.
308. Perroni F., Amatori S., Corsi L., Bensi R., Guidetti L., Baldari C., Rocchi M. B. L., Castagna C., Gobbi E., Sisti D., Buzzachera C. F. Assessment of performance

in youth soccer players: Should we consider the maturation status? *Journal of Human Kinetics*, 2024. № 93. Pp. 119–131. <https://doi.org/10.5114/jhk/184276>

309. Platvoet S. W., van Heuveln G., van Dijk J., Stevens T., de Niet M. An early start at a professional soccer academy is no prerequisite for world cup soccer participation. *Front Sports Act Living*. 2023 Nov 23. № 5. P.1283003. <https://doi.org/10.3389/fspor.2023.1283003>

310. Pfirrmann D. et al. Analysis of Injury Incidences in Male Professional Adult and Elite Youth Soccer Players: A Systematic Review. *Journal of athletic training*, 2016. Vol. 51. № 5. Pp. 410-424. <https://doi.org/10.4085/1062-6050-51.6.03>

311. Piekarski G., Budnyk O., Fomin K. Promoting Inclusion and Diversity: a Pathways to Preparing Future Teachers (Insights from Ukraine and Poland). *Journal of Vasyl Stefanyk Precarpathian National University*. 2025. № 12, 1 (Mar. 2025). Pp. 80–95. <https://doi.org/10.15330/jpnu.12.1.80-95>

312. Pratama B. A., Sucipto S., Hanief Y. N. Improving learning in physical education: Augmented reality mobile app-based for fundamental motor skill. *Jurnal SPORTIF: Jurnal Penelitian Pembelajaran*, 2022. № 8(2). Pp. 314–326. https://doi.org/10.29407/js_unpgri.v8i2.18508

313. Ponczek D., Olszowy I. Styl życia młodzieży i jego wpływ na zdrowie. *Problemy Higieny i Epidemiologii*, 2012. № 2. Pp. 260-268 (in Polish).

314. Rakha A. H. The impact of Blackboard Collaborate breakout groups on the cognitive achievement of physical education teaching styles during the COVID-19 pandemic. *Plos One*, 2023. № 18(1), 0279921. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0279921>

315. Randell R. K., Clifford T., Drust B., Moss S. L., Unnithan V. B., De Ste Croix M. B. A., Datson N., Martin D., Mayho H., Carter J. M., Rollo I. Physiological characteristics of female soccer players and health and performance considerations: A narrative review. *Sports Medicine*, 2021. № 51(7). Pp. 1377–1399. <https://doi.org/10.1007/s40279-021-01458-1>

316. Rock T. C., Levin B. B. Collaborative action research projects: Enhancing pre-service teacher development in professional development schools. *Teacher Education Quarterly*, 2002. № 28(1). Pp. 7–21.

317. Saklani A. (Integrating technology into physical education: Exploring the dynamics of AI, virtual reality, apps, and wearables for an enhanced educational odyssey. *International Journal of Physical Education, Sports and Health*, 2023. № 10(4). Pp. 353–358. https://www.academia.edu/download/105383089/10_4_65_243.pdf (дата звернення: 23.04.2024).

318. Santos-Sánchez G., Cruz-Chamorro I., Perza-Castillo J. L., Vicente-Salar N. Body composition assessment and Mediterranean diet adherence in U12 Spanish male professional soccer players: Cross-sectional study. *Nutrients*, 2021. № 13(11). Pp. 4045. <https://doi.org/10.3390/nu13114045>

319. Sargent J., Asey, A. Using digital technologies to enhance your teaching of physical education. In *A Practical Guide to Teaching Physical Education in the Secondary School*. 2020. pp. 116–128. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780429061318-11>

320. Semenikhina O. V., Yurchenko A. O., Rybalko P. F., Shukatka O. V., Kozlov D. O., & Drushlyak M. G. Preparation of future specialists in physical culture and sports for the use of digital health means in professional activity. *Information Technologies and Learning Tools*, 2022. № 89(3). Pp. 33-47. <https://doi.org/10.33407/itlt.v89i3.4543>

321. Silva J. R. The soccer season: performance variations and evolutionary trends. *PeerJ*. 2022. Oct 5; 10. e14082. <https://doi.org/10.7717/peerj.14082>

322. Silva B., Garganta J., Santos R., Teoldo I. Comparing Tactical Behaviour of Soccer Players in 3 vs. 3 and 6 vs. 6 Small-Sided Games. *J Hum Kinet*. 2014 Jul 8; 41. Pp. 191-202. <https://doi.org/10.2478/hukin-2014-0047>

323. Sivkovich H., Slyvka L., Hamerska I. Pre-service teachers training for efficient health promoting school activities performance. *Advanced Education*, 2020. № 7(16). Pp. 88–97. <https://doi.org/10.20535/24108286.216792>

324. Skala F., Zemková E. Neuromuscular and perceptual-cognitive response to 4v4 small-sided game in youth soccer players. *Frontiers in Physiology*, 2023. № 14, 1260096. <https://doi.org/10.3389/fphys.2023.1260096>

325. Smolinska O., Budnyk O., Voitovych A., Palahniuk M., Smoliuk A. The Problem of Health Protection in Modern Educational Institutions. *Revista Inclusiones*. Vol. 7. Núm. 4. Octubre/Diciembre, 2020. Pp. 108-116. <http://revistainclusiones.org/pdf18/8%20VOL%207%20NUM%20OCTUBREDICIEM BRE2020%20REVISINCLUS.pdf> (дата звернення: 28.09.2024).

326. Soós I, Borysławski K, Boraczyński M, Ihasz F, Podstawski R. Anthropometric and Physiological Profiles of Hungarian Youth Male Soccer Players of Varying Ages and Playing Positions: A Multidimensional Assessment with a Critical Approach. *Int J Environ Res Public Health*. 2022 Sep 3;19(17). P. 11041. <https://doi.org/10.3390/ijerph191711041>

327. Spittle M., Petering F., Kremer P., & Spittle S.. Stereotypes and self-perceptions of physical education pre-service teachers. *Australian Journal of Teacher Education*, 2012. № 37(1). Pp. 19–42. <https://doi.org/10.14221/ajte.2012v37n1.5>

328. Tannehill D., Scanlon D., MacPhail A. Applying research to practice in school physical education. *PE Matters: Professional Learning Matters*. 2020. Pp. 80–84. <https://pess.blog/2020/11/16/publication-applying-research-to-practice-in-school-physical-education/> (дата звернення: 12.07.2025).

329. Trecroci A., Duca M., Formenti D., Alberti G., Iaia F. M., Longo S. Short-term compound training on physical performance in young soccer players. *Sports*. 2020. № 8(8). P. 108. <https://doi.org/10.3390/sports8080108>

330. Tsujino K. An Outsider's Viewpoint of Germany's Teacher Education Reform: What Kind of Influence Was Brought by Teacher Education Standards? *Journal of the International Society for Teacher Education*. 2015. Vol.19, №1. Pp. 85–96.

331. Valério C., Farias C., & Mesquita I. Pre-service teachers' learning and implementation of student-centred models in physical education: A systematic review. *Journal of Physical Education and Sport*, 2021. No 21(6). Pp. 3326–3338. <https://doi.org/10.7752/jpes.2021.06452>

332. Walters W., MacLaughlin V., Deakin A. Perspectives and reflections on assessment in physical education: A narrative inquiry of a pre-service, in-service and physical education teacher educator. *Curriculum Studies in Health and Physical Education*. 2022. Advance online publication. <https://doi.org/10.1080/25742981.2022.2053334>

333. Yatsiv Y. M., Tyagur R. S., Lisovskyi B. P., Tkachivska I. M. Physical culture and sports in Ancient China, Japan and Korea. *Rehabilitation and physical culture-recreational aspects of human development* (Rehabilitation recreation). Rivne: NUVHP. 2021. No 9. Pp. 22-34.

334. Yatsiv Y. M., Lyseiko K. V. Development of sports games in territorial communities of Ivano-Frankivsk region: research perspectives. Bulletin of Zaporizhzhya National University, *Physical education and sports*, 2021. No 3. Pp. 32-38.

335. Yefremenko A. et al. Research Landscape of E-Learning in Physical Education: 2020–2025. *Journal of Vasyl Stefanyk Precarpathian National University*. 2025. No 12 (3), Pp. 83-100. <https://doi.org/10.15330/jpnu.12.3.83-100>

336. Uysal Ö., Güzel N. A., Tunay V. B., Fırat T. A novel method to measure dual task capacity in young football players: A preliminary study. *Journal of Athletic Training*. 2024. Advance online publication. <https://doi.org/10.4085/1062-6050-0210.24>

337. Zhang X., Ma, C. Intelligent Development of College Physical Education Teaching Mode Based on “Internet+”. *International Journal of Web-Based Learning and Teaching Technologies (IJWLTT)*, 2024. № 19(1). Pp. 1–13. <https://doi.org/10.4018/IJWLTT.340724>

338. Zhu J. Application of MOOC mixed teaching model in college physical education teaching-taking track and field teaching as an example. *International Journal of Embedded Systems*, 2024. № 17(1–2). Pp. 126–137. <https://doi.org/10.1504/IJES.2024.143769>

ДОДАТКИ

Додаток А

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ**Наукові праці, опубліковані у періодичних виданнях, проіндексованих у базах даних Scopus / Web of Science Core Collection (категорія А)**

1. Okliievych N., Yatsiv Ya. Coach-Parent Relationship in Children's Football Preparation: Analysis of the Best International Pedagogical Practices. *Journal of Vasyl Stefanyk Precarpathian National University*. 2024. Vol. 11, No 1. P. 147-154.

DOI: <https://doi.org/10.15330/jpnu.11.1.147-154>

URL: <https://journals.pnu.edu.ua/index.php/jpnu/article/view/7846/8060>

2. Budnyk O., Okliievych N., Smoliuk S., Yemchyk O., & Fomin K. Mental health during wartime. The Ukrainian case in the 21st century: on the increase of anxiety among students and teachers. *Health Prob Civil.*, 2025. Vol. 19, No 4. P. 395-406.

DOI: <https://doi.org/10.5114/hpc.2024.144677>

URL: <https://surl.li/zljqim> ,

https://www.termedia.pl/Journal/Health_Problems_of_Civilization-99/Numer-4-2025

Наукові праці, опубліковані у наукових фахових виданнях України (категорія Б)

3. Оклієвич Н. Професійна підготовка майбутніх учителів до спортивно-оздоровчої роботи з елементами футболу в початковій школі: теоретичний аспект. *Освітні обрії*, 2025. № 1 (60). С. 212-227.

DOI: <https://doi.org/10.15330/obrii.60.1.121-127>

URL: <https://journals.pnu.edu.ua/index.php/obrii/article/view/9623>

4. Оклієвич Н. Система принципів підготовки майбутнього вчителя фізичної культури до організації спортивно-оздоровчої діяльності з елементами футболу в початковій школі. *Наука і техніка сьогодні*, 2025. №11(52). С.1234-1246.

DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6025-2025-11\(52\)-1234-1246](https://doi.org/10.52058/2786-6025-2025-11(52)-1234-1246)

URL: <https://perspectives.pp.ua/index.php/nts/article/view/32451/32403>

5. Оклієвич Н., Пітин М., Яців Я., Гнатчук Я. Вплив програми занять зі спрямованим використанням групових взаємодій на показники фізичної підготовленості футболістів віком 6-7 років. *Physical culture and sport: scientific perspective*, 2025. № 2. С. 201-208.

DOI: <https://doi.org/10.31891/pcs.2025.2.26>

URL: <https://pcs.khmnu.edu.ua/index.php/pcs/article/view/474/457>

6. Оклієвич Н., Гнатчук Я. Фізична і технічна підготовленість футболістів першого року навчання на етапі початкової підготовки. *Physical culture and sport: scientific perspective*, 2025. Том 2, № 1. С. 29-35.

DOI: [https://doi.org/10.31891/pcs.2025.1\(1\).66](https://doi.org/10.31891/pcs.2025.1(1).66)

URL: <https://pcs.khmnu.edu.ua/index.php/pcs/article/view/312/368>

Наукові праці, які додатково відображають результати дослідження

7. Оклієвич Н. О., Пітин М. П., Човган Р. Я., Третяк Д. Я. Закордонний досвід та практичні підходи до підготовки юних футболістів першого року навчання. *Науковий часопис Українського державного університету імені Михайла Драгоманова*. Фізична культура і спорт. Серія 15. 2025. № 4(190). С. 120-125.

DOI: [https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series15.2025.04\(190\).24](https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series15.2025.04(190).24)

URL: <https://spppc.com.ua/index.php/journal/issue/view/92/4-2025-pdf> ,
<https://spppc.com.ua/index.php/journal/article/view/2550>

8. Оклієвич Н., Пітин М., Синиця А., Маланюк Л., Васильків М. Протиріччя програмно-нормативного забезпечення підготовки футболістів віком 6–7 років. *Фізична активність, здоров'я і спорт*, 2025. № 1. С. 125-132.

DOI: <https://doi.org/10.32782/2221-1217-2025-1-18>

URL: <https://journals.ldufk.lviv.ua/index.php/pahs/article/view/98/79>

9. Оклієвич Н. О., Яців Я. М., Пітин М. П., Дедишин І. М. Наукове обґрунтування компонентів системи підготовки кваліфікованих футболістів різних

вікових груп: теоретичний аналіз. *OLYMPICUS*, 2024. № 3. С. 101-111.

DOI: <https://doi.org/10.24195/olympicus/2024-3.14>

URL: <http://dspace.pdpu.edu.ua/bitstream/123456789/21462/1/16.pdf>

10. Оклієвич Н. О., Пітин М. П. Ефективність програми занять футболістів віком 6–7 років на основі групових взаємодій за показниками технічної підготовленості. *Олімпійський та паралімпійський спорт*. 2025. № 2. С. 87-93.

DOI: <https://doi.org/10.32782/olimpspu/2025.2.15>

URL: <https://journals.spu.sumy.ua/index.php/sport/article/view/735/689>

Наукові праці, що засвідчують апробацію матеріалів дисертації

11. Оклієвич Н. Проблема мотивації до фізичної активності сучасного молодого покоління цифрової епохи. *Сучасне дошкілля у контексті інтеграції до європейського освітнього простору: збірник матеріалів V Всеукраїнської науковопрактичної конференції з міжнародною участю (5 жовтня 2022 р.) / упорядники: І. О. Ніколаєску, К. М. Гнезділова, Ю. О. Соловей, А. С. Омеляненко*. Черкаси: ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2022. 124 с.; С. 77-78.

URL: <https://surl.li/wygtrh>

12. Оклієвич Н. Значення фізичного виховання і спорту у соціалізації дітей і молоді. *Освітня інноватика: українсько-польський збірник студентських наукових праць / за заг. ред. проф. Будник О.Б.; Центр інноваційних освітніх технологій “PNU EcoSystem”*. Вип. 4. Івано-Франківськ: Видавець Кушнір Г. М., 2022. 187 с.; С.147-151.

URL: <https://1ll.ink/B5CTa>

13. Оклієвич Н.О. Нові підходи до фізичного виховання учнів в умовах війни. *Збірник тез III Міжнародної науково-практичної конференції «Особистість у кризових умовах сучасності: психологічні виклики» (03 березня 2023 р., м. Івано-Франківськ) / за наук. ред. проф. Л. С. Пілецької, проф. І. М. Гояна, проф. Н.С.Завацької, доц. О. М. Чуйко*. м. Івано-Франківськ, 2023. С. 256-259.

URL: <https://ksp.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/68/2023/06/zbirnyk-tez->

[konferentsii -2023.docx.pdf](#)

14. Оклієвич Н. Інноваційні підходи до фізичного виховання дітей і молоді: реалії воєнного стану в Україні. *Дитинство. Література. Культура. Освіта*. Книга абстрактів I Міжнародної мультидисциплінарної наукової конференції (5 – 7 жовтня 2023 р.). Ред.: Т. Качак, О. Будник. Івано-Франківськ: Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2023. 144 с.; С. 41-42.

URL: https://ciot.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/144/2023/10/2_book-of-abstracts-pnu-ukraine_05-07.10.2023.pdf

15. Оклієвич Н. Співпраця тренера і батьків у підготовці дитини до футболу в умовах війни в Україні. *Сучасні проблеми української освіти: збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції, присвяченої пам'яті професора Василя Хруща*. Івано-Франківськ, 23 жовтня 2024 р. 233 с.; С. 143-146.

URL: <https://surl.li/vrxkgs>

16. Оклієвич Н. Залучення дітей дошкільного віку до початкових занять футболом. *Сучасне дошкілля у контексті інтеграції до європейського освітнього простору: збірник тез доповідей Міжнародної науково-практичної конференції, 7 травня 2025 р., Черкаси / ред. кол.: І.О.Ніколаєску (гол.ред.) та ін.* Черкаси: вид. ФОП Гордієнко Є.І., 2025. 136 с.; С. 85-88.

URL: <https://surli.cc/xdemtd>

17. Оклієвич Н. Професійна підготовка майбутніх учителів початкової школи до спортивно-оздоровчої діяльності з елементами футболу в умовах реалізації оновленого державного стандарту НУШ. *Освіта в часи кризи: інновації, стійкість та український досвід: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (3 жовтня 2025 року): збірник тез / ред.кол. : В. П. Андрущенко (голова) [та ін.]*. Київ: Вид-во УДУ імені Михайла Драгоманова. 2025. 544 с. С. 331-334.

URL: <https://surl.lt/joyozz>

Методичне видання

18. Оклієвич Н. О. *Дитячий футбол у початковій школі: інноваційні*

методики спортивно-оздоровчої діяльності (для вчителя фізичної культури).
Методичний посібник. Івано-Франківськ: Видавець Кушнір Г. М., 2025. 60 с. ISBN 978-617-7926-83-1.

URL: <https://surl.li/xbqlhg>

Апробація результатів дослідження здійснювалася на конференціях:

міжнародних – «Особистість у кризових умовах сучасності: психологічні виклики» (Івано-Франківськ, 2023), «Дитинство. Література. Культура. Освіта» (Івано-Франківськ, 2023), «Виклики наукової спільноти попри війну в Україні / Wyzwania środowiska naukowego wobec wojny w Ukrainie» (Польща, Варшава, 2024), «Інноваційні процеси освітньої сфери України і країн центральної Європи: стан, проблеми і перспективи» (Тернопіль, 2024; 2025), «Сучасне дошкілля у контексті інтеграції до європейського освітнього простору» (Черкаси, 2025), «Освіта в часи кризи: інновації, стійкість та український досвід» (Київ, 2025);

всеукраїнських – «Сучасне дошкілля у контексті інтеграції до європейського освітнього простору» (Черкаси, 2022), «Українське дошкілля в умовах війни: виклики і завдання» (Луцьк, 2024), «Сучасні проблеми української освіти», присвячена пам'яті професора Василя Хруща (Івано-Франківськ, 2024), «Молода спортивна наука України» (Львів, 2025), «Актуальні питання початкової освіти: досвід, реалії, перспективи» (Кам'янець-Подільський, 2025), «Інклюзивна освіта як індивідуальна траєкторія особистісного зростання дитини з особливими освітніми потребами» (Вінниця, 2025), а також *щорічних звітних наукових конференцій* (При)Карпатського національного університету імені Василя Стефаника.

АНКЕТА

на виявлення рівня професійної готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації спортивно-оздоровчої діяльності з використанням елементів футболу в початковій школі

Дорогі студенти!

Просимо Вас надати відповіді на запропоновані запитання з метою визначення рівня професійної готовності до здійснення спортивно-оздоровчої діяльності з учнями початкової школи. Отримані результати сприятимуть удосконаленню методики використання елементів футболу в освітньому процесі. Будь ласка, оберіть один із чотирьох варіантів відповіді та заповніть загальні дані про себе.

ЗАГАЛЬНА ІНФОРМАЦІЯ

Стать:

- чоловіча
- жіноча
- інше

Форма навчання

- денна
- заочна

Чи займаєтесь Ви спортом у позанавчальний час?

- Так, регулярно
- Іноді
- Ні

Чи маєте досвід участі в іграх або змаганнях з футболу?

- Так, значний
- Так, невеликий
- Ні

Чи плануєте використовувати елементи футболу у своїй педагогічній діяльності?

- Так
- Частково
- Ні

І БЛОК

2. Мотиваційно-цільовий компонент готовності

(Показники: усвідомлення значення, визначення цілей, наявність мотивації)

Усвідомлення значення спортивно-оздоровчої діяльності...

Наскільки Ви усвідомлюєте значення використання елементів футболу (як рухливих ігор) для загального фізичного та психосоціального розвитку молодших школярів?

Повністю усвідомлюю і вважаю це пріоритетом.

Здебільшого усвідомлюю, але не вважаю це ключовим елементом.

Маю загальне уявлення, але не бачу особливої цінності саме в елементах футболу.

Не задумувався/лась над цим або вважаю, що це не має великого значення.

Чому, на Вашу думку, важливо проводити спортивно-оздоровчу діяльність у початковій школі з елементами футболу?

Це сприяє всебічному розвитку дитини, формує здоровий спосіб життя, командний дух і позитивні емоції.

Це допомагає підтримувати фізичну активність учнів і створює умови для стимулювання до навчання у початковій школі.

Це один зі способів урізноманітнити уроки, але не є головним напрямом фізичного виховання.

Не вважаю доцільним використання елементів футболу в початковій школі.

Визначення власних цілей і прагнення до професійного вдосконалення...

Які власні професійні цілі Ви ставите у сфері фізичного виховання молодших школярів?

Стати компетентним педагогом, здатним ефективно організовувати спортивно-оздоровчу діяльність, формувати в дітей інтерес до рухової активності.

Розвивати власні навички проведення рухливих ігор та уроків фізкультури, сприяти фізичному розвитку школярів.

Набути базових знань для організації спортивно-оздоровчої діяльності в початковій школі без спеціалізації у сфері фізичного виховання і спорту.

Фізичне виховання не є пріоритетною сферою моїх професійних інтересів

Як Ви ставитеся до використання елементів футболу на уроках фізичної культури у початковій школі?

Дуже позитивно

Позитивно

Нейтрально

Негативно

Чи ставите Ви собі конкретні цілі щодо вдосконалення власних знань і вмінь для ефективного проведення спортивно-оздоровчих занять з елементами футболу?

Так, я регулярно планую та шукаю можливості для самоосвіти та вдосконалення у цій сфері.

Іноді виникає бажання вдосконалитися, але конкретних планів немає.

Вдосконалення не є моїм пріоритетом, мені достатньо базових знань.

Ні, я не бачу необхідності додатково готуватися до цього.

Наявність інтересу та внутрішньої мотивації...

Наскільки Ви мотивовані здійснювати спортивно-оздоровчу діяльність з елементами футболу в педагогічній роботі?

Дуже мотивований(а)
 Помірно мотивований(а)
 Слабо мотивований(а)
 Не маю мотивації

Наскільки сильною є Ваша внутрішня мотивація та інтерес до роботи з дітьми через рухливі ігри (зокрема, з елементами футболу)?

Дуже висока, я отримую задоволення і прагну включати такі елементи в роботу.

Помірна, я готовий/а проводити, якщо це вимагається програмою.

Низька, я б вважав/ла за краще уникати спортивно-ігрової діяльності.

Відсутня, мені нецікаво працювати з дітьми через рухливі ігри.

II БЛОК

Когнітивно-змістовий компонент

(Показники: знання вікових та психофізіологічних особливостей учнів, методики, розуміння потенціалу футболу)

Знання вікових та психофізіологічних особливостей...

Чи володієте ви знаннями про вікові та психофізіологічні особливості дітей 6–10 років?

Так, добре володію

Частково

Мінімально

Не володію

Які основні особливості розвитку молодших школярів слід враховувати під час занять з елементами футболу?

Вікові особливості рухової активності, уваги, емоційності та потреби в грі; необхідність чергування навантажень і відпочинку.

Особливості фізичного розвитку та потребу в ігровій мотивації, але без урахування психологічних чинників.

Головним чином фізичні можливості дітей (сила, витривалість, швидкість).

Не замислював(лася) над цим або маю недостатнє уявлення про вікові особливості молодших школярів.

Знання методик проведення рухливих ігор з елементами футболу...

Які рухливі ігри для учнів Вам відомі для застосування елементів футболу і командної взаємодії?

Знаю і можу використовувати 5 і більше ігор (наприклад, "Мисливці та качки з м'ячем", "Передача в колі", "Міні-футбол 3 на 3" та ін.).

Знаю 3-4 гри, які можу провести (наприклад, "Вибивний з ногами", "Футбол-естафета")

Знаю 1-2 базові гри, які бачив/ла на практиці (наприклад, просто "Футбол у квадраті").

Не знаю або не можу назвати жодної конкретної гри з елементами футболу.

Наскільки Ви обізнані з методиками проведення рухливих ігор з елементами футболу в умовах початкової школи?

Добре обізнаний/на з різними методиками та прийомами їх адаптації.

Обізнаний/на з базовими методиками та правилами проведення ігор.

Знаю лише декілька ігор, методику проведення доводилося шукати в процесі підготовки.

Не обізнаний/на з конкретними методиками проведення таких ігор.

Чи знаєте, як організувати спортивні заняття з елементами футболу в класі з інклюзивним навчанням?

Так

Маю загальне уявлення

Знаю лише частково

Не володію такими знаннями.

Розуміння виховного та оздоровчого потенціалу футболу

Чи розумієте Ви виховний та оздоровчий потенціал футболу як засобу формування командного духу, відповідальності та здоров'я, а не лише як спортивної гри?

Повністю розумію і завжди використовую цей потенціал у роботі.

Здебільшого розумію, але більше зосереджуюсь на оздоровчому ефекті.

Розумію лише частково, більше бачу в цьому просто фізичну активність.

Не розумію або вважаю, що футбол не має особливого виховного потенціалу.

Як ви оцінюєте виховний та оздоровчий потенціал футболу для дітей молодшого шкільного віку?

Дуже високий

Високий

Середній

Низький

ІІІ БЛОК

Комунікативно-організаційний компонент

(Показники: уміння налагоджувати контакт, організовувати взаємодію, управляти групою)

Уміння налагоджувати контакт з учнями, створювати доброзичливу атмосферу, зацікавити

Наскільки впевнено Ви відчуваєтеся у ролі організатора спортивних ігор із дітьми?

Дуже впевнено

Досить впевнено

Важко відповісти

Невпевнено

Чи вмієте ви зацікавити учнів під час рухливих ігор?

Так, легко

Інколи вдається

Виникають труднощі

Не вмію

Наскільки Вам вдається швидко налагоджувати контакт із дітьми та створювати доброзичливу атмосферу для їхньої зацікавленості у спільній спортивно-ігровій діяльності?

Дуже легко, діти швидко залучаються і відчують мій ентузіазм.

Зазвичай вдається, але іноді потрібно докласти зусиль для зацікавлення.

Важко, часто виникають труднощі із залученням усіх дітей.

Дуже важко, я не завжди вмію зацікавити дітей рухливими іграми.

Уміння організовувати колективну взаємодію (командні ігри, співпраця).

Чи вмієте Ви ефективно організовувати колективну взаємодію в командних іграх з елементами футболу, щоб забезпечити співпрацю всіх учасників?

Так, я використовую спеціальні прийоми для розвитку співпраці та командної роботи.

Вмію, але зосереджуюсь більше на дотриманні правил, ніж на самій співпраці.

Складно, часто виникають конфлікти та нерівномірна участь гравців.

Не вмію, я просто даю завдання і сподіваюся на самоорганізацію дітей.

Які методи Ви вважаєте найбільш ефективними для організації командної взаємодії учнів (наприклад, у футболі)?

Використання ігрових методів: командні змагання, рольові ігри, взаємне оцінювання, елементи “фейр-плей”.

Поєднання ігрових та інструктивних методів – короткі пояснення і практичне виконання у командах.

Традиційні методи – індивідуальні завдання, робота під керівництвом учителя.

Не маю чіткого уявлення, які методи краще формують командну взаємодію.

Як Ви ставитеся до командної ігрової взаємодії з елементами футболу в інклюзивному класі?

позитивно, вважаю це ефективним підходом

нейтрально, але можна спробувати

маю певні сумніви щодо такої форми роботи

не вбачаю в цьому потреби.

Здатність до педагогічного управління в спортивно-ігровій діяльності

та підтримки дисципліни.

Чи можете Ви підтримувати дисципліну під час ігрової діяльності з учнями?

- Так, завжди
- Переважно так
- Іноді виникають труднощі
- Ні

Чи готові Ви до педагогічного управління під час спортивно-ігрових занять у початковій школі з елементами футболу?

Так, повністю, завжди контролюю процес, зберігаючи при цьому позитивний настрій.

Здебільшого готова/ий, але іноді доводиться зупиняти гру для наведення порядку.

- Складно, часто втрачаю контроль над ситуацією та дисципліною.
- Ні, гра часто перетворюється на хаос.

Чи вмієте Ви розв'язувати конфліктні ситуації, які можуть виникати у роботі в початковій школі (за самооцінкою)?

- Так, вмію
- Вмію на базовому рівні
- Частково вмію
- Не вмію.

IV БЛОК

Практико-діяльнісний компонент

(Показники: добір вправ, використання методів, безпека, рефлексія)

Уміння добирати і адаптувати вправи відповідно до віку й рівня розвитку дітей, досвід проведення спортивних ігор...

Чи маєте Ви досвід проведення рухливих ігор або занять з елементами футболу для дітей?

- Так, достатній
- Так, незначний
- Маю теоретичні знання, але без практики
- Не маю досвіду

Чи вмієте Ви добирати вправи відповідно до віку та особливостей фізичного розвитку молодших школярів?

- Так
- Частково
- Мінімально
- Ні

У спортивно-оздоровчій діяльності при навчанні основ футболу в

змішаній групі (хлопчики і дівчатка) Ви будете віддавати перевагу:

Застосуванню єдиного підходу та однакових вправ для всіх учнів.

Диференційованому підходу, пропонуючи різні за складністю вправи та завдання залежно від статі та початкових навичок.

Формуванню окремих команд/груп для гри за статевою ознакою.

Зосередженню виключно на неконтактних та ігрових елементах для мінімізації різниці в силі.

Наскільки впевнено Ви відчуваєтеся під час адаптації вправ з елементами футболу відповідно до віку й рівня фізичного розвитку конкретної групи молодших школярів?

Почуваюсь впевнено, можу легко адаптувати вправи "на ходу".

Достатньо впевнено, можу адаптувати заздалегідь підготовлені вправи.

Невпевнено, використовую лише ті вправи, які знайшов/ла в методичній літературі.

Не впевнений/на, складно підібрати навантаження за складністю.

Використання різноманітних (інноваційних) форм і методів роботи...

Які інноваційні форми роботи Ви готові застосовувати у спортивно-оздоровчій діяльності в початковій школі з елементами футболу?

Інтерактивні командні ігри, спортивні квести, моделювання футбольних ситуацій, рухливі станції.

Естафети, командні змагання, ігрові тренінги на співпрацю.

Класичні фізкультурні вправи, звичні рухливі ігри без додаткових нововведень.

Поки не готовий(а) застосовувати інноваційні методи – не маю відповідних знань або досвіду.

Як часто під час педагогічної практики Ви використовували різноманітні (інноваційні) форми та методи роботи (естафети, квести) для підвищення інтересу до ігор з елементами футболу?

Дуже часто творчо використовував/ла широкий спектр інновацій.

Періодично, але використовував/ла переважно традиційні ігри та естафетами.

Нечасно, здебільшого використовував/ла один-два перевірені формати.

Вважаю ефективними традиційні вправи.

Чи маєте досвід використання диференційованого та індивідуального підходу в спортивно-ігровій діяльності в початковій школі (у т.ч. в інклюзивному класі)?

Так і можу застосовувати в роботі

Частково, пробував/ла застосовувати.

Потребую додаткових знань для використання

Не використовував/ла.

Здатність організовувати безпечний ігровий простір.

Чи знаєте Ви основні правила організації безпечного ігрового простору в початковій школі?

- Так, добре знаю
- Частково знаю
- Знаю мінімально
- Не знаю

Чи здатні Ви організувати безпечний ігровий простір (перевірка інвентаря, покриття, розподіл учнів, інструктаж) перед початком занять, зокрема в умовах воєнного стану?

Так, вважаю, що безпека є першим пріоритетом, тому потрібний ретельний інструктаж.

Намагаюся долати труднощі, тому іноді можу пропустити деталі при поспіху.

Складно, часто забуваю про необхідність перевірки чи детального інструктажу.

Не варто приділяти цьому питанню надто багато часу.

Чи готові Ви організувати спортивні заняття з елементами футболу в класі з інклюзивним навчанням?

- Так
- Маю загальне уявлення
- Знаю і вмю лише частково
- Не володію такими знаннями і вміннями.

Навички аналізу результатів і корекції власної діяльності, педагогічна рефлексія.

Як часто Ви аналізуєте результати проведених занять (наприклад, рівень залучення, помилки, успіхи дітей) та коригуєте на основі цього свою подальшу діяльність?

Регулярно аналізую та роблю зміни у плани.

Іноді розмірковую про заняття, але не завжди фіксую і коригую.

Рідко аналізую, здебільшого повторюю ті самі заняття без змін.

Ніколи не аналізую результати та не бачу потреби в корекції.

Як Ви оцінюєте свою професійну готовність до організації спортивно-оздоровчої діяльності з елементами футболу в початковій школі?

Повністю готовий(а), маю необхідні компетентності

Достатньо готовий(а), але практичного досвіду недостатньо

Частково готовий(а), маю теоретичні знання, але не відчуваю впевненості

Не готовий(а), маю труднощі.

Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до організації естафетних змагань і рухливих ігор з елементами футболу

<i>Види діяльності</i>	<i>Короткий опис правил</i>	<i>Призначення</i>
«Естафета з веденням м'яча»	Дві рівні команди шикуються в колони. Гравці по черзі ведуть м'яч, змійкою обходячи три булави (справа, зліва, справа). Повернувшись, передають м'яч ударом ноги наступному гравцю і стають у кінець колони. Перемагає команда, яка першою і без помилок завершить естафету	Вдосконалення техніки ведення м'яча
«Курс на стійки»	На відстані 35-40 м від воріт встановлено чотири пари стійок (на лінії). Гравці з м'ячами на середній лінії по сигналу ведуть м'яч до своїх стійок, прокочують м'яч між стійками ударом, оббігають стійки і виконують удар по воротах. Виграє той, чий м'яч першим перетне лінію воріт	Вдосконалення техніки ведення та ударів на точність
«Виклик гравців»	Дві команди шикуються в шеренги, розраховуються по порядку. На середній лінії – два кола з м'ячами. Викладач викликає два номери. Гравці біжать, оволодівають м'ячем, ведуть його до протилежної лінії і назад, залишають у колі та повертаються на місце. Гравець, який швидше і правильно виконав завдання, приносить очко команді	Вдосконалення техніки ведення та передачі м'яча на точність у русі
«Передача м'яча зі зміною місця»	Гравці двох команд стоять у колах на відстані 6-8 м один від одного (в колоні). Гравці, що направляють, починають: передають м'яч наступному, а ті - далі. Останній гравець, отримавши м'яч, веде його до	Вдосконалення техніки передачі м'яча та його ведення.

	першого кола і починає передачу знову. Після передачі всі гравці зміщуються на одне місце вперед. Виграє команда, яка швидше і правильно виконає завдання	
«Колова естафета»	Гравці стають у коло (5-6 м один від одного), діляться на дві команди («перший-другий»). За сигналом перші та другі номери одночасно ведуть м'яч по зовнішньому боку кола і передають його наступним гравцям своєї команди. Естафета триває, поки гравці, що направляли, не повернуться на своє місце	Вдосконалення техніки ведення м'яча в русі
«Обведення перешкод»	Дві команди шикуються за лінією. Попереду – 6-8 булав (4-5 м між ними). Гравці по черзі ведуть м'яч, обводячи кожну булаву, до протилежної лінії і назад. Передають м'яч наступному і стають у кінець колони	Вдосконалення техніки ведення та передач м'яча
«Зустрічна естафета»	Команда ділиться на дві половини, які стоять одна проти одної (8-10 м). Капітан передає м'яч першому гравцю протилежної половини і стає в її кінець. Той гравець передає м'яч черговому гравцю початкової половини і стає в її кінець. Естафета закінчується, коли м'яч повертається до капітана. Можна проводити з веденням м'яча до середини та подальшою передачею	Вдосконалення техніки передачі м'яча, ведення м'яча з подальшою передачею
«Крізь захист суперника»	Поле розділене середньою лінією. Гравці двох команд займають свої половини. На стіні за лінією кожної команди відмічена зона влучання (висота 1-1,5 м). Гравці прагнуть	Вдосконалення техніки ударів на точність

	ударити ногою по м'ячу так, щоб він пролетів через передню лінію суперника і влучив у стінку на встановленій висоті. За влучання команда отримує очко. Суперники можуть відбивати і затримувати м'яч	
«Збиття городків»	Команди шикуються на бічній лінії. На середній лінії встановлено 6 городків (висота 20-30 см) на відстані 1 м один від одного. Кожен гравець має м'яч. Гравці по черзі (спочатку одна команда, потім інша) ударом ноги прагнуть збити городки. Повторюється тричі. Виграє команда, що збила найбільшу кількість городків.	Вдосконалення техніки ударів на точність
«Захоплення м'яча»	На середній лінії лежать м'ячі. Дві команди розташовані по обидва боки лінії (кількість гравців дорівнює кількості м'ячів). За сигналом гравці біжать і прагнуть раніше за суперника схопити м'яч руками та підняти його над головою. Виграє команда, що захопила більше м'ячів. Можна змінювати спосіб старту та пересування	Розвиток швидкості реакції та спритності
«М'яч тому, хто розіграє»	Дві команди в колонах. Один гравець – «розігруючий» від кожної команди стоїть у колі (діаметр 1 м) на відстані 8-12 м від своєї колони. За сигналом розігруючий передає м'яч першому в колоні, той повертає м'яч і стає в кінець колони. Так триває, поки м'яч не повернеться до першого гравця. Потім цей гравець веде м'яч на місце того, хто розіграє, а він своєю чергою у кінець колони	Вдосконалення швидкості та точності передачі м'яча

Позаурочне заняття: «Супергерої командної гри»¹

Тема: Футбол як універсальна гра (подолання гендерних стереотипів)

Учасники: хлопчики та дівчатка 1-4 класів (з ООП – за принципом інклюзії та адаптації)

I. Вступ і мотивація (5 хвилин)

Звертаємося до дітей: «Сьогодні ми перетворимося на Супергероїв згуртованості, командної гри! Чи знаєте ви, що робить супергероя непереможним? Не сила, а команда!».

Руйнування стереотипів (гра слів):

- Вчитель: «Хто сказав, що футбол лише для хлопців?»
- Діти: Відповіді.
- Вчитель: «Покажіть мені найвідоміших, найсильніших, найшвидших футболістів у світі!» (Діти можуть називати чоловіків). «Чудово! А тепер назвіть мені найшвидших, найсильніших і найталановитіших футболісток! (Назвати 1-2 відомі жіночі імена: наприклад, Марта, Алекс Морган, українські гравчині). На полі немає «хлопчиків» чи «дівчаток», є лише «Гравці» та «Команда».

Правило заняття: Називаємо одне одного лише по імені або «Гравець». Жодних «дівчачих» чи «хлопчачих» команд.

II. Основна частина: «Місія Спільних Досягнень» (15 хвилин)

Гра 1. «Зоряний Пас».

Мета: рівність у передачі м'яча (хлопчиків і дівчаток).

Суть: Діти стають у велике коло. Учитель кидає/котить м'яч.

Правило: Гравець, який отримує м'яч, має його передати (пасом ногою або кидком/коченням рукою) гравцеві протилежної статі (хлопчик передає дівчинці, дівчинка – хлопчику). Після передачі гравець називає, що робить його/її найсильнішим у команді (наприклад: «Я – швидкий», «Я – точний»).

Адаптація: Для дітей, яким важко бити ногою, дозволити котити м'яч руками. Якщо в колі дисбаланс статей, дозволити «передавати» м'яч через одного гравця. Мета – досягти 10 успішних передач між хлопцями та дівчатами.

¹ Адаптовано з використанням генеративної моделі Gemini. 2025. Google.

Ефект подолання стереотипів: Діти змушені взаємодіяти та визнавати здібності партнера протилежної статі, роблячи його/її ключовим елементом успіху.

Гра 2. «Естафета Космічного Ведення»

Мета: командна підтримка хлопчиків і дівчаток у грі.

Формування команд: Вчитель створює змішані команди (рівна кількість хлопчиків і дівчаток).

Суть: Кожен гравець має провести м'яч від конуса до конуса і назад. Але! Учасник може бігти лише тоді, коли його попередній партнер по команді (незалежно від статі) голосно назве його ім'я.

Адаптація: Для дітей, яким важко вести м'яч ногою, на цій ділянці дозволяється котити м'яч руками або вести великий фітбол. Шлях ведення м'яча максимально спрощений.

Ефект подолання стереотипів: Успіх залежить від голосової підтримки та очікування партнера. Кожен член команди, незалежно від статі, є життєво важливим для перемоги.

III. Завершення та рефлексія (5 хвилин)

Зворотний зв'язок (коло дружби): усі учні сідають у коло.

Вчитель:

- «Назвіть одну дівчинку, яка вас сьогодні вразила своєю швидкістю/точністю, і одного хлопчика, який був найкращим у передачах/допомозі.»

- «Чи можна тепер сказати, що футбол – це лише для когось одного?» (очікувана відповідь: «Ні! Це для всіх!»).

- «Пам'ятайте, найкраща команда – це різноманітна команда! Чекаю на вас на наступному занятті!».

Конспект інтегрованого уроку: фізична культура та природознавство²

Тема: Футбольні мандрівники: Рух у ритмі Природи (Вивчення рухових навичок футболу через призму явищ та мешканців природи)

Клас: 2-4 клас

² Адаптовано з використанням генеративної моделі Gemini. 2025. Google.

Мета уроку: сформувати навички ведення та передачі м'яча внутрішньою частиною стопи, закріпити знання про рухи та поведінку тварин у природі в різні пори року, сприяти розвитку швидкості реакції та командної взаємодії.

Місце проведення: спортивна зала або шкільне спортивне поле.

Обладнання: футбольні м'ячі (по одному на дитину), конуси/фішки, картки із зображенням пір року та тварин.

Інтегрований урок проводять два учителі – фізичної культури і початкових класів (природознавства).

Хід уроку

I. Підготовча частина (5 хв)

1. *Організаційний момент (1 хв):* шикування, привітання, повідомлення теми. Наголошуємо на тому, що сьогодні м'яч допоможе нам подорожувати природою.

2. *Руханка «Пори року» (4 хв)*

Ходьба, біг, вправи на уважність.

Інтеграція з природознавством: Вчитель фізкультури називає пору року, а діти виконують відповідні рухи: «Весна» – ходьба на носках (перші паростки), «Літо» – легкий біг (сонячний день), «Осінь» – ходьба з високим підніманням колін (збираємо врожай), «Зима» – біг із переходом на ходьбу (пробираємось крізь сніг).

3. *Комплекс ЗРВ «Дерево» (3 хв)*

Вправи для всіх груп м'язів без м'яча.

Імітація росту дерева: руки вгору (тягнемось до сонця), нахили (вітер хитає гілки), присідання (зміцнення коренів).

II. Основна частина (30 хв)

1. *Естафета «Міграція тварин» (10 хв)*

Завдання: Вдосконалення навички ведення м'яча внутрішньою та зовнішньою частиною стопи.

Хід гри

1. Клас ділиться на 2 змішані команди (хлопчики/дівчатка).

2. На старті кожній команді дається картка із завданням
(Природознавство):

«Заєць» (Весна): Вести м'яч у швидкому, рваному темпі (як заєць, що тікає).

«Лисиця» (Літо): Вести м'яч, хитро обходячи конуси (полюючи).

«Ведмідь» (Осінь): Вести м'яч повільно, широко, притупуючи (збираючи запаси).

«Пінгвін» (Зима): Вести м'яч, переступаючи через нього (імітація ходьби по льоду).

3. Гравець виконує ведення м'яча (дріблінг) згідно із завданням до фішки і назад, передаючи м'яч наступному.

- Адаптація для ООП: Дозволити вести м'яч руками, або використовувати великий фітбол (для кращої стійкості). Зменшити відстань для виконання завдання.

2. Гра «Ехо Природи» (10 хв)

Завдання: Розвиток навички передачі м'яча (пас ногою) та швидкості реакції. Хід гри:

1. Учні об'єднуються у пари та стають на відстані 3-5 метрів одне від одного.

2. Вчитель природознавства називає певну дію або об'єкт у природі, а діти повинні виконати передачу м'яча, імітуючи цю дію:

«Шум водоспаду»: Швидкий, сильний пас.

«Краплі роси»: Дуже обережний, повільний, легкий пас.

«Грім»: Сильна передача з гучним вигуком (але без агресії).

«Морська хвиля»: Передача, що повертається назад (м'яч котиться, партнер його зупиняє і повертає назад).

Адаптація для ООП: Дозволити виконувати передачу сидячи на підлозі або використовуючи руки для котіння м'яча. Фокусуватись на точності, а не на швидкості чи силі.

3. Рухлива гра «Полювання Сови» (10 хв)

Завдання: Закріплення навички зупинки м'яча підошвою та уваги.

Хід гри

1. Всі гравці (миші) вільно переміщуються по залу, ведучи м'яч.
2. Вчитель (Сова) подає сигнал: «День!» (діти ведуть м'яч, як «миші», що шукають їжу).
3. Вчитель (Сова) подає сигнал: «Ніч!» (Сова виходить на полювання). Діти мають негайно зупинити м'яч підошвою (або іншою частиною стопи) і завмерти.
4. «Сова» шукає гравців, які не зупинили м'яч або поворухнулися. Обговорення: «Чому миші мають завмерти?» (Щоб не стати жертвою хижака).

Адаптація для ООП: На сигнал «Ніч» дозволити зупиняти м'яч будь-якою частиною тіла (навіть руками, притискаючи його до підлоги). Даємо 2-3 секунди на зупинку.

III. Заключна частина (7 хв)

1. Дихальні вправи (3 хв)

Вправи на відновлення дихання та м'язів. «Квітка і Метелик»: Вдих через ніс (нюхаємо квітку), видих через рот (дмемо на метелика).

2. Рефлексія та підсумки (3 хв)

Обговорення того, що нового дізналися та як працювала команда. Вчитель початкових класів (природознавства): «Назвіть тварину, яку вам було найцікавіше імітувати!».

Вчитель фізкультури: «Яка футбольна навичка була найскладнішою, і хто вам допоміг її виконати?»

3. Оцінювання (1 хв) командної роботи, заохочення. Дякуємо учням за роботу і наголошуємо на згуртованості.

Інноваційні методики у фізично-оздоровчій діяльності початкової школи:

LARP-гра з елементами футболу

Для учнів початкових класів (6-10 років) пропонуємо інноваційну методику фізично-оздоровчої роботи у вигляді інтерактивної рольової гри – LARP – це розважальна гра навчального спрямування, у якій кожен школяр має свою чітку роль, і разом з іншими учасниками створює певну уявну ситуацію, виконує правила гри задля досягнення кінцевої цілі. Молодші школярі дуже люблять грати сюжетно-рольові ігри, тому LARP-гра (дещо змінений варіант) допоможе залучити їх до вирішення важливих завдань фізкультурно-оздоровчих завдань. Звичайно, зважаючи на вікові особливості учнів початкових класів, використовуємо максимально спрощений формат LARPgame, інтегрований у фізичну активність. Гра проводиться у позанавчальний час і має чіткий, захоплювальний сюжет для підтримки зацікавлення, мотивації та уваги до занять фізичною культурою і спортом.

Приклад LARP-ігор, які поєднують рольові елементи (світ, місію, персонажів) з ключовими елементами футболу (ведення м'яча, паси, удари).

LARP-гра № 1: “Космічні Пірати та захист Планети М'ячів”³

Мета проведення гри: тренування навичок ведення м'яча ногою (дриблінг), розвиток реакції та швидкості пересування, навчання учнів навичкам співпраці для досягнення спільної мети (захисту «ресурсів»), мотивація та використання сюжету для підвищення залученості до фізичних вправ.

Сюжет гри:

Планета, на якій живуть діти, має дуже цінний ресурс – чарівні м'ячі (футбольні). Злі Космічні Пірати (ведучі/вчитель фізичної культури/батьки або деякі учні) хочуть ці м'ячі викрасти. Захисники Планети (більшість дітей) повинні перевезти (вести ногою) і сховати м'ячі у Секретних Сховищах (воротах/конусах).

Ключові ролі школярів:

Захисники Планети (до 80% гравців) – вони повинні взяти один із «чарівних м'ячів» і, постійно ведучи його ногою (футбольний дриблінг), доставити у «Секретне Сховище» (невеликі ворота або обведені зони). Основне правило: Якщо Пірат торкається їх (квацає), вони «заморожені» і повинні зупинитися, поки їх не

³ Адаптований варіант версії, яку за нашим промтом створено Gemini.

«розморозить» інший Захисник.

Космічні Пірати (до 20% гравців) – вони повинні «заморозити» захисників і забрати «чарівні м'ячі». Основне правило: пірат не має права торкатися м'яча ногою чи рукою, і його завдання – лише «квацати» захисників.

Головний Охоронець (*вчитель чи помічник*): стежить за правилами, видає «Енергетичні заряди» (додатковий бал/превага) за якісне ведення м'яча або командну допомогу.

Хід гри:

1. *Підготовка*: Футбольні м'ячі (чарівні м'ячі) розкладені по центру майданчика. «Секретні Сховища» (ворота/конуси) розташовані по краях.

2. *Початок*: За сигналом захисники біжать до центру, беруть м'яч і починають його вести ногою, прямуючи до Сховища.

3. *Активна фаза (LARP)*:

- ведення (дриблінг): захисники повинні постійно вести м'яч ногою. якщо м'яч зупинився або вийшов за межі майданчика – вони повинні виконати 5 присідань (покарання пірата);

- пас/допомога: захисник може «розморозити» товариша, передавши м'яч (пас ногою) або доторкнувшись до нього, що стимулює паси та командну взаємодію;

- успіх: якщо захисник «забиває» м'яч у Сховище, він отримує 1 очко. Потім він повертається за новим м'ячем (якщо м'ячі залишилися).

4. *Кінець раунду*: раунд закінчується, коли всі м'ячі «врятовано» або, навпаки, Пірати «заморозили» більшість Захисників (через 5 хвилин).

Переможець визначається наступним чином – команда Захисників перемагає, якщо «врятовано» більше м'ячів, ніж Пірати змогли «заморозити» гравців (наприклад, 8 м'ячів врятовано, 5 гравців заморожено – Перемога!).

У грі можна отримати індивідуальну відзнаку: «Найшвидший Зореліт» (за якісне ведення м'яча), «Найвірніший Друг» (за найбільше «розморожених» друзів).

Особливості застосування елементів LARP:

- Прості елементи (кольорові пов'язки) можуть посилити відчуття ролі.
- Використання слів на кшталт «Зореліт», «Сховище», «Кристал Енергії» додає сюжетності.

Висновок. Ця гра є досить фізично інтенсивною, вимагає постійного ведення м'яча ногою, а сюжет про «Космічних Піратів» підвищує емоційну залученість, що допомагає мотивувати дітей до гри у футбол у початкових класах. Проводиться гра в позаурочний час, рекомендуємо залучати батьків, а також учнів інших класів, щоб

формувати почуття командної взаємодії, вболівання і змагальності.

LARP-гра № 2: “Лицарі та Драконячі Яйця”⁴

Ця гра, як і інші LARP-ігри для молодших школярів, має змагальний ефект і проводиться (чи «працює») у рамках певної казки чи пригоди, що близьке й цікаве для дітей цього віку. Отож, рольова гра зорієнтована на швидкість ведення м'яча, точність пасу та колективну стратегію, побудована на змагальному сюжеті.

Мета проведення гри: формування навичок ведення м'яча на швидкості і зміни напрямку руху; використання пасу ногою як ключового елементу «передачі цінного вантажу»; розвиток уміння бачити поле та уникати «Драконів», виховувати командний дух і почуття змагальності у роботі в групі – чіткий командний результат (хто врятує більше «яєць»).

Сюжет гри і ролі учасників: дві команди – Червоні Лицарі та Сині Лицарі – вирушають на небезпечну місію – врятувати з лігва Дракона його чарівні яйця (футбольні м'ячі) і доставити їх у безпечні Замки (ворота). На полі є небезпечні Дракони-переслідувачі (ведучі учні або вчителі, вихователі), які намагаються завадити у грі.

Завдання кожної команди учасників під час гри

<i>Ролі учнів у грі</i>	<i>Характер команди</i>	<i>Завдання (місія)</i>	<i>Фізична активність з елементами футболу</i>
Червоні Лицарі (половина учасників)	Змагальна	Врятувати яйця та доставити в Червоний Замок.	Ведення м'яча, біг, паси
Сині Лицарі (половина учасників)	Змагальна	Врятувати яйця та доставити в Синій Замок	Ведення м'яча, біг, паси
Дракони-Переслідувачі (1-2 учні)	Нейтральна	Торкнутися м'яча, який веде Лицар, щоб «обпалити» його	Швидкий біг, перехоплення

Локації у грі:

⁴ Адаптований варіант версії, яку за нашим промтом створено Gemini.

- лігво Дракона (центр поля): місце, де знаходяться всі «чарівні яйця» (м'ячі).
- замки (ворота): дві протилежні зони (ворота або обведені кола), куди Лицарі повинні «забивати» яйця. Червоний Замок – для Червоних, Синій Замок – для Синіх.

Хід гри

1. **Початок** – всі «яйця», тобто м'ячі, розміщені в центрі («Лігво»). Обидві команди розташовані на своїй половині поля (як у футболі). За сигналом обидві команди біжать до центру, щоб узяти м'яч. Кожен Лицар може взяти лише один м'яч.

2. **Етап 1 гри** – швидке ведення м'яча, Лицарі повинні вести м'яч ногою (дриблінг) до свого замку.

Під час гри є небезпека від Дракона-Переслідувача (Ведучий – зазвичай вчитель), оскільки він може доторкнутися до м'яча, який веде Лицар. Якщо Дракон торкнувся м'яча, то м'яч стає «обпалений» і має повернутися до «Лігва Дракона» (у центр). Лицар повертається до своєї стартової лінії. Тому учні мають швидко і точно вести м'яча, щоб він не дістався злому і гарячому Дракону.

3. **Етап 2 гри** – рятівний пас (командна робота): якщо Лицаря квацнув (торкнувся рукою) Дракон, то він (Лицар) стає «замороженим» і повинен зупинитися. Його може «розморозити», тобто врятувати тільки товариш по команді, зробивши точний пас ногою, який Лицар має зупинити ногою. Це стимулює точні передачі м'яча ногою і командний дух учнів класу.

4. **Фініш** (врятоване яйце) – Лицар отримує 1 очко для своєї команди, коли забиває м'яч (яйце) ногою у свій замок (ворота). Після цього він біжить назад у центр за новим яйцем.

Гра триває до 10 хвилин або доки не закінчаться всі м'ячі у «Лігві».

Переможець визначається наступним чином – перемагає та команда (Червоні або Сині), яка доставила у свій Замок більшу кількість «Драконячих яєць».

У грі можна отримати індивідуальну відзнаку як заохочення до рухової активності: бонус «Лицарський Подвиг», тобто додаткові очки за «розморозження» трьох учасників з команди поспіль або ж дебрифінг – після гри можна обговорити, чия стратегія була кращою (швидкі індивідуальні прориви чи точні паси та взаємодопомога).

Цей варіант забезпечує постійний рух, зосереджує увагу на навичках ведення м'яча та пасу в умовах, близьких до гри «квача», і дає чіткий змагальний результат.

Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до проведення тестів на визначення фізичної підготовленості футболістів віком 6-9 років

Ці тести проводяться з учнями початкових класів і спрямовані на визначення: *Швидкісно-силова витривалість*: присідання за 10 с (к-сть разів).

Вихідне положення: основна стійка. Після сигналу спостерігача, спортсмен повинен якомога більше разів виконати присідання. На виконання вправи надається 10 с. Час фіксується секундоміром з точністю до 0,1 с. Результати вимірюються у кількості виконаних присідань за виділений час. Фіксується результат кращої з двох спроб.

Час простої рухової реакції. Для отримання об'єктивної інформації пропонується піймати лінійку (паличку) з нанесеними відмітками з кроком у 1 см. Окрім того, загалом лінійку розмічено на чотири кольори по 10 см (червоний, жовтий, зелений, голубий). Виконання передбачає вихідне положення: основна стійка з витягнутою вперед рукою, пальці біля лінійки. На початку тесту початок відмітки лінійки повинен співпадати з кистю (пальцями) спортсмена. Відмітка починається з червоного кольору, а закінчення відмітки на лінійці – зелений та за значенням 40 см. Після з'ясування готовності спортсмена, дослідник упродовж до 3 с відпускає лінійку. Початок падіння лінійки є сигналом для виконання максимально швидкого ловіння пальцями лінійки. Таким чином, завдання для тесту не дати впасти лінійці на підлогу та якнайшвидше зловити її на рівні певної позначки. Таким чином показник реакції визначається відстанню від початку відліку до місця ловіння лінійки, у см. Враховуючи відносну легкість навантаження під час виконання тесту, було надано три спроби з яких фіксувалася найкраща.

Частота рухів ніг. Теплінг-тест ногами: частота рухів ніг за 10 с. Для виконання тесту між двома стільцями на індивідуально регульовану висоту натягується резинка. Висота розташування резинки відповідала верхньому краю винесеного вперед (горизонтально) стегна спортсмена. Основною умовою виконання та зарахування спроб є необхідність доторку стегном натягнутої резинки. Піднімання стегон відбувається з максимальною частотою та почергово правою та лівою ногами. Проте підрахунок рухів здійснювали по одній нозі з перерахунком. Під час виконання тесту повинна дотримуватися вимога не виконувати значних переміщень та залишати проєкцію тіла на одному місці. Визначали результат кращої з двох спроб та заносили до протоколу тестування.

Гнучкості (рухливості). Нахил вперед, см. Для виконання тесту на підлозі робилася розмітка де нанесено центральну лінію та лінію перпендикулярну до неї. Саме на неї наносили поділки з кроком у один сантиметр по обидва боки щодо центральної лінії. Спортсмен, сидячи на підлозі, виконував три пружні нахили з

намаганням дістати якомога далі по лінії з сантиметровою розміткою. При цьому ступні ніг спортсмена торкатися центральної лінії, а ноги мали бути випрямлені в колінних суглобах, ступні вертикально з відстанню між ними близько 20–30 см. Результат фіксувався у сантиметрах на перпендикулярній лінії (як додатні, так і від’ємні числа) за потягом кінчиків пальців та утриманням проміжного положення протягом 3-х секунд. До протоколу вносили результат кращої з трьох спроб у см.

Вибухова сила ніг. (Стрибок у довжину, см). Для виконання робиться розмітка лінії старту та перпендикулярно лінія з нанесенням відмінок з кроком у один сантиметр. Вихідне положення: стійка ноги нарізно, ступні нарізно (на ширині плечей), паралельно, носки впритул до лінії старту. Перед початком виконання стрибка відбувалися підготовчі дії: підведення на носки, підняття рук вгору, опускання рук та опускання на ступню, згинання ніг в колінах, відведення рук назад, нахил тулубу та після цього різке відштовхування двома ногами та одночасний мах руками вперед-вгору з синхронним та потужним випрямленням тулуба. Під час польоту ноги згинаються таким чином, щоб коліна підтягувалися до грудей.

Приземлення виконувалося на напівзігнуті ноги, руки вперед для дотримання балансування та м’якого стійкого приземлення.

Спритність. Човниковий біг з перенесення тенісних м’ячків. Для визначення спритності пропонувалося виконати човниковий біг зі стандартною відстанню, що становила п’ять відрізків по 3 м. Для виконання необхідно було зробити розмітку та мати 5 м’ячів для тенісу. Вони розташовувалися у колах. Спортсмени, після з’ясування готовності до виконання тесту ставали на лінію старту. Після команди «На старт!» займали вихідне положення (високий старт). За командою «Руш!» розпочинали виконання. Основним завданням було пробігти якнайшвидше задану відстань за послідовність відрізків та перенести, починаючи від першого кола тенісні м’ячі. У кожному колі необхідно було замінити м’яч, який спортсмен ніс в останньому відрізку на інший, який лежав у колі. Це створює додаткове координаційне навантаження при виконання зазначеного тесту.

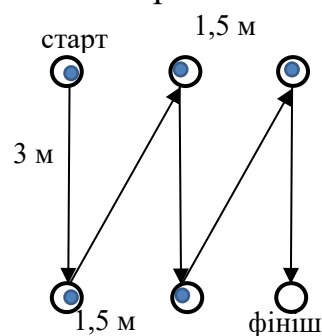

Рис. 1. Схема переміщення під час виконання тесту «Човниковий біг з перенесенням тенісних м’ячів»

Для виконання тесту пропонувалося дві спроби з достатнім відпочинком між ними. Результат визначався у часі (с), що був затрачений від моменту взяття першого тенісного м'яча до моменту розташування останнього тенісного м'яча у останньому колі. До протоколу вносили кращий з двох спроб результат. Фіксація відбувалася за допомогою електронного секундоміра.

Швидкісно-силова витривалість: стрибки на скакалці за 30 с. Для виконання тесту попередньо індивідуально підбирається довжина скакалки, що повинне забезпечувати безперешкодне виконання. За отримання підтвердження готовності спортсменів до виконання тесту, та за паралельним початком відліку часу, розпочинається виконання стрибків. Основне завдання виконати за виділений час якомога більше стрибків. При допущенні помилки, спортсменові можна було продовжувати виконання до вичерпання відведеного часу. Перед виконанням тесту спортсменам було надано кілька порад для забезпечення правильності виконання тесті: дотримуватися стійки прямо, ноги на ширині плечей, коліна злегка зігнуті в колінних суглобах, а руки по боках; утримання скакалки обома руками, які розташовані біля тулуба, лікті зігнуті; ноги під час стрибків достатньо близько одна від одної, для обертання застосовувати рухи зап'ястя, а не загалом руки.

Швидкісно-силова витривалість м'язів тулуба: піднімання в сід за 60 с. Вправа виконувалася на гімнастичному маті. Спортсмен тестування лягав спиною на рівну поверхню мату, ноги зігнуті в колінних суглобах з дотриманням кута 90°, відстань між стопами не більше 30 сантиметрів та пальці рук з'єднані за головою. Для покращення опорного положення при виконанні вправи утримання стоп здійснював партнер так, щоб п'яти були дотичні до опори. Після з'ясування готовності виконання та команди «Руш!» спортсмен починав виконувати вправу з вихідного положення до положення лікті до колін та знову повертався до вихідного положення. Вихідне положення фіксувалося торканням спиною і руками до поверхні мату. Загальна тривалість вправи становила 60 с та під час виконання спортсменові повідомлялися часові відтинки кожні 10 с. Основною метою виконання вправи було обрати оптимальний темп виконання з необхідністю забезпечити роботу упродовж усього виділеного часу та виконати якомога більше циклів вправи. Підрахунок вівся по зафіксованому проміжному положення вправи. Враховуючи значне функціональне навантаження, спортсменам надавалося дві спроби після повного відновлення між ними. До протоколу заносили результат кращої з двох спроб.

Швидкісні здібності: біг 20 м з місця. Для виконання тесту пропонувалося заздалегідь підготовлений майданчик. Спортсмен розташовується на лінії старту в напрямку до лінії фінішу, яка була розташована за 20 м. Тестування проводилося для двох спортсменів одночасно з метою підвищення конкуренції та вмотивованості до результату. За отриманням відомостей про готовність

спортсменів, які були розташовані на лінії старту, подавалася команда «на старт», після якої учасники приймали положення високого старту та зберігали нерухому позу. Впродовж 3 с подавався сигнал «руш». Після нього учасники тестування повинні були якнайшвидше подолати задану дистанцію, тобто продемонструвати максимальний темп бігу без зниження інтенсивності роботи перед фінішем. Результат тесту визначався за затраченим на подолання дистанції часом у секундах (електронний секундомір). Тестування передбачало виконання двох спроб, з яких до протоколу тестування заносилася краща.

Для визначення технічної підготовленості футболістів віком 6–7 років (етап початкової підготовки) було застосовано такі контрольні вправи:

Комплексне оцінювання можливостей до ведення м'яча та зміни напрямку руху з футболістів з м'ячем. Для оцінки таких рухових можливостей юних футболістів запропоновано контрольну вправу, що поєднувала елементи ведення та переміщення футболістів (рис. 2). Вона передбачала ведення м'яча на швидкості зі зміною напрямку руху. Для виконання вправи футболіст розташовувався на лінії старту та подавав сигнал готовності до виконання завдання. Після цього дослідник подавав команду «Руш!» з паралельним початком відліку часу на виконання. Після проходження маршруту вправи відлік часу зупинявся. Виконання вправи зараховувалося, якщо юних футболіст проходив увесь маршрут без втрати контролю за м'ячем та без порушень самого маршруту вправи. Для об'єктивності отриманого результату спортсменам надавалося дві спроби (повного проходження), з яких до протоколу заносився кращий результат.

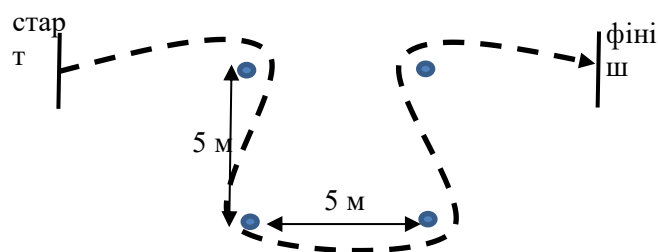

Рис. 2. Схема переміщення під час виконання тесту «Ведення м'яча на швидкості зі зміною напрямку руху»

Для позначення траєкторії руху спортсменів з м'ячем використовувались стійки. Відстань між лініями старту, стійками, та лінією фінішу становила 5 м. Така ж відстань між стійками. Загальна довжина прокладеної дистанції без урахування радіусів поворотів становила 25 м. Певною особливістю запропонованої контрольної вправи є наявність та необхідність виконання двох поворотів на 90 градусів вправо і двох таких самих поворотів вліво.

Комплексне оцінювання вмінь ведення м'яча та виконання удару по воротах. Для оцінки цих вмінь запропоновано застосування відносно простого та водночас інформативного тесту. Для його проведення необхідно було заздалегідь підготувати майданчик з розміткою частини для ведення, розстановкою воріт та загальною композицією інвентарю (рис. 3).

Тест проводився з метою виявлення якості виконання удару по воротах після ведення м'яча. Спортсмен виконував кілька технічних прийомів у послідовному поєднанні (ведення та удар). Основною особливістю цього тесту було те, що спортсмен виконував ведення м'яча по прямій відстані упродовж дистанції 10 м, після чого зупиняв (або не зупиняв) та виконував удар підйомом з відстані наближеної до 10 м від воріт, розмір яких становив 3м×2м.

Враховуючи відносно нескладний набір технічних елементів у процесі виконання тесту, основний акцент тесту зроблено на якості виконання удару м'яча. Кожен футболіст виконував по п'ять спроб кожною ногою. Для обрахунку використано підхід, за якого кожна вдала спроба оцінювалася одним балом, а невдала не надавала оцінки.

Запропонований варіант підрахунку результату тесту дав змогу з'ясувати умовну універсальність юних спортсменів стосовно володіння технікою елементів футболу як «сильною», так і «слабкою» ногою.

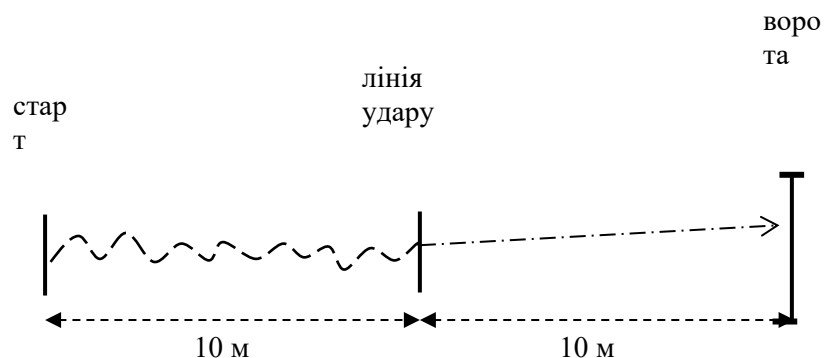

Рис. 3. Схема переміщення під час виконання тесту «Ведення м'яча та виконання удару по воротах»

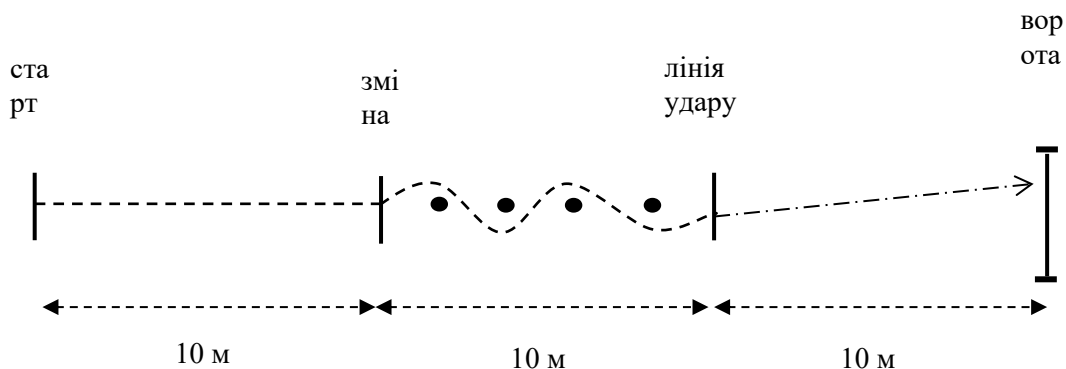

Рис. 4. Схема переміщення під час виконання тесту «Ведення м'яча з обходом стоек та удар по воротах»

Удари м'ячів на точність із відстаней 11, 13 та 15 м. Для виконання тесту робилася попередня підготовка з розстановкою м'ячів на відповідній відстані. Це давало змогу спортсменові більше сконцентруватися на виконання технічних елементів. Також ворота були поділено на дві половини (права та ліва) за допомогою мотузки. Це візуально спрощувало для юних футболістів елементи прицілювання. Процедура тестування передбачала, що юні футболісти виконували удари з кожної відстані. При цьому один удар мав припадати в праву, а інший у ліву частину воріт. Таким чином загальна кількість складала 6 ударів. За результат тесту брали загальну кількість попадань м'яча за умов попадання у задану (почергово) частину воріт та у кращій з двох спроб.

Удари м'яча на дальність. Один з необхідних атрибутів техніки футболіста вміння виконувати передачі м'яча та удари по воротах з різної відстані, що іноді є досить великою. Тому ми запропонували з'ясувати максимальну відстань безпомилкового виконання удару м'яча. Перед юними футболістами поставлено завдання виконати удар по повітрю, щоб він подолав якнайбільшу відстань. Для проведення тесту проведено попередню підготовку: зроблено розмітку та визначено лінію старту (на ній розташовано м'яч). Результат фіксувався з точністю до 1 метра. Тест виконувався з двох спроб, після достатнього розминання та виконання пробних спроб (4–5) футболістами. До протоколу вносилися краща з двох залікових спроб.

Удари м'ячу на точність. Якість виконання ударів є ще одним складником спортивної майстерності футболістів. Тому запропоновано контроль ударів, що виконувався по нерухомому м'ячу, послідовно правою чи лівою ногою. Відстань для удару взято стандартну для змагальної діяльності, а саме 11 м до воріт. Для з'ясування точності ударів ворота було розподілено на три рівноцінні зони (за допомогою вертикальних стрічок). Спортсмени мали направляти м'яч у певну

визначену третину воріт. Загалом тест передбачав виконання 10 спроб ударів (по п'ять кожною ногою) з основним завданням потрапити у визначену частину воріт. Тест проводився з двох залікових спроб із зарахуванням кращого результату та перенесенням до протоколу.

Жонгливання м'ячем. Традиційним для футболу та системи підготовки спортсменів у цьому виді спорту є вміння утримувати м'яч у повітрі або жонглиувати. Це дало підстави для включення зазначеного тесту до батареї тестів для визначення технічної підготовленості. Основним завданням для юних футболістів було виконання набивання м'яча різними частинами тіла (стопа, стегно та голова) за можливості різної послідовності та з можливістю кількаразового повторення однією ж і тою самою частиною тіла. Проте обов'язковою умовою було виконання в одній спробі ударів різними частинами тіла. Загалом надавалося дві спроби без урахування часу на виконання з реєстрацією найбільшої кількості ударів. Кращий результат з двох спроб заносили до протоколу.

РЕЗУЛЬТАТИ МАТЕМАТИЧНОЇ СТАТИСТИКИ

Статистична оцінка достовірності виявлених відмінностей та змін в розподілах КГ та ЕГ за рівнями сформованості показників, їх ознак, компонентів та в цілому готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації спортивно-оздоровчої діяльності з елементами футболу в початковій школі

Оцінка статистичної достовірності виявлених змін у розподілах проводилася за допомогою критерію χ^2 Пірсона. Відмінності в розподілах вважаються статистично достовірними, коли виконується співвідношення:

$$\chi_e^2 > \chi_k^2$$

Критичні значення критерію для числа ступенів свободи $\nu = 3$ дорівнюють:

$$\chi_k^2 = \begin{cases} 7,815, p \leq 0,05 \\ 11,345, p \leq 0,01 \end{cases}$$

Таблиця 1

Емпіричні значення критерію χ^2 Пірсона, розраховані на основі даних з розподілів студентів КГ та ЕГ за рівнями сформованості в них ознак, показників, компонентів та в цілому готовності до організації СОД з елементами футболу в початковій школі

ПОКАЗНИКИ/КОМПОНЕНТИ	КГ і ЕГ до експерименту	КГ і ЕГ після експерименту	КГ до та після експерименту	ЕГ до та після експерименту
1	2	3	4	5
МОТИВАЦІЙНО-ЦІЛЬОВИЙ КОМПОНЕНТ	0,319	49,564	1,801	65,006
Усвідомлення значення спортивно-оздоровчої діяльності для учнів, ставлення до фізичного виховання і використання елементів футболу в початковій школі	0,466	52,708	1,721	70,058
Усвідомлення студентами значення використання елементів футболу (як рухливих ігор) для загального фізичного та психосоціального розвитку молодших школярів	0,927	31,034	5,194	62,518
Усвідомлення важливості проведення спортивно-оздоровчої діяльності в початковій школі з елементами футболу	2,001	83,798	3,713	85,162
Визначення власних цілей і прагнення до професійного вдосконалення у цій сфері	1,101	75,257	2,040	86,581
Цілепокладання студентів у сфері фізичного виховання молодших школярів	0,965	70,654	1,674	73,281
Ставлення студентів до використання елементів футболу на уроках фізичної культури у початковій школі	4,026	165,845	3,662	161,219
Цілепокладання студентів щодо вдосконалення власних знань та вмінь для ефективного проведення спортивно-оздоровчих занять з елементами футболу	3,972	30,165	3,859	48,417
Наявність інтересу та внутрішньої мотивації до використання спортивно-оздоровчих ігор у роботі з молодшими школярами	0,736	30,277	2,451	46,800
Оцінка студентами свого рівня уваги, емоційної залученості та бажання здійснювати	1,097	33,282	2,340	53,818

спортивно-оздоровчу діяльність з елементами футболу в педагогічній роботі з дітьми				
Оцінка студентами своєї внутрішньої мотивації та інтересу до роботи з дітьми через рухливі ігри (зокрема, з елементами футболу)	0,926	27,386	2,584	40,738
КОГНІТИВНО-ЗМІСТОВИЙ КОМПОНЕНТ	0,391	38,867	5,693	65,785
Знання вікових і психофізіологічних особливостей учнів 6–10 років	1,801	64,002	2,739	69,335
Володіння знаннями про вікові та психофізіологічні особливості дітей 6–10 років	1,671	23,347	1,463	33,034
Знання основних особливостей розвитку молодших школярів, які слід враховувати під час занять з елементами футболу	5,367	127,406	6,777	124,176
Володіння сучасними методиками проведення рухливих ігор з елементами футболу в початковій школі	0,707	39,915	11,123	87,683
Знання рухливих ігор для учнів, при проведенні яких можна застосовувати елементи футболу і командної взаємодії	1,313	28,119	12,445	74,217
Обізнаність з методиками проведення рухливих ігор з елементами футболу в умовах початкової школи	0,897	26,952	24,548	97,545
Знання методики організації спортивних занять з елементами футболу в класі з інклюзивним навчанням	1,555	81,934	6,339	96,957
Розуміння виховного та оздоровчого потенціалу дитячого футболу	1,139	22,664	5,664	48,162
Розуміння виховного та оздоровчого потенціалу футболу як засобу формування командного духу, відповідальності та здоров'я, а не лише як спортивної гри	1,114	14,094	10,759	47,300
Оцінка виховного та оздоровчого потенціалу футболу для дітей молодшого шкільного віку	3,500	34,258	2,482	48,422
КОМУНІКАТИВНО-ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМПОНЕНТ	1,819	64,177	3,444	72,482
Уміння налагоджувати контакт з учнями, створювати доброзичливу атмосферу, зацікавити в процесі організації спортивно-оздоровчої діяльності з елементами футболу в НУШ	1,459	51,787	2,833	61,828
Оцінки студентами своєї впевненості у ролі організатора спортивних ігор із дітьми	5,360	61,142	5,872	66,890
Вміння зацікавити учнів під час рухливих ігор	2,722	43,541	4,260	58,279
Здатність швидко налагоджувати контакт із дітьми та створювати доброзичливу	1,281	60,683	1,486	69,281

атмосферу для їхньої зацікавленості у спільній спортивно-ігровій діяльності				
Уміння організувати колективну взаємодію (командні ігри, співпраця) у спортивно-оздоровчій діяльності з елементами футболу	3,658	90,185	4,801	95,047
Вміння ефективно організувати колективну взаємодію в командних іграх з елементами футболу, щоб забезпечити співпрацю всіх учасників	3,546	81,370	5,100	87,622
Оцінки студентами ефективності методів організації командної взаємодії учнів (наприклад, у футболі)	3,415	101,15 1	5,787	111,806
Ставлення до командної ігрової взаємодії з елементами футболу в інклюзивному класі	4,735	91,821	5,512	89,004
Здатність до педагогічного управління в спортивно-ігровій діяльності та підтримки дисципліни	1,624	59,620	3,457	67,127
Здатність до підтримання дисципліни під час ігрової діяльності з учнями	1,149	62,795	7,878	67,670
Оцінки студентами своєї готовності до педагогічного управління під час спортивно-ігрових занять у початковій школі з елементами футболу	4,094	80,936	3,320	82,187
Оцінки студентами своїх умінь розв'язувати конфліктні ситуації, які можуть виникати у роботі в початковій школі	1,513	43,156	3,324	56,294
ПРАКТИКО-ДІЯЛЬНІСНИЙ КОМПОНЕНТ	0,545	59,751	3,616	85,481
Уміння добирати і адаптувати вправи відповідно до віку й рівня розвитку дітей, досвід проведення спортивних ігор або уроків з елементами футболу	0,478	62,439	3,193	88,367
Досвід проведення рухливих ігор або занять з елементами футболу для дітей	1,870	54,569	1,888	69,823
Вміння добирати вправи відповідно до віку та особливостей фізичного розвитку молодших школярів	1,759	45,811	5,696	91,789
Пріоритети у використанні різних форм та методів у спортивно-оздоровчій діяльності при навчанні основ футболу в змішаній групі (хлопчики і дівчатка)	2,116	84,533	5,879	103,891
Впевненість у адаптації вправ з елементами футболу відповідно до віку й рівня фізичного розвитку конкретної групи молодших школярів	3,501	70,219	2,801	95,017
Здатність до використання різноманітних (інноваційних) форм і методів спортивно-оздоровчої діяльності з елементами футболу в початковій школі	0,509	63,443	2,133	91,594
Пріоритети в застосуванні у спортивно-оздоровчій діяльності в початковій школі з	1,708	89,204	2,656	113,744

елементами футболу інноваційних форм роботи				
Використання під час педагогічної практики різноманітних (інноваційних) форм та методів роботи для підвищення інтересу до ігор з елементами футболу	2,881	58,312	3,244	79,478
Досвід використання диференційованого та індивідуального підходу в спортивно-ігровій діяльності в початковій школі (у т.ч. в інклюзивному класі)	2,086	55,417	2,210	92,921
Здатність до організації безпечного ігрового простору для молодших школярів (у т.ч. в умовах воєнного стану)	0,760	59,115	5,137	85,247
Знання основних правил організації безпечного ігрового простору в початковій школі	3,622	69,248	4,858	82,513
Здатність організувати безпечний ігровий простір перед початком занять, зокрема в умовах воєнного стану	3,510	50,950	9,452	107,164
Готовність організувати спортивні заняття з елементами футболу в класі з інклюзивним навчанням	1,294	60,544	2,754	79,410
Навички аналізу результатів і корекції власної діяльності, педагогічна рефлексія	2,086	57,961	5,837	81,843
Аналіз результатів проведених занять та корекція на основі цього своєї подальшої діяльності	3,909	83,585	4,834	96,697
Оцінки своєї професійної готовності до організації спортивно-оздоровчої діяльності з елементами футболу в початковій школі	2,010	40,708	7,062	70,607
ГОТОВНІСТЬ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ СПОРТИВНО-ОЗДОРОВЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ З ЕЛЕМЕНТАМИ ФУТБОЛУ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ	0,264	51,671	3,551	71,309

Інтегрування змісту вищої освіти у контексті посилення спортивно-оздоровчої діяльності з елементами футболу в початковій школі⁵

<i>Назва освітньої компоненти</i>	<i>Зміст ОП</i>	<i>Спортивно-оздоровча спрямованість з використанням елементів футболу (оновлення змісту)</i>
<p>Теорія і методика фізичної культури (нормативна дисципліна, 3-4 рік навчання)</p>	<p>Зміст дисципліни охоплює концептуальні засади фізичного виховання як соціокультурного явища. Особлива увага приділяється визначенню цілей та завдань фізичного розвитку на різних вікових етапах, а також оволодінню інструментарієм, методами та організаційними формами проведення занять із фізичної культури в умовах закладів загальної середньої освіти</p>	<p>З метою поглиблення професійної підготовки та розвитку наукового потенціалу здобувачів, зміст дисципліни доповнено блоком інноваційних практик, зокрема впровадженням спортивно-оздоровчої діяльності молодших школярів з елементами футболу. Це дозволяє майбутнім фахівцям не лише опанувати базову методику викладання, а й ефективно використовувати футбольні вправи як інструмент інклюзії, психоемоційного розвантаження та фізичного розвитку дітей у сучасних стресових умовах (воєнного стану). Наприклад: Тема «Принципи фізичної культури». Тут пропонуємо додати підтему про диференційований підхід у навчанні елементів футболу з молодшими школярами (як адаптувати вправи з м'ячем для дітей з різним рівнем підготовки та фізичного стану, що є ключовим для інклюзивного навчання). Тема «Засоби фізичної культури (ігрові)». Тут варто розширити блок ігрових засобів через спортивні ігри з</p>

⁵ У цій таблиці подано деякі освітні компоненти, які в процесі апробації нашого дослідження були частково доповнені (оновлені) запропонованими методичними рекомендаціями щодо організації спортивно-оздоровчої діяльності з елементами футболу в початковій школі. Ми свідомі того, що студенти повинні цілісно засвоїти теорію і методику застосування різних видів ігор у роботі вчителя фізичної культури. Водночас, зважаючи на те, що саме футбол є найбільш масовим і дієвим педагогічним засобом за залучення дітей до фізичної активності, здорового способу життя і т.п., тому новизну нашого дослідження вбачаємо у розставленні акцентів (де це є можливо і доцільно) саме у руслі теми нашої дисертації.

		<p>елементами футболу, оскільки ця командна гра користується чи не найбільшою популярністю серед дітей цього віку. Тому практичний аспект включає використання футболу не як жорсткого виду спорту, а як засобу оздоровлення (наприклад, рухливі ігри «Снайпер з м'ячем», «Ведення крізь перешкоди» тощо).</p> <p>Тема «Функції фізичної культури» доповнена тим, що для здобувачів освіти висвітлюємо ширше питання про оздоровчу та психотерапевтичну функцію футболу для молодших школярів в умовах стресу (війни). Для цього пропонуємо показати, як командна гра сприяє соціалізації та зниженню рівня тривожності для дітей, а також для студентів-майбутніх учителів фізичної культури (тут можна згадати модель BASIC Ph, https://arpp.com.ua/blog/resursooriyentovana-model-stresodolannya-basic-ph/).</p> <p>Тема «Компетентнісний підхід у фізичній культурі» містить значний потенціал для формування «ігрової компетентності» та соціальних навичок студентів-майбутніх педагогів через використання деяких елементів футболу. Варто продемонструвати їм, як через цю популярну гру в початковій школі розвивати в дітей лідерство, відповідальність та вміння працювати в команді.</p> <p>Тема «Вікові особливості розвитку» доповнена інформацією про сенситивні періоди для розвитку координації та швидкості у молодших школярів засобами футболу.</p> <p>Тема «Методика розвитку швидкості та координації» акцентує увагу на таких важливих питаннях, як футбольний дриблінг та естафети з</p>
--	--	--

		<p>м'ячем як найефективніші засоби розвитку спритності (координації) та стартової швидкості; створення ігрових ситуацій, де дитина має швидко приймати рішення.</p> <p>Тема «Комплексний розвиток фізичних якостей» – доповнення стосується використання малих футбольних ігор (3х3, 4х4) для одночасного розвитку витривалості, швидкості та комунікативних навичок. При цьому практична частина може включати проведення вправ: розробити комплекс вправ «Футбольна розминка», спрямований на профілактику плоскостопості та розвиток відчуття м'яча.</p> <p>Тема «Концепція НУШ та планування»: Реалізація цінностей НУШ через командні види спорту. Футбол як інструмент формування емоційного інтелекту та вміння працювати в команді (розвиток soft skill).</p> <p>Тема «Структура уроку фізичної культури у НУШ»: Інтеграція елементів футболу у підготовчу та основну частини уроку за новими стандартами (без примусу, тобто через гру).</p> <p>Тема «Вибіркові модулі НУШ» передбачає доповнення методикою викладання варіативного модуля «Футбол» для 1-4 класів. Порівняння традиційного підходу та інноваційних спортивно-оздоровчих технологій.</p> <p>Тема «Формувальне оцінювання»: як оцінювати успіх учня (учениці) у футбольних вправах не за результатом «гол/промах», а за зусиллями та прогресом (наприклад, техніка ведення м'яча).</p> <p>Пропозиції до практичної частини та самостійної роботи:</p>
--	--	--

		<ul style="list-style-type: none"> - Розробка занять: фрагмент уроку фізкультури для 1-4 класів, де основною частиною є спортивно-оздоровчі вправи з елементами футболу. - Розробка позаурочного заняття на тему здоров'язбереження з використанням елементів футболу (для молодших школярів). - Аналіз, обговорення, кейси: «Організація футбольного фестивалю в школі як інклюзивного заходу». Обговорення того, як залучити до активності абсолютно всіх дітей, незалежно від їхніх здібностей. - Запропонувати творчий проєкт про подолання гендерних стереотипів щодо залучення хлопчиків і дівчаток до дитячого футболу в позаурочній виховній роботі початкової школи (секція з футболу, батьківська конференція про здоровий спосіб життя учнів, спільні спортивно-оздоровчі заходи з елементами футболу заходи у школі за участі батьків та ін.). <p>Приклад гри для інтегрування в дитячий футбол хлопчиків і дівчаток у позаурочній виховній роботі початкової школи на тему «Супергерої командної гри» (Футбол як універсальна гра (подолання гендерних стереотипів у початковій школі): авторський посібник, 2025, с.27-29.</p>
<p>Теорія і методика навчання спортивних і рухливих ігор</p>	<p>Цей курс спрямований на підготовку майбутніх учителів фізичної культури, зокрема опанування ними теоретичними і практичними компетенціями щодо організації рухливих ігор</p>	<p>Доповнити теми: «Методика викладання рухливих ігор з м'ячем в обмеженому просторі», «Характеристика рухливих ігор для дітей молодшого шкільного віку: 1–2 та 3–4 класів», «Методика викладання рухливих ігор з предметами», «Рухливі ігри для розвитку спритності у дітей», «Методика викладання</p>

	<p>рекреаційних ігор, які обов'язкові в програмі з фізичної культури в ЗЗСО, зокрема в початковій школі.</p>	<p>сюжетних рухливих ігор». Для цього пропонуємо матеріал авторського посібника: Оклієвич Н. О. <i>Дитячий футбол у початковій школі: інноваційні методики спортивно-оздоровчої діяльності (для вчителя фізичної культури)</i>. Методичний посібник. Івано-Франківськ: Видавець Кушнір Г. М., 2025. 60 с. ISBN 978-617-7926-83-1. URL: https://surl.li/xbqlhg</p>
<p>Сучасні освітні технології (нормативна навчальна дисципліна, 4 рік навчання, 8 семестр)</p>	<p>Дана освітня компонента спрямована на підготовку фахівців, здатних інтегрувати передові технології у викладання фізичної культури. Тому основна мета – навчити студентів мислити інноваційно, адаптуватися до змін та креативно організовувати навчальний простір у ЗЗСО.</p>	<p>Пропонуємо збагатити курс для того, щоб ознайомити майбутніх педагогів з інструментами для модернізації уроків фізкультури, розвитку професійної гнучкості, впровадженню нестандартних підходів та майстерному володінню новітніми методиками виховання (у контексті організації спортивно-оздоровчої діяльності з елементами футболу в початковій школі). Оновленню підлягають найбільшою мірою такі теми цього курсу: «Особистісно орієнтовані освітні технології», «Технології організації групової навчальної діяльності на уроках фізичної культури», «Інтерактивні технології у фізичній культурі», «Технології гейміфікації освітнього процесу», «Ігрові технології у фізичній культурі». При цьому звертаємо увагу на використанні цифрових інструментів у роботі зі студентами у цьому контексті, які описані в розділі II дисертації. Використання та апробація авторського посібника: Оклієвич Н. О. <i>Дитячий футбол у початковій школі: інноваційні методики спортивно-оздоровчої діяльності (для вчителя фізичної культури)</i>. Методичний посібник.</p>

		<p>Івано-Франківськ: Видавець Кушнір Г. М., 2025. 60 с. ISBN 978-617-7926-83-1. URL: https://surl.li/xbqlhg</p> <p>Зокрема, пропонуємо ознайомлення студентів із інноваційними методиками, як LARP-ігри з елементами футболу: “Космічні Пірати та захист Планети М’ячів” і “Лицарі та Драконячі яйця” (с. 18-24). Теми «Організаційно-педагогічні технології» і «Цифрові та дистанційні технології» пропонуємо доповнити питаннями про кращі європейські практики спортивно-оздоровчої діяльності в початковій школі, зокрема в позаурочній виховній діяльності з елементами футболу</p>
<p>Педагогічна майстерність вчителя фізичної культури (нормативна навчальна дисципліна, 3 рік навчання, 6 семестр).</p>	<p>Освітня компонента має на меті розкрити цілісну структуру професійної творчості (майстерності) вчителя фізичної культури. Курс допомагає майбутнім фахівцям оцінити свою готовність до креативної викладацької роботи та активної пропаганди здорового способу життя через популярні види спорту</p>	<p>У контексті викладання особливий акцент варто зробити на використанні спортивно-оздоровчих засобів футболу як інструменту для розвитку педагогічного мислення, навичок комунікації та ефективного вирішення конфліктів у командній грі. Використання футболу як моделі для вивчення групової динаміки. Студенти вчать керувати командою, давати чіткі інструкції під час гри та виступати в ролі арбітра (медіатора) у конфліктних ситуаціях на полі. Розробка авторських рухливих ігор на основі елементів футболу (дриблінг, передачі, координація) для дітей з різним рівнем фізичної підготовки. Використання футболу для розвитку не лише фізичних якостей (швидкості, витривалості), а й когнітивних навичок (швидкість прийняття рішень, просторове мислення). Студенти мають навчитися складати робочі програми не просто для "уроку фізкультури", а для секційної роботи або організації шкільних футбольних фестивалів та турнірів.</p>

		<p>Вивчення сучасних європейських систем підготовки (наприклад, методика малих ігор 3x3 чи 4x4) для впровадження їх у шкільну програму. Впровадження відеоаналізу техніко-тактичних дій (з використанням доступних мобільних додатків) як елемента інформаційних технологій у роботі вчителя.</p>
<p>Адаптивна фізична культура і методика викладання</p>	<p>Цей курс у підготовці майбутніх учителів фізичної культури трансформує підхід від «фізичного виховання для всіх» до «фізичного виховання з урахуванням індивідуальних можливостей кожного учня», зокрема передбачає підготовку до створення інклюзивного освітнього середовища в ЗЗСО.</p>	<p>Оновлення змісту курсу передбачає включення у курс теми про спеціалізовані футбольні ігри. Приміром, вправи на координацію «око-рука/нога»: надзвичайно важливо для дітей з порушеннями моторики; комунікативні навички: робота в команді як інструмент соціалізації дітей з труднощами в спілкуванні.</p> <p>Методична трансформація («Спрощений футбол») або «Футболу для кожного», де замість класичних правил впроваджуються адаптивні: а) використання м'ячів різної ваги, розміру або фактури (наприклад, дзвінки м'ячі для дітей з порушенням зору); б) зменшення інтенсивності бігових навантажень на користь ігрових завдань на влучність та передачу; в) зміна розмірів ігрового поля для забезпечення доступності всім дітям, незалежно від їхнього рівня фізичної підготовки.</p> <p>У вивченні курсу майбутніми учителями варто акцентувати, що для молодших школярів, особливо з ООП, важливо відчувати успіх. Тому доцільно розробити критерії оцінювання не за спортивним результатом, а за «особистісним поступом» у технічних навичках (наприклад, «сьогодні я зробив на два точні паси більше, ніж учора»). У вивченні курсу</p>

		наголошуємо, що спортивно-оздоровчі заходи з елементами футболу більшою мірою стосуються позаурочної виховної роботи в початковій школі і ґрунтуються на принципах добровільності участі, свободи, інклюзивності, доступності, урахуванні вікових та індивідуальних особливостей розвитку кожного учня.
--	--	---

Сертифікати, що засвідчують участь у конференціях і семінарах

Довідки про впровадження результатів дослідження

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВОЛИНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ

просп. Воли, 13, м. Луцьк, 43025, тел. (0332) 72-01-23
 ел. пошта: post@vnu.edu.ua, web: http://www.vnu.edu.ua
 код ЄДРПОУ 02125102

28.11.2025 № 03-84/01/2410 на № _____ від _____

ДОВІДКА

про впровадження результатів наукового дослідження

Оклієвича Назара Орестовича

на тему: «Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до організації спортивно-оздоровчої діяльності з елементами футболу в початковій школі», поданого на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями), галузь знань 01 Освіта / Педагогіка

У Волинському національному університеті імені Лесі Українки упродовж 2023-2025 рр. здійснювались апробація та практичне впровадження результатів наукового дослідження Н. О. Оклієвича на тему: «Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до організації спортивно-оздоровчої діяльності з елементами футболу в початковій школі».

Основні результати, матеріали та положення дисертаційної роботи Н. О. Оклієвича, що опубліковані у наукових, навчально-методичних виданнях і працях апробаційного характеру, знайшли відображення в освітньому процесі університету. Зокрема, було запропоновано методичний інструментарій щодо підготовки майбутніх учителів фізичної культури до спортивно-оздоровчої діяльності з елементами футболу з молодшими школярами. Апробація результатів дослідження підтверджує їх теоретичну спрямованість, доводить доцільність подальшого їх упровадження в освітній процес з метою ефективності підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації спортивно-оздоровчої діяльності з елементами футболу в початковій школі в умовах реформування системи освіти в Україні.

Апробація результатів дослідження Н. О. Оклієвича підтвердила, що вони можуть бути ефективно використані в освітньому процесі закладів вищої освіти.

Обговорено і затверджено на засіданні кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти (протокол № 4 від 18 листопада 2025 р.).

Ректор

доктор наук з фізичного
 виховання і спорту, професор
 Анатолій ЦЬОСЬ

Виконавець Олександр СЕМЕНОВ
 т.0503783769

УКРАЇНА
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
**ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ГНАТЮКА**
(ТНПУ)

вул. М.Кривососа, 2, м. Тернопіль, 46027,
тел. (0352) 43-58-80, факс (0352) 43-60-02
e-mail: info@tnpu.edu.ua, код ЄДРПОУ 02125544

UKRAINE
MINISTRY OF EDUCATION AND
SCIENCE OF UKRAINE
**TERNOPIL VOLODYMYR HNATYUK
NATIONAL PEDAGOGICAL UNIVERSITY**
(TNPU)

2 M.Kryvonosa st., Ternopil, 46027, Ukraine
tel. +38 0352 43-58-80, fax:+38 0352 43-60-02
e-mail: info@tnpu.edu.ua

Від «08» 01 2026 р. № 29/19.02-33 На № _____ від «___» _____ 20__ р.

ДОВІДКА

про впровадження результатів дисертації здобувача
наукового ступеня доктора філософії Оклієвича Назара Орестовича
на тему: *«Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до організації
спортивно-оздоровчої діяльності з елементами футболу в початковій школі»*,
поданого на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 015
Професійна освіта (за спеціалізаціями), галузь знань 01 Освіта / Педагогіка

Видана здобувачеві здобувача ступеня доктора філософії Назарові Орестовичу Оклієвичу в тому, що матеріали його дисертаційної роботи *«Підготовка майбутніх фізичної культури до організації спортивно-оздоровчої діяльності з елементами футболу в початковій школі»* упродовж 2024-2025 рр. апробовані й досі використовуються в освітньому процесі Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка.

Представлені Н. О. Оклієвичем матеріали дослідження отримали схвальні відгуки професорсько-викладацького складу провідних кафедр факультету. Є підстави констатувати, що запропонований і впроваджений дисертантом концептуальний підхід до проблеми підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації спортивно-оздоровчої діяльності з елементами футболу в початковій школі та модель означеного процесу виявились достатньо результативними й ефективними. Особливої уваги заслуговують представлені здобувачем навчально-методичні рекомендації щодо застосування інновацій, зокрема рухливих ігор з елементами футболу, інтегрованих уроків, кращого зарубіжного досвіду щодо впровадження партнерської взаємодії у спортивно-ігровій діяльності початкової школи.

Достатня результативність упровадження матеріалів дисертаційної роботи Н. О. Оклієвича засвідчує доцільність їх подальшого використання у професійній підготовці майбутніх учителів фізичної культури у закладах вищої освіти України. Обговорено і затверджено на засіданні кафедри теоретичних основ і методики фізичного виховання Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (протокол № 5 від 29 грудня 2025 р.).

Проректор з наукової роботи та
міжнародного співробітництва

Завідувач кафедри теоретичних основ
і методики фізичного виховання

Ірина ЗАДОРЖНА

Володимир НАУМЧУК

Міністерство освіти і науки України
КАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНИКА

вул. Шевченка, 57, м. Івано-Франківськ, Україна, 76018; код згідно з ЄДРПОУ 02125266
 тел. (+380-342) 75-23-51; факс (+380-342) 53-15-74; e-mail office@cnu.edu.ua; сайт https://cnu.edu.ua

04.12.2025 № 03.04-29/23

На № _____ від _____

ДОВІДКА

про впровадження результатів наукового дослідження

Оклієвича Назара Орестовича

на тему: «Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до організації спортивно-оздоровчої діяльності з елементами футболу в початковій школі», поданого на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями), галузь знань 01 Освіта / Педагогіка

Видана здобувачеві ступеня доктора філософії Н. О. Оклієвичу в тому, що матеріали його дисертаційної роботи «Підготовка майбутніх фізичної культури до організації спортивно-оздоровчої діяльності з елементами футболу в початковій школі» упродовж 2023-2025 рр. впроваджено в процес підготовки майбутніх учителів за спеціальністю 014.11 Середня освіта (Фізична культура). У контексті викладання навчальних дисциплін «Педагогіка фізичної культури з основами дидактики», «Теорія і методика викладання спортивних і рухливих ігор», «Теорія і методика фізичної культури», «Методики оздоровчо-спортивної роботи в закладі освіти» було запропоновано інноваційні методи та форми для підготовки здобувачів ЗВО до впровадження елементів футболу у спортивно-оздоровчу діяльність початкової школи, зокрема формування в учнів фізичних, технічних, психологічних і соціально-комунікативних навичок. В освітньому процесі університету успішно використовується також методичний посібник Н. О. Оклієвича «Дитячий футбол у початковій школі: інноваційні методики спортивно-оздоровчої діяльності (для вчителя фізичної культури)».

Довідку про впровадження результатів дисертаційного дослідження Н. О. Оклієвича на тему: «Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до організації спортивно-оздоровчої діяльності з елементами футболу в початковій школі» обговорено і затверджено на засіданні кафедри теорії і методики фізичної культури Карпатського національного університету імені Василя Стефаника (протокол № 3 від « 11 » 2025 р.

Ректор,
 доктор економічних наук, професор

Валентина ЯКУБІВ

Завідувач кафедри теорії і методики фізичної культури,
 кандидат хімічних наук, доцент

Ірина ІВАНИШИН

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Відокремлений структурний підрозділ

«Івано-Франківський фаховий коледж фізичного виховання

Національного університету фізичного виховання і спорту України»

вул. Гетьмана Мазепи, 142-а, м. Івано-Франківськ 76026, тел./факс 53-93-60, e-mail: fizkol@ukr.net, www.kfv.if.ua
Код ЄДРПОУ 38546627

№ 570/01-13/08 від " 09 " 12 2025 року
На _____ від " _____ " _____ 2025 року

ДОВІДКА

про впровадження результатів наукового дослідження

Оклієвича Назара Орестовича

на тему: «Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до організації спортивно-оздоровчої діяльності з елементами футболу в початковій школі», поданого на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями), галузь знань 01 Освіта / Педагогіка

Видана здобувачеві ступеня доктора філософії Оклієвичу Назару Орестовичу в тому, що матеріали його дисертаційної роботи «Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до організації спортивно-оздоровчої діяльності з елементами футболу в початковій школі» впродовж 2023–2025 рр. були апробовані та надалі використовуються в освітньому процесі Відокремленого структурного підрозділу «Івано-Франківський фаховий коледж фізичного виховання Національного університету фізичного виховання і спорту України».

Представлені Оклієвичем Н. О. навчально-методичні матеріали отримали схвальні відгуки від педагогічних працівників, які здійснюють професійну підготовку майбутніх учителів фізичної культури. Це дає підстави стверджувати, що запропонований здобувачем інноваційний підхід до формування готовності майбутніх педагогів до спортивно-оздоровчої діяльності в початковій школі з використанням елементів дитячого футболу є результативним та ефективним.

Достатня результативність упровадження матеріалів наукової роботи Оклевіча Н. О. засвідчує доцільність їх подальшого застосування у процесі професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури в закладах освіти України.

Довідку обговорено та затверджено на засіданні циклових комісій спеціально-теоретичних дисциплін (протокол № 4 від 20 листопада 2025 р.) та спортивних ігор (протокол № 4 від 27 листопада 2025 р.).

Директор коледжу

Любомир ПАСІЧНЯК

**Голова циклової комісії
спеціально-теоретичних дисциплін**

Світлана ВОЗНЮК

**Голова циклової комісії
спортивних ігор**

Роман МОСКАЛИК

УКРАЇНА
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ
ДЕПАРТАМЕНТ ОСВІТИ ТА НАУКИ ІВАНО-ФРАНКІВСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ
ЛІЦЕЙ № 3
ІВАНО-ФРАНКІВСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ
 76018, м. Івано-Франківськ, вул. Франка, 14, тел. (0342) 75-05-58,
 Факси: (0342) 55-64-71, (0342) 75-05-58
 e-mail: litsei.3@osvita.if.ua
<http://www.school3.if.ua>

«18» грудня 2025 р № 727

ДОВІДКА

про впровадження результатів наукового дослідження

Оклієвича Назара Орестовича

на тему: *«Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до організації спортивно-оздоровчої діяльності з елементами футболу в початковій школі»*, поданого на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями), галузь знань 01 Освіта / Педагогіка

Видана Н. О. Оклієвичу в тому, що матеріали його дисертаційної роботи «Підготовка майбутніх фізичної культури до організації спортивно-оздоровчої діяльності з елементами футболу в початковій школі» упродовж 2024-2025 рр. впроваджено в освітній процес даного ЗЗСО, зокрема успішно використовується авторський методичний посібник «Дитячий футбол у початковій школі: інноваційні методики спортивно-оздоровчої діяльності (для вчителя фізичної культури)» (2025) під час уроків фізичної культури та в позаурочній виховній діяльності спортивно-оздоровчого спрямування.

Встановлено, що використання результатів дисертаційної роботи Н. О. Оклієвича сприяло вдосконаленню роботи педагогів щодо організації спортивно-оздоровчої діяльності з елементами футболу в початковій школі.

Матеріали дисертації були заслухані та обговорені на засіданні педагогічної ради (протокол №3 від «18» грудня 2025р.)

Директор ліцею №3 Наталія МИКУЛА